

วารสาร

เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Economics and Business Administration Journal
Thaksin University

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 : เมษายน - มิถุนายน 2567

ISSN 2985-2048 (Online)

กองบรรณาธิการวารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

140 หมู่ 4 ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90000 โทรศัพท์ 0-7431-7600 ต่อ 1805

โทรสาร 0-7431-7698 <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu>

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Economics and Business Administration Journal

Thaksin University

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Economics and Business Administration Journal Thaksin University

เจ้าของ

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

อธิการบดี

(รศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

(ดร.พินิจ ดวงจินดา)

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และพัฒนานวัตกรรม

(ดร.सानิตย์ ศรีชูเกียรติ)

มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.อนุวัต สงสม

มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รศ.ดร.กิริยา กุลกลการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.เจษฎา นกน้อย

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รศ.ดร.ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รศ.ดร.นฤมล กิมภากรณ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ.ดร.วาสิตา บุญสาธ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รศ.ดร.ศศิวิมล สุขบท

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รศ.ดร.สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รศ.ดร.สุรัชย์ จันทร์จรัส

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผศ.ดร.วสันต์ กาญจนมุกดา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.สัณชัย ลั้งแทกุล

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.อรจันทร์ ศรีโชติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นายกมล สุวรรณรัตน์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

นางนानीญา โต๊ะเส้น

มหาวิทยาลัยทักษิณ

นางสาวบงกช แก้วศิริ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

นายอนุกุล ศรีวรรณ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

นางสาวชนากัทธ คงสี

มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

กำหนดเผยแพร่

ปีละ 4 ฉบับ (มกราคม เมษายน กรกฎาคม และ ตุลาคม)

การบอกรับและติดต่อ

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

140 หมู่ 4 ถ.กาญจนวนิช ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90000

โทร. 0-7431-7600 ต่อ 1805 / แฟกซ์ 0-7431-7698

E-mail : ecbajournal.tsu@scholar.tsu.ac.th

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจสอบถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง ทศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนและไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วยบทความจำนวน 11 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร (Aim and Scope) และครอบคลุมสาขาวิชาย่อย (Sub-Subject Areas) ที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

บทความวิจัยด้านการจัดการทั่วไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษาในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ ตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกที่เป็นสถานประกอบการในฐานะผู้ใช้บัณฑิต ทั้งนี้ เพื่อนำมาประกอบการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะ และคุณลักษณะตามความต้องการของตลาดแรงงาน

บทความวิจัยด้านพฤติกรรมองค์กรและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ในบริบทขององค์กรที่หลากหลาย เช่น ภาคเอกชนที่เป็นบริษัทผู้ผลิตอาหารเสริม ธุรกิจ SMEs และองค์กรเฉพาะ คือโครงการหลวง โดยตัวแปรสำคัญที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ การทำงานเชิงนวัตกรรม การพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยผลลัพธ์ที่คาดหวัง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นขององค์กรดังกล่าว

บทความวิจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยว เรื่องที่ 1 เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณี ซึ่งประกอบด้วย การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม เรื่องที่ 2 เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของ 3 ตัวแปรหลัก คือ การจัดการทุนมนุษย์ การปรับตัว และนวัตกรรมทางธุรกิจ ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนันทนาการ และ เรื่องที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของธุรกิจท่องเที่ยวภายใต้สถานการณ์ของโควิด-19 พบว่า ปัจจัยสำคัญคือ คู่ค้าทางธุรกิจ คุณภาพบริการ และมาตรฐานสุขอนามัย

บทความวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์และการเงิน โดยบทความด้านเศรษฐศาสตร์เป็นการประยุกต์ใช้แบบจำลอง Binary Logistic Regression เพื่อวิเคราะห์การก่อกำเนิดของครัวเรือนมุสลิม รวมถึงการประยุกต์ใช้ Multinomial Logistic Regression เพื่อวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ขณะที่บทความด้านการเงินเป็นการศึกษาในบริบทของบริษัทซึ่งจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับคุณลักษณะของกรรมการบริษัทที่ส่งผลต่อการบริหารความเสี่ยงขององค์กร และนโยบายการก่อกำเนิดของบริษัท เป็นต้น

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ สามารถรองรับการนำไปประกอบการศึกษา ค้นคว้า การอ้างอิงของนักศึกษาและนักวิชาการ ตลอดจนการนำผลการวิจัยไปประกอบการกำหนดแนวปฏิบัติ และกลยุทธ์การดำเนินงานขององค์กรหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต สงสม
บรรณาธิการ

สารบัญ

Content

บทความวิจัย (ภาษาไทย)

การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ของอุทยานธรณีสตูล

หน้า 1

A Study of Logistics Management Components for Sustainable
Tourism in Satun Geopark

พรรณีภา อนรรักษ์การกุล และ สุวิมล เสงพัฒนา

Phannipha Anuruksakornkul and Suwimon Hengpattana

คุณลักษณะของกรรมการบริษัทและความเสี่ยงในการบริหารองค์กร: หลักฐานจากประเทศไทย

หน้า 27

Board Characteristics and Firms Risk Management: Evidence from
Thailand

วริษฐ์ รัตนพันธุ์ นียตา กาวิวงศ์ และ ปิติมา ดิสกุลเนติวิทย์

Warit Rattanaphan Niyata Kawewong and

Pititma Diskulnetivitya

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศไทย

หน้า 45

The Causal Relationships of Human Resource Development,
Competitive Advantage and Business Success of Small and
Medium Enterprises (SMEs) in Thailand

อภिरดี คำไล่ และ มงคล เอกพันธ์

Apiradee Khamlai and Mongkol Ekkaphan

สารบัญ

Content

ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน
ของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน

หน้า 65

A Structural Equation Model of Factors Affecting Tourism Business
Competitive Advantage in the Andaman Coast

นุษณา ณ พายัพ วิวัฒน์ จันทร์กิงทอง

Siriluck Thongpoon and Chutima Wangbenmad

Nutsana Na phayap Wiwat Jankingthong

Siriluck Thongpoon and Chutima Wangbenmad

ทักษะทางการเงิน: ปัจจัยกำหนดและผลกระทบต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของ
ครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หน้า 83

Financial Literacy: Determinants and Effects on Over-Indebtedness
of Muslim Households in Southern Border Provinces of Thailand

พัฒน์นที บุญญานุพงศ์

Phattanan Boonyanuphong

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่ม
เกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแก่งน้อย

หน้า 107

Guidelines for Community-based Innovation and Career

Development of Kae Noi Royal Project Member Farmers' Group

ขจรอรรรถพน พงศ์วิริทธิ์ธร กมลทิพย์ คำใจ วิไลพร ไชโย

วิภาวี ศรีคะ วลัยลักษณ์ พันธูรี และ สกลวัฒน์ เศรษฐตันกุล

Kajornatthapol Pongwiritthon Kamolthip Kamchai

Wilaiporn Chaiyo Wipawee Srika Walailak Panturee

and Sakollawat Sawetrattanakul

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

หน้า 123

Factors Affecting the Decision of Tutoring Schools among High
School Students in Hatyai District, Songkhla Province

วาไลตา ทองบุญมาก และ อับดุลฮาгим มะดีเยาะ

Walita Tongbunmak and Abdulhakim Madiyoh

สารบัญ

Content

ปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อส่งเสริมการเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวผิ๊งอันดามันของประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

หน้า 139

Key Success Factors for Enhancing the Revenue Growth of Tourism Businesses along the Andaman Coast of Thailand during the COVID-19 Pandemic

วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และ สิปป์วิญญ์ วงศ์สุวรรณ

Wipada Thaothampitak and Sippavit Wongsuwatt

ผลของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน

หน้า 161

The Effects of Knowledge Sharing Behavior on Employee

Performance: The Mediating Role of Innovative Work Behavior

สมฤดี ทรงทิพย์ และ จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์

Somruedi Songthip and Jutamard Thaweepaiboonwong

บทความวิจัย (ภาษาอังกฤษ)

Attributes of Business Administration Graduates from Stakeholder Perspectives: Case Study of Prince of Songkla University, Pattani Campus

หน้า 179

Phathara-on Wesarat Parichard Benrit Warrapojn Panrod

Kanyaprin Tongsamsi Nursahida Useng Daranat Tansui

Ranchida Sangkhaduang and Rudsada Kaewsaeng-on

Do Intra-industry Peer Effects Influence the Debt Financing Policy of Companies Listed in Thailand?

หน้า 201

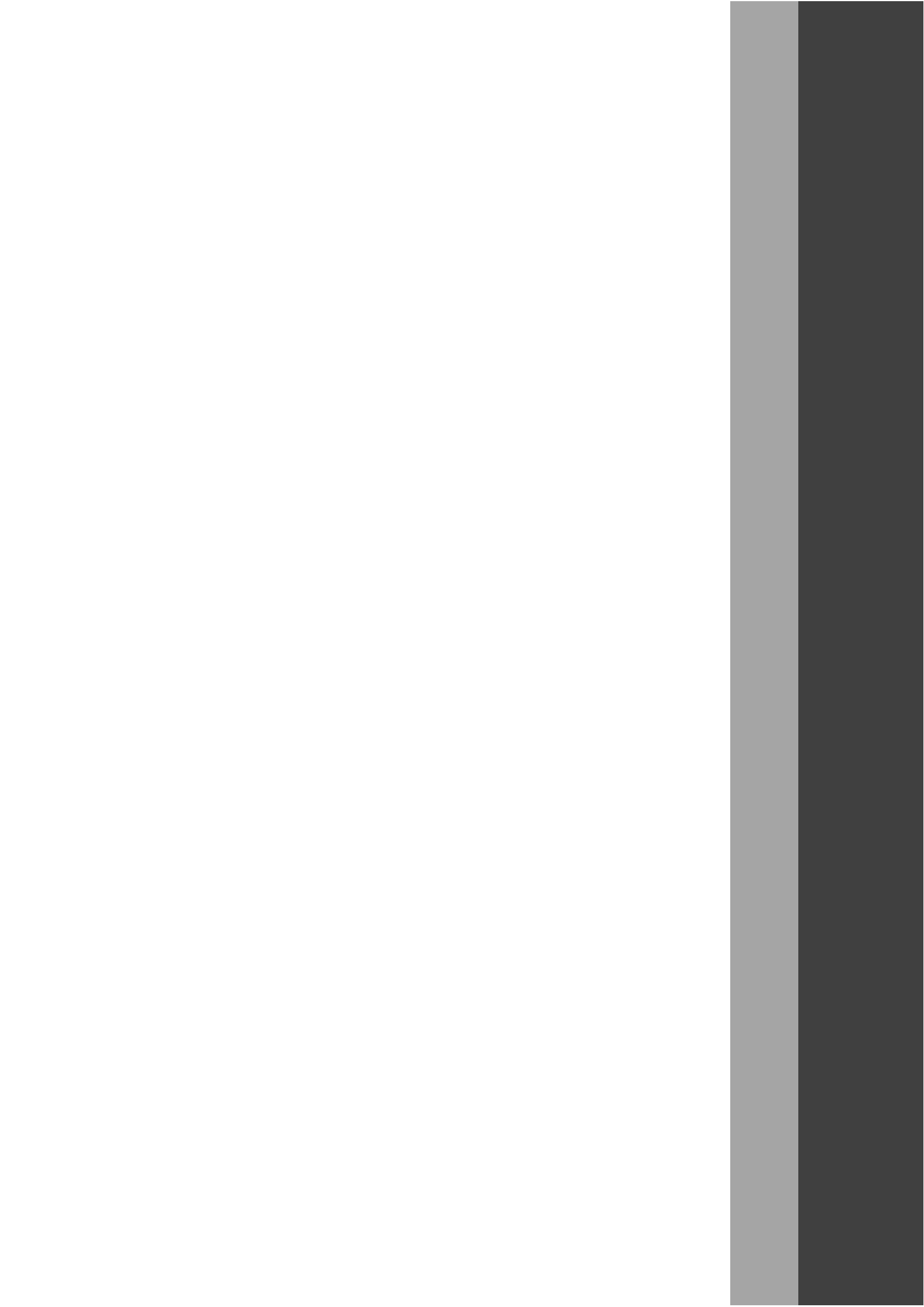
Sirada Nuanpradit

คำแนะนำการเตรียมและส่งต้นฉบับ

หน้า 223

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

หน้า 237

การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ของอุทยานธรณีสตูล

A Study of Logistics Management Components for Sustainable Tourism in Satun Geopark

พรรณิภา อนุรักษ์กรกุล^{1*} และ สุวิมล เฮงพัฒนา²

Phannipha Anuraksakornkul^{1*} and Suwimon Hengpattana²

วันที่รับบทความ : 21/01/2566
วันแก้ไขบทความ : 14/03/2566
วันที่ตอบรับบทความ : 21/04/2566

บทคัดย่อ

การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอุทยานธรณีสตูล เพื่อหาแนวทางการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลแบบยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากแผนแม่บทการบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูล ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสตูล ตลอดจนเอกสารจากกรมทรัพยากรธรณี ข้อมูลปฐมภูมิด้านอุปทานที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การลงพื้นที่สำรวจสถานการณ์การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว 28 แห่งของอุทยานธรณีสตูล การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ข้อมูลปฐมภูมิด้านอุปสงค์จากการสำรวนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยานธรณีสตูล จำนวน 400 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลมี 4 องค์ประกอบหลัก คือ การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปัจจัยสนับสนุน 3 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีและสารสนเทศ นวัตกรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบคือ 1) การขนส่ง ขนส่งแต่ละรอบท.ควรลงทุนให้บริการรถโดยสารสาธารณะในรูปรถสองแถวไม้ที่มีเอกลักษณ์ของอุทยานธรณีสตูล สร้างแอปพลิเคชัน Geopark Grab and Guide 2) สิ่งอำนวยความสะดวก สร้างเครือข่ายชุมชนให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ร้านอาหารควรมีตราฮาลาล 3) ด้านทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ พัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบพื้นที่อุทยานธรณีสตูล ดำเนินถึงรูปลักษณ์และสถาปัตยกรรมดั้งเดิม มีการวิจัยเพื่อประเมินถึงความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวเพื่อกำหนดค่าธรรมเนียมในการเข้าอุทยานและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตพื้นที่ดูแลโดยหน่วยงานราชการต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน และ 4) การจัดการสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันมลภาวะ โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

คำสำคัญ: องค์ประกอบ การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว อุทยานธรณีสตูล การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assistant Professor Ph.D., Department of Economics, Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

Assistant Professor Ph.D., Faculty of Economics, Srinakharinwirot University

* Corresponding author: E-mail address: pannipha@go.buu.ac.th

Abstract

A study of logistics management components for sustainable tourism in Satun Geopark to find a sustainable logistics management approach for Satun Geopark. This research is a qualitative research. The secondary data used in this analysis are from Satun Geopark management master plan, Satun tourism information, Satun provincial strategic development plan, and documents of the Department of Mineral Resources. The primary data on the supply side used in this analysis are the onsite survey in the linked area total of 28 sites of Satun Geopark listed as UNESCO Global Geosites, and the executives, and officers' in-depth interviews from both public and private sectors. The primary data on the demand side used in this paper is the survey from more than 400 tourists. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis.

The research findings present four components of logistic management for sustainable tourism: transportation, amenities, geological resources and landscape, and environmental management in which all features adhere to the principles of sustainable development, applying information technology and tourism innovation. The recommendations for logistic management for sustainable tourism in Satun Geopark classified into four components are 1) transformation: each LAO in the Satun Geopark invests in public transportation services in the form of a unique wooden minibus, Satun Geopark Association creates the Geopark "Grab & Guide" tourist service application 2) Amenities: Satun Geopark has to build a network with the communities to create services such as homestays, Halal symbol at the hotels and restaurants. The mobile networks, internet, and WIFI have to be improved to cover all areas 3) Natural Resources and Landscape: Geological resources and landscape are including natural areas, geological areas, cultural heritage, and landscape design. Satun Geopark has excellent geological resources and landscapes and has reasonable management. Evaluate the tourists' willingness to pay to determine the appropriate National Park and geosites. Manage the entrance fee collection system efficiently and can be verified. There must be the integration of collaboration among the departments and agreement to develop the geosites in the same direction 4) Environmental management: the LAOs must be responsible for preventing pollution, especially during the tourist season with many tourists.

Keywords: Components, Logistic Management for Tourism, Satun Geopark, Sustainable Tourism

บทนำ

อุทยานธรณีสตูล จังหวัดสตูล เป็นอุทยานธรณีโลก (Satun UNESCO Global Geopark) แห่งแรกของประเทศไทย (Satun Geopark, 2018) ก่อให้เกิดโอกาสการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสตูลที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยว

ของอุทยานธรณีสตูลควรควบคู่ไปกับการสร้างสมดุลให้แก่พื้นที่ตามการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้เข้าสู่จังหวัดสตูลและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของจังหวัดได้

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในเรื่องศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ เช่น แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ เป็นต้น โดยยุทธศาสตร์เหล่านี้มุ่งเน้นการขับเคลื่อนนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งสินค้าและระบบบริการให้สามารถเอื้ออำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Ministry of Tourism and Sports, 2018) ทั้งนี้ อุทยานธรณีสตูลมีความโดดเด่นทางธรณีวิทยา ภูมิประเทศ และทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลากหลาย เช่น ล่องแก่ง เทียวถ้ำ การท่องเที่ยววิถีชีวิตที่ทำให้ได้สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแบบอุทยานธรณีไม่เหมือนกับการท่องเที่ยวอื่นทั่วไป เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของประวัติศาสตร์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีหินต่าง ๆ ซากดึกดำบรรพ์ที่มีอายุมากกว่า 500 ล้านปี แต่ก็มีปัญหาที่สำคัญหลายประการ อาทิเช่น ขาดการเชื่อมโยงการให้บริการการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ตลอดจนระบบอำนวยความสะดวกมีการกระจุกตัวในบางพื้นที่ การจัดการและการกำจัดการขยะที่ไม่มีมาตรการอย่างจริงจังในบางพื้นที่ หากต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่แห่งนี้ จำเป็นต้องรักษาระบบนิเวศ และปกป้องพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีคุณค่าควบคู่ไปกับการเตรียมรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวด้วย

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวนี้ โดยจะเป็นการวางแผนการจัดการผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยวก่อนนักท่องเที่ยวจะเดินทางจนกระทั่งนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวให้เกิดความสับสนตลอดการเดินทาง ซึ่งการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลสามารถนำแนวคิดการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวมาประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการปกป้องรักษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาองค์ประกอบ การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลอย่างยั่งยืน อันประกอบด้วย การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีปัจจัยสนับสนุน 3 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีและสารสนเทศ นวัตกรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะนำไปสู่แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล เพื่อทำให้เกิดการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้นักท่องเที่ยว และรักษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของอุทยานธรณีสตูลที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอุทยานธรณีสตูล
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว

Kai-ling (2017) ได้ให้นิยามไว้ว่า โลจิสติกส์การท่องเที่ยว หมายถึง ปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการไหลของวัสดุที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมทั้งการขนส่ง การดูแลสินค้า แพคเกจสินค้า การจัดการสินค้า และการขนส่งสินค้า การให้บริการการหมุนเวียนผลิตภัณฑ์ การประมวลผล และการจัดการข้อมูลโดยมุ่งเน้นไปที่ความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริโภคเป็นศูนย์กลาง โลจิสติกส์การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับสถานที่ท่องเที่ยว บริษัททัวร์ ผู้ประกอบการร้านค้า สถานประกอบการด้านการเดินทางท่องเที่ยว ที่พัก และบริการต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหาร การเดินทาง การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่ละปัจจัยมีความเกี่ยวข้องกับสถานประกอบการท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดพื้นฐานของความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว โลจิสติกส์การท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะเป็นความสัมพันธ์ของสถานประกอบการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แต่โลจิสติกส์การท่องเที่ยวยังรวมถึงการไหลของนักท่องเที่ยว การบริโภคสินค้า และความสะดวกของการจราจร นอกจากนี้ยังมีที่พักและการพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอีกด้วย Piboonrungrroj (2009) ได้อธิบายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ซึ่งความสะดวกและความพอใจของการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญของโลจิสติกส์การท่องเที่ยว ดังนั้น โลจิสติกส์การท่องเที่ยวจึงเกี่ยวข้องกับการออกแบบเส้นทางและสิ่งอำนวยความสะดวกของปลายทาง การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จคือการทำให้การเดินทางเกิดขึ้นตามกำหนดการที่วางแผนไว้ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับสิ่งที่พวกเขาต้องการ หรือเกิดมูลค่าในการท่องเที่ยว เช่น รถบัสมาถึงตรงตามกำหนดเวลาและสามารถถ่ายโอนไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ทันเวลา การบริการมีความพร้อมที่จะให้บริการลูกค้า เมื่อนักท่องเที่ยวไปถึงจุดหมายปลายทางแล้วมีการขนส่งที่พร้อมนำพวกเขาเข้าที่พัก มีแหล่งจำหน่ายของที่ระลึกหรืออาหารในจุดต่าง ๆ เป็นต้น Chaichan (2012) ได้ให้คำอธิบายว่า การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเป็นการบูรณาการแนวคิดด้านการจัดการโลจิสติกส์กับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ซึ่งการพิจารณารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ทางด้านการท่องเที่ยว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจถึงห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว และมีการอ้างอิงถึง INPECO (European Parliament, Luxembourg, 2002) ได้เสนอ The Tourism Sustainability Supply Chain Model ที่แสดงถึงผู้มีส่วนได้เสียที่แตกต่างกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วนประกอบใน Supply Chain ที่ได้เสนอสินค้าและบริการต่อนักท่องเที่ยวโดยเสนอแบบจำลอง Supply chain ไว้ดัง Figure 1

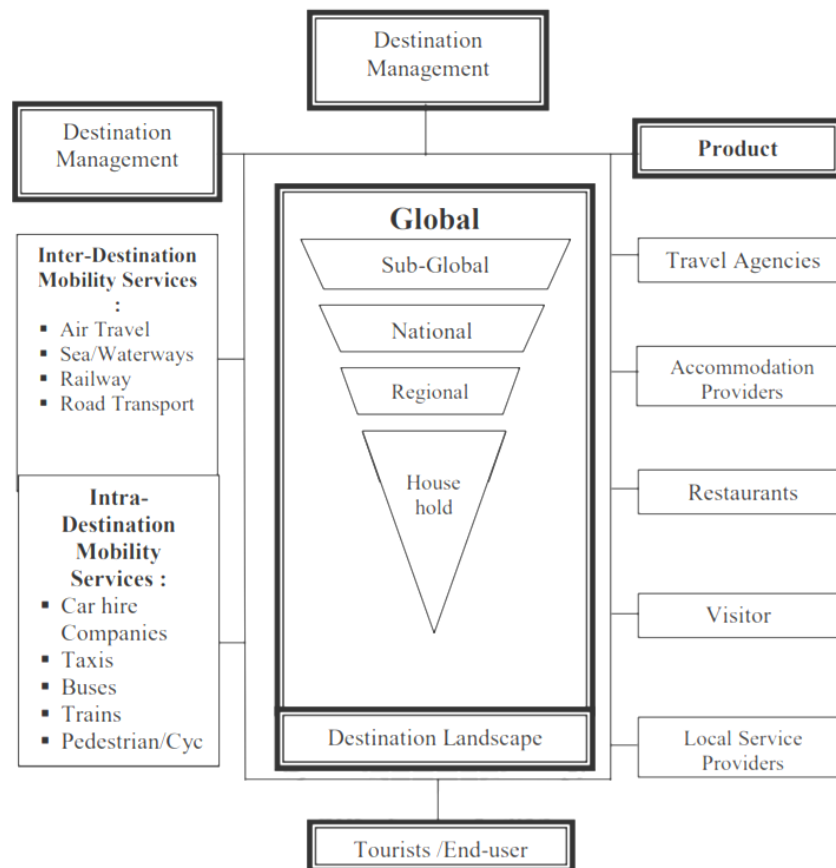

Figure 1 The Tourism Sustainability Supply Chain Model

จาก Figure 1 แสดงการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีศักยภาพในแต่ละระดับ โดยสะท้อนผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และได้แสดงถึงลำดับความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ตั้งแต่ในระดับ Global จนถึงระดับ Household ซึ่งเป็นการแสดงกรอบแนวคิดการจัดการที่ทำการไหลเวียนทางด้านกายภาพ ด้านการเงิน และด้านสารสนเทศ จากแหล่งกำเนิดไปสู่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีที่สุด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเริ่มต้นตั้งแต่การผสมผสานวัตถุดิบด้านการท่องเที่ยวที่เป็นเรื่องของ Destination Management และ Product Supplier โดยการผสมผสานดังกล่าวจะถูกจัดการโดยตัวบุคคลหรือองค์กรก็ได้ แล้วผลิออกมาเป็นสินค้าท่องเที่ยวเพื่อเสนอต่อนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปความหมายของการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว คือ แนวคิดการจัดการกระบวนการไหลเวียนของวัสดุที่เกิดจากแหล่งทรัพยากรไปสู่นักท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการท่องเที่ยวตั้งแต่การจัดการข้อมูลไปจนถึงการออกแบบเส้นทางการขนส่งสินค้าและบริการ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อโดยคำนึงถึงความพึงพอใจและการสร้างประสบการณ์ความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวในการกลับมาใช้บริการซ้ำ

องค์ประกอบของโลจิสติกส์การท่องเที่ยว

หัวใจของกรอบแนวคิดโลจิสติกส์การท่องเที่ยวคือการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรอบของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการไหลหรือการเคลื่อนที่ (Flow) สามส่วน คือ

1. การไหลเวียนทางกายภาพ (Physical Flow) เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเดินทางของนักท่องเที่ยว การจัดการสัมภาระของนักท่องเที่ยว การจัดการทางด้านที่พัก โปรแกรมท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัย ความสะอาดสบายในการเดินทาง รวมถึงปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการดำเนินการดังกล่าว

2. การไหลเวียนทางการเงิน (Financial Flow) เป็นการจัดการทางการเงิน ซึ่งรวมถึงการอำนวยความสะดวกเรื่องการจ่ายชำระค่าสินค้าหรือบริการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนเงินตรา การขอถือภาษีต่าง ๆ การซื้อตั๋วเดินทางต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวควรจะได้รับความสะดวกในการให้บริการดังกล่าว

3. การไหลเวียนทางด้านการสารสนเทศ (Information Flow) เป็นการจัดการด้านข้อมูลข่าวสาร นับตั้งแต่ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวจนถึงข้อมูลที่ได้รับเมื่อมาถึงแหล่ง/สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ คำแนะนำเรื่องข้อควรปฏิบัติในสถานที่ และคำแนะนำให้ระวังภัย เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวควรเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง

นอกจากปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยนั้น Piboonrungrroj (2013) ยังเสนอองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์ของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวดังนี้

1. สาธารณูปโภค เป็นการจัดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในเรื่องของความต้องการพื้นฐานที่แสดงถึงความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสร้างความสะอาดสบายในการเข้าถึงและการใช้บริการต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำ สัญญาณโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต น้ำดื่ม และจุดพยาบาล/หน่วยแพทย์ฉุกเฉิน/การส่งต่อโรงพยาบาล เป็นต้น

2. ความยั่งยืน เป็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่เป็นการดูแลรักษา การจัดระเบียบ และการจัดการผังเมืองให้เป็นระบบ เพื่อความสะดวกในการจัดการขยะ/ของเสีย เช่น จุดทิ้งขยะ การแยกขยะ อีกทั้งยังเป็นการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว และการรักษาทรัพยากรของพื้นที่นั้น ๆ โดยการใช่วัสดุที่เป็นมิตร การใช้พลังงานทางเลือก รวมถึงการบำบัดขยะ/ของเสีย เป็นต้น

นอกจากนี้ Suriya (2009) ได้เสนอกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การขนส่งนักท่องเที่ยวไว้ 12 ประการ ดังนี้

1. สิ่งที่มีให้บริการ หมายถึงประเภทของยานพาหนะที่มีให้บริการ เส้นทางที่เปิดให้บริการ ระดับชั้นของคุณภาพของบริการที่มีให้บริการ เช่น ชั้นหนึ่ง ชั้นสอง รวมทั้งบริการเสริม เช่น ลิฟท์สำหรับผู้พิการหรือผู้มีสัมภาระหนัก ตู้เก็บสัมภาระ (ล็อกเกอร์) และเครื่องมือสื่อสารในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

2. การเข้าถึง หมายถึงความสามารถของผู้คนที่จะสามารถใช้บริการได้ การอำนวยความสะดวกให้ผู้คนมาใช้บริการได้ เช่น เวลาและสถานที่จำหน่ายตั๋ว ที่ตั้งของสถานีรถไฟ ที่ตั้งของป้ายรถเมล์ เป็นต้น

3. ข้อมูลข่าวสาร หมายถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำและรวดเร็ว เพื่อให้ผู้โดยสารไม่เกิดความสับสนในการเดินทางและสามารถวางแผนล่วงหน้าได้ รวมถึงสถานที่ที่ให้ข้อมูลข่าวสารนั้นต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้โดยสารสามารถติดตามข่าวสารได้โดยง่าย ไม่ติดประกาศไว้ในที่ลึกลับเกินไป

4. เวลา หมายถึงการจัดตารางเวลาในการเดินทางหรือการให้บริการที่เหมาะสม ไม่ทิ้งช่วงนานเกินไปจนทำให้ผู้โดยสารรอนานมากเกินไปหรือบ่อยเกินไปจนไม่มีผู้โดยสาร ความรวดเร็วในการเดินทาง รวมทั้งความสามารถในการรักษาเวลา ความตรงต่อเวลา

5. การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว หมายถึงความคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้โดยสาร เช่น ความสะอาด และถูกสุขลักษณะของที่นั่ง ห้องน้ำ พื้น และที่เก็บสัมภาระ การบริการอาหารและเครื่องดื่มบนยานพาหนะ การมีสถานที่แยกกันต่างหากระหว่างผู้สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ และการมีเจ้าหน้าที่ตรวจตราความสงบเรียบร้อยและรับเรื่องราวร้องทุกข์บนยานพาหนะ รวมทั้งการให้ส่วนลดสำหรับผู้เดินทางเป็นประจำ เป็นต้น

6. ความสะอาดสบาย หมายถึงความเอาใจใส่ในการจัดให้บริการอันสะดวกสบายแก่ผู้โดยสารทั้งด้านกายภาพ เช่น เบาะนั่ง ช่องว่างสำหรับการเหยียดเท้า การออกแบบห้องโดยสารให้เหมาะสมสำหรับสรีระของมนุษย์ การปรับอุณหภูมิและความชื้นในห้องโดยสารให้พอเหมาะ ความเงียบสงบในการเดินทาง เป็นต้น

7. ความปลอดภัย หมายถึงการปราศจากอุบัติเหตุในการแล่นไปของยานพาหนะ รวมถึงไม่มีอุบัติเหตุในห้องโดยสาร ไม่มีการรบกวนของสิ่งของสัมภาระมาโดนผู้โดยสาร การเตรียมอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในห้องโดยสาร และการมีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

8. ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หมายถึงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ และคาร์บอนมอนนอกไซด์ การไม่ใช้ก๊าซคลอรีนอันจะทำลายโอโซนในชั้นบรรยากาศ การไม่ปล่อยขยะและของเสียออกไปจากยานพาหนะโดยไม่ผ่านการบำบัด การใช้พลังงานทดแทน รวมทั้งการไม่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนผู้คนที่อาศัยอยู่ระหว่างเส้นทางที่ยานพาหนะแล่นผ่านไป

9. แม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ งานเทศกาล หรือสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องไม่พลาดที่จะมาเยี่ยมชม ซึ่งสิ่งเหล่านั้นทำหน้าที่เป็นแม่เหล็กดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนเมืองท่องเที่ยวนั้น หากปราศจากแม่เหล็กดังกล่าวก็อาจจะไม่มีนักท่องเที่ยวมาเยือนมากนัก แม่เหล็กนี้ทำหน้าที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนที่ของสรรพสิ่งเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เข้ามาเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

10. ถนนคนเดิน หมายถึง ย่านหรือถนนที่ปิดการจราจรไม่ให้มียานพาหนะผ่านสัญจร เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนเดินเท้าได้ท่องเที่ยวรอบบริเวณสำคัญของเมืองและซื้อสินค้า

11. จุดทำเงิน หมายถึง สถานที่ บริการ หรือยานพาหนะที่จัดไว้สำหรับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ด้วยการคาดการณ์แล้วว่านักท่องเที่ยวจะมีอารมณ์อย่างไรเมื่อมาถึงจุดนั้น เช่น ดินแดน เมื่อยล้า หิวกระหาย หรือต้องการรับแสงสว่างของเพื่อไปเป็นของฝากก่อนที่จะจากเมืองนั้นไป เป็นต้น

12. การสร้างความเพลิดเพลินระหว่างการเดินทาง หมายถึง การทำให้การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงแต่การเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสร้างความเพลิดเพลินใจ เช่น การจัดเส้นทางผ่านสถานที่อันสวยงาม การเสิร์ฟอาหารชั้นเลิศบนยานพาหนะ เป็นต้น

Piboonrungrong and Disney (2012) ได้ศึกษาถึงห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การร่วมมือกันของวิสาหกิจต่าง ๆ ในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (ได้แก่ โรงแรม ชัฟฟลายเออร์ และบริษัททัวร์) เช่น การแบ่งปันข้อมูล การตั้งทีม ทำงานร่วมกัน ตลอดจนการร่วมลงทุนระหว่างกันทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรและการลงทุนในด้านเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ นั้น จะช่วยให้ผู้ประกอบการเหล่านั้นมีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นทั้งด้านการเงิน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโลจิสติกส์ ตลอดจนทำให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งโมเดลนี้แสดงถึงส่วนประกอบและกระแสใน Tourism Supply Chains (TSC) ทั่วไป สามารถแบ่งออกเป็น

1. การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีบริการสอบถามข้อมูลและวิธีการจองห้องพักกับบริษัททัวร์หรือทางอินเทอร์เน็ต

2. การรวมกันของห่วงโซ่อุปทานที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักอาศัย (โรงแรม) ห่วงโซ่อุปทานอาหาร (ภัตตาคาร) และห่วงโซ่อุปทานการขนส่งผู้โดยสาร โดยมีซัพพลายเออร์ 2 ชั้น ได้แก่

2.1 ผู้ให้บริการป้อนข้อมูลที่จัดหาทรัพยากรสำหรับการดำเนินงานด้านบริการ เช่นอาหารและเครื่องดื่ม หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.2 ผู้ให้บริการที่ติดต่อลูกค้า (นักท่องเที่ยว) โดยตรง

3. หลังจากการเดินทางอาจจะมีบางบริการหลังการขายหรือกิจกรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ /หน่วยงานท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้อง 4 องค์ประกอบ ดัง Figure 2

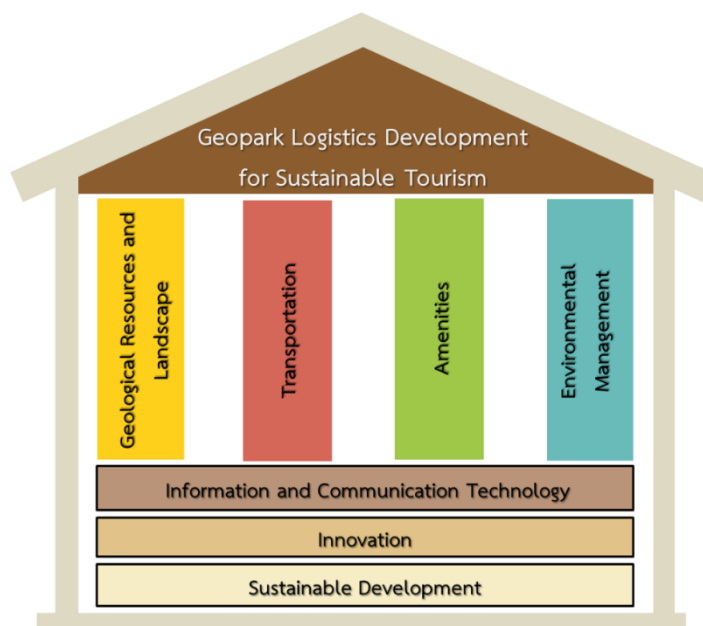

Figure 2 Research Conceptual Framework

Source: Modified from Zouros and Valiakos (2010)

จาก Figure 2 การศึกษาองค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์รวมทั้งมีการประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลเพื่อพัฒนาพื้นที่ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 4 องค์ประกอบ คือ

1. การขนส่ง (Transportation) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ การคมนาคมจากจุดเริ่มต้นไปปลายทาง เครือข่ายการคมนาคม และบริการขนส่งสาธารณะ

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ ที่พัก/โรงแรม ร้านอาหาร สถานพยาบาล การบริการท่าเรือ การบริการท่ารถโดยสาร ผู้ให้บริการในการท่องเที่ยว บริษัททัวร์ จุดบริการสอบถามข้อมูลข่าวสาร เว็บไซต์ของจังหวัด และเว็บไซต์รวมสถานที่ท่องเที่ยว

3. ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ (Geological Resources and Landscape) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานของระบบขนส่ง พื้นที่ธรรมชาติ (ความสวยงามตามธรรมชาติและคุณค่าทางเศรษฐกิจ) มรดกวัฒนธรรม และการออกแบบภูมิทัศน์รอบ ๆ พื้นที่อุทยานธรณี

4.การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ จุดทิ้งขยะ การจัดการขยะ การจัดการน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย การจัดการการใช้พลังงานไฟฟ้า การ ใช้พลังงานทดแทน และการมีมาตรการลดมลพิษ

โดยใช้ปัจจัยสนับสนุน 3 ด้าน ได้แก่

- เทคโนโลยีและสารสนเทศ (Information and Communication Technology: ICT) เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ คำแนะนำเรื่องข้อควรปฏิบัติในสถานที่ และคำเตือนให้ระวังภัย เป็นต้น

- นวัตกรรม (Innovation) เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนองค์การการท่องเที่ยวใหม่ เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความแตกต่างสร้าง คุณค่าผลิตภัณฑ์หรือบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

- การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ที่เป็นการดูแลรักษา การจัดการผังเมืองให้เป็นระบบ การจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อความ ยั่งยืนของการท่องเที่ยว เป็นต้น

ที่มาและความสำคัญของอุทยานธรณีสตูล

อุทยานธรณีสตูล เป็นบันทึกหลักฐานของโลกใต้ทะเลเมื่อ 500 ล้านปีก่อนหรือยุคแคมเบียนที่ อุดมไปด้วยสัตว์ทะเลรูปร่างแปลก ๆ หลายชนิดที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นทรายใต้ท้องทะเล บางชนิดรูปร่าง คล้ายแมงดาทะเลปัจจุบันที่เรียกว่า “ไทรโลไบต์” ซึ่งมีหลักฐานเป็นซากดึกดำบรรพ์ของพวกมันบริเวณ เกาะตะรุเตา เกิดเป็นแหล่งสร้างออกซิเจนให้กับโลกในช่วงเวลานั้น ต่อมาเกิดการยกตัวของเปลือกโลกก่อ เกิดเป็นเทือกเขาและถ้ำ ซึ่งได้กลายเป็นบ้านหลังแรกของมนุษย์โบราณ ปัจจุบันผู้คนก็ยังดำรงชีวิตโดย ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอยู่ และก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ ด้วยความโดดเด่นทาง ธรณีวิทยา ภูมิประเทศและธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแนวผจญภัย เช่น ล่องแก่ง ดำน้ำ เทียวถ้ำ การ ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจที่น้ำตก ชายหาด รวมถึงเลือกซื้อของฝากผลิตภัณฑ์ชุมชน และสัมผัส วัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย จากภูมิประเทศเป็นเทือกเขาหินปูน มีเกาะน้อยใหญ่และชายหาดที่ สวยงาม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตผู้คนที่ถูกพันกับพื้นที่แห่งนี้ ประมาณ 247 ล้านปีก่อนชน กันของเปลือกโลก 2 แผ่น ทำให้แผ่นดินอุทยานธรณีสตูลที่เดิมเป็นพื้นทะเล เกิดการยกตัวอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นเขาสูง และถูกกัดกร่อนโดยลมและฝนต่อเนื่องนับล้านปี จนเกิดเป็นภูมิประเทศอันเป็น เอกลักษณ์ เช่น พื้นที่หินปูน ในเขตอำเภอทุ่งหว้าและอำเภอมะนัง หินปูนถูกละลายโดยน้ำกลายเป็น ภูมิประเทศพิเศษที่เรียกว่าภูมิประเทศหินปูนบนแผ่นดิน (Terrestrial Karst) เกิดยอดเขาที่มีลักษณะยอด แหลมคล้ายใบมีด หลุมยุบ เครือข่ายทางน้ำใต้ดิน และถ้ำขนาดใหญ่ เช่น ถ้ำภูผาเพชร หรือถ้ำเลสเทโก ดอนที่ยาวที่สุดในประเทศไทย อย่างถ้ำเลสเทโกดอนที่ภายในถูกตกแต่งด้วยหินงอกหินย้อยที่สวยงาม นอกจากนี้ยังมีหาดทราย หาดหิน และชมประตุนิคมธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของสตูล (Satun Geopark, 2017)

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2561 UNESCO ประกาศผ่านเว็บไซต์ www.unesco.org ให้ พื้นที่แหล่งธรณีวิทยาของจังหวัดสตูล เป็นอุทยานธรณีสตูล เป็นอุทยานธรณีสตูล (Satun UNESCO Global Geopark) สำหรับประเทศไทยเป็นอุทยานธรณีสตูลระดับโลกแห่งแรก เป็นแห่งที่ 4 ของอาเซียน และเป็นประเทศ ลำดับที่ 38 ของโลก (อุทยานธรณีสตูลระดับโลก 140 แห่งจาก 38 ประเทศ) (Satun Geopark, 2017) อุทยานธรณีสตูล (Satun Geopark) ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ครอบคลุม 4 อำเภอของจังหวัด สตูล คือ ทุ่งหว้า มะนัง ละงู และอำเภอเมือง ด้วยความโดดเด่นทางธรณีวิทยา ภูมิประเทศและ

ธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแนวผจญภัย เช่น ล่องแก่ง ดำน้ำ เทียวถ้ำ การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจที่น้ำตก ชายหาด รวมถึงเลือกซื้อของฝากผลิตภัณฑ์ชุมชน การสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย การท่องเที่ยววิถีชีวิต เช่น ชาวามานี (เงาะป่า) ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ช่วยให้สังคมชาวามานีมีภูมิ ต้านทานอย่างเข้มแข็งและพัฒนาอย่างมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงมาก แม้ว่าโลกจะมีการเปลี่ยนแปลงไป มาก จากข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเว็บไซต์ <http://www.satun-geopark.com> สามารถสรุปประเภท แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย ประกอบด้วย ถ้ำเลสเตโกดอน ท่าเทียบเรือบ้านท่าอ้อย น้ำตกธารปลิว ถ้ำภูผาเพชร ถ้ำเจ็ดคต ถ้ำอุไรทอง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
- 2) แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล-หมู่เกาะ ประกอบด้วย เกาะอาดัง หาดกรวดหินงาม เกาะหลีเป๊ะ เกาะไข่ เกาะรังเจ็ดสีบริเวณร่องน้ำจาบัง หมู่เกาะดง เกาะหินซ้อน เกาะสันหลังมังกร และตันหยงโป
- 3) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์อุทยานธรณีสตูล แมงดาทะเลโบราณ เกาะตะรุเตา ลำดับขั้นหินเขาน้อย และฟอสซิลเขาโต๊ะสามยอด
- 4) แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ประกอบด้วย ชาวามานี (เงาะป่า) และประเพณีลอยเรือ

ระเบียบวิธีการศึกษา

1.ขอบเขตด้านข้อมูลของการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนอุทยานธรณีสตูล” นี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวม ข้อมูลด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ พื้นที่ที่ศึกษา คือ อุทยานธรณีสตูล (Satun Geopark) ครอบคลุม 4 อำเภอ ของจังหวัดสตูล คือ พังงา มะนัง ละงู และอำเภอเมือง ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญ ภัย แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล-หมู่เกาะ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ซึ่ง การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล วิเคราะห์ข้อมูล จากสถานการณ์การจัดการระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลจากการลงพื้นที่และการ ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในหน่วยงานของ ภาครัฐที่ครอบคลุม 4 อำเภอของจังหวัดสตูลในพื้นที่ 28 แห่งของอุทยานธรณีสตูล ทำให้มีลักษณะเป็น เนื้อเดียวกันจะทำให้ข้อมูลมีความแม่นยำยิ่งขึ้น (Ritchie et al., 2003) กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้นำมา สัมภาษณ์เพื่อช่วยให้มั่นใจได้ว่าผลการสัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกันและช่วยให้เข้าใจบริบท ต่าง ๆ ได้ครอบคลุม โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างของภาครัฐและภาคเอกชนที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวน 24 คนจากตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ

ในการประชุมกลุ่มย่อยครั้งแรกนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานทั้ง ภาครัฐและเอกชน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่สุ่มมานั้นต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือมีความ เชี่ยวชาญรอบรู้เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์ประกอบจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อุทยานธรณีสตูล (การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และการ จัดการสิ่งแวดล้อม) อาทิตัวแทนจากผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ อุทยานธรณีสตูล สำนักงานขนส่งจังหวัดสตูล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานวัฒนธรรม

จังหวัดสตูล สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล สำนักงานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสตูล สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสตูล อุทยานธรณีสตูล และนายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวสตูล โดยการประชุมได้แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 24 หน่วยงาน อันประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ประกอบไปด้วย ตัวแทนภาครัฐจากส่วนกลางของจังหวัดสตูล อาทิ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ตัวแทนจากผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล สำนักงานจังหวัดสตูล ตัวแทนเจ้าหน้าที่สำนักงานขนส่งจังหวัดสตูล สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล ผู้อำนวยการอุทยานธรณีสตูลและนายกองค์การบริหารตำบลทุ่งหว้า รวมทั้งสิ้น 8 หน่วยงาน

กลุ่มที่ 2 ประกอบไปด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารตำบลในอำเภอละงู อบต.ปากน้ำ อบต.แหลมสน อบต.น้ำผุด อบต.เขาขาว อบต.ละงู อบต.ปาล์มพัฒนา และอำเภอมะนัง รวมทั้งสิ้น 8 หน่วยงาน

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยตัวแทนจาก อบต.ทุ่งบุหลัง นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวสตูล ผู้แทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล สำนักงานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสตูล สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสตูล รวมทั้งสิ้น 8 หน่วยงาน

ในการประชุมกลุ่มย่อยได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลตามองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล 4 องค์ประกอบหลักภายใต้สิ่งสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมและแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลแผนแม่บทการบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูล ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล ตลอดจนข้อมูลการจัดการโลจิสติกส์ที่ผ่านมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสตูล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยนี้มีขอบเขตเชิงพื้นที่คืออุทยานธรณีสตูล (Satun Geopark) ครอบคลุม 4 อำเภอของจังหวัดสตูล คือ ทุ่งหว้า มะนัง ละงู และอำเภอเมือง ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล-หมู่เกาะ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ดังนั้นการเก็บข้อมูลเพื่อ ตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาองค์ประกอบของโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเก็บข้อมูลครอบคลุมทุกอำเภอ

2.2 การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการบริหารจัดการในทุกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่มีผลต่อความต้องการมาเที่ยวอุทยานธรณีสตูลเพื่อวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดสตูล คำนวนจำนวนตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1973) โดยใช้จำนวนประชากรนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดสตูลในปีเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2560 จำนวน 536,307 คน (Satun Provincial Statistical Office, 2016) สูตรในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังสมการ

$$n = \frac{N}{1+N(e^2)}$$

$$n = \frac{536,307}{1+536,307(0.05^2)}$$

= 399.7 ดังนั้นขนาดตัวอย่างอย่างน้อยเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

เมื่อกำหนดให้ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน กำหนดให้ $= 0.05$

การกระจายแบบสอบถามในการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว จำนวน 400 ตัวอย่าง คิดตามสัดส่วนจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 28 แห่งของอุทยานธรณีสตูล (Satun Geopark, 2017) ที่ได้รับการรับรองจาก UNESCO ที่กระจายตามอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

- อำเภอทุ่งหว้า ประกอบด้วย 12 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42.86 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 172 คน

- อำเภอมะนัง ประกอบด้วย 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.71 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 43 คน

- อำเภอละงู ประกอบด้วย 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.72 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 142 คน

- อำเภอเมือง ประกอบด้วย 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.71 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 43 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือ

3.1 แบบประเมินความพร้อมของส่วนราชการ ข้อคำถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนตัวและความรับผิดชอบหลักของหน่วยงาน 2) ความคิดเห็นถึงระดับความพร้อมและการจัดการองค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล 4) ปัจจัยขับเคลื่อน/จุดแข็ง ของการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และ 5) จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล

3.2 แบบสอบถามผู้ประกอบการในพื้นที่ ข้อคำถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนตัวและรูปแบบการประกอบธุรกิจ 2) ความคิดเห็นถึงระดับความพร้อมและการจัดการองค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล 4) ปัจจัยขับเคลื่อน/จุดแข็ง ของการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และ 5) จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล

3.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลตามองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล 4 องค์ประกอบหลัก คือ การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ภายใต้สิ่งสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมและแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล

3.4 ประชุมกลุ่มย่อย Focus Group ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลตามองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล 4 องค์ประกอบหลัก คือ การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ และ การจัดการสิ่งแวดล้อม ภายใต้สิ่งสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมและแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล

3.4 แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ข้อคำถามประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนตัว 2) ประสบการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดสตูล 3) ความคิดเห็นถึงระดับความพร้อมของอุทยานธรณีสตูลในการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูล

4. การประเมินคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจประเมินคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย รายละเอียดดังนี้

4.1 แบบสอบถาม นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการเก็บข้อมูล ด้วยเครื่องมือการประเมินดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (Index of Item-objective Congruence: IOC) ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินจำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้ค่าคะแนน IOC (Rovinelli & Hambleton, 1997) สามารถคำนวณได้ตามวิธีดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum_{i=1}^N R_i}{N}$$

โดยที่	IOC	คือ	คะแนนดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย
	R	คือ	คะแนนเฉลี่ยของข้อคำถามแต่ละข้อที่ให้โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน
	N	คือ	จำนวนคำถามทั้งหมด
	i	คือ	ข้อคำถามแต่ละคำถาม

โดยกำหนดคะแนนไว้ดังนี้

+1	มีความเห็นว่า ข้อคำถามมีความเหมาะสมกับเนื้อหา
0	มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสมกับเนื้อหา
-1	มีความเห็นว่า ข้อคำถามไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหา

เกณฑ์การแปลความหมาย

1. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้
2. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คะแนน IOC ที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.945 ซึ่งถือว่าเป็นระดับคะแนนที่แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเพียงพอในการเก็บข้อมูล

จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach โดยควรคัดเลือกข้อคำถามที่มี α ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Turner & Carlson, 2002) สามารถคำนวณได้ตามวิธีดังต่อไปนี้

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

โดยที่	α	คือ	สัมประสิทธิ์แอลฟา
	K	คือ	จำนวนข้อคำถาม
	$\sum S_i^2$	คือ	ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S_t^2	คือ	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

เกณฑ์การแปลความหมาย

1. สัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.9	ดีมาก
2. สัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.8	ดี
3. สัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.7	พอใช้
4. สัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.6	ค่อนข้างพอใช้
5. สัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.5	ต่ำ
6. สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับหรือน้อยกว่า 0.5	ไม่สามารถยอมรับได้

ผลจากการหาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.91 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดีมาก หมายถึง แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริงได้

4.2 แบบสัมภาษณ์ นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการเก็บข้อมูล ด้วยเครื่องมือ IOC ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินจำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้ ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คะแนน IOC ที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.980 ซึ่งถือว่าเป็นระดับคะแนนที่แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเพียงพอในการเก็บข้อมูล

การสัมภาษณ์เป็นรูปแบบสนทนารูปแบบไม่เป็นทางการเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face Interview) โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ ลำดับของคำถามอาจจะไม่ได้เรียงตามลำดับของหัวข้อของคำถาม สามารถปรับให้เข้ากับคำตอบและอารมณ์ของผู้ตอบได้ แต่จะไม่กระทบกับวัตถุประสงค์ของคำถาม ใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล ระยะเวลาโดยรวมของการสัมภาษณ์ไม่เกิน 1 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับการตอบสนองของผู้เข้าร่วมและความเต็มที่ให้ข้อมูล

กระบวนการเก็บข้อมูลของการสัมภาษณ์รายบุคคล (หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน)

ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ตามที่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยสะดวกโดยใช้วิธีติดต่อทางโทรศัพท์และส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูล พร้อมทั้งแนบประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางการส่งทางไปรษณีย์และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) เมื่อถึงวันและเวลานัดหมาย ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face Interview) โดยแนะนำตัว ใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยจะขอความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยตามความสมัครใจของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยทำหน้าที่เพียงอธิบายลักษณะคำถาม ประเด็นต่าง ๆ รวมถึงรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ในระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะวางตัวเป็นกลาง รับฟังความคิดเห็นอย่างไม่มีอคติ ไม่ยึดถือประสบการณ์ของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ให้เกียรติผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่วิพากษ์วิจารณ์ หรือโต้เถียงกับผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แต่ละข้อมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอุทยานธรณีสตูล ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม การสำรวจและการลงพื้นที่อุทยานธรณีสตูลและพื้นที่โดยรอบ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดประชุม Focus Group

2) วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากจัด Focus Group ระดมความคิดเห็นจากผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล ตลอดจนผลการศึกษาจากแบบสอบถามสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การลงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุม Focus Group และแบบสอบถามสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของ เนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักวิเคราะห์ข้อมูล 3 แก่น ได้แก่ 1) จากการสัมภาษณ์ 2) จากเอกสาร 3) จากการสังเกต แล้วนำมาสังเคราะห์โดยวิธีพรรณนาความ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาของวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) องค์ประกอบที่ 1 การขนส่ง (Transportation)

1.1) การเดินทางจากจุดเริ่มต้นเข้าแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานธรณีสตูล การเดินทางจากภายนอกเข้าสู่จังหวัดมีท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ และท่าอากาศยานตรังเป็นหลักในการเดินทาง นอกจากนี้มีรถประจำทาง (รถตู้) ที่ให้บริการโดยภาคเอกชนที่ได้รับสัมปทานจากจังหวัดสตูล ให้บริการในเส้นทางหลักในเส้นทางจากสตูลไปหาดใหญ่ พังงาไปหาดใหญ่ ปากบาราไปหาดใหญ่ และสตูลไปตรัง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางจากประเทศมาเลเซีย จากเกาะลังกาวิผ่านทางเรือโดยมีท่าเรือท่ามะลิและท่าเรือเกาะหลีเป๊ะ ในอำเภอเมืองสตูลเป็นทางเรือหลัก

1.2) การเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลมีการให้บริการทั้งทางบกและทางน้ำ มีท่าเรือท่ามะลิและท่าเรือปากบาราที่ให้บริการทางน้ำที่มีความสะดวกพอสมควรในการไปเยี่ยมชมเกาะต่าง ๆ ในหมู่เกาะตะรุเตา แต่ยังพบว่าการให้บริการการเดินทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมในทุกแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่แถบภูเขาและในทะเล ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่ห่างไกลส่งผลให้การเข้าถึงมีความลำบาก ซึ่งในปัจจุบันอาศัยการเดินทางโดยรถส่วนตัว หรือรถรับจ้างไม่ประจำทางโดยการเช่าเหมา อย่างเช่น รถตู้ และรถนำเที่ยวของบริษัททัวร์เท่านั้น จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งอย่างเร่งด่วนเนื่องจากไม่มีรถบริการสาธารณะ แต่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและมีการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น พิชิตภณท์ ปราสาทหินพันยอด ถ้าเลสเตโกดอนมีการให้บริการรถรับส่งนักท่องเที่ยวจากจุดเชื่อมโยงในพื้นที่จังหวัดสตูลเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชาวบ้านในพื้นที่ แต่รถที่ใช้ในการให้บริการยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนรถเพื่อการให้บริการที่ถูกต้องตามระเบียบของกรมขนส่ง นอกจากนี้แหล่งที่ได้รับความนิยมอยู่แล้วก่อนได้รับการประกาศเป็นอุทยานธรณีโลก เช่น เกาะหินงาม เกาะไข่ เป็นต้น ส่วนนั้นจะมีผู้ประกอบการดำเนินการนำเที่ยว และให้บริการขนส่งนักท่องเที่ยว อยู่แล้ว นอกจากนี้ในการให้บริการทางเรือ เป็นเรือหางยาวที่จัดการโดยชุมชน หรือเป็นเรือของชาวบ้านที่ใช้ประกอบอาชีพหลักและมีการนำเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ยังขาดความปลอดภัย ดังนั้นจึงต้องเร่งดำเนินการสร้างมาตรฐานให้กับเรือกลุ่มนี้โดยยึดหลักและข้อระเบียบของกรมเจ้าท่า

1.3) การเดินทางออกจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล หลังจากนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการบริษัททัวร์ หรือบริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้รับการบริการส่งกลับไปท่ารถ หรือบริการนำส่งสนามบินที่นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ หรือได้รับคำแนะนำในการเดินทางได้ เช่น สามารถรับ

บริการรถประจำทาง (รถตู้) ไปท่าอากาศยานหาดใหญ่ หรือท่าอากาศยานตรัง แต่ยังไม่พบว่าการให้บริการรถประจำทางยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ การเดินทางกลับเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีความสะดวก รวดเร็ว จากท่าเรือเกาะหลีเป๊ะและท่าเรือตำมะลัง

1.4) การเดินทางเชื่อมโยงระหว่างอุทยานธรณีสตูลและอุทยานธรณีสันกาลาวีอุทยานลังกาวิเป็นอุทยานธรณีที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานธรณีโลก (UNESCO Global Geopark) ตั้งอยู่บนเกาะลังกาวิของประเทศมาเลเซียที่มีพื้นที่ติดกับจังหวัดสตูล นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาจากอุทยานโลกลังกาวิมายังอุทยานธรณีสตูลทางเรือและเข้าเทียบท่าได้หลายจุด เช่น ท่าเรือตำมะลัง ท่าเรือเกาะหลีเป๊ะ โดยท่าเรือทั้งสองแห่งจะมีจุดตรวจคนเข้าเมืองของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในการเข้าออกประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบัน บนเกาะหลีเป๊ะมีสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองให้บริการสองที่ และท่าเรือตำมะลัง หนึ่งในที่ ระยะทางระหว่างอุทยานธรณีสตูลและอุทยานลังกาวิไม่ไกลมากนัก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง มีบริษัทที่ให้บริการเรือเฟอร์รี่จากลังกาวิไปยังเกาะหลีเป๊ะหลายบริษัทและหลายช่วงเวลาทำให้นักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการเรือเฟอร์รี่ไปยังเกาะหลีเป๊ะจำนวนมาก ส่วนการเดินทางจากท่าเรือตำมะลังไป-กลับอุทยานลังกาวิจะมีวันละสองรอบ เข้าและบ่าย หากนักท่องเที่ยวเดินทางมายังท่าเรือตำมะลังจะต้องนั่งรถสองแถวหรือมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้าไปในตัวเมืองและไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งไม่มีตารางการเดินทางที่ชัดเจนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่สะดวก

2) องค์ประกอบที่ 2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ เช่น ที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร สถานพยาบาล การให้บริการท่าเรือ ท่ารถโดยสาร การให้บริการจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้พื้นที่อุทยานธรณีสตูล เว็บไซต์ที่มีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว สัญญาณโทรศัพท์ ระบบ Internet สัญญาณ WIFI ในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนการเดินทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า การให้บริการที่พักและโรงแรมมีความเพียงพอ บนเกาะหลีเป๊ะมีรีสอร์ทและโรงแรมจำนวนมากให้บริการนักท่องเที่ยว มีโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานให้บริการแต่ยังมีจำนวนน้อย บนเกาะตะรุเตา มีบริการที่พักที่ดำเนินการโดยอุทยานแห่งชาติตะรุเตา และที่ท่าเรือเกาะหลีเป๊ะมีการให้บริการจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาจากเกาะลังกาวิ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่อุทยาน ส่วนด้านร้านอาหารอาจจะยังไม่เพียงพอและมีราคาค่อนข้างสูงหากนักท่องเที่ยวต้องไปหาร้านอาหารเองในบางพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีความห่างไกลจากพื้นที่ชายหาดหรือเกาะที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเที่ยว แต่หากนักท่องเที่ยวใช้บริการจากบริษัทนำเที่ยว จะมีบริการอาหารไปด้วย หรือการให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็มีการจัดอาหารเป็นบางมื้อให้กับนักท่องเที่ยวเช่นกัน แต่ในบางพื้นที่ เช่น บนเกาะหลีเป๊ะจะมีร้านอาหารให้บริการเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายของอาหารรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างเพียงพอ ในส่วนของร้านของฝากของที่ระลึก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการเกี่ยวกับการเดินทาง การซื้อตั๋วโดยสาร รวมทั้งระบบ WIFI และสัญญาณโทรศัพท์บางจุดที่ยังต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงการบริการนักท่องเที่ยวของชุมชนหลายชุมชนที่มีการดำเนินการอยู่แล้วก่อนการขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานธรณีโลก เช่น ชุมชนวังทรายทอง ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ที่มีการให้บริการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ล่องแก่ง นำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนบริการด้านอาหารและที่พักแบบโฮมสเตย์ ศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (Information Center) ของอุทยานธรณีสตูลยังไม่มี แต่บางแหล่งท่องเที่ยวจะมี Information Center ของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ เช่น ทางเข้าถ้ำไทรทอง ถ้ำภูผาเพชร จะมีจุดให้บริการข้อมูลของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลยังมีไม่ทั่วถึงและมีเพียงภาษาไทยเท่านั้น

ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติขาดข้อมูลที่สำคัญและถูกต้อง และยังไม่มีการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแบบ QR Code การให้บริการแพทย์ฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติเหตุ ทางบกจะมีหน่วยบริการแพทย์ฉุกเฉิน 1669 ให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนทางน้ำจะมีการให้บริการจากอุทยานแห่งชาติตะรุเตาจัดเรือให้บริการแพทย์ฉุกเฉินมีจุดจอดเรือที่เกาะราวี

3) องค์ประกอบที่ 3 ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ (Geological Resources and Landscape) มีความสมบูรณ์อยู่มาก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จึงได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีที่ทำการอุทยานแห่งชาติตะรุเตาที่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ตามเกาะที่สำคัญ เช่น เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะหาดกรวดหินงาม คอยดูแลและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติอยู่ตลอด แต่จากการที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทำให้พบว่า การให้บริการนักท่องเที่ยวบางแหล่ง มีความไม่สะดวก ไม่มีถนนที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง เช่น พื้นที่ถ้ำเจ็ดคต ใน อบต. น้ำผุด ไม่สามารถปรับภูมิทัศน์หรือสร้างสะพานเชื่อมโยงจากพื้นที่ชุมชนไปถ้ำได้ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมชนเผ่ามณี เนื่องจากอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าเพื่อรักษาบรรพต กรมป่าไม้ไม่อนุญาตให้ดำเนินการใด ๆ

4) องค์ประกอบที่ 4 การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) ประกอบด้วย การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านพลังงานไฟฟ้า ขยะ น้ำ และมลพิษทางอากาศ การประชุมกลุ่มย่อยได้มีข้อคิดเห็นว่า ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งขยะที่เกิดขึ้นเองจากชาวบ้านในพื้นที่ จากนักท่องเที่ยวที่มาเยือน และขยะที่พัดพามาจากทะเล รวมถึงคุณภาพน้ำในพื้นที่ท่องเที่ยวประเภทเกาะเกิดการเน่าเสียในชั้นดิน เนื่องจากน้ำเสียที่เกิดขึ้นไม่มีทางระบาย และการระบายน้ำเสียลงสู่ทะเลโดยไม่ผ่านการบำบัด ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะในทะเลสตูล ส่วนปัญหาเรื่องพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่เกาะที่มีการให้บริการรีสอร์ทและโรงแรมจำนวนมากอย่างบนเกาะหลีเป๊ะผู้ประกอบการเหล่านั้นจะมีการสำรองไฟฟ้าเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ด้านมลพิษมีปัญหาน้อยมากแต่อาจจะมีการปนเปื้อนคาร์บอนไดออกไซด์จากการบริการทางเรือที่เริ่มหนาแน่นในบางแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาของวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง ผลการสำรวจนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีอายุตั้งแต่ 14 ปีถึง 71 ปี อายุเฉลี่ย 31.75 ปี ประกอบไปด้วยเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 62 และ 38 ตามลำดับ) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรีถึงร้อยละ 70 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 12 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และนักเรียนนักศึกษา โดยมีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 23.72 รองลงมาคือ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และพนักงานบริษัทเอกชนที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือประมาณ ร้อยละ 18 นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยมาจังหวัดสตูลแล้วโดยค่าเฉลี่ยการมาจังหวัดสตูลคือ 4 ครั้ง สูงสุดถึง 20 ครั้ง วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยวที่อุทยานธรณีสตูลนั้นพบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าจังหวัดสตูลโดยรถยนต์ส่วนตัวมีสัดส่วนสูงที่สุดคือร้อยละ 62.56

ผลการสำรวจความพร้อมในการบริหารจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลในทุก ๆ องค์ประกอบรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นว่าองค์ประกอบย่อยของทุกองค์ประกอบหลักมีการบริหารจัดการครบถ้วนเกือบร้อยละร้อย การประเมินแต่ละองค์ประกอบแสดงในตารางที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ในด้านการขนส่งนั้นนักท่องเที่ยวเห็นว่ามีการบริหารจัดการในระดับกลาง โดยเฉพาะในด้านเครือข่ายการคมนาคมในท้องถิ่นและรถบริการสาธารณะที่ได้รับการประเมินต่ำซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และการประชุมกลุ่มย่อย เป็นประเด็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพัฒนาต่อไป แต่ในประเด็นการคมนาคมจากสตูลไปเกาะลังกาวีนั้นมีการจัดการระดับดี ซึ่งความเห็นนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและตารางการให้บริการเรือเฟอร์รี่ที่มีหลายเที่ยวต่อวัน มีหลายบริษัทให้บริการ

องค์ประกอบที่ 2 นักท่องเที่ยวเห็นว่าองค์ประกอบย่อยด้านโรงแรม/ที่พัก กับด้านร้านอาหารมีการบริหารจัดการในระดับดี แต่จากการลงสำรวจพื้นที่จริงและการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า จำนวนโรงแรมมีจำนวนเพียงพอสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้แต่โรงแรมมีการกระจุกตัวอยู่เพียงบางพื้นที่เท่านั้น เช่น บนเกาะหลีเป๊ะ ชายหาดปากบารา หรือในอำเภอเมือง ส่วนพื้นที่อื่น ๆ มีการให้บริการโฮมสเตย์แต่มีจำนวนน้อย โรงแรมที่ได้รับการรับรองฮาลาลยังไม่มี ส่วนร้านอาหารส่วนใหญ่จะเป็นของโรงแรมหรือรีสอร์ท และมีร้านอาหารกระจุกตัวบริเวณชายหาด และยังขาดร้านอาหารที่มีสัญลักษณ์ฮาลาล ด้านการบริการท่ารถโดยสารนั้น นักท่องเที่ยวเห็นว่ามีการบริหารจัดการต่ำกว่าด้านอื่นซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีจุดที่ให้บริการรถโดยสารเพียงแค่ของกรมการขนส่ง ส่วนจุดให้บริการท่ารถโดยสารบริเวณอื่นนั้นมีตารางเดินรถที่ไม่แน่นอนและไม่มีข้อมูลตารางเดินรถที่นักท่องเที่ยวจะได้ในเว็บไซต์สอดคล้องกับการประเมินด้านจุดบริการสอบถามข้อมูลข่าวสาร เว็บไซต์รวมสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้คะแนนประเมินต่ำกว่าด้านอื่นเช่นกัน

องค์ประกอบที่ 3 นักท่องเที่ยวประเมินพื้นที่ธรรมชาติ (ความสวยงามและคุณค่าทางเศรษฐกิจ) รวมทั้งการออกแบบภูมิทัศน์รอบ ๆ อุทยานธรณีสตูล เช่น สะพานข้ามกาลเวลานั้นมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับดี ส่วนองค์ประกอบย่อยอื่น ๆ มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง

องค์ประกอบที่ 4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมนั้นนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลางในทุกองค์ประกอบย่อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดการจุดทิ้งขยะ ส่วนเรื่องการจัดการด้านมลพิษนักท่องเที่ยวเห็นว่ามีการจัดการระดับปานกลางแต่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับการบริหารจัดการด้านมลพิษเรื่องอื่น ๆ

ความคิดเห็นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น เรื่องการให้บริการการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน การบริการระหว่างการท่องเที่ยว การสร้างความเพลิดเพลินระหว่างการท่องเที่ยว กิจกรรมการเดินศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวเห็นว่ามีการบริหารจัดการอยู่ในระดับดีโดยมีคะแนนมากที่สุดถึงต่ำที่สุดตามลำดับ ส่วนเรื่องอื่น ๆ อาทิ การจัดงานเทศกาลต่าง ๆ การนำเที่ยวของไกด์ท้องถิ่น หรือการจัดนิทรรศการ นั้นนักท่องเที่ยวเห็นว่ามีการบริหารจัดการในระดับปานกลาง การบริการเสริมในด้านอื่น ๆ เช่น ห้องน้ำสะอาด นักท่องเที่ยวประเมินว่ามีการบริหารจัดการในระดับดี ส่วนเรื่อง ไกด์ทัวร์ สัญญาณโทรศัพท์ การให้บริการอินเทอร์เน็ต การบริการร้านอาหารของที่ระลึกจากชุมชนหรือจากอุทยานธรณีสตูล การให้บริการสาธารณสุข/การแพทย์ฉุกเฉิน นักท่องเที่ยวประเมินระดับปานกลาง

การสำรวจข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในครั้งนี้ได้ผลการประเมินการบริหารจัดการในทุกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยอยู่ในระดับปานกลางและระดับดี บางองค์ประกอบไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง อาทิ เรื่องการคมนาคมในท้องถิ่นสตูล หรือการให้บริการขนส่งสาธารณะ ซึ่งคงยังไม่เพียงพอ การเดินทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวยังคงไม่สะดวก ผลการประเมินอาจจะมีแนวโน้มเอียงในบางประเด็นอาจเป็นเพราะการสำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยวครั้งนี้ได้สำรวจตามแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวมีการวางแผนการเดินทาง ส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัว และเช่าเหมารถตู้ ทำให้ไม่ประสบปัญหาการเดินทางในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล

Table 1 Opinions of Tourists in Readiness and the Components of Logistics Management of Sustainable Tourism of Geopark of Satun UNESCO Global Geopark

Main component	Sub component	Source	managed (%)	Average level of readiness
1.Transportation	1.1 Transportation from origin to Satun Geopark	Valiakos (2010), Lewis T.O. Cheung	95.35	3.81
	1.2 Transportation network in Satun Province and nearby	(2014), Piboonrungrroj and Disney (2012)	94.88	3.14
	1.3 Transportation from Satun Geopark to Langawi Island, Malaysia		98.14	3.42
2.Amenities	2.1 Accommodation	Valiakos (2010),	99.53	3.43
	2.2 Restaurant	Lewis T.O. Cheung	100.00	3.41
	2.3 Primary healthcare and hospital	(2014)	98.27	3.29
	2.4 Port service		98.14	3.38
	2.5 Travel service provider		96.51	3.11
3.Geological Resources and Landscape	3.1 Signpost	Valiakos (2010),	99.53	3.28
	3.2 Territory and natural beauty and ecological value	Petrack (2014)	99.53	3.33
	3.3 Transport infrastructure		99.77	3.18
	3.4 Nature		98.37	3.54
	3.5 Cultural heritage		97.67	3.32
	3.6 Landscape design around geopark site		98.37	3.42
4.Environmental Management	4.1 Water supply	Valiakos (2010),	97.67	3.31
	4.2 Waste disposal	Petrack (2014)	97.67	3.32
	4.3 Electricity supply		97.21	3.27
	4.4 Air pollution control		97.67	3.24

Source: Survey on January – March 2019

แนวทางในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและจากข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวได้ คือ

1) จัดตั้งโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจธรณีสตูล ในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล โดยกลุ่มจะอยู่ภายใต้โครงสร้างสำนักงานอุทยานธรณีสตูล ซึ่งหน้าที่หลักจะเป็นผู้กำหนดการดำเนินการ ออกกฎระเบียบในการจัดการขนส่งนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล พร้อมทั้งติดตามแก้ไขปัญหาการขนส่งนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลได้อย่างสะดวกและปลอดภัยภายใต้อัตลักษณ์พื้นที่

- 2) ดำเนินการขึ้นทะเบียนรถให้บริการที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ เช่น รถสองแถวไม้ เป็นต้น เพื่อเป็นรถนำเที่ยวไม่ประจำทาง โดยให้ชาวบ้านที่ให้บริการอยู่ในปัจจุบันเป็นผู้ขึ้นทะเบียน
- 3) ดำเนินการขึ้นทะเบียนรถประจำทางโดยการสร้างเส้นทางการเดินรถในส่วนที่เป็นเส้นทางรองซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งอุทยานธรณีสตูลได้โดยตรง ในช่วงแรกของการจัดตั้งจะเป็นการรวมกลุ่มนักธุรกิจรุ่นใหม่ของคนพื้นที่
- 4) การดำเนินการนำเที่ยวภายใต้บริษัทนำเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยใช้รถประจำบริษัทได้ตามปกติ
- 5) จัดการเรือชุมชนให้มีความปลอดภัย ภายใต้กฎระเบียบของกรมเจ้าท่า

สรุปและการอภิปรายผล

การพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลให้มีความยั่งยืนทั้งการรักษาสภาพธรรมชาติให้คงอยู่ดังเดิม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พัฒนาลิขสิทธิ์อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครบวงจรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบการพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลเพื่อใช้เป็นกรอบการศึกษามี 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) การขนส่ง มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การขนส่งจากจุดเริ่มต้นไปสตูลและกลับที่พักรอคอย เครื่องอำนวยความสะดวกท้องถิ่นในสตูล และการขนส่งจากอุทยานสตูลไปเกาะลันตา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังจังหวัดสตูลโดยตรงได้ทั้งทางบกและทางน้ำ แต่ถ้าเลือกเดินทางโดยเครื่องบินจะต้องลงสนามบินใกล้เคียงคือสนามบินหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาหรือสนามบินตรัง จังหวัดตรัง และเดินทางต่อโดยรถตู้โดยสารประจำทางหรือไม่ประจำทาง ซึ่งใช้เวลาเดินทางใกล้เคียงกันประมาณชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง การเดินทางทางบกจะมีเส้นทางหลักคือถ้าเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปสตูลโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม) ผ่านประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร จากนั้นจึงเข้าทางหลวงหมายเลข 41 ผ่านนครศรีธรรมราช พัทลุง แล้วใช้ทางหลวงหมายเลข 4 ไปสงขลา จากนั้นแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 406 จนถึงสตูล ระยะทางประมาณ 973 กิโลเมตร หากเดินทางทางน้ำสามารถใช้เรือโดยสารมายังท่าเรือหลักคือท่าเรือท่ามะลิและท่าเรือปากบารา เมื่อเดินทางถึงพื้นที่อุทยานธรณีสตูลแล้ว การเดินทางภายในพื้นที่นั้นหากไม่ได้ใช้รถยนต์ส่วนตัวสามารถเช่าเหมารถตู้จะสะดวกต่อการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและประหยัดเวลาในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางได้ง่ายและสามารถไปเที่ยวได้หลายจุด หากไม่ได้ใช้รถยนต์แล้วจะมีรถโดยสารที่ให้บริการโดยชุมชนเพียงไม่กี่จุด เช่น ที่อบต. พุงหัว มีรถโดยสารพานักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ถ้ำเสตโกดอน แต่บริเวณพื้นที่อื่น ๆ ยังขาดการให้บริการรถโดยสารที่เป็นระบบซึ่งต้องพัฒนาต่อไป ส่วนการเดินทางระหว่างอุทยานสตูลไปยังอุทยานลันตา ที่เป็นอุทยานธรณีโลกเช่นกันในประเทศมาเลเซียนั้น นักท่องเที่ยวสามารถโดยสารเรือเฟอร์รี่ที่ให้บริการโดยเอกชน การเดินทางเข้าจังหวัดสตูลสามารถใช้ท่าเทียบเรือท่ามะลิและท่าเรือบนเกาะหลีเป๊ะที่มีจุดตรวจคนเข้าเมือง ให้บริการโดยที่บนเกาะหลีเป๊ะมีด่านตรวจคนเข้าเมืองชั่วคราว 2 แห่ง คือ ด่านตรวจคนเข้าเมืองหาดพิทยาใกล้กับบันดาหารีส์และด่านตรวจคนเข้าเมืองหลีเป๊ะ มีตารางเดินเรือเฟอร์รี่หลายเที่ยวทั้งไปและกลับเกาะลันตา ส่วนที่ท่าเทียบเรือท่ามะลีนั้นจะมีเรือเฟอร์รี่ให้บริการไป-กลับเกาะลันตาวิ่งรอบเช้าและบ่ายรอบละหนึ่งเที่ยว 2) สิ่งอำนวยความสะดวก มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร สถานพยาบาล การบริการ สาธารณะ และผู้ให้บริการในการท่องเที่ยว ที่พักที่เป็นโรงแรมและรีสอร์ทในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลนั้นจะกระจุกตัวอยู่บริเวณที่ใกล้ชายหาด บริเวณหาดปากบารา อำเภอลง และบนเกาะหลีเป๊ะ ในฤดูกาลท่องเที่ยวช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤษภาคมของปีถัดไปจะมี

นักท่องเที่ยวมาพักในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่พักมีราคาสูงและเต็มในบางช่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนเกาะหลีเป๊ะที่นักท่องเที่ยวนิยมมาพักในอนาคต จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 5 ต่อปี หากยังไม่มี การเพิ่มปริมาณที่พักให้เพียงพอจะส่งผลให้ราคาที่พักสูงมาก ส่วนร้านอาหารพบว่าการกระจุกตัวตามแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลเช่นกัน หากมีการกระตุ้นให้มีการท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาหรือการท่องเที่ยวเชิงวิถี ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ทางบก ต้องมีการเตรียมการบริการร้านอาหารให้เพียงพอต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านอาหารที่มีสัญลักษณ์ฮาลาล การบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน (Emergency medical services: EMS) มีการให้บริการในแต่ละ อบต. แต่ทางน้ำนั้นมีการให้บริการโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา โดยมีจุดจอดอยู่บนเกาะราวี ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ เช่น สัญญาณโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต WIFI ยังต้องการการพัฒนาปรับปรุงโครงข่ายให้ครอบคลุมพื้นที่อุทยานธรณี 3) ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ พื้นที่ธรรมชาติ (ความสวยงาม ตามธรรมชาติและคุณค่าทางเศรษฐกิจ) พื้นที่ทางธรณีวิทยา มรดกวัฒนธรรม และการออกแบบภูมิทัศน์รอบ ๆ พื้นที่อุทยานธรณี พบว่าอุทยานธรณีสตูลมีทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ที่สวยงาม สมบูรณ์ครบทุกด้าน มีการจัดการที่ดี แต่แหล่งท่องเที่ยวบางจุดตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทำได้ไม่สะดวกนัก ต้องมีการประสานหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ให้อนุญาตดำเนินการจึงจะปรับปรุงได้ อาจเกิดความล่าช้าหรือขาดการปรับปรุงไปบ้าง อาทิ ในเรื่องไฟส่องสว่าง ป้ายบอกทาง สะพานข้ามลำธารปรับปรุงถนนเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น กรมทางหลวงชนบทที่มีหน้าที่ปรับปรุงสิ่งเหล่านี้แต่อาจติดประเด็นของกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ทำให้การปรับปรุงภูมิทัศน์ทำได้ไม่สะดวกนัก มรดกทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีลอยเรือของชาวอุรักลาโว้ยยังต้องการทำความเข้าใจที่ถูกต้อง และอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป ชาวชุมชนพื้นเมืองที่อาศัยในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล กลุ่มมานิยังต้องการความคุ้มครองวิถีชีวิตไม่ให้ถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคม 4) การจัดการสิ่งแวดล้อม มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การจัดการขยะ การจัดการน้ำ การจัดการพลังงานไฟฟ้า และการควบคุมมลพิษทางอากาศ พบว่า ในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลนั้นไม่มีปัญหาในเรื่องของการจัดการพลังงานไฟฟ้าและมลพิษทางอากาศ และยังพบว่าจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีอากาศดีที่สุดในหนึ่งของประเทศไทยอีกด้วย แต่ปัญหาที่พบคือเรื่องการจัดการขยะและน้ำเสียบนพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวหนาแน่น เช่น บนเกาะหลีเป๊ะ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูลได้มีโครงการสร้างระบบจัดการขยะมูลฝอยบนเกาะหลีเป๊ะแบบครบวงจร ซึ่งหากแล้วเสร็จน่าจะแก้ปัญหาเรื่องการขนขยะออกจากเกาะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญหาน้ำเสียเกิดจากการปล่อยน้ำที่ยังไม่ได้รับการบำบัดลงสู่ทะเล ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาชายหาดเปลี่ยนสีเป็นสีคล้ำ และปัญหาน้ำใต้ดิน ซึ่งการแก้ปัญหาทำได้โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ อุทยานธรณีทั้ง 16 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว กรณีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบร่วมกันเช่น กรมป่าไม้และชุมชน ทั้งสองส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการดูแลทรัพยากร การสร้างความเป็นเจ้าของทรัพยากรของคนในชุมชนจะทำให้เกิดมีความห่วงแหน มีความยินดีและเต็มใจในการอนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อให้มีการคงอยู่ของทรัพยากรที่สมบูรณ์ตลอดไป การบูรณาการระหว่างหน่วยงานจึงมีความจำเป็น ผู้วิจัยจึง

เสนอข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลแยกตามองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การขนส่ง ที่มืองค์ประกอบย่อยที่ต้องปรับปรุงในประเด็นการเชื่อมโยงการเดินทาง ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและระหว่างชุมชนเพื่อให้เกิดความลื่นไหลในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Aungchotphan (2018) ต้องมีการพัฒนาด้านการขนส่งอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริการรถสาธารณะไปยังสถานที่ท่องเที่ยวให้ได้อย่างหลากหลาย ในการรับส่งนักท่องเที่ยว โดยกำหนดจุดรับส่ง เวลา สถานที่ ที่ชัดเจน โดยประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้พัฒนาได้โดย ประการแรก ชุมชนแต่ละ อบต.ควรลงทุนให้บริการรถโดยสารสาธารณะ อาจจะอยู่ในรูปรถสองแถวไม้ที่มีเอกลักษณ์ของอุทยานธรณีสตูล หรือรถกระบะหรือสองแถวขนาดเล็ก มีการจัดเส้นทางและตารางการ ให้บริการที่ชัดเจน อาจกำหนดเส้นทางผ่านแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงโดยมีระยะทางไม่มากนัก และมีการส่งต่อจากสถานีปลายทางไปยังจุดต่อไปอย่างเป็นระบบ ประการที่สอง สร้างระบบการให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน เช่น Grab เป็น Geopark Grab & Guide เป็นต้น โดยทำเป็นระบบการให้บริการภายในอุทยานธรณีสตูลและพื้นที่เชื่อมโยง คนขับรถอาจรับการอบรมไกด์ท้องถิ่นและทำหน้าที่เป็นไกด์เพื่อแนะนำสถานที่แหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้ ด้วย ประการที่สาม หน่วยงานระดับจังหวัด เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือสำนักงานขนส่งจังหวัด สตูลเป็นเจ้าภาพในการสร้างเส้นทางให้บริการรถโดยสารสาธารณะ โดยจัดเส้นทางให้บริการครอบคลุมชุมชนเพื่อให้บริการทั้งนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ จัดเป็นเส้นทางสายหลัก เส้นทางสายรอง ซึ่งจะเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งและส่งต่อไปยังการให้บริการขนส่งโดยชุมชนได้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยไม่ต้องกังวลในเรื่องการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถบริหารโปรแกรมการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ สิ่งที่สำคัญคือการรักษาเวลาตารางเดินรถโดยสารในแต่ละจุดจะต้องตรงต่อเวลา หากให้บริการรถโดยสารสาธารณะได้ตามกำหนดเวลา นักท่องเที่ยวสามารถตรวจเช็คตารางเดินทางได้ผ่านแอปพลิเคชัน คนในพื้นที่รู้เส้นทางและเวลาการให้บริการที่แน่นอนก็จะสามารถเกิดความสะดวกให้กับทุกภาคส่วนได้ ประการที่สี่ การขนส่งทางน้ำ เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลทางทะเล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมเจ้าท่าต้องกำกับการให้บริการการเดินทางเรือให้มีคุณภาพ ตรงต่อเวลาในทุกเส้นทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการเรือเร็วหรือสปีดโบ๊ทที่ให้บริการระหว่างแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล เรือหางยาวที่ให้บริการโดยชุมชน โดยกรมเจ้าท่ากำหนดความเร็วของการเดินเรือแต่ละประเภทสร้างความปลอดภัยและความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการและบังคับใช้ กฎหมายอย่างเคร่งครัด นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ทำให้เกิดการบอกต่อและกลับมาเที่ยวอุทยานธรณีสตูลอีกครั้ง หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาการให้บริการด้านการขนส่งได้จะสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสตูลแบบอย่างยั่งยืนผ่านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวได้

องค์ประกอบที่ 2 สิ่งอำนวยความสะดวก สืบเนื่องจากการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องสามารถรองรับได้ เพียงพอและไม่เกิดปัญหาขาดแคลนหรือเกิดความแออัดมากเกินไป ในส่วนนี้จะขอเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ โรงแรมมีการกระจุกตัวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และมีความหลากหลายทั้งระดับบนและระดับล่าง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม เนื่องจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องเผชิญกับฤดูกาล ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวนมากในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวประมาณ 6-8 เดือนในรอบหนึ่งปี ส่วนช่วงมรสุมการท่องเที่ยวจะค่อนข้างซบเซามีนักท่องเที่ยวน้อย ดังนั้นพบว่าในฤดูกาลท่องเที่ยวจำนวนโรงแรมที่มีอยู่จะมีผู้เข้าพักเกือบเต็ม

หรือเต็มในช่วงวันหยุด และราคาค่อนข้างสูงโดยเฉพาะตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง หรือไม่เพียงพอในบางพื้นที่ ดังนั้นภาครัฐควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนในพื้นที่ขาดแคลน นอกจากนี้โรงแรมควรจัดหาห้องละหมาดสำหรับผู้เข้าพักชาวมุสลิม และมีบริการอาหารฮาลาล ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสนับสนุนโฮมสเตย์ที่มีมาตรฐานโดยชุมชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มอุปทานที่พักในช่วงที่ขาดแคลนได้และเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย โดยหน่วยงานราชการอาจต้องเข้าไปอบรมและเสนอแนะให้กับชุมชน เช่น การจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่ดี เป็นต้น ร้านอาหารมีกระจายตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญให้เลือกหลากหลาย ทั้งอาหารไทย อาหารทะเล และอาหารนานาชาติ อย่างไรก็ตามสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวทางบกที่อยู่ห่างไกล เช่น ถ้ำภูผาเพชร และตามน้ำตกต่าง ๆ มีร้านอาหารค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นเมืองและอาจจะไม่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวต่างถิ่น นอกจากนี้ร้านอาหารควรมีตราฮาลาล สำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมอีกด้วยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่มาจากต่างประเทศ สถานพยาบาลและการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ต้องมีการฝึกฝนอบรมผู้ให้บริการให้มีความรู้และพัฒนาการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ ผู้เกี่ยวข้องต้องวางแผนรองรับกับสถานการณ์ดังกล่าวทั้งทางบกและทางน้ำ สร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว หากเกิดเหตุที่ต้องการความช่วยเหลือจะสามารถเข้าถึงสถานพยาบาลได้อย่างรวดเร็ว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและป้ายบอกทาง สำหรับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีอยู่ค่อนข้างน้อย สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะชาวต่างชาติ ดังนั้นควรเพิ่มจำนวนศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมทั้งป้ายบอกทาง ซึ่งมักจะพบในบริเวณที่ใกล้ๆกับแหล่งท่องเที่ยวและตามถนนสายหลัก ส่วนตามเส้นทางระหว่างการเดินทางมีค่อนข้างน้อย จึงควรเพิ่มป้ายบอกทางตามถนนสายรองมากขึ้น และอุทยานธรณีสตูลควรจัดทำงบประมาณในการประชาสัมพันธ์การเป็นอุทยานธรณีโลกสตูลให้เกิดความตระหนักรู้ของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาเยือนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดป้ายประชาสัมพันธ์ Satun UNESCO Global Geopark บริเวณท่ารถโดยสาร ท่าเทียบเรือท่ามะลิ้ง ท่าเทียบเรือปากบารา บนเกาะหลีเป๊ะ สนามบินหาดใหญ่ และสนามบินตรัง เป็นต้น ห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งพบปัญหาว่าห้องน้ำไม่เพียงพอโดยเฉพาะฤดูการท่องเที่ยว และการรักษาความสะอาดยังไม่ดีนัก ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาบริหารจัดการเรื่องนี้ ซึ่งอาจจะต้องมีพนักงานรักษาความสะอาดประจำที่ต้องคอยดูแลหลังจากการใช้งานของนักท่องเที่ยว และเพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับคนทำงานอาจตั้งผู้รับบริจาคเงินไว้ เพื่อจะได้นำเงินมาใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป มีคฤหาสน์ท้องถิ่น จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีคฤหาสน์ท้องถิ่นที่คอยให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวดีมาก เช่น ถ้ำภูผาเพชร แต่อย่างไรก็ตามควรมีคฤหาสน์ที่สามารถใช้ ภาษาต่างประเทศได้ด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มใหญ่ หรือในกรณี พิพิธภัณฑ์ทางธรณีวิทยาก็ควรมีความรู้เรื่องธรณีวิทยา ผู้เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมให้เกิดมีคฤหาสน์ท้องถิ่นอย่างเพียงพอ และมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่น่าเชื่อถือ จุดตรวจคนเข้าเมืองมีความสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว กรณีที่บนเกาะหลีเป๊ะมีด่านตรวจคนเข้าเมืองชั่วคราวไว้บริการนักท่องเที่ยวถึง 2 จุดนั้นทำให้นักท่องเที่ยวประหยัดเวลาในการเข้ามาเที่ยวอุทยานธรณีสตูลได้มาก แต่หากนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาใช้ทรัพยากรแล้วไม่สามารถควบคุมปริมาณที่เหมาะสมได้ จะเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป เกิดความเสียหายและยากต่อการฟื้นฟู หากยังคงมีด่านตรวจคนเข้าเมืองบนเกาะหลีเป๊ะจำนวน 2 จุดเช่นเดิมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย ควรขอความร่วมมือบริษัททัวร์หรือผู้ให้บริการนำเที่ยวจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวจุดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่

เพียงแค่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลเท่านั้น เพราะแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาอื่น ๆ เช่น ถ้ำเสตโกดอน ถ้ำภูผาเพชร น้ำตกวังสายทอง หรือจุดอื่น มีความสวยงาม และเป็นการประชาสัมพันธ์ความเป็นอุทยานธรณีโลกสตูลให้เป็นที่รู้จักระดับนานาชาติได้ นอกจากนั้นจะสามารถกระจายรายได้เข้าสู่จังหวัดสตูลมากขึ้น ไม่กระจุกตัวแต่เพียงบนเกาะเท่านั้น

องค์ประกอบที่ 3 ด้านทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ มีข้อเสนอแนะประการที่หนึ่ง คือ การพัฒนาภูมิทัศน์รอบ ๆ พื้นที่อุทยานธรณีสตูลต้องคำนึงถึงรูปลักษณ์และสถาปัตยกรรมดั้งเดิม จัดระเบียบการใช้พื้นที่เป็นโซนที่เหมาะสม การดูแลความสะอาดและปรับแต่งภูมิทัศน์ โดยให้ชุมชนท้องถิ่นรับรู้เข้าใจที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันโดยรวมในระยะยาว วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนท้องถิ่น ต้องนำคนในชุมชนมาเป็นส่วนร่วมกับอุทยานธรณีสตูล ต้องมีการทำความเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีให้ถูกต้องเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ได้ สำหรับชนพื้นเมืองมานิ อุทยานธรณีสตูลต้องเป็นเจ้าภาพในการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในท้องถิ่นที่มีชนพื้นเมืองมานิอาศัยอยู่ ไม่ให้มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวมานิจนกลืนกับคนเมือง เพราะจะทำให้คุณสมบัติของความเป็นอุทยานธรณีโลกของอุทยานธรณีสตูลเปลี่ยนไป ประการที่สองควรมีการวิจัยเพื่อประเมินถึงความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay) ของนักท่องเที่ยวเพื่อกำหนดค่าธรรมเนียมในการเข้าอุทยานและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกว่าในปัจจุบันและจัดการระบบการเก็บค่าเข้าอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งอย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ และค่าธรรมเนียมเหล่านี้สามารถนำมาฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ประการที่สาม แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตพื้นที่ดูแลโดยหน่วยงานราชการ อาทิ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ และกรมทรัพยากรธรณี ต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ประสานความตกลงและเห็นชอบในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในทิศทางเดียวกันในการรองรับการเป็นอุทยานธรณีโลกสตูลและจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต การให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่จะทำให้เกิดการรักษาพื้นที่ได้ดีขึ้นเพราะมีความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจต้องมีการพิจารณาปรับแก้กฎ ระเบียบให้เกิดการคล่องตัวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Nuanpann and Suksom (2021) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล ต้องบูรณาการทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชน และชุมชนเข้ามามีบทบาทกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องร่วมกันรับผิดชอบใน การป้องกันมลภาวะมลภาวะในทุกรูปแบบอันอาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้ อบต. เกาะสาหร่ายต้องควบคุมการจัดเก็บขยะหากเกินกำลังของอบจ.ที่ดำเนินการอยู่ ตลอดจนการควบคุมการกำจัดน้ำเสียของโรงแรม ที่พักและบ้านเรือนก่อนปล่อยทิ้งลงทะเล นอกจากนั้นอุทยานธรณีสตูลต้องเก็บสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดที่ขึ้นทะเบียนกับ UNESCO ทั้ง 28 แห่ง เพื่อนำข้อมูลมาประเมินศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลกับอุทยานธรณีโลกในต่างประเทศ

2.2 ควรมีการใช้เครื่องมือทางสถิติอ้างอิง (Inference Statistics) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Angchotiphan, P. (2018). *Development of Tourism Logistics Management for Satun Geopark, A Case Study of Khao To-Ngai, La-ngu District in Satun Province*. http://www.ba-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-5-6_1565341063.pdf
- Chaichan, T. (2012). Tourism Logistics Management for Wang Nam Khiew District in Nakhon Ratchasima Province. *Suranaree Journal of Social Science*, 6(2), 17-33. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sjss/article/view/20366/>
- Cheung, L.T.O., & Fok, L. (2014). The Motivations and Environmental Attitudes of Nature-based Visitors to Protected Areas in Hong Kong. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(1), 28-38.
- Jonathan, T. (2011). *UNESCO's Geoparks "Clarify" Geotourism*. <https://blog.nationalgeographic.org/2011/11/16/unescos-geoparks-clarify-geotourism/>
- Kai-ling, D. (2017). A Study of Relationship between Tourism Logistics and Domestic Self-driving Tour. *International Journal of Managerial Studies and Research*, 5(4), 1-4.
- Ministry of Tourism and Sports. (2018). *Information and Communication Technology Master Plan of the Ministry of Tourism and Sports 2015 - 2019*. https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7133
- Nuanparn, C., & Suksom, S. (2021). Development of Public and Private Sectors Participation in the Management of Sustainable Natural Tourism: A case study of Satun Geopark. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(10), 327-342. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/251655/172847/925412>
- Petrack, C. J. (2014). *Genetics, Neuroscience, and Psychopathology: Clothing the Emperor*. http://globalgeoparksnetwork.org/wp-content/uploads/2015/09/6th-International-UNESCO-Conference-on-Global-Geoparks_Sept_13.pdf
- Piboonrunroj, P. (2009). *Tourism Logistics or Tourism Supply Chain Management*. http://www.tourismlogistics.com/index.php?option=com_content&view=article&id=180:tourism-logistics-or-tourism-supply-chain-management&catid=64:conceptual-framework&Itemid=78
- Piboonrunroj, P., & Disney, S. M. (2012). *Supply Chain Collaboration in Tourism: A Transaction Cost Economics Analysis*. https://www.researchgate.net/publication/288228109_Supply_chain_collaboration_in_tourism_A_transaction_cost_economics_analysis
- Piboonrunroj, P. (2013). *The Five Core Components of Logistics of Tourist Attractions (PIFFS Analysis) The Five Core Components of Logistics of Tourist Attractions*. <https://pairach.com/piffs/>

- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1997). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 1(2), 49-60.
- Satun Provincial Statistical Office. (2016). *Situational Analysis Report on Creating Spatial Data in Satun Province*. <http://osthailand.nic.go.th/masterplan/>
- Satun Geopark. (2017). About Satun Geopark. <http://www.satun-geopark.com/>
- Satun Geopark. (2018). About Satun Geopark. <http://www.satun-geopark.com/%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%B5%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%B9/>
- Suriya, K. (2009). *Tourism Logistics in Germany*. http://www.tourismlogistics.com/images/stories/Tourism_Logistics_Germany.pdf
- Valiakos, I. (2010). *Geoparks Management and Assessment*. https://mail-attachment.googleusercontent.com/attachment/u/0/?ui=2&ik=1694a82&view=att&th=164b059fb9885723&attid=0.11&disp=inline&safe=1&zw&saddbat=ANGjdJ_lrrDFhKnIZJwaH_oRkDM9rU14EQ
- Yamane, T. (1973). *Statistics, An Introductory Analysis* (2nd Ed.). Harper and Row.
- Zouros, N., & Valiakos, I. (2010). *Geoparks Management and Assessment*. https://mail-attachment.googleusercontent.com/attachment/u/0/?ui=2&ik=1694a82&view=att&th=164b059fb9885723&attid=0.11&disp=inline&safe=1&zw&saddbat=ANGjdJ_lrrDFhKnIZJwaH_oRkDM9rU14EQ

คุณลักษณะของกรรมการบริษัทและความเสี่ยงในการบริหารองค์กร: หลักฐานจากประเทศไทย

Board Characteristics and Firms Risk Management: Evidence from Thailand

วริษฐ์ รัตนพันธุ์¹ นียตา กาวิวงศ์² และ ปิติมา ดิสกุลเนติวิทย์^{3*}

Warit Rattanaphan¹ Niyata Kawewong² and Pititma Diskulnetivitya^{3*}

วันที่รับบทความ : 14/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 04/04/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 12/06/2566

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะของกรรมการบริษัทซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และจำนวนคณะกรรมการ ต่อความเสี่ยงในการบริหารองค์กร กลุ่มตัวอย่างคือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) จำนวน 596 บริษัท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลคุณลักษณะของคณะกรรมการของบริษัทปี 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares) พบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การมีกรรมการบริหารเพศผู้หญิงอยู่ในคณะกรรมการ และจำนวนคณะกรรมการบริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเสี่ยงในการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ระดับการศึกษาของกรรมการที่ต่ำกว่าปริญญาตรีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเสี่ยงในการบริหารองค์กร แสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการที่มีเพศหญิง และมีจำนวนคณะกรรมการบริหารมากจะเลือกใช้นโยบายที่มีความเสี่ยงต่ำในการบริหารงาน แต่การมีกรรมการบริหารที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีแนวโน้มทำให้ความเสี่ยงของกิจการสูงขึ้น ส่วนตัวแปรควบคุม ได้แก่ มูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีก่อน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเสี่ยงในการบริหารองค์กร ส่วนอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเสี่ยงในการบริหารองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: คุณลักษณะของกรรมการบริษัท ความเสี่ยงในการบริหารองค์กร

¹ รองผู้จัดการแผนกวิศวกรรมการผลิต, บริษัท มูราตะ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด

Deputy Manager of Production Engineering Section, Murata Electronics (Thailand), LTD.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการและการเป็นผู้ประกอบการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Assistant Professor Dr., Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Business Administration, Chiang Mai University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Assistant Professor Dr., Department of Accounting, Faculty of Business Administration, Chiang Mai University

* Corresponding author: Email address: pitima.d@cmu.ac.th

Abstracts

The purpose of this study is to investigate the impact of board characteristics consisting of gender, age, education level, length of tenure of executives, and the number of committees on firm risk management. The sample is 596 listed companies in the Stock Exchange of Thailand (SET). The analysis is based on the data of the characteristics of the Board of Directors of firms in year 2021. The results from Ordinary Least Squares show that independent variables that are female directors on the board and the number of committees have negative relationship with firm risk management at a statistically significant level of 0.05. On the other hand, level of education of directors lower than bachelor's degree has positive relationship with firm risk management. This reveal that firms with female board members and many numbers of committees' trend to choose a policy that has low risks. However, having an executive director whose education is lower than a bachelor's degree tends to increase the risk of the business. The control variables are the book value of total assets and the return on total assets in the previous year have a negative relationship with firm's risk management. The ratio of total debt to total assets correlated in the same direction with the risk of corporate management at a statistically significant level of 0.01.

Keywords: Board Characteristics, Firms Risk Management

บทนำ

ทุกบริษัทไม่ว่าจะอยู่ในอุตสาหกรรมใดก็ตาม นอกจากความต้องการที่จะอยู่รอดและสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ภายใต้สภาพการแข่งขันอย่างรุนแรงในปัจจุบันแล้ว บริษัทยังมีหน้าที่ดำเนินงานเพื่อแสวงหาผลกำไรสูงสุด (Profit Maximization) เพื่อสร้างผลตอบแทนให้แก่ผู้ถือหุ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานเพื่อผลกำไรสูงสุดย่อมมาพร้อมกับความความเสี่ยง โดยหากผู้บริหารบริษัทต้องการผลกำไรที่สูงขึ้นอาจต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยต่าง ๆ ในอดีตที่พบว่าบริษัทที่มีผลประกอบการสูงกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมนั้นจะมีระดับความเสี่ยงในการบริหารงานสูงกว่าค่าเฉลี่ยตามไปด้วย (Jongruk, 2016) นอกจากนี้ผู้บริหารของกิจการยังมีหน้าที่บริหารจัดการความเสี่ยงของบริษัทให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้และเหมาะสมกับผลตอบแทนที่บริษัทจะได้รับ (Hoyt & Liebenberg, 2011) โดยระดับความเสี่ยงของบริษัทนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยหลาย ๆ ส่วนทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปัจจัยภายในองค์กร เช่น สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศและนอกประเทศ และสภาพการเมือง การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา19 เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในองค์กร เช่น คุณลักษณะ และความสามารถของกรรมการบริษัทที่มีผลต่อการดำเนินกิจการ เพราะกรรมการบริษัทเป็นคนกำหนดทิศทางการดำเนินงาน นโยบายหรือเป้าหมายของบริษัท รวมทั้งตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ถ้ากรรมการบริษัทมีศักยภาพมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจะช่วยให้บริหารจัดการความเสี่ยงของบริษัทเป็นไปได้ดี (Gordon et al., 2009)

ความสามารถในการจัดการความเสี่ยง การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมถึงระดับการยอมรับความเสี่ยงของกรรมการบริษัทนั้นล้วนมีผลต่อการวางกลยุทธ์ในการดำเนินงานและผลประกอบการของบริษัท โดยงานวิจัยในต่างประเทศพบว่าคุณลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ประสบการณ์ในการทำงาน และปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ส่งผลต่อผลประกอบการ โดย Hambrick and Mason (1984) พบว่าผู้บริหารที่อายุน้อยมีแนวโน้มที่บริหารโดยใช้กลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงสูงแต่ก็สามารถสร้างผลประกอบการที่มีอัตราการเติบโตมากกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม และ Wegge et al. (2008) พบว่า องค์การที่ผู้บริหารมีเพศที่หลากหลายจะมีผลการดำเนินงานที่ดีกว่า ทั้งนี้เพศชายและเพศหญิงนั้นมีแนวทางการบริหารงานที่แตกต่างกัน การมีองค์ประกอบของผู้บริหารทั้งสองเพศจึงอาจสร้างกลยุทธ์ที่นำไปสู่ผลประกอบการที่ดีกว่า (Atan & Mahmood, 2019)

ในด้านระดับความเสี่ยงในการบริหารองค์การนั้น Peni and Vähämaa (2010) พบว่า กรรมการบริษัทเพศหญิงจะพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับบริษัทและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีความเสี่ยงต่ำกว่ากรรมการบริษัทเพศชาย ซึ่งผลการวิจัยจำนวนมากพบว่าบริษัทที่มีสัดส่วนผู้บริหารเพศหญิงมากกว่าเพศชายจะตัดสินใจเลือกใช้นโยบายที่มีความเสี่ยงต่ำรวมทั้งตัดสินใจเลือกการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ บริษัทที่มีผู้บริหารเป็นเพศหญิงจึงมีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดีกว่า และมีความเสี่ยงที่กิจการจะล้มละลายน้อยกว่า โดยพบว่าความเสี่ยงด้านการล้มละลายของกิจการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสัดส่วนของกรรมการหญิง (Farrell & Hersch, 2005) นอกจากนี้ในการศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจด้านการเงินพบว่าเพศหญิงระมัดระวังการตัดสินใจที่มีความเสี่ยงทางการเงินมากกว่าเพศชาย และสามารถยอมรับความเสี่ยงได้ในระดับที่ต่ำกว่าส่งผลให้เลือกการตัดสินใจทางการเงินที่มีความเสี่ยงน้อย อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่พบว่าผู้บริหารเพศหญิงทำให้ความเสี่ยงของบริษัทสูงมากขึ้นเช่นกัน โดย Berger et al. (2014) พบว่า สัดส่วนของคณะกรรมการหญิงที่สูงขึ้นส่งผลให้ความเสี่ยงของธนาคารสูงขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลของเพศที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารองค์การอาจแตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรม

อายุเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการตัดสินใจของผู้บริหาร กรรมการบริษัทในแต่ละช่วงอายุอาจมีแนวความคิดที่ไม่เหมือนกัน โดยผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) รุ่นใหม่หรือผู้บริหารสูงสุดที่มีอายุน้อยจะตัดสินใจหรือดำเนินนโยบายที่มีความเสี่ยงเนื่องจากยังไม่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักในวงกว้าง จึงมีความจริงจังกกับการลงทุน และสามารถรับความเสี่ยงที่มากกว่าได้ (You et al., 2020) ในทางกลับกันกรรมการบริษัทที่มีอายุมากจะมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ลดลง และมีแนวโน้มที่จะพอใจกับสภาพขององค์กรที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน ต้องการความปลอดภัยทางการเงินและความมั่นคงในอาชีพ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะทำให้กรรมการบริษัทที่มีอายุมากยอมรับแนวคิดหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ ซึ่งแตกต่างจากกรรมการบริษัทที่มีอายุน้อยที่ชอบความท้าทาย พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และสามารถยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น กรรมการบริษัทที่มีอายุน้อยจึงมีแนวโน้มยอมรับความเสี่ยงที่สูงกว่าเพื่อที่จะสร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

ในอดีตมีงานวิจัยหลายฉบับที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารกับความเสี่ยงในการดำเนินงานของกิจการ อย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในต่างประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา หรือในประเทศจีน เป็นต้น งานวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารกับการยอมรับความเสี่ยงขององค์กรในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัดและใช้ข้อมูลที่ไม่ทันสมัย (Connelly & Limpaphayom, 2004; Sitthipongpanich & Polsiri, 2015) ซึ่งสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของประเทศไทยที่แตกต่างออกไปอาจส่งผลให้ระดับการยอมรับความเสี่ยงแตกต่างออกไปจากประเทศอื่น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะของกรรมการบริษัทซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และจำนวน

คณะกรรมการ ต่อความเสี่ยงในการบริหารองค์กรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยงานวิจัยนี้จะทำการวัดความเสี่ยงโดยขององค์กรโดยการวัดระดับผันผวนของอัตราผลตอบแทนของหุ้นบริษัท (Stock Return) และความผันผวนของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (Return on Equity) เนื่องจากการบริหารองค์กรด้วยกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงจะก่อให้เกิดความผันผวนในอัตราผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นและนักลงทุนจะได้รับ (Nakano & Nguyen, 2012)

ผู้วิจัยหวังว่าผลของงานวิจัยจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับแผนบุคคลในการคัดสรรบุคคลที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งกรรมการบริษัทและเป็นแนวทางสำหรับนักลงทุนในการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจลงทุนในหุ้นสามัญของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะของกรรมการบริษัทซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และจำนวนคณะกรรมการ ต่อความเสี่ยงในการบริหารองค์กรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารและการดำเนินงานขององค์กร

ในบริบทของบริษัทที่มีการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ได้อธิบายถึง ตัวการ (Principal) ซึ่งหมายถึงผู้ถือหุ้นที่เป็นเจ้าของบริษัท ในขณะที่ตัวแทน (Agent) หมายถึงทีมผู้บริหารที่ดำเนินธุรกิจของบริษัทในนามของผู้ถือหุ้น (Payne & Petrenko, 2019) ทั้งนี้ ผลลัพธ์ขององค์กรทั้งกลยุทธ์ ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้นเป็นผลสะท้อนจากความสามารถในการประเมินมูลค่า (Values) และกระบวนการรับรู้ (Cognitive Base) ของผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในองค์กร ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารระดับสูงนั้นมีผลต่อแนวทางในการบริหารกิจการ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์กลยุทธ์ และระดับการยอมรับความเสี่ยงในการบริหารงาน ซึ่งส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร (Dickson et al., 2006)

จากการศึกษาของ Bertrand and Schoar (2003) พบว่า กรรมการบริหารมีผลต่อการตัดสินใจของบริษัท โดยพบว่าทั้งประธานเจ้าหน้าที่บริหาร และกรรมการบริหารมีความสำคัญต่อนโยบายการดำเนินงาน นโยบายการลงทุน และนโยบายการเงินของบริษัท

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (Chief Executives Officer : CEO) เป็นบุคคลที่มีอำนาจและความรับผิดชอบสูงสุดในองค์กร โดยมีหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ และแผนการทางธุรกิจเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการบริษัท และดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงแสวงหาโอกาสทางธุรกิจและการลงทุนใหม่ ๆ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงไว้กับคณะกรรมการบริษัท (Sukhahuta, 2021)

กรรมการผู้จัดการใหญ่และกรรมการตรวจสอบ มีหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจแผนระยะยาวที่เกี่ยวกับทิศทางโดยรวมขององค์กร โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และกลยุทธ์ รวมไปถึงการติดตามประเมินผล และดูแลรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งคุณลักษณะของการเป็นกรรมการบริษัทที่ดีนั้น ต้องมีจริยธรรม เคารพสิทธิและมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น อีกทั้งจะต้องตระหนักถึงการสร้างประโยชน์ต่อสังคม หรือการลดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเพื่อให้บริษัทสามารถดำเนินกิจการได้อย่างยั่งยืน (The Securities and Exchange Commission, 2017)

แนวคิดเกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กร

ความเสี่ยง หมายถึง ความไม่แน่นอนของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนหรือความแปรปรวน ความผันผวนของผลตอบแทนจากสินทรัพย์จากที่คาดหวังไว้ โดยความเสี่ยงทางธุรกิจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) ความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ (Business Risk or Operating Risk) ได้แก่ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจทั้งภายในและภายนอก เช่น ความเสี่ยงด้านบุคลากร ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากร และด้านความไม่แน่นอนของอุปสงค์ของลูกค้า (2) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) ได้แก่ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายทางการเงิน เช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน แหล่งเงินทุน และราคาสินค้าโภคภัณฑ์ต่าง ๆ และ (3) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ได้แก่ ความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกที่จะมีผลกระทบกับกลยุทธ์ของธุรกิจ เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมือง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ (Fatemi & Luft, 2002)

ความเสี่ยงคือโอกาสที่ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินกิจการจริงแตกต่างจากผลลัพธ์ที่คาดการณ์ไว้ว่าจะได้รับ ซึ่งความแตกต่างนั้นได้ส่งผลกระทบต่อมูลค่าขององค์กร (Merna & Al-Thani, 2008) โดยความเสี่ยงนั้นอาจเป็นความเสี่ยงทางด้านลบที่ส่งผลให้มูลค่าขององค์กรลดลงและเกิดความเสียหายขึ้น หรือความเสี่ยงทางด้านบวก ได้แก่ ความเสี่ยงที่ส่งผลให้มูลค่าขององค์กรเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อองค์กร การบริหารความเสี่ยงจึงมีความสำคัญต่อองค์กร โดยผู้บริหารควรมีการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสมเพื่อเพิ่มโอกาสที่จะได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์และลดโอกาสที่จะได้ผลลัพธ์ที่เสียประโยชน์ โดยการควบคุมสาเหตุของความเสี่ยงในส่วนที่เป็นปัจจัยภายในและลดผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ (Bromiley et al., 2015)

ความกล้าเสี่ยงขององค์กร ได้แก่ ความเต็มใจของกิจการที่จะเข้าไปฉกฉวยโอกาสภายใต้สภาพแวดล้อมธุรกิจที่ไม่แน่นอน โดยการกำหนดเป้าหมายและคุณค่าที่จะตัดสินใจถึงผลลัพธ์ที่แต่ละคนต้องการ ซึ่งตัวเลือกนั้นอาจนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์หรืออันตรายต่อองค์กรได้เช่นกัน เช่น การลงทุนในการวิจัยและพัฒนา การออกนวัตกรรมใหม่ และการควบรวมกิจการ (Yates, 1992)

ความกล้าเสี่ยงด้านกลยุทธ์จึงอาจหมายถึง การดำเนินงานในสิ่งใหม่ที่มีความเสี่ยงจากการเข้าไปสู่สิ่งที่ไม่รู้จัก การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์เป็นจำนวนมาก และการดำเนินงานโดยอาศัยการกู้ยืมเงินเป็นจำนวนมาก ซึ่งความกล้าเสี่ยงด้านกลยุทธ์นี้อาจนำไปสู่ความไม่แน่นอนของกำไร เนื่องจากการไม่สามารถคาดเดาผลลัพธ์ได้ว่าจะเป็นบวกหรือลบต่อองค์กร การวัดความผันผวนของกำไรจึงเป็นหนึ่งในวิธีการวัดระดับความเสี่ยงขององค์กรเนื่องจากสามารถใช้สะท้อนความไม่แน่นอนของกระแสรายได้ขององค์กรซึ่งเกิดจากการเลือกใช้กลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงสูง (Miller & Bromiley, 1990)

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของคณะกรรมการบริหารและความเสี่ยงขององค์กร

งานวิจัยจำนวนมากในอดีตได้มีการศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นในด้านขนาด ความหลากหลาย หรือคุณลักษณะส่วนบุคคลของกรรมการ ที่มีต่อความเสี่ยงในการบริหารงานขององค์กร โดยงานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าจำนวนคณะกรรมการ องค์ประกอบ และคุณลักษณะส่วนบุคคลของกรรมการนั้นมีผลต่อความเสี่ยงในการบริหารงานขององค์กร (Pathan, 2009) โดยเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ ระดับการศึกษา ความรู้ทางการเงิน และระดับผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับนั้นถูกพบว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการยอมรับความเสี่ยงที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล (Grable, 2000)

Schubert (2006) พบว่าผู้ชายจะมีความมั่นใจในการตัดสินใจลงทุนมากกว่าผู้หญิง ซึ่งเมื่อตัดสินใจลงทุนจะทำให้มีโอกาสเกิดความเสี่ยงที่สูงกว่า นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบริษัทที่มีประธาน

เจ้าหน้าที่บริหาร (Chief Executives Officer: CEO) เป็นเพศหญิงนั้นมีการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าบริษัทที่มี ประธานเจ้าหน้าที่บริหารเป็นเพศชายเนื่องจากผู้หญิงและผู้ชายนั้นมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ทักษะการสื่อสาร ความอนุรักษ์นิยม ทักษะการตัดสินใจ และความสามารถในการยอมรับความเสี่ยง นอกจากนี้ยังพบว่าบริษัทที่มีความเสี่ยงสูง มีแนวโน้มที่จะแต่งตั้งผู้บริหารสูงสุดเป็นเพศหญิงเพื่อลดความเสี่ยงของบริษัทมากขึ้นด้วย (Martin et al., 2009) การเปลี่ยนประธานเจ้าหน้าที่บริหารจากเพศชายเป็นเพศหญิงจึงทำให้ความเสี่ยงขององค์กรลดลง รวมถึงทำให้ ROA และสินทรัพย์รวมของบริษัทเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากมาตรการในการบริหารงานที่เปลี่ยนแปลงไป (Elsaid & Ursel, 2011) นอกจากนี้ยังพบว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการบริหารที่มีเพศที่หลากหลายมีการบริหารงานที่มีความเสี่ยงต่ำกว่าบริษัทอื่น ๆ ซึ่งมีผลทำให้ความผันผวนของผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นลดลง (Miller & Chen, 2004) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จึงเป็นที่มาของสมมติฐานที่ 1 ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1): บริษัทที่มีกรรมการบริหารที่เป็นเพศหญิงจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีกรรมการบริหารเพศหญิงเลย

นอกจากเพศแล้วคุณลักษณะด้านอายุของคณะกรรมการบริหารก็ถูกพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความสามารถในการยอมรับความเสี่ยง โดยพบว่าผู้จัดการที่มีอายุมากจะไม่ชอบการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงสูง แต่ผู้จัดการรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะดำเนินกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยง เช่น การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และการจัดหาเงินทุน เป็นต้น บริษัทที่มีผู้จัดการอายุน้อยจึงมีอัตราการเติบโตและความผันผวนในการทำกำไรที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม เมื่อเทียบกับบริษัทที่มีผู้จัดการอายุมากกว่า (Wiersema & Bantel, 1992) ผู้วิจัยจึงต้องการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 2 (H2): บริษัทที่มีอายุเฉลี่ยกรรมการบริหารสูงจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่มีอายุเฉลี่ยกรรมการบริหารต่ำ

Atayah et al. (2021) พบว่า ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารระดับสูงมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับระดับความเสี่ยงขององค์กรเพราะผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งในระยะเวลาที่ยาวนานจะเลือกใช้กลยุทธ์ รวมถึงการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีความเสี่ยงน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารระดับสูงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัท ผู้วิจัยจึงต้องการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 3 (H3): บริษัทที่มีคณะกรรมการบริหารมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งที่นานกว่า จะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการบริหารที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งสั้น

ระดับการศึกษาของผู้บริหารก็เป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะที่ถูกพบว่ามีผลต่อระดับความเสี่ยงในการบริหารงานขององค์กร โดยจากการศึกษาพบว่าผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาเอกมีแนวโน้มทำให้ความเสี่ยงในการลงทุนของธนาคารลดลง (Berger et al., 2014) หากแต่การศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงของธนาคารในอิตาลี พบว่าระดับการศึกษาของกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับความเสี่ยงของธนาคาร (D'Amato & Gallo, 2019) เนื่องจากผู้บริหารที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีความมั่นใจในการเลือกกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงมากกว่า และใช้วิธีการบริหารงานที่ซับซ้อนกว่า โดยเฉพาะผู้บริหารที่จบ MBA (Bertrand & Schoar, 2003) จากผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกันนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าระดับการศึกษาของผู้บริหารนั้นมีผลต่อความเสี่ยงในการบริหารองค์กร แต่อิทธิพลนั้นอาจแตกต่างกันในแต่ละประเทศ และอุตสาหกรรม ผู้วิจัยจึงต้องการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 4 (H4): ระดับการศึกษาของกรรมการบริหารมีผลต่อความเสี่ยงในการดำเนินงานของบริษัท

โดยนอกจากคุณลักษณะของกรรมการแล้ว ขนาดหรือจำนวนของคณะกรรมการบริหารก็มีผลต่อแนวทางการบริหารงาน โดยพบว่าจำนวนคณะกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความเสี่ยงขององค์กร องค์กรที่มีคณะกรรมการจำนวนมากจะมีความผันผวนของผลตอบแทนที่ต่ำกว่า (Pathan, 2009) ซึ่งผลการวิจัยที่พบนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนคณะกรรมการที่มากเกินไปอาจส่งผลให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพและดำเนินการเชิงกลยุทธ์ และการตัดสินใจต่าง ๆ ล่าช้าได้ จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จึงเป็นที่มาของสมมติฐานสุดท้ายดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 5 (H5): บริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารมากจะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานน้อยกว่าบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารน้อย

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาสามารถสร้างกรอบแนวความคิดเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกรรมการบริษัทและความเสี่ยงขององค์กรได้ดังนี้

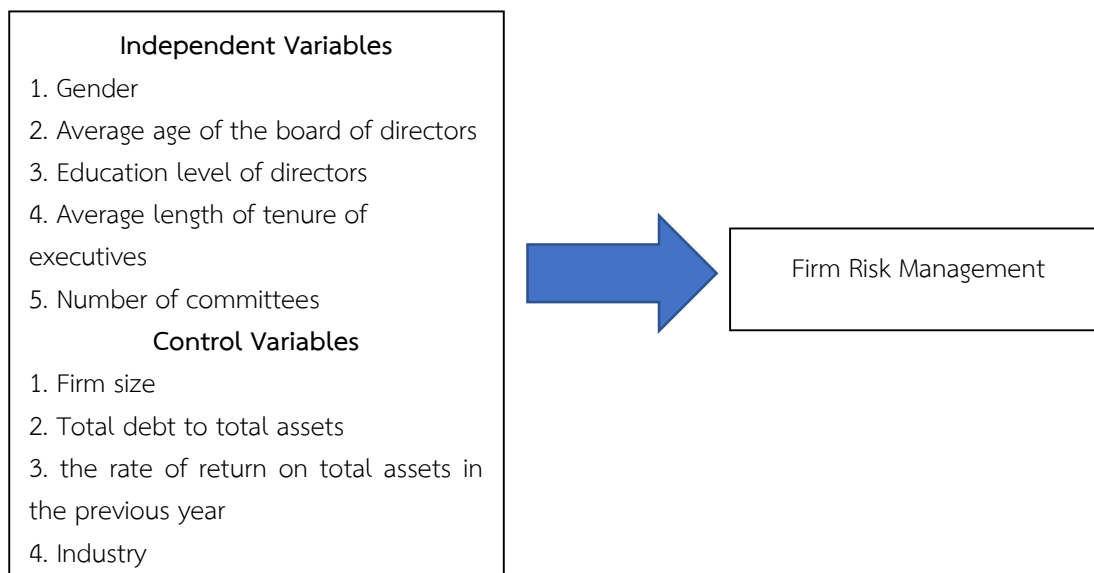

Figure 1 Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) แต่ไม่รวมทรัสต์ อนุพันธ์ เพื่อการลงทุนและบริษัทที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ ดังนั้น ประชากรสำหรับการศึกษาค้างนี้มีจำนวน 596 บริษัท บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้ ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบริการ คิดเป็นร้อยละ 20.47 รองลงมาคือกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง คิดเป็นร้อยละ 17.95 และกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ 15.44 ตามลำดับ โดยเก็บข้อมูลคุณลักษณะของคณะกรรมการของบริษัทปี 2564 จากแหล่งข้อมูล ทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แบบแสดงรายการประจำปี (แบบ 56-1) ส่วนข้อมูลทางการเงินรวบรวมจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ DATASTREAM โดยคณะกรรมการบริษัทในงานวิจัยนี้ หมายถึง

กรรมการบริหาร 3 ตำแหน่ง อันได้แก่ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร กรรมการผู้จัดการใหญ่ และกรรมการตรวจสอบ ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจแผนระยะยาวที่เกี่ยวกับทิศทางโดยรวมขององค์กร

สถิติและแบบจำลองที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares) โดยตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความเสี่ยงในการบริหารองค์กร โดยการศึกษาจะใช้ความผันผวนของอัตราผลตอบแทนต่อหุ้นรายวันของบริษัท (Nakano & Nguyen, 2012) และความผันผวนของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (Miller & Bromiley, 1990) เพื่อวัดความเสี่ยงในการบริหารองค์กรของคณะกรรมการบริษัท โดยหากความผันผวนของอัตราผลตอบแทนต่อหุ้นรายวันของบริษัทสูงแสดงว่าราคาหุ้นมีความไม่แน่นอนสูง และหากความผันผวนของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นจะได้นั้นสูง แสดงว่ากระแสรายได้ขององค์กรนั้นมีความไม่แน่นอนหรือมีความปั่นป่วนซึ่งอาจเกิดจากการเลือกใช้กลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงสูง (Hoyt & Liebenberg, 2011)

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะของคณะกรรมการ ได้แก่ ตัวแปรหุ่นแสดงถึงกรรมการบริหารเพศหญิง (FEMALE) ตัวแปรหุ่นแสดงถึงการศึกษาของกรรมการระดับปริญญาเอก (PHD) ตัวแปรหุ่นแสดงถึงการศึกษาของกรรมการระดับปริญญาตรี (BACH) ตัวแปรหุ่นแสดงถึงการศึกษาของกรรมการต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (BELOW) อายุเฉลี่ย (AGE) ระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งเฉลี่ยของคณะกรรมการ (TENURE) จำนวนคณะกรรมการ (BOARD)

ตัวแปรควบคุมซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของโครงสร้างบริษัท ได้แก่ โครงสร้างทางการเงิน (LEV) ขนาดของบริษัท (SIZE) และประเภทของอุตสาหกรรม (IND) เนื่องจากบริษัทที่มีสัดส่วนหนี้สินที่สูงหรือมีขนาดสินทรัพย์ที่มากจะมีวิธีการบริหารจัดการที่อาจจะแตกต่างจากบริษัทขนาดเล็ก รวมถึงบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันก็อาจมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเพิ่มผลกำไรในอดีตเป็นตัวแปรควบคุมเนื่องจากบริษัทที่ดำเนินการขาดทุนอาจมีแนวทางการดำเนินการที่เสี่ยงกว่าบริษัทที่ได้กำไร (Situmeang et al., 2016) โดยวิธีการวัดตัวแปรอย่างละเอียดนั้น เป็นไปดังที่แสดงใน Table 1

สมการวิจัยในการทดสอบสมมติฐานมีดังต่อไปนี้

$$ROE_i = \beta_0 + \beta_1 FEMALE_i + \beta_2 AGE_i + \beta_3 TENURE_i + \beta_4 PHD_i + \beta_5 BACH_i +$$

$$\beta_6 BELOW_i + \beta_7 BOARD + \beta_8 SIZE_i + \beta_9 LEV_i + \beta_{10} PREROA_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

$$PRICE_i = \beta_0 + \beta_1 FEMALE_i + \beta_2 AGE_i + \beta_3 TENURE_i + \beta_4 PHD_i + \beta_5 BACH_i +$$

$$\beta_6 BELOW_i + \beta_7 BOARD + \beta_8 SIZE_i + \beta_9 LEV_i + \beta_{10} PREROA_i + \varepsilon_i \quad (2)$$

Table 1 Measurement of Variables

Variables	Descriptions	References
ROE	Standard deviation of return to equity (ROE) ratio over a 5-year period	Miller and Bromiley (1990)
PRICE	The standard deviation of the daily stock yield over a period of 1 year	Nakano and Nguyen (2012)
FEMALE	Equal to 1 if the company has at least 1 woman on its board	Geiger and Marlin (2012)
PHD	Equal to 1 if the company has at least 1 director with a PhD	Darmadi (2013)
BACH	Equal to 1 if the company has at least 1 bachelor's degree director	Darmadi (2013)
BELOW	Equal to 1 if the company has at least 1 director under the bachelor's degree	Darmadi (2013)
AGE	Average age of the board of directors	Zigraiova (2016)
TENURE	The average length of time in office of the Board of Directors	Farag and Mallin (2016)
BOARD	Number of Committees	Nakano and Nguyen (2012)
SIZE	The natural logarithmic value of the book value of the total asset.	Nakano and Nguyen (2012)
LEV	Ratio of total liabilities to total assets	Nakano and Nguyen (2012)
PREROA	The rate of return on total assets in the previous year	Situmeang et al. (2016)

ผลการวิจัย

คณะกรรมการบริหารของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี พ.ศ.2564 จำนวน 596 บริษัท มีคณะกรรมการบริหารทั้งสิ้น 5,741 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 4,521 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 และเพศชายจำนวน 1,220 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25 บริษัทที่มีกรรมการบริหารเป็นเพศหญิงอย่างน้อย 1 คน มีจำนวน 522 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 87.58 คณะกรรมการมีช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ที่ 61 – 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.57 รองลงมาช่วงอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.51 ช่วงอายุ 71 -80 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.62 ตามลำดับ คณะกรรมการส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 55.34 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 27.90 ระดับการศึกษาปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 12.38 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 0 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.63 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.98 ตามลำดับ

Table 2 Descriptive Statistics

Variable	Average	S.D.	Min	Max
ROE	11.0378	21.9553	0.6576	236.2513
PRICE	2.1910	1.0795	0.0000	6.0133
AGE	61.0486	5.2493	43.0000	75.8333
TENURE	9.3890	5.5988	0.5556	31.0000
BOARD	9.6137	2.5497	3.0000	20.0000
SIZE	9.0598	1.6728	5.9663	15.0844
LEV	0.4610	0.2518	0.0355	1.7675
PREROA	289.7620	168.3779	1.0000	579.0000

Note: Variable descriptions are in accordance with Table 1.

จาก Table 2 ตัวแปรตามเป็นตัวแทนความเสี่ยงขององค์กร 2 ตัวแปรคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ในช่วงระยะเวลา 5 ปีย้อนหลัง (2560-2564) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.0378 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวันในช่วงระยะเวลา 1 ปี (PRICE) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.1910 ส่วนตัวแปรอิสระ อายุ (AGE) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.0486 ปี ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเฉลี่ย (TENURE) 9.6137 ปี จำนวนคณะกรรมการบริหารเฉลี่ย (BOARD) 9.0598

Table 3 Pearson Correlation Coefficient

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	VIF
(1) ROE	1.000						1.246
(2) PRICE	0.183***	1.000					1.187
(3) FEMLE	-0.124***	-0.140***	1.000				1.089
(4) PHD	-0.065	-0.064	0.094**	1.000			1.077
(5) BACH	-0.067*	-0.070*	-0.006	-0.075*	1.000		1.052
(6) BELOW	0.065	0.038	0.043	-0.080*	0.061	1.000	1.083
(7) AGE	-0.098**	-0.168***	0.016	0.072*	0.088**	0.094**	1.381
(8) TENURE	-0.072*	-0.103**	0.063	-0.036	0.082**	0.174***	1.379
(9) BOARD	-0.136***	-0.265***	0.215***	0.209***	0.143***	0.100**	
(10) SIZE	-0.125***	-0.315***	0.114***	0.143***	0.019	-0.095**	
(11) LEV	0.293***	0.045	-0.046	0.053	-0.034	-0.036	
(12) PREROA	-0.176***	-0.283***	-0.049	0.023	0.007	-0.003	

Note: Variable descriptions are in accordance with Table 1.

Table 3 (Continue)

Variables	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
(1) ROE						
(2) PRICE						
(3) FEMLE						
(4) PHD						
(5) BACH						
(6) BELOW						
(7) AGE	1.000					
(8) TENURE	0.474***	1.000				
(9) BOARD	0.196***	0.025	1.000			
(10) SIZE	0.097**	-0.082**	0.458***	1.000		
(11) LEV	-0.042	-0.116***	0.060	0.378***	1.000	
(12) PREROA	0.025	0.074*	0.020	0.109***	-0.177***	1.000

Note: Variable descriptions are in accordance with Table 1.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

จาก Table 3 พบว่าตัวแปรอิสระส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LEV) มากที่สุดในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.293 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) มีความสัมพันธ์กับค่าลอการิทึมธรรมชาติของมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม (SIZE) มากที่สุดในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีค่าสหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ -0.315 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันพบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันน้อยกว่า 0.8 จึงไม่เกิดปัญหา Multicollinearity และค่า VIF มีค่าไม่เกิน 5 จึงสามารถใช้ตัวแปรอิสระเหล่านี้ในการวิเคราะห์การถดถอยได้ (Midi et al., 2010)

Table 4 Coefficient Estimates and Standard Errors (in Parentheses) from the Regression of the Board's Characteristics and Corporate Risks

Variables	(1) ROE	(2) PRICE
Constant	40.440*** (11.18)	5.414*** (0.609)
Independent Variables		
FEMALE	-5.164** (2.360)	-0.299** (0.128)
PHD	0.482 (1.578)	-0.009 (0.086)
BACH	-3.528 (2.505)	-0.133 (0.137)
BELOW	4.017** (1.650)	0.0763 (0.090)

Table 4 (Continue)

Variables	(1) ROE	(2) PRICE
AGE	0.009 (0.165)	-0.015* (0.009)
TENTURE	-0.260* (0.155)	-0.011 (0.008)
BOARD	-0.597* (0.354)	-0.049** (0.019)
Control Variables		
SIZE	-2.519*** (0.578)	-0.162*** (0.031)
LEV	33.86*** (3.819)	0.343* (0.190)
PREROA	-0.006 (0.005)	-0.002*** (0.000)
Industry	Yes	Yes
Adj R-squared	0.241	0.2113

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

$$(1) \quad ROE_i = \beta_0 + \beta_1 FEMALE_i + \beta_2 AGE_i + \beta_3 TENURE_i + \beta_4 PHD_i + \beta_5 BACH_i + \beta_6 BELOW_i + \beta_7 BOARD_i + \beta_8 SIZE_i + \beta_9 LEV_i + \beta_{10} PREROA_i + \varepsilon_i$$

$$(2) \quad PRICE_i = \beta_0 + \beta_1 FEMALE_i + \beta_2 AGE_i + \beta_3 TENURE_i + \beta_4 PHD_i + \beta_5 BACH_i + \beta_6 BELOW_i + \beta_7 BOARD_i + \beta_8 SIZE_i + \beta_9 LEV_i + \beta_{10} PREROA_i + \varepsilon_i$$

จาก Table 4 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) ,มีค่าระหว่าง 0.2113 – 0.241 โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1): บริษัทที่มีกรรมการบริหารที่เป็นเพศหญิงจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีกรรมการบริหารเพศหญิงเลย

พบว่าการมีกรรมการบริหารเพศผู้หญิงอยู่ในคณะกรรมการ (FEMALE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับทั้งค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมื่อกรรมการบริหารที่เป็นเพศหญิงมากขึ้น องค์การจะมีความเสี่ยงน้อยลง ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 (H2): บริษัทที่มีอายุเฉลี่ยกรรมการบริหารสูงจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่มีอายุเฉลี่ยกรรมการบริหารต่ำ

พบว่าอายุเฉลี่ยกรรมการบริหาร (AGE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 แสดงว่าเมื่ออายุเฉลี่ยของกรรมการบริหารมากขึ้น การดำเนินงานจะมีความเสี่ยงน้อยลง ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 (H3): บริษัทที่คณะกรรมการบริหารที่ดำรงตำแหน่งนานจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานน้อยกว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการบริหารที่ดำรงตำแหน่งสั้น

พบว่าระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งเฉลี่ยของคณะกรรมการ (TENURE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 แสดงว่าเมื่อระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งเฉลี่ยของคณะกรรมการมากขึ้นจะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานน้อยลง ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 (H4): ระดับการศึกษาของกรรมการบริหารมีผลต่อความเสี่ยงในการดำเนินงานของบริษัท

พบว่าบริษัทที่มีกรรมการจบต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างน้อย 1 คน (BELOW) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงว่าระดับการศึกษาของกรรมการบริหารมีผลต่อความเสี่ยงในการดำเนินงานของบริษัท ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 (H5): บริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารมากจะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานน้อยน้อยกว่าบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารน้อย

พบว่าจำนวนคณะกรรมการบริหาร (BOARD) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับทั้งค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 และ 0.05 ตามลำดับ บริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารมากจะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานน้อยกว่าบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารน้อย ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับตัวแปรควบคุม พบว่า มูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม (SIZE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับทั้งค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ในขณะที่อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LEV) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีก่อน (PREROA) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับเฉพาะกับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน (PRICE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะของกรรมการบริษัทต่อความเสี่ยงในการบริหารองค์กรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปี 2564 จำนวน 596 บริษัท พบว่าเพศและจำนวนของคณะกรรมการมีอิทธิพลต่อระดับความเสี่ยงในการบริหารองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งการวัดความเสี่ยงด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน โดยพบว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยเพศหญิงอย่างน้อย 1 คน มีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยงในการบริหารองค์กรลดลง สอดคล้องกับการศึกษาในอดีต เช่น งานวิจัยของ Miller and Chen (2004), Martin et al. (2009) และ Elsaid and Ursel (2011) โดย Schubert (2006) ได้อธิบายเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อความเสี่ยงที่แตกต่างระหว่างเพศชายและหญิงว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงมากกว่าเพศชาย โดยมักตัดสินใจเลือกแนวทางที่มีความเสี่ยงต่ำกว่า หลีกเลี่ยงดำเนินการที่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนของผลลัพธ์ หลีกเลี่ยงการพนัน และการลงทุนที่มีความเสี่ยง (Schubert, 2006) นอกจากนี้แล้วยังพบว่าจำนวนของคณะกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเสี่ยงในการบริหารงานแสดงว่าบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารมาก จะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานน้อยลง อาจเนื่องมาจากยิ่งคณะกรรมการมี

จำนวนมาก ความคิดเห็นก็จะยิ่งหลากหลายการจะได้รับความเห็นชอบในการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงจากกรรมการที่มีจำนวนมากนักจึงเป็นเรื่องยาก (Nakano & Nguyen, 2012; Adams & Ferreira, 2010)

ระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งเฉลี่ย และการศึกษาของคณะกรรมการถูกพบว่ามีผลต่อความเสี่ยงของบริษัทซึ่งวัดด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น โดยบริษัทที่คณะกรรมการมีระยะเวลาเฉลี่ยในการดำรงตำแหน่งที่ยาวกว่า จะมีความเสี่ยงในการดำเนินงานที่ลดลง และบริษัทที่มีกรรมการจบต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างน้อย 1 คน จะมีความเสี่ยงในการบริหารงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารสูงสุดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับในการยอมรับความเสี่ยงขององค์กร เนื่องจากพบว่าผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งในระยะเวลาที่ยาวนานจะเลือกใช้กลยุทธ์รวมถึงการตัดสินใจไปในทางเลือกที่มีความเสี่ยงน้อย (Atayah et al., 2021; Chen & Zheng, 2014)) รวมถึงงานวิจัยของ Berger et al. (2014) ที่พบว่าบริษัทที่มีผู้บริหารที่มีการศึกษาระดับสูง เช่น ปริญญาเอก มีความสามารถที่จะบริหารบริษัทให้มีความเสี่ยงที่ลดลงได้

อายุเฉลี่ยกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเสี่ยงในการบริหารงานซึ่งวัดด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราผลตอบแทนของหุ้นรายวัน แสดงว่าบริษัทที่มีอายุเฉลี่ยของคณะกรรมการบริหารที่สูงขึ้นจะมีความเสี่ยงในการบริหารงานที่ลดลง ซึ่ง Hambrick and Mason (1984) พบว่าผู้บริหารที่มีอายุมากจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต การเงินและอาชีพมากกว่า และไม่ชอบรับความเสี่ยงสูง ซึ่งทำให้บริษัทมีความเสี่ยงที่น้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันผู้จัดการที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ที่ทำให้บริษัทมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น (Wiersema & Bantel, 1992)

สำหรับตัวแปรควบคุม มูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม และส่วนอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมในปีก่อน และอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์มีผลต่อความเสี่ยงในการบริหารงาน โดยเฉพาะขนาดขององค์กรที่แสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะเลือกกลยุทธ์ในการบริหารองค์กรที่มีความเสี่ยงสูงกว่าองค์กรขนาดใหญ่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาข้างต้นงานวิจัยนี้ได้นำเสนอผลวิจัยเชิงประจักษ์จากประเทศไทย โดยสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบและจำนวนคณะกรรมการบริหารมีผลกระทบต่อระดับความเสี่ยงในการบริหารงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉพาะการมีคณะกรรมการเพศหญิง และมีคณะกรรมการจำนวนมาก จะช่วยให้การบริหารองค์กรมีความเสี่ยงที่น้อยกว่า และรายได้ของกิจการมีความมั่นคง โดยส่งผลให้บริษัทมีความผันผวนของทั้งผลกำไรและราคาหุ้นที่ลดลง

ดังนั้นบริษัทควรเลือกคณะกรรมการให้เหมาะสมกับกลยุทธ์ขององค์กร (Nakano & Nguyen, 2012) เช่น บริษัทที่มีขนาดเล็กซึ่งอยู่ในช่วงเติบโต ก็ควรจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพศชายที่พร้อมเลือกกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยง และมีโอกาสสร้างผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น และมีจำนวนคณะกรรมการที่ไม่มากเกินไป แต่บริษัทที่มีขนาดใหญ่อยู่ในช่วงอิ่มตัวควรคัดเลือกคณะกรรมการที่เลือกกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงต่ำ เน้นความมั่นคงในการสร้างรายได้ที่คาดเดาได้ โดยอาจจะประกอบด้วยเพศหญิง และมีจำนวนคณะกรรมการที่มากขึ้นได้ เนื่องจากหากบริษัทต้องการผลกำไรที่เพิ่มขึ้น และต้องการสร้างความ

ได้เปรียบเทียบการแข่งขันเหนือคู่แข่ง บริษัทก็จำเป็นต้องยอมรับความเสี่ยงจากการดำเนินงานที่เพิ่มมากขึ้นด้วย (Hoskisson et al., 2017)

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ศึกษาจากข้อมูลคุณลักษณะของคณะกรรมการของบริษัทปี 2564 เพียงระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่บริษัทบางอุตสาหกรรมยังคงได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ดังนั้นการศึกษารั้งต่อไปสามารถนำกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ไปขยายผลการศึกษาในโดยเก็บข้อมูลมากขึ้นเพื่อเปรียบเทียบได้

เอกสารอ้างอิง

- Adams, R., & Ferreira, D. (2010). Moderation in Groups: Evidence from Betting on Ice Break-ups in Alaska. *The Review of Economic Studies*, 77(3), 882-913.
- Atan, J. B., & Mahmood, N. (2019). The Role of Transformational Leadership Style in Enhancing Employees' Competency for Organization Performance. *Management Science Letters*, 9(13), 2191-2200.
- Atayah, O. F., Najaf, K., Subramaniam, R. K., & Chin, P. N. (2021). The Ascension of Executives' Tenure, Corporate Risk-taking and Corporate Performance: Evidence from Malaysia. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 14(1), 101-123.
- Berger, A. N., Kick, T., & Schaeck, K. (2014). Executive Board Composition and Bank Risk-taking. *Journal of Corporate Finance*, 28, 48-65.
<https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2013.11.006>
- Bertrand, M., & Schoar, A. (2003). Managing with Style: The Effect of Managers on Firm Policies. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1169-1208.
- Bromiley, P., McShane, M., Nair, A., & Rustambekov, E. (2015). Enterprise Risk Management: Review, Critique, and Research Directions. *Long Range Planning*, 48(4), 265-276.
- Chen, D., & Zheng Y. (2014). CEO Tenure and Risk-Taking. *Global Business and Finance Review*, 19(1), 1-27.
- Connelly, J. T., & Limpaphayom, P. (2004). Board Characteristics and Firm Performance: Evidence from the Life Insurance Industry in Thailand. *Chulalongkorn Journal of Economics*, 16(2), 101-124.
- D'Amato, A., & Gallo, A. (2019). Bank Institutional Setting and Risk-taking: The Missing Role of Directors' Education and Turnover. *Corporate Governance*, 19(4), 774-805.
- Darmadi, S. (2013). Board Members' Education and Firm Performance: Evidence from a Developing Economy. *International Journal of Commerce and Management*, 23(2), 113-135.

- Dickson, M. W., Resick, C. J., & Hanges, P. J. (2006). Systematic Variation in Organizationally-shared Cognitive Prototypes of Effective Leadership based on Organizational Form. *The Leadership Quarterly*, 17(5), 487-505.
- Elsaid, E., & Urseel, N. D. (2011). CEO Succession, Gender and Risk Taking. *Gender in Management*, 26(7), 499-512.
- Farag, H., & Mallin, C. (2016). The Influence of CEO Demographic Characteristics on Corporate Risk-taking: Evidence from Chinese IPOs. *The European Journal of Finance*, 24(16), 1-30
- Farrell, K. A., & Hersch, P. L. (2005). Additions to Corporate Boards: The Effect of Gender. *Journal of Corporate Finance*, 11(1-2), 85-106.
- Fatemi, A., & Luft, C. (2002). Corporate Risk Management: Costs and Benefits. *Global Finance Journal*, 13(1), 29-38.
- Geiger, S. W., & Marlin, D. (2012). The Relationship between Organizational/Board Characteristics and the Extent of Female Representation on Corporate Boards. *Journal of Managerial Issues*, 24(2), 157-172.
- Gordon, L. A., Loeb, M. P., & Tseng, C. Y. (2009). Enterprise Risk Management and Firm Performance: A Contingency Perspective. *Journal of Accounting and Public Policy*, 28(4), 301-327.
- Grable, J. E. (2000). Financial Risk Tolerance and Additional Factors that Affect Risk Taking in Everyday Money Matters. *Journal of Business and Psychology*, 14(4), 625-630.
- Hambrick, D. C., & Mason, P. A. (1984). Upper Echelons: The Organization as a Reflection of Its Top Managers. *Academy of Management Review*, 9(2), 193-206.
- Hoskisson, R. E., Chirico, F., Zyung, J., & Gambeta, E. (2017). Managerial Risk Taking: A Multitheoretical Review and Future Research Agenda. *Journal of Management*, 43(1), 137-169.
- Hoyt, R. E., & Liebenberg, A. P. (2011). The Value of Enterprise Risk Management. *Journal of Risk and Insurance*, 78(4), 795-822.
- Jongruk, S. (2016). *Risk Influencing on Return of Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand: Comparison Study between Accounting-Based Approach and Marketing-Based Approach* [Master Thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Faculty of Business Administration.
- Martin, A. D., Nishikawa, T., & Williams, M. A. (2009). CEO Gender: Effects on Valuation and Risk. *Quarterly Journal of Finance and Accounting*, 48(3), 23-40.
- Merna, T., & Al-Thani, F. F. (2008). *Corporate Risk Management*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Midi, H., Sarkar, S. K., & Rana, S. (2010). Collinearity Diagnostics of Binary Logistic Regression Model. *Journal of Interdisciplinary Mathematics*, 13(3), 253-267.

- Miller, K. D., & Bromiley, P. (1990). Strategic Risk and Corporate Performance: An Analysis of Alternative Risk Measures. *Academy of Management Journal*, 33(4), 756-779.
- Miller, K. D., & Chen, W. R. (2004). Variable Organizational Risk Preferences: Tests of the March-shapira Model. *Academy of Management Journal*, 47(1), 105-115.
- Nakano, M., & Nguyen, P. (2012). Board Size and Corporate Risk Taking: Further Evidence from Japan. *Corporate Governance*, 20(4), 369-387.
- Pathan, S. (2009). Strong Boards, CEO Power and Bank Risk-Taking. *Journal of Banking & Finance*, 33(7), 1340-1350.
- Peni, E., & Vähämaa, S. (2010). Female Executives and Earnings Management. *Managerial Finance*, 36(7), 629-645.
- Payne, G. T., & Petrenko, O. V. (2019). Agency Theory in Business and Management Research. In *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*.
- Schubert, R. (2006). Analyzing and Managing Risks—on the Importance of Gender Differences in Risk Attitudes. *Managerial Finance*, 32(9), 706-715.
- Situmeang, F. B., Gemser, G., Wijnberg, N. M., & Leenders, M. A. (2016). Risk-taking Behavior of Technology Firms: The Role of Performance Feedback in the Video Game Industry. *Technovation*, 54, 22-34.
<https://doi.org/10.1016/j.technovation.2016.03.002>
- Sitthipongpanich, T., & Polsiri, P. (2015). Do CEO and Board Characteristics Matter? A Study of Thai Family Firms. *Journal of Family Business Strategy*, 6(2), 119-129.
- Sukhahuta, D. (2021). The Moderating Effect of CEO Gender on Relationship between CEO Tenure and Risk-taking. *Modern Management Journal*, 19(2), 1-12.
- The Securities and Exchange Commission. (2017). *Corporate Governance Code for Listed Companies 2017*. <https://www.sec.or.th/cgthailand/TH/Documents/Regulation/CGCode.pdf>
- Vroom, V. H., & Pahl, B. (1971). Relationship between Age and Risk Taking among Managers. *Journal of Applied Psychology*, 55(5), 399-405.
- Wegge, J., Roth, C., Neubach, B., Schmidt, K. H., & Kanfer, R. (2008). Age and Gender Diversity as Determinants of Performance and Health in a Public Organization: The Role of Task Complexity and Group Size. *Journal of Applied Psychology*, 93(6), 1301-1313.
- Wiersema, M. F., & Bantel, K. A. (1992). Top Management Team Demography and Corporate Strategic Change. *Academy of Management journal*, 35(1), 91-121.
- Yates, J. (1992). *Risk-taking Behavior*. Chichester: John Wiley & Sons.
- You, Y., Srinivasan, S., Pauwels, K., & Joshi, A. (2020). How CEO/CMO Characteristics affect Innovation and Stock Returns: Findings and Future Directions. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48, 1229-1253.

Zigraiova, D. (2016). *Management Board Composition of Banking Institutions and Bank Risk-Taking: The Case of the Czech Republic*. Working Papers.
<http://ies.fsv.cuni.cz/sci/publication/show/id/5432/lang/cs>

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศไทย

The Causal Relationships of Human Resource Development, Competitive Advantage and Business Success of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Thailand

อภिरดี คำไล่¹ และ มงคล เอกพันธ์^{2*}

Apiradee Khamlai¹ and Mongkol Ekkaphan^{2*}

วันที่รับบทความ : 20/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 29/03/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย 2) ศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันในฐานะตัวแปรต้นกลางความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย 3) ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย จำนวน 165 ราย โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยตัวแบบโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติ $\chi^2/df = 1.258$, $p\text{-value} = 0.104$, $GFI = 0.944$, $CFI = 0.987$, $NFI = 0.942$, $IFI = 0.988$, $AGFI = 0.912$, $RMSEA = 0.04$ นอกจากนี้ พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความได้เปรียบทางการแข่งขันส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และพบว่าความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรต้นกลางในความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ความสำเร็จธุรกิจ

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the influence of human resource development and competitive advantage on business success of small and medium

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Assistant Professor, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Assistant Professor Dr., Faculty of Business Administration and Accounting, Roi Et Rajabhat University

* Corresponding author: E-mail address: Ajeck_ie@hotmail.com

enterprises (SMEs) in Thailand. 2) the competitive advantage as the mediator between human resource development and business success of small and medium enterprises (SMEs) in Thailand. 3) to examine the consistency of the relationship model developed with an empirical data. The sample were 165 firms chosen by stratified random sampling. A questionnaire was used as the instrument. Statistics were frequency, percentages, mean, standard deviation, skewness, kurtosis, correlation coefficient, and path analysis were used to find out causal relationship with structural equation models (SEM).

The results showed that the measurement model was valid and well fitted to the empirical data with $\chi^2/df=1.258$, $p\text{-value}=0.104$, $GFI=0.944$, $CFI=0.987$, $NFI=0.942$, $IFI=0.988$, $AGFI=0.912$, $RMSEA=0.04$. In addition, the findings revealed that human resource development and competitive advantage have a positive effected on business success. On the other hand, Human resource development has a positive effected on competitive advantage. The results also shown that the competitive advantage had a mediating effect on the relationship between human resource development and business success of small and medium enterprises (SMEs) in Thailand.

Keywords: Human Resource Development, Competitive Advantage, Business Success

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างรวดเร็วจึงทำให้ธุรกิจและผู้ประกอบการของไทยต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- พ.ศ. 2564) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการวิจัยและนวัตกรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนารวมทั้งการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยผลักดันให้เกิดการค้าการลงทุนระหว่างประเทศเพื่อการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ จากสถานการณ์เศรษฐกิจไทยในไตรมาสที่สามของปี พ.ศ. 2564 มีการปรับตัวลดลงร้อยละ 0.30 เทียบกับการขยายตัวร้อยละ 7.60 ในไตรมาสก่อนและเมื่อปรับผลของฤดูกาลออกแล้ว ซึ่งลดลงจากไตรมาสสองของปี พ.ศ. 2564 ร้อยละ 1.10 โดยรวม 9 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2564 นั้น เศรษฐกิจไทยขยายตัวร้อยละ 1.30 ด้านการใช้จ่ายการบริโภคภาคเอกชนและการลงทุนภาครัฐปรับตัวลดลง ขณะที่การส่งออกสินค้า การลงทุนภาคเอกชนและการใช้จ่ายภาครัฐขยายตัว ในขณะที่ด้านการผลิต สาขาการผลิตอุตสาหกรรมสาขาที่פקแรมและบริการ สาขาการก่อสร้าง สาขาการขนส่งและสถานที่เก็บสินค้า สาขาไฟฟ้าและก๊าซฯ ปรับตัวลดลง ขณะที่สาขาการขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมฯ ขยายตัวและสาขาเกษตรกรรมขยายตัวแรงขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Council on NESDC, 2022)

อย่างไรก็ดี การจ้างงานของภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ตามมาตรา 33 ในระบบประกันสังคมประจำไตรมาสที่ 4 ปีพ.ศ. 2564 ที่ผ่านมานั้น มีสถานประกอบการจำนวน 400,333 แห่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.09 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา สำหรับจำนวนแรงงานที่เป็นผู้ประกันตน มาตรา 33 ในระบบประกันสังคมเฉลี่ยสะสม 3,919,805 คน โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.92 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงไตรมาสเดียวกันในปีที่ผ่านมา (Office of Small and

Medium Enterprise Promotion, 2022) จากแนวโน้มการจ้างงานในภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมข้างต้นนี้ ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยได้ความสำคัญการดำเนินงานในปัจจุบันคือ ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรหรือบุคลากรที่จะมาเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน โดยจะต้องมุ่งเน้นที่ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จะปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการนำเทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การนำความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้มีพร้อมรับกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรอยู่รอดและสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ได้

ดังนั้น องค์กรต่าง ๆ ควรเห็นความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่สามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งหมดในองค์กรได้ ซึ่งการฝึกอบรมและการพัฒนาถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการให้ความรู้ในงานที่ปฏิบัติแก่พนักงานขององค์กรและเพิ่มทักษะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ (Wongsuwan, 2009) ทั้งนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมขององค์กรที่มองเห็นได้เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคลากรที่มีต่อองค์กรในหน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่ด้วย ดังที่ Gbervbie (2012) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์คือ กลยุทธ์ตลอดจนกระบวนการในการจัดการบุคลากรในองค์กรตามมิติต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินการทำงานตามหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเกิดปัญหาให้น้อยที่สุดรวมถึงการพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและความสำเร็จขององค์กรที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้บรรลุการส่งมอบบริการและผลกำไรที่เพิ่มขึ้นต้องมีพนักงานที่มีความรู้ความสามารถ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรอาจถูกมองว่าเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงความสามารถของพนักงานนำมาซึ่งความผูกพันในองค์กรและส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทยที่มีการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ (Sanamthong, 2019; Piphop et al., 2018) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Tarasansombut & Puranitee, 2022; Pleodpring & Sirabroromatan, 2021; Pleodpring & Rungsiamna, 2021) และความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ (Sakolkharuehadet et al., 2017) และ ยังไม่มีการวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทยที่มีการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของธุรกิจว่ามีอิทธิพลหรือความสัมพันธ์กันอย่างไร รวมถึงศึกษาปัจจัยคั่นกลางความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย จากเหตุผลข้างต้นทำให้ คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันในฐานะตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่าง

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

3. เพื่อทดสอบความกลมกลืนแบบจำลองเชิงสาเหตุของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความไม่ได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

Sanamthong (2019) ได้กล่าวถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) หรือ HRD ในอดีตถูกเรียกว่า การฝึกอบรมและการพัฒนา (Training and Development) ต่อมาเมื่อนักวิชาการได้ให้ความสนใจและศึกษาถึงแนวทางวิธีคิดและวิธีปฏิบัติด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กรโดยให้ความเห็นว่า กิจกรรมของการพัฒนาบุคลากรในองค์กร คือ กระบวนการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรครั้งแรกโดย Leonard Nadler ในปี ค.ศ. 1970 ซึ่งได้นิยามความหมายแรกไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการกำหนดวิธีการและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคลากรเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (Fukitkan, 2016) และในปี ค.ศ. 1971 นักวิชาการชื่อ Goulet ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายสูงสุดด้วยการเข้าถึงใน 3 ลักษณะ คือ (1) ครอบครองสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (2) ความรู้สึกเข้าถึงตัวตนอย่างแท้จริง และ (3) เข้าถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ต่อมาปี ค.ศ. 1976 นักวิชาการชื่อ Craig ได้ให้ความหมายว่าเป็นกิจกรรมซึ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตลอดชีวิต (Weinberger, 1998)

ในปัจจุบันองค์กรมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นคู่แข่งที่มีจำนวนมากขึ้นหรือเทคโนโลยีที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อผู้บริหารที่มีความต้องการที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยการฝึกอบรม ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการหรือด้านเทคนิค (Wadeecharoen et al., 2013) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกิจกรรมสำคัญขององค์กรที่จะทำให้พนักงานที่มีอยู่มีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ทักษะเพื่อนำมาพัฒนาความสามารถในการทำงานและส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรในองค์กร (Nadler, 1984) ซึ่งการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานโดยตรง (Yusuf, 2019; Kurniawan et al., 2018; Kareem & Hussein, 2019) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของผลการปฏิบัติงานภายในองค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาวในทางที่ดีขึ้น และเกิดประสิทธิผลในองค์กร (Gilley & Eggland, 1989) และสอดคล้องกับ Piphop et al. (2018) พบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Shayegan et al. (2022); Otoo et al. (2019) พบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร และสอดคล้องกับ Kareem and Mijbas (2019); Kareem (2019) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลขององค์กร ดังนั้นนำมาซึ่งการกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H₁ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จธุรกิจ

Luepong (2012) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นแผนและกิจกรรมการปฏิบัติงานที่สร้างขึ้นเพื่อให้องค์กรมีความพร้อมในบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในงานที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมขีดความสามารถ ตลอดจนสร้างความได้เปรียบในการ

แข่งขันให้กับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mehta (2011) ที่พบว่า หากองค์กรสามารถสร้างแรงจูงใจและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และจากการศึกษา Poojitha and Rama Devi (2012) พบว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้องค์กรมีความได้เปรียบในการแข่งขันหากมีการดึงดูดและรักษาบุคลากรที่เหมาะสมในงานที่ถูกต้องด้วยทักษะและการฝึกอบรมที่เหมาะสม ซึ่งองค์กรจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับ Tarasansombut and Puranitee (2022) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันในธุรกิจ ซึ่งปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย การมุ่งการเรียนรู้ขององค์กร ชีตความสามารถเชิงกลยุทธ์ และการเรียนรู้ของบุคคลนั้นมีผลทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Albrecht et al. (2015); Hrouit and Mohamed (2014) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน นั้นแสดงให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้ ดังนั้นนำมาซึ่ง การกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H₂: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

แนวคิดเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)

Barney (1991) ได้กล่าวถึง ความได้เปรียบทางการแข่งขัน คือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการทางกลยุทธ์ที่สามารถสร้างคุณค่า (Value-creating Strategy) ให้เหนือกว่าคู่แข่งคือความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยคู่แข่งไม่สามารถดำเนินการทางกลยุทธ์แบบเดียวกันได้ในเวลาเดียวกันด้วยเหตุนี้การได้เปรียบเชิงการแข่งขันจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อคู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบผลลัพธ์ผลประโยชน์หรือคุณค่า อันเนื่องมาจากการใช้กลยุทธ์ที่องค์กรได้กำหนดหรือสร้างขึ้นมา นอกจากนี้ ความได้เปรียบทางการแข่งขันคือ การพัฒนาและการค้นหาทรัพยากรในองค์กรที่คู่แข่งไม่มีหรือการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่คู่แข่งไม่สามารถกระทำให้เกิดเป็นสมรรถนะหลักหรือเป็นความสามารถที่โดดเด่นขององค์กร (Distinctive Competencies) ซึ่งจะก่อให้เกิดได้เปรียบทางการแข่งขัน ข้อได้เปรียบดังกล่าวจะเป็นส่วนประสมที่จำเป็นต่อความสำเร็จ และการอยู่รอดในระยะยาวขององค์กรที่องค์กรอื่นไม่มีหรือไม่สามารถเทียบเทียมได้ (Nonthanatorn, 2010; Sanguanwongwan, 2004; Robbins, 2005)

Sadalia et al. (2020) กล่าวถึง ความได้เปรียบในการแข่งขันว่าเป็นกลยุทธ์ในการสร้างผลกำไรที่เกิดจากการร่วมมือกันขององค์กรเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาด โดยความได้เปรียบทางการแข่งขันเปรียบเสมือนสิ่งที่มีเหนือคู่แข่ง โดยการนำเสนอคุณค่าที่ดีและเมื่อลูกค้าเปรียบเทียบแล้วพบว่า คุณค่าที่องค์กรเสนอให้มากกว่าคู่แข่ง (Kotler, 2005) ยังสอดคล้องกับ Lee et al. (2015) กล่าวว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันนั้นเป็นความสามารถขององค์กรในการสร้าง รักษา และป้องกันตำแหน่งทางการตลาดที่เหนือคู่แข่ง ความได้เปรียบเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กร ซึ่งแสดงได้ด้วยคุณลักษณะของทรัพยากรหรือทักษะที่แตกต่างกัน ทำให้องค์กรสามารถเอาชนะคู่แข่งในอุตสาหกรรมได้ และ Genesh and Mathan (2015) ได้กล่าวว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานขององค์กรมีความเชื่อมโยงกัน โดยที่ความได้เปรียบทางการแข่งขันถือเป็นเครื่องมือในการสร้างกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อนำไปสู่ผลการดำเนินงานขององค์กร นอกจากนี้ Pongwiritthorn and Utamaang (2011) ได้ศึกษาการบริหารความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคเหนือของ

ประเทศไทยพบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยของ Vural et al. (2022) พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมองค์กรและผลการดำเนินงานองค์กร และการศึกษาวิจัยของ Nixon et al. (2011) พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางปัญญาและผลการดำเนินงานองค์กร และ Ploenhad et al. (2019) พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการห่วงโซ่อุปทานและผลการดำเนินงานองค์กร ดังนั้น นำมาซึ่งการกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H₃ : ความได้เปรียบทางการแข่งขันส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ

H₄ : ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งนำมาสู่สมมติฐานการวิจัยในการศึกษาข้างต้น สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดัง Figure 1

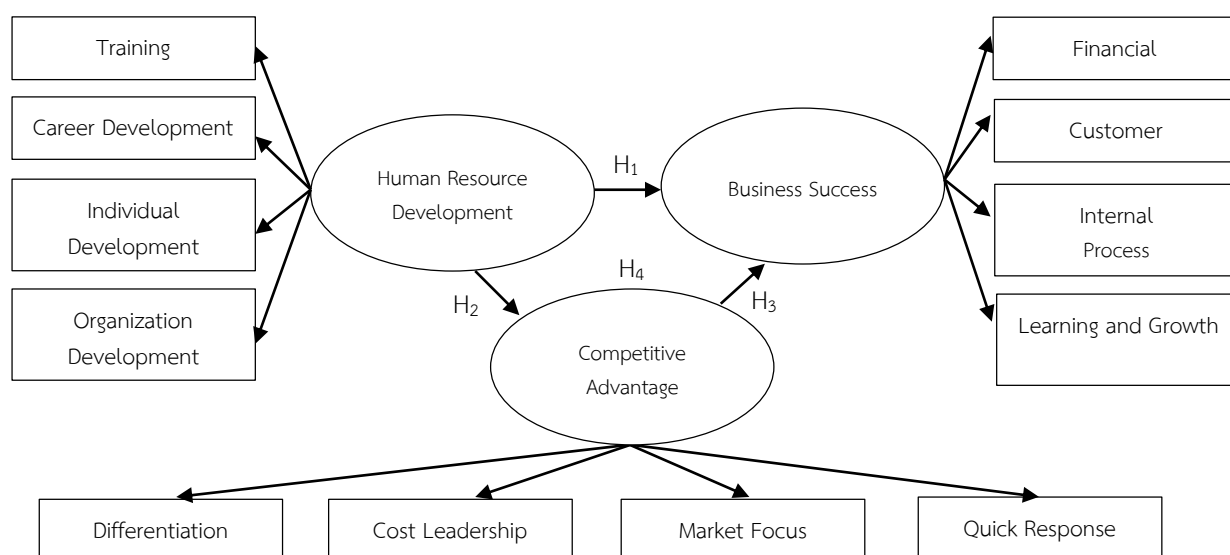

Figure 1 Conceptual Framework

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยก่อนดำเนินการวิจัยได้ขอและได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ เลขที่ HE 038/2565 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยที่ได้รับการจดทะเบียนประเภทนิติบุคคล จากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวน 254,426 ราย (The Office of SMEs Promotion, 2021)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ที่เป็นสมาชิกสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยจดทะเบียนประเภทนิติบุคคล จำนวน 384 ราย โดยเปิดตาราง Krecie และ Morgan (ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5) สำหรับการพิจารณาความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาถึงขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือทางสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thumb) ซึ่งเป็นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและได้รับการยอมรับในการวิเคราะห์ โดยมีตัวแปรพหุ คือ จำนวน 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Wiratchai, 1999) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 12 ตัวแปร ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีน้อย (12 x 10 = 120) ถึง (12 x 20 = 240)

การสุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลจากการคำนวณจำนวนของขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเครื่องมือทางสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) ดังกล่าวข้างต้นไปแล้วนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) โดยดำเนินการดังนี้

1. จำแนกผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามประเภทอุตสาหกรรม
2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามประเภทอุตสาหกรรม ตามสัดส่วน
3. ทำการสุ่มตัวอย่างตามข้อ 2 โดยใช้วิธีการจับฉลากดัง Table 1

Table 1 Number of Stratified Random Sampling

Industry Type	Population	Sample
Manufacturing Sector	28,082	$(28,082/254,426) \times 384 = 43$
Service Sector	88,872	$(88,872/254,426) \times 384 = 134$
Retail and Wholesale Sector	137,472	$(137,472/254,426) \times 384 = 207$
Total	254,426	384

Source: Department of Business Development (2021)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือแบบสอบถามจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้ทำการสังเคราะห์เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและโครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการจะศึกษา โดยแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ และตำแหน่งงานในปัจจุบัน เป็นข้อคำถามปลายปิดให้เลือกเพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ได้แก่ ประเภทของธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ จำนวนบุคลากรในปัจจุบัน รายได้จากการดำเนินธุรกิจเฉลี่ยต่อเดือน และทุนในการดำเนินงาน เป็นข้อคำถามปลายปิดให้เลือกเพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาตัววัดจากกรอบแนวคิดของ Gilley et al. (2002) ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการฝึกอบรม, ด้านการพัฒนาอาชีพ, ด้านการพัฒนาพนักงาน และด้านการพัฒนาองค์กร ส่วนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาตัววัดจาก

กรอบแนวคิดของ Serirat (1999) ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างความแตกต่าง, ด้านผู้นำด้านต้นทุน, ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว และด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน และส่วนที่ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของธุรกิจ คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาตัววัดจากกรอบแนวคิดของ Karatepe (2013); Lee et al. (2012) ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต โดยแบบสอบถามส่วนที่ 3 - 5 ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวทางลิเคิร์ท (Likert Scale)

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำข้อคำถามที่ได้พัฒนาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับเป้าหมายของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.725 - 0.920 โดยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้คือ 0.50 (Rovinelli & Hambleton, 1977) หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มทดสอบ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย จำนวน 30 ราย จากประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยแบ่งออกเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรง 2 วิธี ได้แก่ (1) ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ด้วยวิธี Heterotrait - Monotrait Ratio of Correlations (HTMT Ratio) ซึ่งควรมีค่าไม่เกิน 0.90 (Henseler et al., 2015) ซึ่งพบว่ามีค่าตั้งแต่ 0.705 - 0.823 แสดงดัง Table 2 (2) ความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) โดยพิจารณาจากค่าแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.50 (Hair et al., 2010) และทำการทดสอบความเชื่อมั่น 2 วิธี ได้แก่ (1) ค่าความเชื่อมั่นของสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แต่ละตัวแปร มีค่าตั้งแต่ 0.814 - 0.878 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 0.7 (Cronbach, 1990) และ (2) ความเชื่อมั่นเชิงประกอบ (Composite Reliability: CR) ซึ่งจะต้องมีค่ามากกว่า 0.60 (Fornell & Larcker, 1981) ดัง Table 3

Table 2 The Results of the Discriminant validity test (Heterotrait -Monotrait Ratio of Correlations)

Variable	Human Resource Development	Competitive Advantage	Business Success
Human Resource Development	0.730		
Competitive Advantage	0.760	.823	
Business Success	0.705	.815	.732

Table 3 The results of Convergent Validity, Factor Loading, Cronbach's Alpha Coefficient, Composite Reliability, and Average Variance Extracted

Variable	Variable	Observe Variable	Factor Loading	Cronbach's Alpha	CR	AVE
Human Resource Development (HRD)	HRD			0.872	0.874	0.633
		HRD1	0.777			
		HRD2	0.800			
		HRD3	0.815			
		HRD4	0.791			
Competitive Advantage (COP)	COP			0.878	0.879	0.646
		COP1	0.807			
		COP2	0.828			
		COP3	0.811			
		COP4	0.768			
Business Success (BUS)	BUS			0.814	0.853	0.595
		BUS1	0.900			
		BUS2	0.672			
		BUS3	0.728			
		BUS4	0.766			

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (Mail Survey) และทำการติดตามทวงถาม มีจำนวนแบบสอบถามตอบกลับมา จำนวนทั้งสิ้น 187 ราย พบว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 165 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.96 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 โดย Aaker et al. (2001) กล่าวว่า อัตราการตอบกลับสำหรับการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ที่ได้ส่งไปแล้วต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ดังนั้น อัตราการตอบกลับร้อยละ 42.96 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ถือเป็นที่ยอมรับได้ และได้ทำการทดสอบคุณภาพข้อมูลว่างานวิจัยนี้ไม่มีความลำเอียงจากผู้ตอบแบบสอบถาม (Non-response Bias) ตามแนวคิดของ (Armstrong & Overton, 1977) ซึ่งทำการทดสอบคุณภาพข้อมูลเพื่อทดสอบปัญหาความลำเอียงของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนและหลัง โดยในงานวิจัยนี้ได้การแบ่งกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ตอบมาก่อน (Early Respondents) จำนวน 83 รายหรือร้อยละ 50 และกลุ่มที่ตอบในภายหลัง (Late Respondents) จำนวน 82 รายหรือร้อยละ 50 จากนั้นเปรียบเทียบข้อมูลส่วนพื้นฐานขององค์กรทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งใช้ข้อมูลขององค์กร ได้แก่ จำนวนบุคลากร รายได้จากการดำเนินงานเฉลี่ยต่อเดือน และทุนในการดำเนินงาน โดยใช้สถิติ t-test ผลการทดสอบพบว่า ข้อมูลลักษณะพื้นฐานขององค์กรในแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่าการศึกษานี้ไม่มีปัญหาความลำเอียงในการตอบคำถามอย่างมีนัยสำคัญ

5. ข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ดังกล่าวไปวัดการกระจายของข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเป็นไปตามเงื่อนไขและมีความเหมาะสมสำหรับนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดดังนี้ การวัดการกระจายข้อมูลของแบบจำลองสมการโครงสร้างซึ่งพิจารณาลักษณะการแจกแจงข้อมูลว่ามีลักษณะเป็นแบบโค้งปกติ (Normal Curve) หรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าความเบ้ (Skewness) ที่ไม่เกิน ± 3 และมีความโด่ง (Kurtosis) ที่ไม่เกิน ± 10 (Kline, 2005) ผลการตรวจสอบข้อมูลของแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 165 ราย พบว่าความเบ้และค่าความโด่งอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดแสดงว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ดัง Table 4

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและระดับของแต่ละตัวแปร ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล SPSS สำหรับการประมวลผล 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปรเพื่อพิจารณาขนาดอิทธิพลและการทดสอบนัยสำคัญอิทธิพลของตัวแปรต้นกลาง ด้วยการทดสอบอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) โดยสถิติ Sobel Test (Soper, 2015) รวมทั้งการทดสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างทางสถิติ AMOS ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องและความกลมกลืนดัง Table 5

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 165 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 123 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.50 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 73 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.20 มีสถานภาพสมรส จำนวน 124 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.20 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.82 และมีประสบการณ์การในการดำเนินธุรกิจ 5-10 ปี จำนวน 76 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.06 และลักษณะปัจจัยส่วนองค์กรพบว่า ประเภทของธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจภาคการค้าปลีกและค้าส่ง จำนวน 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.18 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการดำเนินธุรกิจมากกว่า 5 ปี จำนวน 64 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.78 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 100,000 – 300,000 บาท จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.35

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบลักษณะทั่วไปของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เท่ากับ 3.99 อยู่ในระดับมาก และภาพรวมค่าเฉลี่ยความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของธุรกิจ เท่ากับ 3.71 อยู่ในระดับมาก มีค่าความเบ้อยู่ระหว่าง -0.13 ถึง -0.10 และค่าความโด่งอยู่ระหว่าง 0.34 ถึง 0.38 แสดงถึงข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ เนื่องจากค่าสัมบูรณ์ของความเบ้ไม่เกิน 3 (Chou & Bentler, 1995) และค่าความโด่งไม่เกิน 10 (Kline, 2005) ผลการวิเคราะห์เมทริกสหสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง

0.39-0.57 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เกิน 0.9 ถือว่าเป็นความสัมพันธ์กันในระดับที่ยอมรับได้ (Kline, 2005) ดัง Table 4

Table 4 Mean, Standard Deviation, Skewness, Kurtosis and Correlations Between Variables

Variables	Human Resource Development	Competitive Advantage	Business Success
Human Resource Development			
Competitive Advantage	0.39**		
Business Success	0.50**	0.57**	
Mean	3.99	3.71	3.71
Standard Deviation	0.53	0.59	0.58
Skewness	-0.13	-0.10	-0.12
Kurtosis	0.34	0.37	0.38

Note: **p < .01

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์การตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนแบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องและความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีพิจารณาผลการทดสอบค่าสถิติไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 62.91 โดยมีความน่าจะเป็น (P) เท่ากับ 0.104 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 50 ค่า GFI, CFI, NFI, IFI, AGFI, RMR, RMSEA เท่ากับ 0.944, 0.987, 0.942, 0.988, 0.912, 0.018, 0.04 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาทุกข้อบ่งชี้ให้เห็นว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกลมกลืนกันเป็นอย่างดี (Hair et al., 2010) ดัง Table 5

Table 5 Results of Test the Goodness of Fit of the Casual Model

Fit Index and Level of Acceptance	Consideration Criteria (Hair et al., 2010)	Results of test the goodness of fit of the casual model
Chi-Square Statistics	Not Significant	$\chi^2=62.91$, df=50, p-value 0.104
Chi-Square /df	<3.00	1.258
Goodness of Fit Index : GFI	>0.90	0.944
Comparative Fit Index : CFI	>0.90	0.987
Normed fit index : NFI	>0.90	0.942
Incremental fit index; IFI	>0.90	0.988
Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI	>0.90	0.912
Root Mean Square Residual : RMR	<0.05	0.018
Root Mean Square of Error approximation : RMSEA	<0.08	0.040

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลาง

และขนาดย่อมในประเทศไทย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.322 และ 0.478 ตามลำดับ นอกจากนี้ ความสำเร็จของธุรกิจได้รับอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.217 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความได้เปรียบทางการแข่งขันสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จของธุรกิจได้ร้อยละ 47.20 นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.453 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถอธิบายความแปรปรวนของความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 20.50 ดัง Table 6

Table 6 Direct Effect, Indirect Effect and Total Effect

Dependent	Competitive Advantage			Business Success		
Independent						
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
Human Resource Development	0.453**	-	0.453**	0.322**	0.217**	0.539**
Competitive Advantage	-	-	-	0.478**	-	0.478**
Business Success	-	-	-	-	-	-
R ²	0.205			0.472		
Statistics	$\chi^2=62.917$, df=50, p-value 0.104 GFI = 0.944, CFI=0.987, NFI=0.942, IFI=0.988, AGFI=0.912, RMSEA=0.04					

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ตัวแปรส่งผ่านหรือตัวแปรคั่นกลาง (Mediating Variable) หมายถึง ตัวแปรที่สามที่ดำเนินการแทรกกระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นตัวแปรที่คั่นกลางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ทั้งนี้เพื่อยืนยันลักษณะของตัวแปรดังกล่าวว่าเป็นตัวแปรส่งผ่านหรือไม่ โดยสถิติ Sobel Test (Soper, 2015) ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าว เมื่อทำการทดสอบด้วยสถิติ Sobel Test หากค่าสถิติ Sobel test หากมีนัยสำคัญก็จะทำการคำนวณหาค่า The Variance Accounted For (VAF) นั่นคือการคำนวณผลกระทบทางอ้อม (Indirect Effects) ต่อผลกระทบโดยรวม (Total Effects) จากสูตร $\frac{A \times B}{A \times B + C}$ หากค่า VAF ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่า 0.2 สรุปได้ว่า ไม่เกิดตัวแปรส่งผ่านหากค่า VAF มีค่าระหว่าง 0.2 – 0.8 กล่าวได้ว่าเกิดตัวแปรส่งผ่านบางส่วน (Partial Mediation) และหากค่า VAF มีค่ามากกว่า 0.8 เรียกว่าเกิดตัวแปรส่งผ่านสมบูรณ์ (Full Mediation) (Hair, et al., 2014)

เมื่อพิจารณาข้อมูลจาก Figure 2 เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐานที่ 4 เป็นการทดสอบค่าของตัวแปรส่งผ่านด้วยสถิติ Sobel Test (Soper, 2015) ผลการทดสอบพบว่าค่าสถิติ Sobel Test มีค่าเท่ากับ 4.25 (P – value = 0.00) แสดงให้เห็นว่า ค่าที่คำนวณได้มีนัยสำคัญทั้งแบบ 1 ทางและแบบ 2 ทาง ผลการทดสอบดังกล่าว ยืนยันได้ว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรส่งผ่านและมีความสมนัย นอกจากนี้เมื่อนำค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณค่ามาคำนวณหาผลกระทบทางอ้อม

(Indirect Effects) ต่อผลกระทบโดยรวม (Total Effects) ต่อการกำหนดขนาดของผลกระทบทางอ้อมในความสัมพันธ์โดยรวม (VAF) หรือจาก $\frac{A \times B}{A \times B + C}$ ผลที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.35 ซึ่งค่า VAF ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าร้อยละ 20 ดังนั้นความได้เปรียบทางการแข่งขันมีการส่งผ่านต่อความสำเร็จของธุรกิจบางส่วน (Partial Mediation) (Hair et al., 2014)

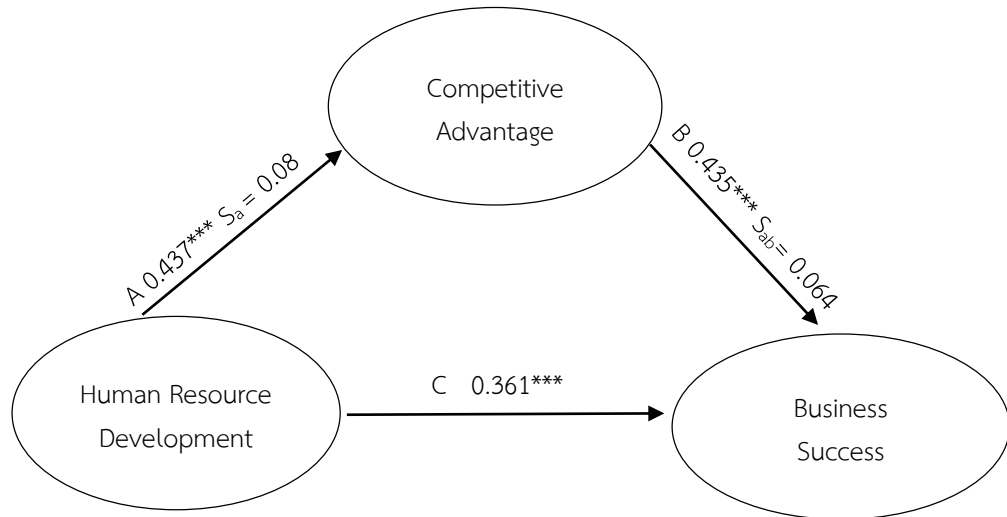

Figure 2 The Competitive Advantage is the Mediator Between Human Resource Development and Business Success

สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ทั้ง 4 สมมติฐาน ดัง Table 7 และสามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

Table 7 Summary of Hypothesis Testing Results

Hypothesis Test		Hypothesis Test Results
H ₁	Human resource development has a positive effect on business success.	Accepted
H ₂	Human resource development has a positive effect on competitive advantage.	Accepted
H ₃	Competitive advantage has a positive effect on business success.	Accepted
H ₄	Competitive advantage is the mediator between human resource development and business success.	Accepted

1. ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.322 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐาน

ข้อ 1 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากกิจการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยประกอบไปด้วยกิจกรรมด้านการฝึกอบรม ซึ่งกิจการมีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ตลอดจนการถ่ายทอดสอนงานให้แก่พนักงาน ด้านการพัฒนาอาชีพ กิจการมีการจัดระเบียบ กฎเกณฑ์เพื่อพิจารณาถึงความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและความสามารถของพนักงาน ส่วนด้านการพัฒนาพนักงานนั้น กิจการมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ก็นำมาเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในอนาคตของกิจการเอง และด้านการพัฒนาองค์กร กิจการมีแผนงานเพื่อสนับสนุนให้สอดคล้องกับพันธกิจและส่งเสริมให้กิจการเป็นองค์กรแห่งความสุขทำให้พนักงานในองค์กรเกิดความพึงพอใจและมีความมุ่งมั่นที่นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยกิจกรรมข้างต้นนี้จะสามารถสร้างโอกาสทางธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Piyanontasil et al., (2018) กล่าวว่า องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น จึงต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน จึงเปรียบเสมือนแผนที่ของผู้บริหาร องค์กรยุคใหม่ในการนำไปปรับใช้กับกระบวนการทางการบริหารขององค์กรเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับ Phiphob et al. (2018) ที่พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และยังสอดคล้องกับ Shayegan et al. (2022); Otoo et al. (2019) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

2. ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.453 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากกิจการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการฝึกอบรมให้แก่พนักงานมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ถือเป็นแหล่งเก็บความรู้และเป็นแหล่งที่มาหลักของความรู้ที่ช่วยให้้องค์การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการโต้ตอบและการรวบรวมข้อมูลระหว่างบุคคลภายในองค์กร ช่วยเพิ่มมูลค่าของกระบวนการพัฒนาความรู้นี้จะนำพาองค์กรไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน นอกจากนี้ การพัฒนาอาชีพยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานในองค์กรมีศักยภาพในการทำงานและได้รับโอกาสในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตและอาชีพของพนักงานเองจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความพึงพอใจขวัญกำลังใจส่งผลให้กิจการมีการเติบโตและพัฒนาต่อไปได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mehta (2011) พบว่า หากองค์กรสามารถสร้างแรงจูงใจและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และจากการศึกษา Poojitha and Rama Devi (2012) พบว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้้องค์การมีความได้เปรียบในการแข่งขันหากแต่มีการดึงดูดและรักษาบุคลากรที่เหมาะสมในงานให้ถูกต้องด้วยทักษะและการฝึกอบรมที่เหมาะสม ้องค์การจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษาพบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.478 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากกิจการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยมีการพัฒนาสินค้าหรือบริการที่หลากหลายและครอบคลุมทุกความต้องการของลูกค้า ตลอดจนการสร้างควมไว้วางใจและความน่าเชื่อถือได้ในระยะยาวให้เป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้านั้นจะสามารถสร้างความแตกต่างเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ ส่วนการเป็นผู้นำด้านต้นทุนนั้น หากกิจการสามารถรักษาระดับต้นทุนให้เท่าเดิมหรือลดลงได้และผลิตสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เกิดความสูญเสียสิ้นเปลืองได้นั้น

เป็นโอกาสของกิจการที่จะเอื้อต่อการเป็นผู้นำด้านต้นทุน และหากกิจการสามารถส่งมอบสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้าด้วยความรวดเร็วตรงเวลาเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุดจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ในด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว และหากกิจการมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการขายสินค้าหรือบริการสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมุ่งเน้นลูกค้าเฉพาะกลุ่มทำให้สามารถลดสินค้าคงคลังและควบคุมค่าใช้จ่ายได้ดีขึ้น ก็จะเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันในการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนได้อย่างสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ Lee et al. (2015) กล่าวว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันนั้นเป็นความสามารถขององค์กรในการสร้าง รักษา และป้องกันตำแหน่งทางการตลาดที่เหนือคู่แข่งความได้เปรียบเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กร ซึ่งแสดงได้ด้วยคุณลักษณะของทรัพยากรหรือทักษะที่แตกต่างกันทำให้องค์กรสามารถเอาชนะคู่แข่งในอุตสาหกรรมได้ และสอดคล้อง Sakolkharuehadet et al. (2017) กล่าวว่า องค์กรต้องให้ความสำคัญกับแนวทางการสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นกับธุรกิจของตนเอง และภายใต้การสร้างความแตกต่างนั้นต้องคำนึงต้นทุนที่เกิดขึ้นรวมถึงความแตกต่างของผลิตภัณฑ์นั้นต้องตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างทันเวลาที่น่าไปสู่ความสำเร็จทั้งทางด้านการเงินและความพึงพอใจของลูกค้า และสอดคล้องกับ Pongwiritthorn and Utamaang (2011) ได้ศึกษาการบริหารความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

4. ผลการศึกษาพบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสำเร็จของธุรกิจ เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ผลกระทบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ขณะเดียวกันความได้เปรียบทางการแข่งขันยังส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจด้วย แสดงให้เห็นว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันอาจมีลักษณะเป็นตัวแปรคั่นกลาง (Mediator) เพื่อเป็นการยืนยันสมมติฐานดังกล่าว จึงได้ทำการทดสอบตัวแปรคั่นกลางระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับความสำเร็จของธุรกิจ โดยใช้การทดสอบค่าของตัวแปรคั่นกลางด้วยสถิติ Sobel Test (Soper, 2015) การทดสอบอิทธิพลของตัวแปรคั่นกลางระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับความสำเร็จของธุรกิจ สามารถยืนยันได้ว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสมนัยโดยมีลักษณะการส่งผ่านบางส่วน (Partial Mediation) ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับความสำเร็จของธุรกิจ จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลกระทบทั้งในทางตรงและทางอ้อมในการสร้างความสำเร็จของธุรกิจ รวมถึงจะส่งผลให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยมีผลการดำเนินงานที่ดีด้วย อย่างไรก็ตามการที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย เป็นไปได้ว่าหากกิจการให้พนักงานได้รับการฝึกอบรม พัฒนาอาชีพ พัฒนาพนักงาน จนสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน ทั้งหมดนี้จะเป็นความแข็งแกร่งในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและนำมาสู่ความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติ เพราะหากองค์กรมีการพัฒนาหรือปรับปรุง

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้วนั้นจะสามารถนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จ และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

2. หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยควรส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาวให้กับผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยกับการสร้างความแตกต่าง การเป็นผู้นำด้านต้นทุน การตอบสนองอย่างรวดเร็ว และการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ การดำเนินงานภายในองค์กร ส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย การศึกษาในอนาคตอาจพิจารณาศึกษาเพิ่มเติมในส่วนอุตสาหกรรมอื่นที่มีความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อุตสาหกรรมการผลิต แล้วนำมาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างกัน เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละธุรกิจ

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มีการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังไม่ครอบคลุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องที่เป็นปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต รวมถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยปัจจัยดังกล่าวอาจส่งผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสำเร็จของธุรกิจ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรพิจารณานำปัจจัยดังกล่าวมาศึกษาาร่วมด้วย ซึ่งจะช่วยให้ภาพรวมของการวิเคราะห์ความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยให้มีความชัดเจนและครอบคลุมประเด็นปัญหาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing Research* (7th ed.). John Wiley & Sons.
- Albrecht, S.L., Bakker, A.B., Gruman, J.A., Macey, W.H., & Saks, A.M. (2015). Employee Engagement, Human Resource Management Practices and Competitive Advantage: An Integrated Approach. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*, 2(1), 7-35.
- Armstrong, J. S., & Overton, T. S. (1977). Estimating Non-response Bias in Mail Surveys. *Journal of Marketing Research*, 14(3), 396-402.
- Barney, J.B. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 17(1), 99-120.
- Chou, C.P., & Bentler, P. M. (1995). Estimates and Tests in Structural Equation Modeling. In R. H. Hoyle (Ed.), *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues, and*

- Applications*, 37–55. Sage Publications, Inc.
- Chuang, C.C., & Liao, H. (2010). Strategic Human Resource Management in Service Context: Taking Care of Business by Taking Care of Employees and Customers. *Personnel Psychology*, 63, 153-196.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (5th ed.). Harper Collins Collins Publishers.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.
- Fukitkan, C. (2016). *Human Resource Development*. Se-Education Public Company Limited.
- Ganesh, A., & Rajendran, M.R. (2015). Innovation Process and Ethics in Technology: An Approach to Ethical (Responsible) Innovation Governance. *Journal on Chain and Network Science*, 15(2), 119 – 134.
- Gberevbie, D. E. (2012). Impact of Human Resource Development and Organizational Commitment on Financial Sector Employees in Nigeria. *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University-Economics*, 59(2), 29-41.
- Gilley, J. W., & Eggland, S. A. (1989). *Principles of Human Resource Development*. Boston: Addison-Wesley.
- Gilley, J.W., Eggland, S.A., & Ann, G, M. (2002). *Principles of Human Resource Development* (2nd ed.). Perseus.
- Griffin, R.W. (2002). *Management* (7th ed.). Houghton Mifflin Company.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A global Perspective*. Pearson Publishing.
- Hair Jr, F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & G. Kuppelwieser, G.V. (2014). Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM): An Emerging Tool in Business Research. *European Business Review*, 26(2), 106-121.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A New Criterion for Assessing Discriminant Validity in Variance-Based Structural Equation Modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135.
- Hrout, S.A. Al, & Mohamed, B. (2014). Human Resource Management Practice Tourism and Hotel Industry. *SHS Web of Conferences*, 5.
- Karatepe, O. M. (2013). High-Performance Work Practices and Hotel Employee Performance: The Mediation of Work Engagement. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 132-140.
- Kareem, M.A. (2019). The Impact of Human Resource Development on Employee Performance and Organizational Effectiveness. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 7(3), 307-322.

- Kareem, M. A., & Hussein, I. J. (2019). The Impact of Human Resource Development on Employee Performance and Organizational Effectiveness. *Management Dynamics in The Knowledge Economy*, 7(3), 307-322.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). Guilford Press.
- Kotler, P. (2005). *Strategic Marketing for Educational Institutions*. Enterprise Management Publishing House, Beijing.
- Kurniawan, A. D., Rivai, A., & Suharto, S. E. (2018). Influence of Career Development and Motivation to Employee Performance Through Organizational Commitment in Institutional Development Section of Educational Diniyah and Pondok Pesantren Office of Ministry of South Jakarta Religious. *International Journal of Business and Applied Social Science*, 4(2), 17-33.
- Lee, S., Kim, B. G., & Kim, H. (2012). An Integrated View of Knowledge Management for Performance. *Journal of Knowledge Management*, 16(2), 183-203.
- Lee, Y.K, Kim S.H., & Seo M.K. (2015). Franchise Core Competency and its Relationship with Environmental Uncertainty, Competitive Advantage, and Financial Performance: An Empirical Assessment of Food-Service Franchise Firms. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(10), 1151-1173.
- Luepong, P. (2012). Human Capital Development for Competency and Competitiveness. *Executive Journal*, 32(4), 103-108.
- Mehta, S.K., & Aggarwal, N. (2011). The Effect of Demographics on Investment Choice: An Empirical Study of Investors in Jammu. *Indian Journal of Finance*, 5(10), 43-55.
- Nadler, L. (1984). *The Handbook of Human Resource Development* (2nd ed.). Wiley.
- Nixon, K., Augustine, A., & Joseph, M. N. (2011). Competitive Advantage: Mediator of Intellectual Capital and Performance. *Journal of Intellectual Capital*, 12(1), 152-164.
- Nonthanatorn, P. (2010). *Organizational Social Responsibility Management: Making Statements*. Sustainable Competitive Advantage. Think Beyond Books.
- Office of the National Economic and Social Development Council on NESDC. (2022). *Thai Economy in the Third Quarter of Year 2021 and the Trend of 2021-2022*. <http://www.nesdb.go.th>.
- _____. (2022). *Thai Economy in the Third Quarter of Year 2021 and Trends for 2021-2022*. <http://www.nesdb.go.th>.
- Otoo, F. N.K., Otoo, E. A., Abledu, G. K., & Bhardwaj. A. (2019). Impact of Human Resource Development (HRD) Practices on Pharmaceutical Industry's Performance: The Mediating Role of Employee Performance. *European Journal of Training and Development*, 43(1-2), 188-210.

- Piphop, B., Kusalasaiyanon, C., & Prakongpak, P. (2018). Human Resource Development Potential of Small and Medium Enterprises. *Journal of Industrial Education*, 17(2), 215-224.
- Piyanontasil, W., Sasong C., Khammanid, S., Khamnun, B., & Kheawtong, K. (2018). Human Resource Development Strategy for Competitive Advantage. *Mahamakut Graduate School Journal*, 16(2), 260-272.
- Ploenhad, J., Laoprawatchai, P., Thongrawd, C., & Jermisitiparsert, K. (2019). Mediating Role of Competitive Advantage on the Relationship of Supply Chain Management and Organizational Performance on the Food Industry of Thailand. *International Journal of Supply Chain Management*, 8(4), 216-226.
- Pleodpring, W., & Sivabrovornvatana, N. (2021). Human Resource Development Strategies and Human Resource Management that Affect Organizational Commitment to Create Competitive Advantages. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(11), 322-337.
- Pongwiritthorn, R., & Utamaang, S. (2011). Competitive Advantage Management for Operational Success of SMEs in Northern Thailand. *Journal of Management Science Prince of Songkla University*, 28(1), 49-63.
- Poojitha, V., & Rama Devi, V. (2012). HRD—A Source for Competitive Advantage. *Review of Research*, 1(7), 56-72.
- Robbins, S. P. (2005). *Essential of Organizational Behaviour* (8th ed.). Pearson Education, INC.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49–60.
- Sadalia, I., Muharam, H., & Mulyana, A. (2020). Entrepreneurial Orientation and Innovation to Competitive Advantage of SMEs in North Sumatera Mediated with Business Financing Factor. *Journal of Critical Reviews*, 7(1), 236-240.
- Sakolkharuehadet, K., Khochuaklang, S., & Changkaew, L. (2017). The Structure of Dynamic Competence Competitive advantage and Business Success in Food Processing Industry in Thailand. *Business Administration Journal Economics and Communication*, 12(1), 32-44.
- Sanamthong, E. (2019). Human Resource Development: Development Guidelines for Organizational Success. *Kasem Bundit Journal*, 20(1), 65-77.
- Sanguanwongwan, W. (2004). *Management and Organizational Behavior*. Pearson Education Indochina.
- Serirat, S. (1999). *Strategic Management and Case Studies*. (Complete Version). Thirafilm and CYTEX Publishing House.
- Shayegan, S., Yavari, N., & Bazrkar, A. (2022). Human Resource Development Practices and Organizational Performance: Examining the Mediating Role of

- Transformational Leadership Style. *WPOM-Working Papers on Operations Management*, 13(2), 64–85.
- Soper, D. S. (2015). *Sobel Test Calculator for the Significance of Mediation*.
<http://www.danielsoper.com/statcalc>.
- Tarasansombut, V., & Puranitee, C. (2022). Human Resource Development for Competitive Advantage in Small and Medium Enterprises in Bangkok Metropolitan Region. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 9(2), 92-110.
- The Office of SMEs Promotion. (2021). *Small and Medium Business Entrepreneurs in Thailand (SMEs) that have been registered as a Juristic Person*.
<https://oss.sme.go.th/oss/nportalno.aspx>
- Vural, C., Melis, A., & Aleem, A.K. (2022). Assessing the Mediating Effect of Sustainable Competitive Advantage on the Relationship Between Organizational Innovativeness and Firm Performance. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 32, 618-639.
- Yusuf, M. (2019). The Effect of Training, Career Development to Competencies and Employee Performance. *Journal of Humanities and Social Science*, 4(9), 69-79.
- Wadeecharoen, W., Karnjanawanichakul, A., & Teekashap, S. (2013). *Human Resource Management: Concept Theory and Practice*. SE-ED. Publisher.
- Weinberger, L.A. (1998). Commonly Held Theories of Human Resource Development. *Human Resource Development International*, 1(1), 75-97.
- Wiratchai, N. (1999). *LISREL Model: Statistics for Research* (3rd ed.). Chulalongkorn University Press.
- Wongsuwan, N. (2007). *Human Resource Management*. Chamchuri Products.
- Wongsuwan, N. (2009). *Human Resource Management* (5th ed.). Chamchuri Products.

ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน

A Structural Equation Model of Factors Affecting Tourism Business Competitive Advantage in the Andaman Coast

นุชณา ณ พายัพ^{1*} วิวัฒน์ จันทร์กิงทอง² สิริลักษณ์ ทองพูน³ และ ชุตินา หวังเบญญะ³

Nutsana Na phayap^{1*} Wiwat Jankingthong² Siriluck Thongpoon³ and Chutima Wangbenmad³

วันที่รับบทความ : 04/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 19/03/2566

วันตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ ธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ฝั่งอันดามัน จำนวน 1,978 ราย ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 ตัวอย่าง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Lisrel version 11

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามันมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพบว่า RMSEA เท่ากับ 0.069 NNFI เท่ากับ 0.95 CFI เท่ากับ 0.90 และ SRMR เท่ากับ 0.015 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยพบว่า นวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน การจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ฝั่งอันดามันให้ดีขึ้นได้ต่อไป

คำสำคัญ: ตัวแบบสมการโครงสร้าง ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ธุรกิจนำเที่ยว อันดามัน

Abstract

The purpose of this research is to examine a structural equation model of factors affecting the competitive advantage of the tourism business in Andaman coast. This research is quantitative research. The population is 1,978 tourism businesses in the Andaman coast area. The researcher used a simple sampling method and the sample

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ , คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Ph.D. Student, Philosophy Program in Business Administration, Hatyai Business School, Hatyai University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Assistant Professor Dr., Program in Business Administration, Hatyai Business School, Hatyai University

³ ดร.สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Dr., Program in Business Administration, Hatyai Business School, Hatyai University

* Corresponding author: E-mail address: nutsana@hu.ac.th

size was 360 samples, the questionnaire was used as a tool for collecting data. Then the data were analyzed using the LISREL program version 11 version 11.0.3.2.

The results of the analysis of factors affecting the effectiveness of the tourism business in southern Thailand was consistent with the empirical data, which found that RMSEA was 0.069, NNFI was 0.95, CFI was 0.90, and SRMR was 0.015. When considering the causal factors, it was found that innovation in business directly affects competitive advantage. Human capital management directly and indirectly affects competitive advantage through innovation in business. Adaptation in business directly affects competitive advantage and indirectly affects competitive advantage through innovation in business. The results of this research can be used as a guideline to develop the competitive advantage of the tourism business in the Andaman coast further.

Keywords: Structural Equation Model, Competitive Advantage, Tourism Business, Andaman Coast

บทนำ

ธุรกิจนำเที่ยวมีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวของประเทศไทย ทำให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน การกระจายรายได้สู่ชุมชน สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศในรูปแบบเงินตราปีละหลายแสนล้านบาท ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมใช้บริการการเดินทางเข้าประเทศไทยโดยผ่านธุรกิจนำเที่ยว เพราะธุรกิจนำเที่ยวจะรับเป็นผู้ดำเนินการเรื่องการเดินทาง อาหาร ที่พัก แนะนำแหล่งท่องเที่ยว และนำเที่ยวในรูปแบบที่สะดวกสบาย นักท่องเที่ยวไม่ต้องกังวลเรื่องการวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตนเอง (Kitkasetkul & Chinthanapoompaisal, 2022; Akkarawongwiphas & Thammachalai, 2022) ธุรกิจนำเที่ยวยังมีบทบาทในการกำหนดราคาการให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะจากการที่ธุรกิจมีนักท่องเที่ยวในมือจำนวนมาก ทำให้มีอำนาจในการต่อรองหรือกำหนดราคาค่าบริการต่าง ๆ (Picazo & Moreno-Gil, 2018) จะเห็นได้ว่าในหนึ่งรายการนำเที่ยวนั้นมีความเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากที่จะได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านรายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ ที่ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมทั้งสิ้น (Trachoo & Pimolsompong, 2021) และเมื่อกล่าวถึงพื้นที่ติดฝั่งอันดามันซึ่งเป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของมหาสมุทรอินเดียเป็นแนวยาวถึง 1,022.8 กิโลเมตร ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ตรัง พังงา ภูเก็ต ระนอง และจังหวัดสตูล มีลักษณะเป็นทิวเขาสูงติดชายฝั่งทะเล รวมทั้งมีเกาะต่าง ๆ ทั้งหมด 517 เกาะ โดยกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสวยงามและหลากหลาย ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดกระบี่ เช่น เกาะพีพี เกาะลันตา หาดไร่เลย์ น้ำตกธารโบกขรณี สระมรกต และวัดถ้ำเสือ จังหวัดตรัง เช่น เกาะกระดาน ถ้ำมรกต ยางพารา ต้นแรกของประเทศไทย วัดภูเขาทอง จังหวัดพังงา เช่น หมู่เกาะสิมิลัน เกาะตาชัย และเสม็ดนางชี จังหวัดภูเก็ต เช่น เกาะราชา เกาะเฮ หาดกะตะ หาดกะรน และวัดฉลอง จังหวัดระนอง เช่น เกาะพยาม หาดแหลมสน น้ำพุร้อนบ้านพรุ้ง และงานปิดทองพระเจ้าพระขยงค์ และจังหวัดสตูล เช่น อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เกาะไข่ น้ำตกวังสายทอง และชุมชนท่องเที่ยวบ้านภูผาเพชร ซึ่งแน่นอนว่าพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงามนี้ ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ ทำให้ธุรกิจนำเที่ยวสามารถประกอบธุรกิจได้ต่อเนื่อง (Office of Strategic Management Group of Provinces in the Southern Andaman Coast, 2018) แต่จากการระบาดของโรค Covid-

19 ส่งผลให้ธุรกิจนำเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากรายงานของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลกพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบในด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด (Kitkasetkul & Chinthanapoompaisal, 2022)

จากความไม่แน่นอนในเรื่องของสถานการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คือการระบาดของโรค Covid-19 ที่ส่งผลเสียอย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว (Trachoo & Pimolsompong, 2021) เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความวิตกกังวลกับการเดินทาง (Limsakulwanit, 2022) โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ธุรกิจควรให้ความสำคัญกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Chalermchit et al., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับ Pawai et al. (2018) ที่พบว่าธุรกิจนำเที่ยวของไทยในปัจจุบันมีปัญหาในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อการสร้างความแตกต่าง ความโดดเด่น หรือการลดต้นทุนให้กับธุรกิจ และปัญหาด้านนวัตกรรม เพื่อสร้างสรรค์บริการใหม่ ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงไปของการท่องเที่ยว ปัญหาด้านบุคลากรหรือทุนมนุษย์ยังเป็นปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อใช้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจนำเที่ยว Sawangrat (2018) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าปัจจัยด้านทุนมนุษย์ในกลุ่มธุรกิจบริการยังมีด้านต่าง ๆ ที่ควรพัฒนา ได้แก่ ด้านการสรรหาและการคัดเลือก ด้านการพัฒนาและฝึกอบรม ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ Wongmanee (2018) ระบุว่าธุรกิจนำเที่ยวต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงมากมายที่จะส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม โครงสร้างประชากร สภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและนโยบายทางการเมือง ธุรกิจนำเที่ยวจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดความได้เปรียบเหนือคู่แข่งขั้นได้นั่นเอง (Manoharan & Singal, 2019; Sadq et al., 2019) และจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติได้กล่าวถึงการเพิ่มศักยภาพให้กับธุรกิจนำเที่ยวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระยะยาว เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมภายใต้บริบทใหม่จากสถานการณ์ Covid - 19 ในด้านการให้การฝึกอบรม และการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการให้บริการ รวมทั้งการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการให้บริการ นอกจากนี้ปัจจัยการปรับตัวยังถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจให้มากยิ่งขึ้น (National Tourism Development Plan, 2022)

จากปัญหาของธุรกิจนำเที่ยวในประเทศไทยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สอดคล้องกับปัญหาของธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ฝั่งอันดามันของประเทศไทย ที่ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโด่งดังจากความสวยงามของหมู่เกาะและชายหาด ที่นำมาซึ่งการสร้างรายได้และการจ้างงานจำนวนมาก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวฝั่งอันดามันระบุว่า ธุรกิจยังมีปัญหาในการพัฒนาความศักยภาพเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การใช้สื่อเพื่อเป็นกลยุทธ์ทางการตลาด การสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ในองค์กร การจัดการทุนมนุษย์ รวมทั้งการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างทันท่วงที (Na Takuathung et al., 2020; Tansakul & Kanjanataveekul, 2020) ประกอบกับพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามันค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามันและตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามันมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ฝั่งอันดามันต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวผิงอันตามัน

ทบทวนวรรณกรรม

ความได้เปรียบทางการแข่งขัน Porter (1985) ได้ให้ความหมายของความได้เปรียบทางการแข่งขันว่าเป็นการที่ธุรกิจทำการเปรียบเทียบตำแหน่งของตนกับคู่แข่งในตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ Eidizadeh et al. (2017) และ Samsir (2018) ที่มองว่าความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมาจากความพยายามในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ เพื่อเอาชนะคู่แข่ง นอกจากนี้จากทฤษฎีความได้เปรียบทางการแข่งขันยังได้ระบุด้วยว่าธุรกิจจะสามารถบรรลุความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ จากการใช้ต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำกว่าคู่แข่ง (Porter, 1985) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ Hili et al. (2017) และ Singjai et al. (2018) ที่กล่าวว่าความได้เปรียบทางการแข่งขันจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความสามารถในการลดต้นทุน เพราะการลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจย่อมส่งผลให้ธุรกิจนั้นบรรลุผลกำไรทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการที่ธุรกิจสามารถใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งข้อดีคือช่วยให้ธุรกิจสามารถขายสินค้า/บริการในราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่งได้เพราะต้นทุนการผลิตสินค้าหรือบริการเหล่านั้นต่ำกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Bai & Yan, 2020) นอกจากความพยายามในการลดต้นทุนของธุรกิจเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันแล้วนั้น Tintara and Respati (2020) ยังได้ระบุว่า อีกหนึ่งองค์ประกอบที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจคือ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ บริการ และความแตกต่างของภาพลักษณ์ ซึ่งข้อดีของความแตกต่างในประเด็นต่าง ๆ สามารถใช้เป็นคุณลักษณะของธุรกิจได้ เช่น ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการสร้างซิกเนเจอร์ที่มีความเฉพาะ โดดเด่น มีสีหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของธุรกิจ ส่วนความแตกต่างด้านบริการนั้นคือวิธีการในการนำเสนอให้กับลูกค้าให้เกิดความรู้สึกอึดอัด รู้สึกได้ถึงความตั้งใจ ความใส่ใจของผู้ให้บริการ รวมถึงความพยายามในการสร้างความประทับใจให้กับผู้ใช้บริการ ให้รู้สึกได้ว่าจะสามารถพบเจอการบริการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะได้ที่ธุรกิจนี้แค่เพียงที่เดียว ส่วนมุมมองด้านความแตกต่างของภาพลักษณ์นั้น ธุรกิจสามารถสร้างขึ้นผ่านสัญลักษณ์ สื่อ บรรยากาศ และเหตุการณ์ และจากความแตกต่างในทุกรูปแบบที่ธุรกิจนำเสนอต่อลูกค้านั้น ยังเป็นการตอกย้ำถึงความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับธุรกิจ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเป็นที่ยึดจำแก่ลูกค้า ทั้งยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันมากยิ่งขึ้น

นวัตกรรมทางธุรกิจ จากทฤษฎีนวัตกรรมของ Schumpeter (1934) ที่ได้กล่าวว่านวัตกรรมหมายถึงความสามารถในการนำเสนอผลิตภัณฑ์/บริการใหม่ ทั้งยังรวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างองค์กรหรือการบริหารใหม่ เพื่อทำให้ธุรกิจมีผลประกอบการที่ดี และส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมเกิดการพัฒนา ทั้งยังสอดคล้องกับ OECD (2019) และนักวิชาการที่ได้ทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมก็ยังได้ระบุความหมายของนวัตกรรมไปในทิศทางเดียวกันว่านวัตกรรมคือการนำสิ่งใหม่ ๆ หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์/บริการเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วให้ดียิ่งขึ้นมาใช้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งโดยปกติแล้วการได้มานี้ซึ่งนวัตกรรมมักเกิดจากเจ้าของธุรกิจและพนักงานทุกระดับ (Thamwimutti & Chantuk, 2017; Anser et al., 2018; Patky & Pandey, 2020; Boh et al., 2020) เนื่องจากนวัตกรรมเป็นกรอบความคิดของสมาชิกแต่ละคนในธุรกิจที่ได้รับการปลูกฝังเพื่อให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมและพร้อมไปกับการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่ว่าการช่วยให้นวัตกรรมงอกงามมีแนวโน้มที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จมากขึ้น และแน่นอนว่าสมาชิกทุกคนในธุรกิจจะได้รับประโยชน์จากความสำเร็จนั้นไปด้วย

เช่นกัน (Kahn, 2018) ในขณะที่นวัตกรรมในธุรกิจด้านการท่องเที่ยวที่เมืองคัมเปอร์ที่สำคัญด้วยกันหลายด้าน (Tajeddini et al., 2020; Kitsios & Grigoroudis, 2020) โดยหนึ่งในองค์ประกอบของนวัตกรรมทางธุรกิจที่ควรให้ความสำคัญคือนวัตกรรมบริการ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาความเจริญเติบโตของธุรกิจ (Hanif & Asgher, 2018) เพราะนวัตกรรมบริการคือรูปแบบกระบวนการ การตลาดเชิงกลยุทธ์ การสร้างมูลค่าให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่หรือปรับปรุงการให้บริการเดิมให้ดียิ่งขึ้น และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่านวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Distanont & Khongmalai, 2018; Na Phayap & Jankingthong, 2023)

การจัดการทุนมนุษย์ แนวคิดการจัดการทุนมนุษย์ เน้นความรู้ปัจจุบันของบุคคลเป็นสำคัญเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจตลอดจนการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบให้กับธุรกิจ (Kucharčíková & Mičiak, 2018) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทฤษฎีทุนมนุษย์โดย Becker (2009) ได้ระบุว่าทฤษฎีทุนมนุษย์ได้ให้ความสำคัญในการจัดการความสามารถและทักษะของบุคลากร เช่น การลงทุนกับบุคลากรในธุรกิจในรูปแบบของการให้การศึกษาหรือการฝึกอบรม โดย Eva (2018) ระบุว่า การสรรหาคือการที่ธุรกิจมีการประกาศรับสมัครพนักงานให้เข้ามาร่วมงาน โดยใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น การแนะนำโดยพนักงานที่มีอยู่ การลงประกาศโฆษณาในเว็บไซต์ โดยทำการทดสอบความถนัดหรือความสามารถในการทำงาน แบบวัดทางจิตวิทยา รวมทั้งการสัมภาษณ์ ในขณะที่ Younas et al. (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาและฝึกอบรม เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญสำหรับธุรกิจในการพัฒนาบุคลากรให้มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ การใช้สื่ออุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย นอกจากนี้ Kurdi and Alshurideh (2020) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่าการรักษาพนักงานเป็นอีกส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ ธุรกิจจึงต้องคำนึงถึงการรักษาพนักงานให้ยังคงทำงานให้ เพื่อให้ไม่กระทบแผนงานและการดำเนินงานของธุรกิจในระยะ โดยธุรกิจต้องสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสร้างความมั่นใจว่าพนักงานนั้นมีคุณค่าและเหมาะสมกับงาน การให้รางวัล และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Dahash & Dirawi, 2018; Sadq et al., 2018) และพบว่าการจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ (Distanont & Khongmalai, 2018; Liu et al., 2019)

การปรับตัวของธุรกิจ การปรับตัวของธุรกิจหมายถึงความสามารถของธุรกิจในการรับรู้และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปโดยได้พยายามทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างรวดเร็วและปรับธุรกิจของตนให้มีความยืดหยุ่นพร้อมรับมือกับทุกเหตุการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของตลาด เทคโนโลยี หรือแม้แต่การเมือง (Ogunkoya, 2018; Munawar, 2019) ซึ่งจากข้อมูลจะพบว่า การปรับตัวทางธุรกิจนั้นเมืองคัมเปอร์ที่สำคัญหลายด้าน เช่น ด้านการแก้ไขปัญหา เพราะแน่นอนว่าการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วและยุติธรรมต่อทุกฝ่ายเป็นวิธีการในสร้างสัมพันธภาพที่ดี เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเกิดความมั่นใจในธุรกิจ ทั้งยังนำมาซึ่งชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับธุรกิจ (Chumpitaz & Paparoidamis, 2020) นอกจากนี้การประเมินสถานการณ์ยังเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการปรับตัวของธุรกิจ เนื่องจากการประเมินสถานการณ์เป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้า ชักพลาเยอร์ คู่แข่ง สังคม และเทคโนโลยี ตลาด ซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องมีการสังเกตและติดตามความเคลื่อนไหวทุกข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในประเมิน วางแผนและตัดสินใจในการดำเนินการใด ๆ ทางธุรกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอีกองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้คือการจัดการการเปลี่ยนแปลง

เนื่องจากการจัดการการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการในการจัดการองค์กร บุคคล หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีรูปแบบหรือลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม โดยการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นธุรกิจต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย โดยทั่วไปการที่ธุรกิจต้องมีการจัดการการเปลี่ยนแปลงนั้นมักเกิดมาจากวิกฤตบางอย่าง ที่ผลักดันให้ธุรกิจจำเป็นต้องมีการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น Ali et al., 2017) และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Ogunkoya, 2018; Farhshatova et al., 2019) และส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ (Savitri & Syahza, 2021; Distanont & Khongmalai, 2018)

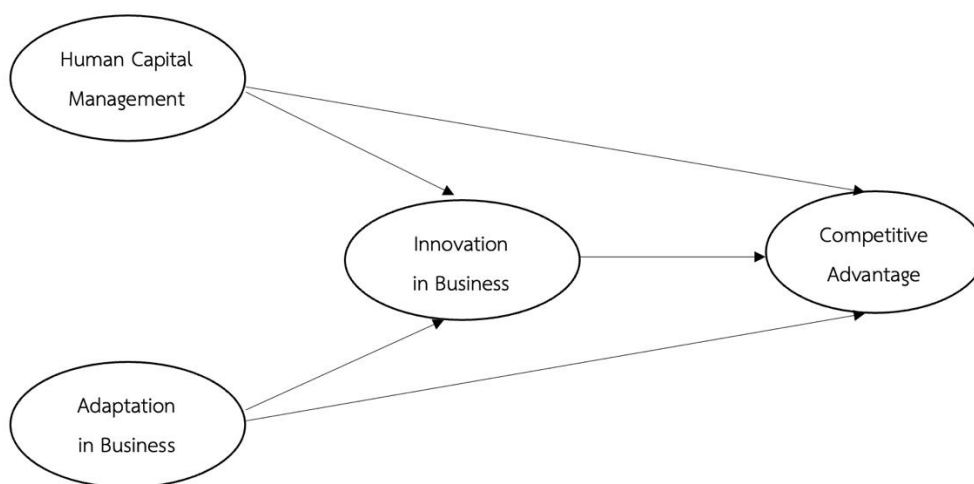

Figure 1 Conceptual Framework

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

H1 นวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

H2 การจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

H3 นวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ

H4 การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

H5 การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ

ระเบียบวิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พัฒนาข้อคำถามในการวัดความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยการดัดแปลงข้อคำถามจาก Rua et al. (2018); Anwar (2018); Singjai et al. (2018); Liu et al. (2019) นวัตกรรมทางธุรกิจดัดแปลงจาก Conesa Soto-Acosta and Palacios-Manzano (2017); Dorson (2018) การจัดการทุนมนุษย์ดัดแปลงจาก Cahyaningsih et al. (2017); Jain et al. (2017) และการปรับตัวของธุรกิจดัดแปลงจาก

Ali et al. (2017) และ Adomako (2018) มีเกณฑ์การวัด 5 ระดับ จากจริงน้อยที่สุด ถึงจริงมากที่สุด ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน 2565 มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ศึกษา คือ ธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ฝั่งอันดามัน (กระบี่ ตรัง พังงา ภูเก็ต ระนอง และสตูล) โดยจำนวนประชากรทั้งสิ้นคือ 1,978 ราย (Tourism Business and Guide Registration Office, Southern Branch 2, 2564)

2. คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากจำนวนตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งตัวแปรสังเกตได้มีจำนวน 12 ตัวแปร เมื่อเลือกใช้อัตราส่วน 20:1 (Schumacker & Lomax, 2010) จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 240 คน จากนั้นจึงทำการคัดเลือกธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ ภูเก็ต และสตูล แต่เนื่องจากแบบสอบถามที่ตัวอย่างตอบอาจขาดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการเก็บแบบสอบถามเพิ่มอีก 1 เท่าของขนาดกลุ่มตัวอย่าง และได้แบบสอบถามกลับมาจำนวน 380 ตัวอย่าง แต่พบว่าข้อมูลในแบบสอบถามบางส่วนขาดความสมบูรณ์ และมีเพียง 360 ตัวอย่าง ที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้

3. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยโทรศัพท์ไปติดต่อกับสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ฝั่งอันดามัน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้เข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามันเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตาม ทั้งความสัมพันธ์ทางตรง (Direct Effect) และความสัมพันธ์ทางอ้อม (Indirect Effect) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม LISREL version 11

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการแปรผลระดับของตัวแปรโดยมาตราประเมิน 5 ระดับ จากจริงน้อยที่สุด ถึงจริงมากที่สุด ผลจากการศึกษาพบว่า ค่า Factor loading ของตัวแปรสังเกตได้มีค่าสูงกว่า 0.5 ค่า Cronbach's Alpha สูงกว่า 0.7 (Mosavi, Sangari & Keramati, 2018) ค่า Composite reliability (CR) ในแต่ละตัวแปรมีค่าสูงกว่า 0.7 (Ibrahim & Aljarah, 2018) และค่า Average extracted variance (AVE) ของทุกตัวแปรสูงกว่า 0.5 (Fornell & Larcker, 1981) ในส่วนของผลการวิเคราะห์ Confirmatory factor analysis (CFA) ใน Table 3 พบว่าค่าดัชนีทุกตัวอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยพบว่า RMSEA เท่ากับ 0.069 NNFI เท่ากับ 0.95 CFI เท่ากับ 0.90 และ SRMR เท่ากับ 0.015

Table 1 Measurement Model

Construct	Items	Factor Loading	Cronbach 's alpha	CR	AVE
Competitive advantage					
Reduction	Reduction1	.645	.787	0.722	0.657
	Reduction2	.678			
	Reduction3	.712			
	Reduction4	.678			
Difference	Difference1	.689	.789	0.744	0.689
	Difference2	.734			
	Difference3	.758			
	Difference4	.745			
Response	Response1	.748	.786	0.756	0.678
	Response2	.721			
	Response3	.679			
Innovation in business					
Service	Service1	.734	.777	0.778	0.712
	Service2	.783			
	Service3	.724			
	Retention3	.612			
Organization	Organization1	.721	.816	0.734	0.745
	Organization2	.725			
	Organization3	.777			
Research	Research1	.722	.811	0.754	0.734
	Research2	.634			
	Research3	.678			
Business adaptation					
Problem	Problem1	.719	.812	0.856	0.767
	Problem2	.678			
	Problem3	.677			
Situation	Situation1	.690	.788	0.759	0.787
	Situation2	.672			
	Situation3	.673			
Change	Change1	.666	.722	0.798	0.789
	Change2	.677			
	Change3	.679			

Table 1 (continue)

Construct	Items	Factor Loading	Cronbach 's alpha	CR	AVE
Human capital management					
Recruitment	Recruitment1	.717	.755	0.824	0.723
	Recruitment2	.786			
	Recruitment3	.678			
Train	Train1	.674	.784	0.747	0.676
	Train2	.711			
	Train3	.743			
Retention	Retention1	.746	.733	0.748	0.789
	Retention2	.765			
	Retention3	.612			

Table 2 Confirmatory Factor Analysis

COF Index	Acceptable Value	CFA Model	Results
X2 (Chi-square)	-	652.71	Good Fit
Df (Degree of freedom)	-	164	-
X2/df	<5	3.979	Good Fit
NNFI	>0.9	0.95	Good Fit
CFI	>0.9	0.90	Good Fit
RMSEA	<0.08	0.069	Good Fit
SRMR	<0.08	0.015	Good Fit

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัย ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยพบว่า RMSEA เท่ากับ 0.069 NNFI เท่ากับ 0.95 CFI เท่ากับ 0.90 และ SRMR เท่ากับ 0.015 ซึ่งผลจากการวิเคราะห์พบว่าค่าดัชนีทุกตัวดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และเป็นการบ่งชี้ว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

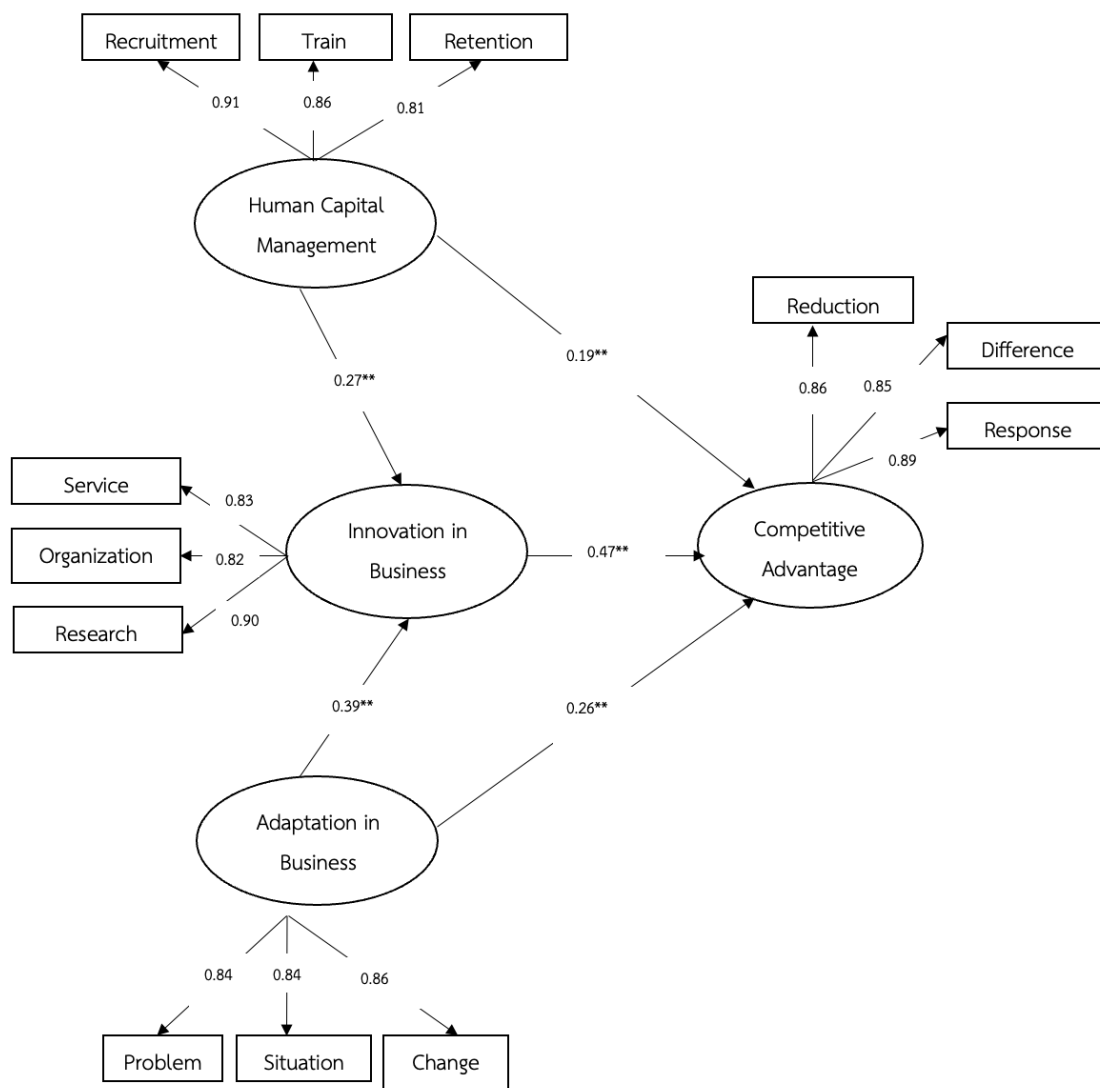

Figure 2 The Results of the Correlation Analysis of Factors Affecting Competitive Advantage

Table 3 The Results of the Correlation Analysis of Factors Affecting Competitive Advantage

Variable	Variable		
	Competitive Advantage		
	DE	IE	TE
Innovation in Business	0.47**	-	0.47**
Human Capital Management	0.19**	0.17**	0.36**
Adaptation in Business	0.26**	0.15**	0.41**

**p < .01

จาก Table 3 พบว่า นวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.47 ยอมรับสมมติฐานที่ 1 ทั้งยังพบว่าการจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 2 และยังพบว่าการจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางอ้อมต่อความ

ได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.17 ยอมรับสมมติฐานที่ 3 นอกจากนี้ยังพบว่า การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.26 ยอมรับสมมติฐานที่ 4 และยังพบว่า การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.15 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 5

สรุปและการอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมทางธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับทฤษฎีนวัตกรรมที่ได้กล่าวว่ นวัตกรรมหมายถึงความสามารถในการนำเสนอผลิตภัณฑ์/บริการใหม่ ทั้งยังรวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างองค์กรหรือการบริหารใหม่ เพื่อให้ธุรกิจมีผลประกอบการที่ดี และส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมเกิดการ พัฒนา (Schumpeter, 1934) และสอดคล้องกับผลการศึกษาอื่น ๆ ที่พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน (Distanont & Khongmalai, 2018) ข้อค้นพบนี้หมายความว่า การดำเนินงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมของธุรกิจนำไปยว ผังอันดามัน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านนวัตกรรมบริการ ด้านนวัตกรรมองค์กร ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางธุรกิจทั้ง 3 ด้านนี้ ทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจนำเที่ยว ผังอันดามันได้

2. การจัดการทุนมนุษย์ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทฤษฎีทุนมนุษย์ที่กล่าวว่ มนุษย์คือทุนที่สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนองค์กรให้เจริญก้าวหน้า โดยธุรกิจต้องมีการคัดเลือก มีการเพิ่มมูลค่าจากการให้การศึกษาหรือฝึกอบรม รักษา และใช้ทุนมนุษย์ที่มีเหล่านั้ น้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อนำธุรกิจไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ (Becker, 2009) และสอดคล้องกับผล การศึกษาอื่น ๆ ที่พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน (Dahash & Dirawi, 2018) และส่งผลทางอ้อม ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรมทางธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา อื่น ๆ ที่พบ ความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน (Liu et al., 2019) ข้อค้นพบนี้หมายความว่า การจัดการทุนมนุษย์ใน ธุรกิจนำเที่ยว ผังอันดามัน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสรรหาและคัดเลือก ด้านการพัฒนาและ ฝึกอบรม ด้านการรักษาพนักงาน ผลจากการดำเนินงานในการจัดการทุนมนุษย์ทั้ง 3 ด้านนี้ส่งผลต่อ ความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยว ผังอันดามันได้โดยตรง และผลจากการดำเนินงานทั้ง 3 ด้านยังส่งผลให้เกิดนวัตกรรมทางธุรกิจ อันส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยว ผัง อันดามัน ซึ่งสอดคล้องกับ Debrah et al. (2018) ที่ได้ระบุว่า การจัดการทุนมนุษย์เป็นองค์ประกอบ สำคัญขององค์กรในแง่ของการแปลงทุนมนุษย์ที่มีเป็นนวัตกรรมที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายเพื่อ สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กรต่อไป

3. การปรับตัวของธุรกิจส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับทฤษฎี องค์การตามสถานการณ์ ที่กล่าวว่ องค์กรที่เหมาะสมควรเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างและระบบที่ สอดคล้องกับความเป็นจริง มีการวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการปรับตัวให้เหมาะสม ตลอดเวลา เพื่อก่อให้เกิดความได้เปรียบในการการดำเนินธุรกิจ ในภาพรวม (Donaldson, 2001) สอดคล้องกับผลการศึกษาอื่น ๆ ที่พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน (Farhshatova et al., 2019) นอกจากนี้การปรับตัวของธุรกิจยังส่งผลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านนวัตกรรม ทางธุรกิจ สอดคล้องกับผลการศึกษาอื่น ๆ ที่พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน (Savitri & Syahza, 2021) ข้อค้นพบนี้หมายความว่า การปรับตัวของธุรกิจนำเที่ยว ผังอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน

ได้แก่ 1) ด้านการแก้ไขปัญหา ด้านการประเมินสถานการณ์ ด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปรับตัวของธุรกิจทั้ง 3 ด้านนี้ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยตรง ทำให้เกิดนวัตกรรมทางธุรกิจ อันส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอีกด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kitkasetkul and Chinthanapoompaisal (2022) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการปรับตัวของธุรกิจนำเที่ยวไทยในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid-19 พบว่า การปรับตัวของธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สภาอุตสาหกรรม รวมทั้งหอการค้า และสมาคมธุรกิจนำเที่ยว ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมในปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

นวัตกรรมทางธุรกิจ ภาครัฐควรจัดให้มีการฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเห็นถึงความสำคัญของการสร้างและใช้นวัตกรรมในองค์กร มีการจัดการประกวดนวัตกรรมดีเด่น การให้รางวัลสถานประกอบการที่มีนวัตกรรม รัฐควรมีบุคลากรที่มีความเข้าใจเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อให้ทันต่อผู้ประกอบการในการสร้างนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจ

ปัจจัยการจัดการทุนมนุษย์ ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการศึกษา เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้ และมีความสามารถเพียงพอต่อความต้องการของธุรกิจนำเที่ยว รวมทั้งควรมีการส่งเสริมการฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อให้ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการให้บริการในธุรกิจนำเที่ยว เช่น ทักษะทางด้านภาษาจีน ภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ควรให้การส่งเสริมในการลดภาษีสำหรับธุรกิจที่มีการให้ที่พัก หรือค่าเดินทางให้กับพนักงาน เพื่อให้พนักงานมีแรงจูงใจและอยากอยู่ทำงานให้กับธุรกิจต่อไปในระยะยาว เพื่อให้ธุรกิจเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ปัจจัยการปรับตัวของธุรกิจ ภาครัฐควรจัดสัมมนา ถอดบทเรียนจากธุรกิจนำเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ วิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการปรับตัวให้กับธุรกิจนำเที่ยว จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หา Best Practice เพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางให้กับผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจนำเที่ยว รายอื่นได้เห็นถึงวิธีการในการปรับตัว รวมถึงจัดให้มีกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้กับผู้ประกอบการให้ยืมรายได้นั้นไปใช้ในการดำเนินการเปลี่ยนแปลง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจนำเที่ยวฝั่งอันดามัน ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

นวัตกรรมทางธุรกิจ ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมในด้านผลิตภัณฑ์และบริการ การจัดโครงสร้างองค์กร รวมถึงการวิจัยและพัฒนา เช่น การสำรวจความต้องการ โปรแกรมการท่องเที่ยว สำรวจความพึงพอใจในการใช้บริการ หรือความต้องการอื่น ๆ จากนักท่องเที่ยวที่จะสามารถนำมาพัฒนาธุรกิจเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

การจัดการทุนมนุษย์ ธุรกิจนำเที่ยวควรให้ความสำคัญในด้านการสรรหาและคัดเลือก เพื่อให้องค์กรได้ทุนมนุษย์ที่มีความรู้ ความสามารถที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตำแหน่งงาน เช่น พิจารณาจากทักษะความสามารถในการพูดชักชวนให้ลูกค้าสนใจโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าเสนอได้ นอกจากนี้ควรพิจารณาจากทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ทักษะทางด้านภาษาที่ต้องมีเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า รวมทั้งบุคลิกภาพ และอุปนิสัย

ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความเต็มใจในการให้บริการ นอกจากนี้ธุรกิจควรมีการส่งเสริมให้พนักงานมีการพัฒนาตนเองในด้านอื่น เช่น ความรอบรู้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีลักษณะเป็นอย่างไร และส่งผลดีอย่างไรหากลูกค้าเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทนี้ รวมทั้งทักษะในการให้บริการหรือการแนะนำอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น วิธีการใช้อุปกรณ์สำหรับการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพราะการจัดการทุนมนุษย์ที่ดีจะย่อมจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันด้วยเช่นกัน

การปรับตัวของธุรกิจ ธุรกิจนำเที่ยวควรให้ความสนใจในการคาดการณ์สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกธุรกิจ รวมทั้งด้านการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างทันท่วงที เช่น วิเคราะห์แนวโน้มการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในแต่ละประเทศหรือภูมิภาค เพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่นักท่องเที่ยวต้องการ หรือวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจที่อาจจะทำให้ได้ลูกค้าจากต่างประเทศที่อาจไม่ไปตามเป้าหมาย รวมทั้งสามารถจัดการการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ลดราคาหรือทำโปรโมชั่นให้กับกลุ่มลูกค้าชาวไทยเพื่อให้ได้ลูกค้าชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวในจำนวนที่มากขึ้นเป็นการทดแทน หรือแม้กระทั่งการปรับตัวจากสภาพแวดล้อมอื่น เช่น การเมือง หรือการกักกันโรค โดยธุรกิจนำเที่ยวต้องมีการวางแผนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างทันท่วงที จากการเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวในสถานที่อื่นทดแทน รวมทั้งมีการเสนอให้ลูกค้าเห็นถึงความคุ้มค่าต่าง ๆ ที่จะได้รับ ซึ่งหากธุรกิจสามารถปรับตัวได้ดีจะส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้และเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อในธุรกิจนำเที่ยวในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เพื่อพิจารณาผลการศึกษานี้ได้ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับผลการวิจัยในครั้งนี้นักน้อยเพียงไร ทั้งนี้ในการศึกษาในภูมิภาคอื่น ๆ ผลจากการศึกษาอาจมีการเปลี่ยนแปลง หรืออาจค้นพบประเด็นหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่น่าสนใจในการนำมาปรับใช้กับธุรกิจนำเที่ยวมากยิ่งขึ้น
2. เนื่องจากธุรกิจนำเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีความเกี่ยวเนื่องจากธุรกิจอื่นอีกหลายประเภท เช่น ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร หรือธุรกิจเช่ารถ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงอาจทำการขยายขอบเขตของการศึกษาให้ครอบคลุมกับธุรกิจบริการด้านอื่น ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำมาซึ่งผลการวิจัยที่เป็นแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาธุรกิจนำเที่ยวให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น
3. ในการศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างตามสมมติฐานการวิจัยที่นำมาทดสอบกับความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อาจมีความจำเป็นที่จะต้องทำการวิจัยในรูปแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ด้วยการเริ่มต้นการวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมและรู้ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงในบริบทพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ

เอกสารอ้างอิง

- Adomako, S. (2018). The Moderating Effects of Adaptive and Intellectual Resource Capabilities on The Relationship Between Entrepreneurial Orientation and Financial Performance. *International Journal of Innovation Management*, 22(03), 1-35.
- Akkarawongwiphas, B., & Thammachalai, A. (2022). Guidelines for Improving the Service Quality of Tourism Business in Thailand. *Journal of Public and Private Management*, 4(2), 180-195.
- Ali, Z., Sun, H., & Ali, M. (2017). The Impact of Managerial and Adaptive Capabilities to Stimulate Organizational Innovation in SMEs: A Complementary PLS–SEM Approach. *Sustainability*, 9(12), 1-23.
- Anser, M. K., Zhang, Z., & Kanwal, L. (2018). Moderating Effect of Innovation on Corporate Social Responsibility and Firm Performance in Realm of Sustainable Development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 25(5), 799-806.
- Anwar, M. (2018). Business Model Innovation and SMEs Performance—Does Competitive Advantage Mediate?. *International Journal of Innovation Management*, 22(07), 1-32.
- Bai, L., & Yan, X. (2020). Impact of Firm-Generated Content on Firm Performance and Consumer Engagement: Evidence from Social Media in China. *Journal of Electronic Commerce Research*, 21(1), 56-74.
- Becker, G. S. (2009). *Human capital: A Theoretical and Empirical Analysis, With Special Reference to Education*. University of Chicago press.
- Boh, W. F., Huang, C. J., & Wu, A. (2020). Investor Experience and Innovation Performance: The Mediating Role of External Cooperation. *Strategic Management Journal*, 41(1), 124-151.
- Cahyaningsih, E., Sensuse, D. I., & Noprisson, N. (2017). Multi Methods for Knowledge Management Strategy Roadmap of Government Human Capital Management. *Procedia Computer Science*, 124(2017), 496–503.
- Chalermchit, A., Yangkham, P., Raksasri, P., Vanichkittikul, K., & Masuanchik, N. (2020). Innovation Capabilities of Tourism Entrepreneurs on the Creative Economy Concept in the Northeast Region. *Research and Development Institute Journal Maha Sarakham Rajabhat University*, 7(2), 613-630.
- Chumpitaz, R., & Paparoidamis, N. G. (2020). The Impact of Service/Product Performance and Problem-Solving on Relationship Satisfaction. *Academia Revista Latinoamericana de Administracion*, 33(1), 95-113.

- Conesa, M. I., Soto-Acosta, P., & Palacios-Manzano, M. (2017). Corporate Social Responsibility and Its Effect on Innovation and Firm Performance: An Empirical Research in SMEs. *Journal of Cleaner Production*, 142, 2374-2383.
- Dahash, Q., & Al-Dirawi, A. (2018). Investment in Intellectual Capital and Achievement of The Competitive Advantage in Hotel Sector. *Management Science Letters*, 8(7), 795-804.
- Damanpour, F. (1991). Organizational Innovation: A Meta-Analysis of Effects of Determinants and Moderators. *Academy of Management Journal*, 34(3), 555-590.
- Debrah, Y. A., Oseghale, R. O., & Adams, K. (2018). Human capital, innovation and international competitiveness in Sub-Saharan Africa. *Africa's competitiveness in the global economy*, 219-248.
- Distanont, A., & Khongmalai, O. (2018). The Role of Innovation in Creating a Competitive Advantage. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(1), 15-21.
- Donaldson, L., 2001. The Contingency Theory of Organizations. Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Dorson, T.A. (2018). Innovation and Competitive Advantage Creation. *International Marketing Review*, 35(4), 580-600.
- Eidizadeh, R., Salehzadeh, R., & Esfahani, A. C. (2017). Analyzing The Role of Business Intelligence, Knowledge Sharing and Organizational Innovation on Gaining Competitive Advantage. *Journal of Workplace Learning*, 29(4), 250-267.
- Eva, T. P. (2018). Recruitment and Selection Strategies and Practices in the Private Sector Commercial Banks of Bangladesh: Evidence from Human Resource Practitioners. *European Business & Management*, 4(1), 28-38.
- Farhshatova, O., Zaharov, S., Vereskun, M., & Kolosok, V. (2019). Formation of Competitive Advantages of the Enterprise Based on Adaptive Management. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 244- 256.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388.
- Hanif, M. I., & Asgher, M. U. (2018). Service Innovation and Service Innovation Performance: A Study of Banking Services. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 12(2), 670-694.
- Hili, P., Gani, M., Hamzah, N., & Rahman, Z. (2017). Effect of Human Capital and Leadership on Institutions' Performance and Competitive Advantages. *IRA-International Journal of Management & Social Sciences*, 7(3), 479-488.
- Ibrahim, B., & Aljarah, A. (2018). Dataset of Relationships among Social Media Marketing Activities, Brand Loyalty, Revisit Intention. Evidence From the Hospitality Industry in Northern Cyprus. *Data In Brief*, 21, 1823-1828.

- Jain, P., Vyas, V., & Roy, A. (2017). Exploring The Mediating Role of Intellectual Capital and Competitive Advantage on The Relation Between CSR And Financial Performance in SMEs. *Social Responsibility Journal*, 13(1), 1–23.
- Kitkasetkul, M., & Chinthanapoompaisal, N. (2022). Factors Affecting Attitudes in Selecting Tour Operator Services of Thai Tourists in Bangkok Area Before and During the Coronavirus Disease 2019 Outbreak Situation and Guidelines Adaptation of Travel Agencies. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 17(61), 56-66.
- Kitsios, F.C., & Grigoroudis, E. (2020). Evaluating Service Innovation and Business Performance in Tourism: A Multicriteria Decision Analysis Approach. *Management Decision*, 58(11), 2429-2453.
- Kucharčíková, A., & Mičiak, M. (2018). Human Capital Management in Transport Enterprises with The Acceptance of Sustainable Development in The Slovak Republic. *Sustainability*, 10(7), 1-18.
- Kurdi, B., & Alshurideh, M. (2020). Employee Retention and Organizational Performance: Evidence from Banking Industry. *Management Science Letters*, 10(16), 3981-3990.
- Liu, C.-H., Chang, A. Y.-P., & Fang, Y.-P. (2019). Network Activities as Critical Sources of Creating Capability and Competitive Advantage. *Management Decision*, 58(3), 544–568.
- Manoharan, A., & Singal, M. (2019). Organizational Effectiveness in Hospital: Managers Perspectives. *International Journal of Hospitality Management*, 80(2019), 123-125.
- Mosavi, S. M., Sangari, M. S., & Keramati, A. (2018). An Integrative Framework for Customer Switching Behavior. *The Service Industries Journal*, 38(15- 16), 1067-1094.
- Munawar, F. (2019). The Role of Entrepreneurial Orientation and Adaptive Capability to Performance of SME Food & Beverages. *Global Business and Management Research*, 11(1), 139-151.
- Na Phayap, N., & Jankingthong, W. (2023). Synthesis of Factors Influencing Effectiveness of Organization in the Business Sector. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 15(1), 51–72. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu/article/view/251945>
- Na Takuathung, P., Nakkaew, S., Sirikul, N., & Thongman, S., (2020). Strategic Development of Tourism Marketing in Andaman Province. *Journal of the Research Promotion Network Humanities and Social Sciences*, 3(3), 54-72.

- National Tourism Development Plan (2021-2022). (2022). *Strategy and Planning Division Office of the Permanent Secretary*. <https://anyflip.com/zzfck/gopk/>
- OECD. (2019). *Highlights from OECD Innovation Indicators 2019*.
<https://www.oecd.org/sti/inno/innovation-indicators-2019-highlights.pdf>
- Office of Strategic Management Group of Provinces in the Southern Andaman Coast. (2018). *Development Plan of Southern Andaman Provinces 2018-2021*.
<http://www.osmsouth-w.moi.go.th/file-data/344466.pdf>
- Ogunkoya, O. A. (2018). Adaptive Capabilities as Predictors of Sustainable Competitive Advantage among Selected Banks in Nigeria. *International Journal of Operational Research in Management, Social Sciences & Education*, 4(1), 53-62.
- Patky, J., & Pandey, S.K. (2020). Does Flexibility in Human Resource Practices Increase Innovation? Mediating Role of Intellectual Capital. *South Asian Journal of Human Resources Management*, 7(2), 257-275.
- Pawai, S., Thammachalai, A., & Sirivisitkul, S. (2018). Management Guidelines for Enhancing Tourism Effectiveness in Thailand, *Dusit Thani College Journal*, 12(Special), 115-133.
- Picazo, P., & Moreno-Gil, S. (2018). Tour Operators' Marketing Strategies and Their Impact on Prices of Sun and Beach Package Holidays. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 35, 17-28.
- Porter, M. (1985), *The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press, New York, NY.
- Rojna Limsakulwanit. (2022). Development of International Tourism Business after the Outbreak of COVID-19 (COVID-19). *Journal of Management Science, Thonburi Rajabhat University*, 4(1), 64-78.
- Sadq, Z. M., Ahmad, B. S., & Jwmaa, S. J. (2019). The Role of Empowerment Strategies in Achieving Organizational Effectiveness (An Analytical Study of Managers' Views in a Sample of Private Banks in Erbil/Iraq). *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*, 5(3), 110-127.
- Sadq, Z. M., Aljaf, N. A., & Hasan, R. S. (2018). The Role of Human Capital in Achieving Competitive Advantages: An Empirical Study at Knowledge Private University/Erbil, Iraq. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*, 4(4), 53-63.
- Samsir, S. (2018). The Effect of Leadership Orientation on Innovation and Its Relationship with Competitive Advantages of Small and Medium Enterprises in Indonesia. *International Journal of Law and Management*, 60(2), 530–542.

- Savitri, E., DP, E., & Syahza, A. (2021). Can Innovation Mediate the Effect of Adaptability, Entrepreneurial Orientation on Business Performance?. *Management Science Letters*, 11(8), 2301-2312.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modelling (3rd ed.)*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press.
- Singjai, K., Winata, L., & Kummer, T. F. (2018). Green Initiatives and Their Competitive Advantage for the Hotel Industry in Developing Countries. *International Journal of Hospitality Management*, 75, 131-143.
- Tajeddini, K., Martin, E., & Altinay, L. (2020). The Importance of Human-Related Factors on Service Innovation and Performance. *International Journal of Hospitality Management*, 85, 1-44.
- Thamwimutti, A., & Chantuk, T. (2017). Innovative and Creative Human Capital of Community Enterprise Entrepreneurs. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(1), 1572-1589.
- Tintara, I. D. G. W., & Respati, N. N. (2020). The Effect of Product Differentiation, Service Differentiation, and Image Differentiation on Competitive Advantage. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 4, 316-321.
- Tourism Business and Guide Registration Office, Southern Branch 2. (2564). *Tourism Business and Guide Registration Office, Southern Branch 2 (Phuket)*. Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province.
- Trachoo, T., & Pimolsompong, C. (2021). Development of Adaptive Ability of Thai Tour Operators to Meet Tourism Demands in the Digital Era. *Journal of Southern Technology*, 14(1), 14-23.
- Wongmanee, J. (2018). External Environment Affecting Thai Tourism Business and Guidelines for Adjustment. The Body of the Travel Business in Changing Circumstances. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 9(2), 66-78.
- Younas, W., Farooq, M., Khalil-Ur-Rehman, F., & Zreen, A. (2018). The Impact of Training and Development on Employee Performance. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 20(7), 20-23.

ทักษะทางการเงิน: ปัจจัยกำหนดและผลกระทบต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Financial Literacy: Determinants and Effects on Over-Indebtedness of Muslim Households in Southern Border Provinces of Thailand

พัฒน์นัฏ บัญญาณพงศ์^{1*}Phattanan Boonyanuphong^{1*}

วันที่รับบทความ : 06/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 28/03/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะทางการเงินของครัวเรือนและผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมจำนวน 825 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และประยุกต์ใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทักษะทางการเงินในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ ขณะที่อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทักษะทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ แต่พบความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนทำให้อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น จะทำให้อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ การศึกษา เพศ และรายได้ของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยพบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุและการศึกษาที่สูงขึ้นจะส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสมือหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น แต่สำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง และเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูง จะทำให้อโอกาสก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีจะช่วยลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายควรมีมาตรการในการส่งเสริมทักษะทางการเงินของครัวเรือนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ที่จะเป็นการสร้างวินัยทางการเงินแก่ครัวเรือนและนำไปสู่การบริหารเงินได้อย่างสมดุลต่อไป

คำสำคัญ: ทักษะทางการเงิน หนี้สินเกินตัว จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาเศรษฐศาสตร์การประกอบการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹ Assistant Professor in Economics, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

*Corresponding author: E-mail address: phattanan.b@psu.ac.th

Abstract

This study is a survey research project aimed at analyzing the financial literacy of households and the impact of financial literacy on over-indebtedness of Muslim households in the southern border provinces of Thailand. The data were collected using a structured questionnaire from a sample of 825 Muslim households. The effects of financial literacy on the over-indebtedness of the households were studied using appropriate descriptive statistics and logistic regression analysis.

The study found that Muslim households in the southern border provinces had moderate financial literacy, while their financial knowledge and financial attitude scores were relatively low. Financial literacy had no significant influence on a household's over-indebtedness behavior, according to the study. However, it found that households' increased financial knowledge and financial attitudes increased their likelihood of over-indebtedness. On the other hand, having better financial behavior will significantly reduce the possibility of over-indebtedness households. It also found that other factors such as age, gender, level of education, and level of income influenced household over-indebtedness. According to the findings, the older the head of the household is and the higher his level of education, the more likely a household is to incur excess indebtedness. Meanwhile, women-headed households and high-income households significantly reduce their households' chances of incurring excessive debt.

The findings suggest that good financial behavior can significantly reduce household over-indebtedness. Therefore, policymakers should take action to promote household financial literacy to an appropriate level that will create financial discipline for households, leading to balanced financial management.

Keywords: Financial Literacy, Over-indebtedness, Southern Border Provinces of Thailand

บทนำ

เงินทุนถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจผ่านกลไกด้านการบริโภคของภาคครัวเรือนและการลงทุนของภาคเอกชน ดังนั้น ครัวเรือนจึงมุ่งแสวงหารายได้เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนที่เพียงพอต่อการบริโภคและการใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนการนำเงินส่วนที่เหลือจากการบริโภคลงทุนในสินทรัพย์หรือประกอบกิจการเพื่อสร้างความมั่งคั่งในระยะยาว (Kengchon et al., 2015) ทำให้เป้าหมายของรัฐบาลในทุกยุคสมัยต่างมุ่งพัฒนาระดับรายได้ของประชาชน ทำให้ตลอดในช่วงเวลาเกือบ 6 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.0 ต่อปี ทำให้ฐานเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนจากฐานการเกษตรที่เข้มข้นมาเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่เข้มข้นตั้งแต่ช่วงปี 2530 เป็นต้นมา และเริ่มเข้าสู่ฐานการบริการสมัยใหม่มากขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีฐานเศรษฐกิจที่ขยายใหญ่ขึ้นและมีรายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นทำให้ประเทศเปลี่ยนสถานะจากประเทศด้อยพัฒนาเป็นประเทศที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางตอนบนมาตั้งแต่ปี 2531 โดยมีรายได้ต่อหัวเท่ากับ 963 ดอลลาร์ สรอ. ต่อปี และได้มาอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ระดับปานกลางกลุ่มบนในปี 2553 รายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น 5,620 ดอลลาร์ สรอ. ต่อปี ในปี 2558

และรายได้ประชาชาติต่อหัวของคนไทยยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคนไทยมีรายได้ประชาชาติต่อหัวเป็น 7,066.2 ดอลลาร์ สรอ. ต่อปี ในปี 2564

อย่างไรก็ตามภายใต้การดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและยกระดับรายได้ของครัวเรือนไทยผ่านการบริโภคภายในประเทศ โดยการส่งเสริมนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำ นโยบายรถยนต์คันแรก นโยบายการรับจำนำข้าว และนโยบายบัตรเครดิตเกษตรกรควบคู่กับการแข่งขันการปล่อยสินเชื่อของระบบสถาบันการเงิน (Bank of Thailand, 2014) นั้นกลับพบว่าคนไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยรายงานของ Tulayasathien et al. (2015) พบแนวโน้มของสัดส่วนหนี้สินครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนของหนี้สินต่อ GDP ในปี 2550 อยู่ที่ร้อยละ 54.6 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70.6 ในปี 2554 และเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 85.9 ในปี 2558 ทำให้จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนไทยปรับเพิ่มสูงขึ้นเป็น 156,770 บาทต่อครัวเรือน จากจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพียง 68,405 ในปี 2543 และสัดส่วนหนี้สินต่อ GDP ของไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนทำสถิติสูงถึงร้อยละ 90.6 ในไตรมาส 1/2564³ และเช่นเดียวกันที่จำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้และภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 77,647 บาทต่อครัวเรือน และ 44,121 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ ในปี 2545 เป็น 141,596 บาทต่อครัวเรือน และ 64,648 บาทต่อครัวเรือน ในปี 2556 และแนวโน้มจำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้และภาคใต้ชายแดนยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ยในปี 2562 เป็น 150,079 บาทต่อครัวเรือน และ 92,494 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ

แนวโน้มการขยายตัวของจำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคใต้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่าอาจมาจากหลายสาเหตุที่อาจเกิดจากรายได้ของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวในภาคการท่องเที่ยวและภาคการเกษตรที่เป็นสัดส่วนของรายได้หลักของภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ประกอบกับนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐผ่านการบริโภคของครัวเรือน และการแข่งขันของสถาบันการเงินที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินได้ง่ายมากขึ้น การขยายตัวของหนี้สินของครัวเรือนอาจไม่ใช่สถานการณ์ที่น่ากังวล หากสัดส่วนของรายได้ต่อหนี้สินอยู่ในระดับที่เหมาะสม มีการเติบโตของสัดส่วนรายได้มากกว่าหนี้สิน และมีสัดส่วนของการก่อหนี้เพื่อการลงทุนมากกว่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน แต่จากข้อมูลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ⁴ เมื่อแยกพิจารณาตามวัตถุประสงค์การก่อหนี้ พบว่าสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นที่ ร้อยละ 23.48 ในปี 2549 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 47.09 ในปี 2554 และสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดนยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 58.19 ในปี 2560 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นกลับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นที่ร้อยละ 21.17 ในปี 2549 ลดลงเหลือเพียง ร้อยละ 6.17 ในปี 2554 แม้สัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.53 ในปี 2560 แต่ก็แสดงให้เห็นว่ายังมีสัดส่วนที่ต่ำเมื่อเทียบกับการก่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือน ที่เป็นสาเหตุให้ครัวเรือนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำ และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในระดับสูงกว่าสัดส่วนคนจนในระดับประเทศค่อนข้างมาก

³ Office of the National Economic and Social Development Council. Social situation and outlook, 19(4), November, 2021.

⁴ National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society. Statistical data by sector (online). Retrieved from: <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx> [February 2022]

ปัญหานี้สินต่อครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น และการใช้เงินกู้ยืมไปในวัตถุประสงค์ที่ขาดความเหมาะสม เงินกู้ยืมส่วนใหญ่ถูกใช้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน เป็นการกู้ยืมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ นั่นย่อมทำให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงที่จะมีภาระหนี้สินที่มากเกินไปอาจทำให้ครัวเรือนติดอยู่ในวงจรหนี้สินและกับดักความยากจน ส่งผลให้ครัวเรือนไม่สามารถรักษาระดับความกินดีอยู่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ลดลงได้ สภาพความไม่สมดุลของภาระหนี้สิน การใช้จ่ายที่เกินตัว การออมที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูงของครัวเรือนไทยเหล่านี้ อาจเกิดจากปัญหาระดับความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน ทักษะคิดทางการเงิน และความไม่สมดุลของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและผลิตภัณฑ์ทางการเงินของแต่ละครัวเรือน ดังนั้น การเสริมสร้างทักษะทางการเงินให้แก่ครัวเรือนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะต่างเชื่อว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางการเงิน เนื่องจากขาดทักษะทางการเงินที่เหมาะสมหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมจะช่วยให้ครัวเรือนไม่ติดอยู่ในวงจรหนี้สินและกับดักความยากจน ทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่สอดคล้องกับข้อสรุปในการศึกษาของ Amonhaemanon and Isaramalai (2019) ที่พบว่าการเพิ่มระดับทักษะทางการเงินให้กับครัวเรือนจะทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนเพิ่มขึ้นตาม และการมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมที่สนับสนุนโดยทัศนคติทางการเงินที่ถูกต้องจะยิ่งส่งเสริมให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เนื่องจากทักษะทางการเงินนั้นมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางการเงินของครัวเรือนที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การเข้าใจถึงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะครัวเรือนมุสลิมที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ และระดับทักษะทางการเงินส่งผลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนหรือไม่ ตลอดจนทักษะทางการเงินด้านใดเป็นตัวกำหนดระดับปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดน จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนในแต่ละด้านที่หน่วยงานภาครัฐหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มทักษะทางการเงินให้แก่ครัวเรือนในพื้นที่ ที่จะส่งผลให้ครัวเรือนมีระดับความรู้ทางการเงินที่ดี มีทัศนคติทางการเงินที่ดี และมีพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงินที่เหมาะสม จนนำไปสู่การบริหารเงินของครัวเรือนได้อย่างสมดุลเป็นผลให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาและวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ทบทวนวรรณกรรม

ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ตามนิยามของ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจแนวคิดที่เกี่ยวกับการเงิน ผลิตภัณฑ์ทางการเงินและความเสี่ยงทางการเงิน ที่จะทำให้อุบุคคลตระหนักถึงความเสี่ยงและโอกาสจากการลงทุน รวมถึงการมีทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพื่อให้ตัดสินใจเลือกใช้อย่างเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของตนเอง มีวินัยทางการเงิน รู้จักวางแผนทางการเงิน และสามารถบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน

Garman and Forgue (2000) ระบุว่า Financial Literacy หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการเงินจนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของบุคคลให้ประสบความสำเร็จ ขณะที่ Huston (2010) ให้ความหมายของ Financial Literacy ที่รวมถึงการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินต่างๆ อย่างถ่องแท้ รวมถึงการที่บุคคลสามารถนำเอาเครื่องมือทางการเงินเหล่านั้นมาปรับใช้ได้ทั้งชีวิตประจำวัน และในทางธุรกิจ และ Atkinson and Messy (2012) ระบุเพิ่มเติมว่า Financial Literacy หมายถึง การรวมเอาความตระหนักรู้ทางการเงิน ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะคิด รวมถึงพฤติกรรมทางการเงินที่สำคัญเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำการตัดสินใจทางการเงินได้ อันจะส่งผลให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการอยู่ดีกินดีทางการเงิน (Financial Well-Being) ได้ในท้ายที่สุด ดังนั้น โดยสรุปความหมายของคำว่า ทักษะทางการเงิน จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทักษะทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมการทางการเงิน (Financial Behavior) ที่มีความสัมพันธ์กันที่ไม่อาจแยกพิจารณาเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ ฉะนั้น การที่บุคคลจะมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมได้นั้น บุคคลต้องมีความรู้ทางการเงินที่ดี อันจะก่อให้เกิดการมีทัศนคติทางการเงินที่ดี ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลนั่นเอง

การศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางการเงินมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2004 ภายใต้กรอบแนวคิด Financial Services Authority (FSA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจระดับทักษะทางการเงิน ของประชาชนในกลุ่มประเทศสหราชอาณาจักร โดยศึกษาปัจจัยด้านความรู้ ทักษะความชำนาญ และ ทัศนคติความเชื่อมั่น ส่งผลต่อทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลอย่างไร อย่างไรก็ตามทั้ง 3 ปัจจัย ก็ยังได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์และสภาพแวดล้อม รวมทั้งลักษณะนิสัย ความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลด้วย ทักษะทางการเงินจึงสามารถสะท้อนและวัดได้จากพฤติกรรมของบุคคล และการวัดระดับ ทักษะทางการเงินตามแบบของ OECD (2005) ทำการวัดความรู้ครอบคลุม 3 ด้าน อันประกอบไปด้วย ด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) และด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) โดยการศึกษาทักษะทางการเงินส่วนใหญ่จะให้ความสนใจใน 2 ประเด็นหลัก คือ ปัจจัยที่กำหนดระดับทักษะทางการเงิน และผลของทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การออม การลงทุน และการเข้าถึงบริการทางการเงิน

การศึกษาของ Hassan Al-Tamimi and Anood Bin Kalli (2009), Lusardi and Mitchell (2007), Lusardi and Mitchell (2011b), Lusardi (2012) และ Lusardi and Mitchell (2014) มุ่งศึกษาปัจจัยที่กำหนดระดับทักษะทางการเงิน โดย Hassan Al-Tamimi and Anood Bin Kalli (2009) ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านเพศ ระดับรายได้ อายุ และการศึกษาล้วนมีอิทธิพลต่อระดับทักษะทางการเงิน ส่วนบุคคลของนักลงทุนในสหรัฐอเมริกาและเยอรมนี และงานศึกษาในอดีตส่วนใหญ่มักพบว่าอายุ เพศ และ การศึกษาเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับทักษะทางการเงินของบุคคล ดังเช่นงานศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2007) พบว่าการมีระดับทักษะทางการเงินที่อยู่ในระดับต่ำของกลุ่มประชากรเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง คนรุ่นหนุ่มสาวและคนสูงอายุทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ มีคุณลักษณะเหมือนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดทางการเงินขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะมีผลกระทบที่ร้ายแรงต่อพฤติกรรมการออม การวางแผนเกษียณอายุ การจ้างงานและการตัดสินใจทางการเงินในด้านอื่น ๆ สอดคล้องการศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2011b) ที่แสดงให้เห็นว่าการขาดทักษะทางการเงินเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งในตลาดพัฒนาและตลาดเกิดใหม่ โดยพบว่าผู้หญิงมีความรู้ทางการเงินน้อยกว่าผู้ชาย เด็กและคนชรามีความรู้ทางการเงินน้อยกว่าคนวัยกลางคน และยิ่งพบเพิ่มเติมว่าคนที่มีการศึกษาสูงมักจะมีความรู้ทางการเงินมากกว่า โดยคนที่มีความรู้ทางการเงินดีมักมีแนวโน้มที่จะ

วางแผนเพื่อการเกษียณอายุมากขึ้น ดังนั้น ความรู้ทางการเงินจึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงในการเกษียณอายุของประชากรทั่วโลก และการศึกษาของ Lusardi (2012) ยังพบข้อเท็จจริงในทิศทางเดียวกัน ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าทักษะการคำนวณของประชากรทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ต่ำและการขาดทักษะการคิดคำนวณไม่เพียงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง แต่ยังอยู่ในระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะกับประชากรบางกลุ่ม เช่น ผู้หญิง ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีการศึกษาน้อย ปรากฏการณ์นี้อาจมีผลกระทบกับบุคคลและต่อสังคมโดยรวม เนื่องจากทักษะการคิดคำนวณเชื่อมโยงกับการตัดสินใจทางการเงินหลายอย่าง นอกจากนั้นงานของ Lusardi and Mitchell (2014) ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับทักษะทางการเงิน ที่พบว่าทักษะทางการเงินของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มเมื่อมีอายุมากขึ้น แต่จะค่อย ๆ ลดลงเมื่อเข้าสู่วัยชรา (Hump-shaped Pattern) แต่ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ คือผู้สูงอายุยังคงเชื่อมั่นว่าตนเองยังมีระดับทักษะทางการเงินที่ดี อาจนำมาซึ่งการตัดสินใจทางการเงินที่ผิดพลาดในกลุ่มผู้สูงอายุได้

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางการเงินในประเทศไทยที่ทำการศึกษาด้านการศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบระดับการศึกษา อายุ และระดับรายได้ มีอิทธิพลต่อระดับคะแนนทักษะทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ เช่นงานสำรวจของ Bank of Thailand (2013) พบว่าสถานภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคะแนนทักษะทางการเงิน โดยบุคคลที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ รวมทั้งการมีอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จะมีคะแนนทักษะทางการเงินต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าการให้ความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น และผลการศึกษาสอดคล้องกับการสำรวจของ Bank of Thailand (2016, 2018) ที่ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทางการเงินเป็นอย่างมาก โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาดำเนินแนวโน้มจะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำไปด้วย รวมทั้งกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำ และอายุน้อย มีแนวโน้มจะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำอย่างมีนัยสำคัญ นำมาซึ่งความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่เหมาะสม ขาดการคำนึงถึงการออมเงินหรือการวางแผนเพื่ออนาคต

ขณะที่งานศึกษาของ Christelis et al. (2010); Van Rooij et al. (2011); Lusardi and Mitchell (2011a); De Bassa Scheresberg (2013); Disney and Gathergood (2013); Lusardi and de Bassa Scheresberg (2013) และ Lusardi and Tufano (2015) มุ่งศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมทางการเงินของกลุ่มประชากร โดยงานของ Christelis et al. (2010); Van Rooij et al. (2011); Lusardi and Mitchell (2011a) และ De Bassa Scheresberg (2013) พบว่าผู้ที่มีทักษะด้านตัวเลขและทักษะทางการเงินสูงมีแนวโน้มมีส่วนร่วมในตลาดการเงิน ลงทุนในหุ้น และออมเงินอย่างระมัดระวัง โดย Christelis et al. (2010) พบว่าแนวโน้มการลงทุนในหุ้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่งกับความสามารถทางปัญญา ทั้งการลงทุนโดยตรงผ่านตลาดหุ้น และการลงทุนผ่านกองทุนรวม และผู้วิจัยยังพบเพิ่มเติมว่าความเชื่อมโยงระหว่างความสามารถทางปัญญาและการลงทุนในหุ้นถูกขับเคลื่อนจากข้อจำกัดด้านข้อมูลมากกว่าคุณลักษณะความชอบหรือลักษณะทางจิตวิทยา เช่นเดียวกับงานของ Van Rooij et al. (2011) ที่พบว่าความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจทางการเงิน โดยผู้ที่มีความรู้ทางการเงินต่ำมักจะมีการลงทุนในหุ้นในสัดส่วนที่น้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้น De Bassa Scheresberg (2013) ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ความรู้ทางการเงินส่วนบุคคลจะมีผลตอบแทนทางการเงินที่ต่ำกว่า โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีโอกาสน้อยที่จะใช้วิธีการกู้ยืมที่มีต้นทุนสูง และมีแนวโน้มที่จะวางแผนสำหรับการเกษียณหรือจัดสรรเงินออมไว้ยามฉุกเฉิน และกลุ่มตัวอย่างที่ยังมีความเข้าใจทางการเงินมีแนวโน้มที่จะวางแผนการเกษียณอายุมากขึ้นและผู้ที่ยังวางแผนมักจะประสบความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งได้มากขึ้นอีกด้วย (Lusardi & Mitchell, 2011a)

นอกจากนี้ มีงานศึกษาบางส่วนที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินกับการตัดสินใจกู้ยืมของครัวเรือน เช่น งานศึกษาของ Disney and Gathergood (2013) และ Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้กู้ยืมที่มีระดับความรู้ทางการเงินไม่ต่ำ มักมีสัดส่วนของสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่สูงกว่าผู้กู้ยืมที่มีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับที่ดี หรือมีโอกาสใช้บริการทางการเงินที่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่สูงกว่า และ Lusardi and Tufano (2015) ศึกษาเพิ่มเติมความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับหนี้สิน ประสบการณ์ทางการเงิน และภาระหนี้สิน โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับหนี้สินต่ำมักทำธุรกรรมในลักษณะที่มีต้นทุนและค่าธรรมเนียมสูง และกู้ยืมสินเชื่อที่มีต้นทุนสูง

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน ที่มุ่งวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และอธิบายความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จึงเป็นครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยทำการสุ่มเลือกตัวอย่างจำนวน 825 ตัวอย่าง ซึ่งไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง ตามวิธีคำนวณของ Yamane ในกรณีที่ทราบขนาดของประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประเภทสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของครัวเรือนในทั้งสามจังหวัด โดยสุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ร้อยละ 33 เป็นจำนวน 272 ตัวอย่าง จังหวัดยะลา ร้อยละ 29 เป็นจำนวน 239 ตัวอย่าง และจังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 38 เป็นจำนวน 314 ตัวอย่าง ตามลำดับ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุมขนาดของประชากรและมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสม และมีขนาดตัวอย่างที่มีความเพียงพอในกรณีการศึกษาความสัมพันธ์ของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่ง ที่แตกต่างกัน ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการก่อหนี้ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ที่ประกอบด้วยกลุ่มที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ กลุ่มที่ก่อหนี้สินแต่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มที่ก่อหนี้สินเกินตัว

การวิจัยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structure Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก แบบสอบถามส่วนแรก เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะภาพของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพ เป็นต้น แบบสอบถามส่วนที่สอง เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย จำนวนสินทรัพย์ การออม การก่อหนี้ และข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของครัวเรือน และส่วนที่สาม เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามที่เป็นสากลที่ดัดแปลงจาก OECD ฉบับปี 2558 และธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand, 2018) ซึ่งรายละเอียดของแบบสอบถามจะมุ่งวัดทักษะทางการเงิน 3 ด้าน เพื่อให้การวัดระดับทักษะทางการเงิน และองค์ประกอบเป็นไปตามมาตรฐานสากล และสามารถเปรียบเทียบผลสำรวจกับภาพรวมของประเทศได้ ประกอบด้วย

- 1) ด้านทัศนคติทางการเงิน: เป็นการวัดแนวคิดทางการเงิน การกู้ยืม การออม
- 2) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน: เป็นการวัดพฤติกรรมทางการเงิน ได้แก่ พฤติกรรมในการบริหารเงิน การกู้ยืมเงิน การออม และการวางแผนรายรับรายจ่าย
- 3) ด้านความรู้ทางการเงิน: เป็นการวัดทักษะด้านการคำนวณ ความรู้เรื่องดอกเบี้ย เงินเพื่อตลอดจนความรู้ทั่วไปในด้านการเงินและการเงินส่วนบุคคล

โดยแบบสำรวจทักษะทางการเงินที่ใช้มีคะแนนรวมทั้งสิ้น 21 คะแนน โดยแบ่งเป็นคะแนนองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน 7 คะแนน ด้านพฤติกรรมทางการเงิน 9 คะแนน และด้านทัศนคติทางการเงิน 5 คะแนน โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะได้คะแนน 1 คะแนน เมื่อตอบคำถามในองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน และด้านพฤติกรรมทางการเงินถูกต้อง ส่วนคะแนนด้านทัศนคติทางการเงินจะได้คะแนนตามระดับทัศนคติที่มีต่อคำถามที่กำหนด โดยแต่ละคำถามจะมีระดับคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน ดังรายละเอียดตาม Table 1

การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และระดับคะแนนทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาคะแนนทักษะทางการเงินสูงต่ำตามรายละเอียดใน Table 2 เพื่อให้ทราบถึงการกระจายตัวของคะแนนระดับทักษะทางการเงินและองค์ประกอบ ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าอยู่ในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ

Table 1 Financial Literacy Survey Questions

Financial knowledge (7points)	Financial behavior (9 points)	Financial attitude (5 points)
1. Time value of money	1. Financial decision	1. Live for today and do not plan for the future
2. Interest paid on loan	2. Money allocation before use	2. Satisfying to spend money than saving for the future
3. Calculation of principal and interest on deposits	3. Choose the appropriate savings method	3. Money is there to be spent
4. Calculation of interest rate plus principal	4. Consideration before purchase	
5. Definition of inflation	5. Pay bills on time	
6. Risk and return	6. Keep a close personal watch on my financial affairs	
7. Risk Diversification	7. Set long term financial goals	
	8. Compare and use information from appropriate sources before making a decision	
	9. Do not borrow money when the money is insufficient	

Table 2 Criteria for Consideration of High-low Average Scores

Criteria (full score)	low score	medium score	high score
Financial literacy (21 points)	< 6	6-14	> 14
Financial knowledge (7 points)	≤ 2	$2 < \text{score} < 5$	≥ 5
Financial behavior (9 points)	≤ 2	$2 < \text{score} < 6$	≥ 6
Financial attitude (5 points)	< 2	2-3	> 3

Source: OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies, OECD, 2016

2) วิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้แบบจำลอง Binary Logistic Regression ที่ตัวแปรตาม Y แบ่งออกได้ 2 กลุ่มย่อย คือครัวเรือนไม่ก่อหนี้สินเกินตัว ($Y=0$) และครัวเรือนก่อหนี้สินเกินตัว ($Y=1$) สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนจะพิจารณาจากสัดส่วนรายจ่ายในการชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยต่อรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) ถ้าหากค่า DSR สูงกว่าระดับ 0.4 เท่า แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมีภาระรายจ่ายในการชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยรวมกันมากกว่าร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แสดงว่าครัวเรือนมีความเปราะบางและมีโอกาสผิดนัดชำระหนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ครัวเรือนจะมีโอกาสก่อหนี้สินเกินตัว (Bank of Thailand, 2014)

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกที่ใช้ในการศึกษานี้ เมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัว $\text{Prob}(Y = 1)$ แสดงได้ดังสมการที่ (1):

$$\text{Prob}(Y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-\mu}} \quad (1)$$

เมื่อ μ เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรทำนาย หรือการถดถอยโลจิสติกพหุคูณสามารถทดแทนด้วย $\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k$ โดยที่ β_0 เป็นค่าคงที่ $\beta_1, \dots, \beta_k$ เป็นค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k, X เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ และ e เป็นลอการิทึมฐานธรรมชาติ

และเมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะไม่ก่อหนี้สินเกินตัว $\text{Prob}(Y = 0)$ สามารถประมาณค่าโดยสมการที่ (2):

$$\text{Prob}(Y = 0) = 1 - \text{Prob}(Y = 1) = \frac{e^{-\mu}}{1 + e^{-\mu}} \quad (2)$$

ภายใต้แบบจำลองโลจิสติก ตัวแปรตามจะเป็นอัตราส่วน หรือ Odds ระหว่างความน่าจะเป็นในการเกิดเหตุการณ์กับความน่าจะเป็นของการไม่เกิดเหตุการณ์ที่สนใจ และในทางทฤษฎีแบบจำลองโลจิสติกจะประมาณผลกระทบของตัวทำนายในรูปของ Log Odds Ratio ซึ่งสามารถแสดงได้โดยการใช้ฟังก์ชันลอการิทึม (Hailpern and Visintainer, 2003) ตามสมการที่ (3) :

$$\log \left[\frac{\text{Prob}(Y=1)}{1 - \text{Prob}(Y=1)} \right] = \exp e^\mu = \mu$$

$$\text{logit } Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k \quad (3)$$

การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกจะใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood Estimation (MLE) อันเป็นการคำนวณทวนซ้ำ (Iterative Algorithm) เพื่อให้ได้ค่าประมาณของพารามิเตอร์ที่ใกล้เคียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากที่สุด ซึ่งจะได้ค่าพารามิเตอร์ที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตามในรูปของอัตราส่วนความน่าจะเป็นในการเกิดเหตุการณ์เทียบกับการไม่เกิดเหตุการณ์ ทำให้การอธิบายผลการวิเคราะห์มีความยุ่งยากกว่าปกติ จึงใช้การวิเคราะห์ผลกระทบส่วนเพิ่มหน่วยสุดท้าย (Marginal Effect) ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระที่เปลี่ยนแปลงค่าไป 1 หน่วย โดยตัวแปรอิสระอื่น ๆ คงที่ แล้วจะทำให้โอกาสในการเกิดเหตุการณ์ที่สนใจ ($Y=1$) เปลี่ยนแปลงไปเท่าไร

โดยแบบจำลองโลจิสติกในรูปสมการเชิงเส้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสำคัญของทักษะทางการเงินต่อโอกาสในการก่อกำเนิดสินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 FL_i + \beta_2 inc_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

เมื่อ Y_i หมายถึง การก่อกำเนิดสินเกินตัวของครัวเรือน โดยที่ $Y_i = 1$ เมื่อครัวเรือนก่อกำเนิดสินเกินตัว และ $Y_i = 0$ เมื่อครัวเรือนไม่ก่อกำเนิดสินเกินตัว FL_i คือระดับคะแนนทักษะทางการเงิน inc_i คือรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่น ๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

3) วิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งมีอิทธิพลต่อการก่อกำเนิดสินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ โดยการศึกษาทักษะทางการเงินด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการก่อกำเนิดสินเกินตัวเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่ก่อกำเนิดสินเกินตัว และกลุ่มที่ไม่ก่อกำเนิดสินใด ๆ ซึ่งลักษณะพฤติกรรมการตัดสินใจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะพบว่ามีความเลือกมากกว่า 2 ทางเลือก ที่ไม่มีลักษณะของการเรียงลำดับ จึงประยุกต์ใช้แบบจำลอง Multinomial Logit ในการศึกษา

ดังนั้น สำหรับความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนตัวอย่างที่ i จะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ j โดยมีปัจจัยอิสระ X_i นั้น มีค่าเท่ากับ

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(\beta_{0j} + \beta_{1j}x_i)}{\sum_j \exp(\beta_{0j} + \beta_{1j}x_i)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, j \quad (5)$$

เมื่อ X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ x_i และจุดตัดบนแกนตั้ง เนื่องจากผลรวมของความน่าจะเป็นของทุกทางเลือกเท่ากับ 1 หรือ $\sum_j \Pr(Y_i|X_i) = 1$ ดังนั้น จึงต้องกำหนดให้ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) และเมื่อขยายแบบจำลองโดยกำหนดให้มีตัวแปรอธิบาย k ตัว จะได้

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(x_i\beta_j)}{\sum_j \exp(x_i\beta_j)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, j \quad (6)$$

และในการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง Multinomial Logit จะใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood และการวัดความสามารถของตัวแปรอธิบายในการอธิบายตัวแปรตามนั้นโดยทั่วไปจะใช้ค่า Pseudo R^2 โดยใช้ McFadden R^2 ในการตัดสินใจเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม

ดังนั้น การวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อโอกาสในการก่อกำเนิดสินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานี้ทำการแบ่งพฤติกรรมในการก่อกำเนิดของครัวเรือน Y_i ออกเป็น (1) ครัวเรือนไม่ก่อกำเนิดสินเกินตัว (2) ครัวเรือนก่อกำเนิดสินเกินตัว และ (3) ครัวเรือนไม่ก่อกำเนิดสินใด ๆ โดยแบบจำลอง Multinomial Logit ที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อโอกาสในการก่อกำเนิดสินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

$$\log \left(\frac{P(\text{group } i)}{P(\text{group } k)} \right) = \beta_0 + \beta_1 KL_i + \beta_2 AT_i + \beta_3 FB_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (7)$$

เมื่อ KL_i คือระดับคะแนนความรู้ทางการเงินครัวเรือน AT_i คือระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินครัวเรือน FB_i คือระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่น ๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

โดยตัวแปรควบคุมทั้งในสมการที่ (4) และ (7) ประกอบด้วย เพศ (Sex) เป็นตัวแปรหุ่นแทนเพศ ถ้าเป็นเพศชายจะมีค่าเป็น 0 เพศหญิงมีค่าเป็น 1, ตัวแปรอายุ เป็นตัวแปรหุ่นแทนอายุ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ อายุต่ำกว่า 35 ปี (Age Young), 35-49 ปี (Age Mid), 50 ปีขึ้นไป (Age Older) โดยช่วงอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไปถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรระดับการศึกษา ทำแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (Primary Edu), การศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายและอนุปริญญา (Secondary Edu) และการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) โดยกำหนดให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Family Members), ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัย (Munic) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าอยู่นอกเขตเทศบาลมีค่าเป็น 0 และถ้าอยู่ในเขตเทศบาลมีค่าเป็น 1, ตัวแปรกลุ่มอาชีพ เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าครัวเรือนทำอาชีพเกษตรมีค่าเท่ากับ 1, อาชีพรับราชการมีค่าเท่ากับ 2, อาชีพค้าขายมีค่าเท่ากับ 3, อาชีพรับจ้างหรือลูกจ้างทั่วไปมีค่าเท่ากับ 4, ว่างานมีค่าเท่ากับ 5 และอาชีพผู้รับเหมามีค่าเท่ากับ 6 โดยให้กลุ่มผู้ว่างงานเป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรระดับรายได้ เป็นตัวแปรหุ่นแทนรายได้ แบ่งออกเป็น รายได้ระดับต่ำ (Low Income), รายได้ระดับปานกลาง (Middle Income) และรายได้ระดับสูง (High Income) โดยกำหนดให้รายได้ระดับปานกลางเป็นกลุ่มอ้างอิง และตัวแปรสินทรัพย์ (Asset) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าครัวเรือนไม่มีสินทรัพย์ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อกับธนาคารได้มีค่าเท่ากับ 0 และถ้าครัวเรือนมีสินทรัพย์ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อกับธนาคารได้มีค่าเท่ากับ 1

ผลการศึกษา

1) ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบว่าหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 34.8 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.2 มีอายุระหว่าง 25-54 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 38.5 รองลงมา กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาในระดับมัธยม ร้อยละ 32.0 โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาครัฐและภาคเอกชน ร้อยละ 31.9 รองลงมาหัวหน้าครัวเรือนทำอาชีพค้าขาย ร้อยละ 17.3 ทำอาชีพเกษตร ร้อยละ 17.1 และทำอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร ร้อยละ 13.5 ตามลำดับ สำหรับรายได้ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในกลุ่มครัวเรือนรายได้ปานกลางถึงรายได้ต่ำ โดยมีครัวเรือนรายได้ปานกลาง ร้อยละ 57.7 มีรายได้เฉลี่ย 12,660.33 บาทต่อเดือน และครัวเรือนรายได้ต่ำ ร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยเพียง 5,451.15 บาทต่อเดือน จึงทำให้ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำเพียง 11,271.24 บาทต่อเดือน แต่อย่างไรก็ตามแม้ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่ยังคงพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 59.9 มีการออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 52.6 ไม่มีหนี้สิน ขณะที่ครัวเรือน ร้อยละ 47.7 มีหนี้สิน โดยกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 202,662.84 บาทต่อครัวเรือน

2) ทักษะทางการเงินและการประกอบ

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ครัวเรือน พบว่าครัวเรือนมีคะแนนทักษะทางการเงิน (Financial Literacy: FL) เฉลี่ยอยู่ที่ 12.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน คิดเป็นครัวเรือนตัวอย่างได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.6 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบกับทักษะทางการเงินของประชากรในระดับประเทศจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2563 ที่มีคะแนนทักษะทางการเงินเฉลี่ยร้อยละ 71.0 ซึ่งให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สำรวจยังมีทักษะทางการเงินในระดับที่น้อยกว่าประชากรในภาพรวมของประเทศค่อนข้างมาก เนื่องจากปัญหาการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ

Table 3 Financial Literacy Scores

	Surveys		% BOT 63
	Scores	%	
Financial literacy	12.3	58.6	71.0
- Financial knowledge (7)	2.9	41.4	62.9
- Financial behavior (9)	6.8	75.5	71.1
- Financial attitude (5)	2.7	54.0	82.0

สำหรับองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงินเฉลี่ย 2.9 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.4 จากระดับคะแนนแม้มกลุ่มตัวอย่างยังมีระดับความรู้ทางการเงินในระดับปานกลางที่ค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อเทียบกับคะแนนระดับความรู้ทางการเงินในระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 62.9 จะเห็นได้ว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงินค่อนข้างต่ำ เนื่องจากครัวเรือนตัวอย่างมีความรู้ในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น การคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝาก และความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามกาลเวลาที่ค่อนข้างต่ำ และเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของระดับประเทศ ยังพบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีความรู้ทางการเงินต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยในทุกหัวข้อ ดังรายละเอียดใน Table 4

Table 4 Financial Knowledge Questions: Share of Correct Responses

Financial knowledge questions	% Share of Correct Responses	
	Survey	BOT 63
Time value of money	24.1	61.1
Interest paid on loan	46.2	79.4
Calculation of principal and interest on deposits	30.7	73.6
Calculate compound deposit interest	15.6	32.3
Definition of inflation	52.4	61.9
Risk and return	65.2	70.3
Risk Diversification	52.2	58.8

เมื่อพิจารณาความรู้ทางการเงินรายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างครัวเรือนได้คะแนนความรู้ในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น ความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามกาลเวลา และการคำนวณเงินต้นและ

ดอกเบี้ยเงินฝาก ที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 15.6 ร้อยละ 24.1 และร้อยละ 30.7 ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่สูงขึ้น และขาดการพิจารณาทางเลือกในการออมที่เหมาะสมสำหรับผลตอบแทนที่ดีในระยะยาว แต่สำหรับความรู้ด้านความเสี่ยงและผลตอบแทน และการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างสามารถทำคะแนนได้ดีขึ้น โดยมีครัวเรือนได้คะแนนร้อยละ 65.2 และร้อยละ 52.2 ตามลำดับ ดังรายละเอียดใน Table 4

องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ย 6.8 คะแนน จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.5 ซึ่งครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของประชากรระดับประเทศที่มีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ยร้อยละ 71.1 โดยพฤติกรรมที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำได้ดี และมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ ได้แก่ การตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง การไตร่ตรองก่อนซื้อ การดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด และการตั้งเป้าหมายระยะยาว

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมทางการเงินรายข้อแล้ว พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมทางการเงินที่ค่อนข้างเหมาะสม โดยครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินด้วยตนเอง และพฤติกรรมดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด โดยมีครัวเรือนได้คะแนนถึงร้อยละ 93.3 และร้อยละ 86.5 ตามลำดับ และครัวเรือนมีพฤติกรรมการไตร่ตรองก่อนซื้อที่ดี และมีการชำระรายจ่ายที่ตรงเวลา มีครัวเรือนที่ได้คะแนนร้อยละ 92.7 และร้อยละ 84.5 แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าครัวเรือนยังมีปัญหาพฤติกรรมการจัดสรรเงินก่อนใช้ และประสบปัญหาเงินไม่พอใช้ ซึ่งครัวเรือนได้คะแนนเพียงร้อยละ 31.8 และร้อยละ 38.3 ตามลำดับ (รายละเอียดดัง Table 5) อาจสอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ต่ำถึงรายได้ปานกลางที่มีรายจ่ายสูง และอาจสะท้อนผลกระทบทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ประสบปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

Table 5 Financial Behavior Questions: Share of Correct Responses

Financial behavior questions	% Share of Correct Responses	
	Survey	BOT 63
Financial decision	93.3	96.8
Money allocation before use	31.8	43.5
Choose a savings method	76.5	90.2
Consideration before purchase	92.7	86.6
Pay bills on time	84.5	84.7
Keep a close personal watch on my financial affairs	86.5	83.1
Set long term financial goals	89.9	74.5
Never had a problem with not enough money	38.3	38.9
Do not borrow money when the money is insufficient	85.0	94.8

สำหรับองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 2.7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยระดับประเทศที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.0

จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาคะแนนทัศนคติทางการเงินรายข้อ พบว่าครัวเรือนตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำในทุกหัวข้อ โดยหัวข้อการมีเงินต้องใช้จ่ายอย่างเต็มที่ มีครัวเรือนตัวอย่างตอบเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างมาก กว่าร้อยละ 65.2 และหัวข้อมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการเก็บออมเพื่ออนาคต พบว่าครัวเรือนตัวอย่างตอบเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างมาก กว่าร้อยละ 44.6 (รายละเอียดดัง Table 6) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ยังขาดความตระหนักถึงการวางแผนทางการเงินในระยะยาว เพื่อให้พร้อมรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดฝันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

Table 6 Financial Attitude Questions: Share of Correct Responses

Financial attitude questions	% Share of Correct Responses				
	5 score	4 score	3 score	2 score	1 score
Live for today and do not plan for the future	17.6	23.2	16.6	25.1	17.6
Satisfying to spend money than saving for the future	15.2	21.1	18.8	22.5	22.1
Money is there to be spent	8.4	8.8	16.7	24.1	41.1

Note: 5= “completely disagree”, 4= “disagree”, 3= “average”, 2= “agree”, 1= “completely agree”

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบุคคลของกลุ่มตัวอย่างและคะแนนทักษะทางการเงิน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย โดยเพศหญิงจะมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายมีระดับคะแนนความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินดีกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ด้านอายุ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 35 จะมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินดีที่สุด รวมทั้งมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินดีกว่าทุกช่วงอายุ ขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีทักษะทางการเงินสูงกว่ากลุ่มหัวหน้าครัวเรือนระดับการศึกษาอื่น ๆ โดยมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่าทุกกลุ่มการศึกษา และมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงถึงร้อยละ 80.3 เช่นเดียวกับหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้สูงจะมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงการมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินสูงกว่าทุกกลุ่มรายได้ ดังรายละเอียดใน Table 7

หากพิจารณาทักษะทางการเงินโดยจำแนกตามพฤติกรรมในการก่อหนี้สินของครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีการก่อหนี้สินเกินตัวจะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินระดับปานกลาง แต่เป็นกลุ่มที่มีระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินดีกว่ากลุ่มครัวเรือนผู้ก่อหนี้สินไม่เกินตัว และกลุ่มผู้ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ เล็กน้อย โดยกลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินเกินตัวยังมีคะแนนความรู้ทางการเงิน และคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินไม่เกินตัวและไม่ก่อหนี้สินใด ๆ แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับคะแนนพฤติกรรมทางการเงิน พบว่าครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ และก่อหนี้สินไม่เกินตัวมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินเกินตัว ดังรายละเอียดใน Table 8

Table 7 Financial Literacy Score Classified by Household Characteristics (%)

characteristics	Financial literacy	Financial knowledge	Financial behavior	Financial attitude
Gender				
- Male	57.8	41.3	72.3	54.0
- Female	59.1	40.7	77.0	52.0
Age				
- < 35	59.8	43.6	75.9	53.4
- 35-49	57.6	38.6	74.8	53.6
- > 50	55.3	32.9	74.2	52.6
Educations				
- Primary edu	51.8	27.3	71.2	51.2
- Secondary edu	57.8	41.6	73.3	52.6
- University edu	64.6	50.6	80.3	55.6
Income levels				
- Low income	54.0	35.4	71.3	48.0
- Middle income	61.0	43.7	77.4	56.0
- High income	66.8	50.1	81.3	64.0

จากความสัมพันธ์ของระดับคะแนนทักษะทางการเงิน และการก่อหนี้สินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่า กลับมีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ อาจเป็นผลเนื่องจากการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่าอาจไม่ช่วยให้ครัวเรือนเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้จ่าย และการบริหารจัดการเงินสดให้อยู่ในระดับที่สมดุลของแต่ละครัวเรือนได้ จึงเป็นสาเหตุให้ครัวเรือนยังคงมีการกู้ยืมที่เกินความเหมาะสม และมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ จนก่อให้เกิดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง ประกอบกับครัวเรือนตัวอย่างเป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง และเป็นกลุ่มอายุน้อยถึงวัยกลางคน จึงมีการการกู้ยืมเพื่อสร้างฐานะของครอบครัว และมีภาระค่าใช้จ่ายสำหรับบุตรและผู้สูงอายุในบ้านที่ค่อนข้างสูง

Table 8 Financial Literacy Score Classified by Household Debt Behavior

	Financial knowledge	Financial behavior	Financial attitude	Financial literacy
No debt	2.7	7.0	2.6	11.9
Indebtedness	3.0	6.7	2.7	12.4
Over-Indebtedness	3.3	6.3	3.0	13.6

3) ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินจำนวน 381 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่ก่อหนี้สินเกินตัว จำนวน 118 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว จำนวน 263 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง จากการประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) แสดงดัง Table 9 ที่เป็นไปตาม

goodness of fit พบว่าค่าสถิติ Likelihoodratio Chi-squared มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0173 แสดงว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว ในแบบจำลองมีค่าแตกต่างจาก ศูนย์ และค่า McFadden R^2 มีค่าเท่ากับ 0.3220 แม้ค่า McFadden R^2 มีค่าค่อนข้างต่ำ แต่เป็นสภาพปกติของแบบจำลองโลจิต ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีค่าระหว่าง 0.2-0.4 (Wiboonpongse, 2006) แสดงว่า ปัจจัยที่อธิบายการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง สามารถอธิบายโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยผลการศึกษาจากแบบจำลอง พบว่าทักษะทางการเงินไม่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนจะก่อกวนหนี้สินเกินตัว เมื่อเทียบกับโอกาสที่จะไม่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 แต่ไม่ได้หมายความว่าระดับทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน เนื่องจากการวัดทักษะทางการเงินเป็นคำถามที่ทดสอบเชิงตัวเลขและแนวคิดที่เกี่ยวกับดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และความเสี่ยงในการลงทุน ไม่ใช่กระแสเงินสดหรือการจัดการหนี้สิน ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องมากกว่าเมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของครัวเรือน (Lyons, Grable & Zeng, 2019)

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มรายได้ระดับต่ำ (Low Income) เพศ (Sex) ระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) ระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) ระดับการศึกษามัธยมปลายและอนุปริญญา (Secondary Edu) ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) สามารถอธิบายได้ดังนี้ กลุ่มปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเป็นกลุ่มรายได้ระดับต่ำ (Low Income) จะส่งผลให้โอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.6061 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว แสดงให้เห็นได้ว่าปัญหาการมีรายได้ต่ำทำให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนรายได้น้อยมีโอกาสก่อกวนหนี้สินเกินตัวสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนรายได้ระดับปานกลางและรายได้สูง

สำหรับกลุ่มปัจจัยด้านอายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัว พบว่าระดับอายุและการศึกษาที่สูงขึ้นกลับส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวมากขึ้น โดยพบว่าระดับอายุหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.9697 เท่า และ 1.8540 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 90 ตามลำดับ และสำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับการศึกษามัธยมปลายและอนุปริญญา (Secondary Edu) และระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.5921 เท่า และ 1.7761 เท่า ตามลำดับ เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ชี้ให้เห็นว่าแม้หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุและการศึกษาที่ดีขึ้นน่าจะมีทักษะทางการเงินที่สูงขึ้น มีความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินที่ดีขึ้น แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนมีรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง ทำให้มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวที่สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังพบเพิ่มเติมว่าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงจะทำให้โอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลง 0.5821 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงเมื่อมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมจะสามารถบริหารจัดการทางการเงินของครัวเรือนได้อย่างดีและลดปัญหาการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Table 9 The Impact of Financial Literacy on Probability of Incurring Over-indebtedness Muslim Households in the Southern Border Provinces, using a Binary Logit Model.

Variables	Coefficient	Std. Error	Prob.	Odds ratio
constant	-2.7708	0.5506	4.86e-07	
Low Income	0.4738	0.2276	0.0374	1.6061**
High Income	0.1884	0.4379	0.6669	1.2073
FL	0.0485	0.0378	0.1994	1.0496
Sex (F)	-0.5410	0.2157	0.0121	0.5821***
Age Older	0.6173	0.3400	0.0694	1.8540*
Age Mid	0.6779	0.2453	0.0057	1.9697***
Secondary edu	0.4651	0.2867	0.1004	1.5921*
University edu	0.5744	0.3212	0.0737	1.7761*
Occx1	-0.3243	0.3244	0.3174	0.7230
Occx4	-0.2092	0.2307	0.3644	0.8111
Pseudo R2	0.3220			
LR Statistic (df)	21.6312 (11)			
Prob. Value for LR	0.0173			

Note: *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จากแบบจำลองการถดถอยโลจิสติกที่พบว่าทักษะทางการเงินไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนโดยสิ้นเชิง จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นในรายละเอียดว่ามีองค์ประกอบย่อยใดของทักษะทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน ดังนั้น ในส่วนต่อไปจึงเสนอผลการศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินรายองค์ประกอบต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังรายละเอียดใน Table 10

เมื่อพิจารณาความน่าจะเป็นของการก่อหนี้สินเกินตัวต่อทักษะทางการเงินที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว พบว่าทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัว คือ ความรู้ทางการเงิน (KL) ทักษะคิดทางการเงิน (AT) และพฤติกรรมทางการเงิน (FB) โดยพบว่าความรู้ทางการเงิน และทักษะคิดทางการเงินที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสที่ครัวเรือนที่มีหนี้สินเกินตัวก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.1308 เท่า และ 1.3657 เท่า ตามลำดับ ขณะที่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น ทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง 0.9061 เท่า

สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง 0.3374 เท่า ซึ่งให้เป็นที่ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิณัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง ทำให้ครัวเรือนแม้เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้น้อย หรือรายได้ปานกลางก็มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวลดลง

ด้านปัจจัยสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่ส่งผลต่อการก่อหนี้สินเกินตัว พบว่าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง โอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวลง 0.5589 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อหนี้สินเกินตัว แต่กลับพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในกลุ่มระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และมีการศึกษาในระดับการศึกษามัธยมศึกษาและอนุปริญญา (Secondary Edu) และระดับการศึกษา

ปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.8330 เท่า 1.9054 เท่า และ 1.9804 เท่า ตามลำดับ

Table 10 Odd Ratio, the Impact of Financial Literacy on Probability of Incurring Over-indebtedness Muslim Households in the Southern Border Provinces, using a Multinomial Logit Model.

Variables	Indebtedness		No debt	
	Over-indebtedness	No debt	Over-indebtedness	Indebtedness
munic	1.9396*** (0.2845)	1.6329*** (0.2080)	1.1878 (0.2640)	0.6123*** (0.2080)
Income	0.3374*** (0.2135)	0.3485*** (0.1562)	0.9680*** (0.1979)	2.8692*** (0.1562)
KL	1.1308** (0.0638)	0.9011** (0.0459)	1.2549*** (0.0605)	1.1098** (0.0459)
AT	1.3657*** (0.1189)	0.9227 (0.0848)	1.4801*** (0.1113)	1.0837 (0.0848)
FB	0.9061*** (0.0788)	1.3393*** (0.0601)	0.6765*** (0.0768)	0.7467*** (0.0601)
Sex (F)	0.5589** (0.2503)	0.7447* (0.1834)	0.7506 (0.2355)	1.3427* (0.1834)
Age Older	1.6095 (0.3765)	0.7156 (0.2813)	2.2490** (0.3513)	1.3973 (0.2813)
Age Mid	1.8330** (0.2815)	0.7375* (0.2093)	2.4853*** (0.2696)	1.3558* (0.2093)
secondary edu	1.9054** (0.3280)	1.4481* (0.2329)	1.3158 (0.3068)	0.6905* (0.2329)
university edu	1.9804* (0.3633)	1.0889 (0.2515)	1.8186* (0.3458)	0.9182 (0.2515)
Pseudo R2	0.2856		0.2855	
Prob. Value for LR	2.2e-16		2.2e-16	

Note: Robust standard errors in parentheses. *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ เลย พบว่าทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัว คือ ความรู้ทางการเงิน (KL) ทักษะทางการเงิน (AT) และพฤติกรรมทางการเงิน เช่นเดียวกับเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงครัวเรือนที่ก่อหนี้สินไม่เกินตัว โดยพบว่าความรู้ทางการเงิน และทักษะทางการเงินที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสที่ครัวเรือนที่มีหนี้สินเกินตัวก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.2549 เท่า และ 1.4801 เท่า ตามลำดับ แต่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น ทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง 0.6765 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และเช่นเดียวกันเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะทำโอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง 0.9680 เท่า เมื่อเทียบกับครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินใด ๆ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับปัจจัยสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัว

เพิ่มขึ้น 2.4853 เท่า และ 2.2490 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินใด ๆ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 90 ตามลำดับ และสำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.8186 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

จากผลการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง เมื่อเทียบกับกลุ่มอ้างอิงทั้งกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัวและครัวเรือนกลุ่มอ้างอิงที่ไม่มีหนี้สิน พบผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้น กลับทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น ขณะที่การมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น จะทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลง แสดงให้เห็นได้ว่าการมีความรู้ทางการเงินที่เป็นความรู้เชิงการคำนวณเกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยง และเงินเฟ้อ และการมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้จ่าย และการออมเงินไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าครัวเรือนจะมีความสามารถในการบริหารเงิน และการจัดการหนี้สินได้ดีขึ้น เมื่อเทียบกับการที่ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การตัดสินใจทางการเงินและจัดสรรเงินก่อนใช้ การเลือกวิธีการออม การชำระค่าใช้จ่ายตรงเวลา และการไม่กู้ยืมเงินไม่พอใช้ ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ปฏิบัติจริง จึงทำให้สามารถบริหารเงิน และการจัดการหนี้สินได้ดียิ่งขึ้น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการมีหนี้สินเกินตัว

สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบมีความสำคัญต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนเช่นเดียวกับการวิเคราะห์โดยการใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่ลดลง ทั้งในกรณีเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิมนัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง

ขณะที่ปัจจัยด้านสภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุและการศึกษาที่สูงขึ้น แต่กลับมีโอกาสนในการก่อหนี้สินเกินตัวที่สูงขึ้น ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มข้างต้นอาจมีภาระค่าใช้จ่ายในการสร้างฐานะ เช่นการกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนที่สูง ประกอบกับกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับต่ำถึงรายได้ระดับปานกลาง ดังนั้น ครัวเรือนอาจมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง แต่อย่างไรก็ดี พบว่าถ้าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงที่มีทักษะทางการเงินที่ดี และมีเข้าใจที่มาของรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเป็นอย่างดีจะสามารถบริหารเงินสด และลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และวิเคราะห์ถึงผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่าง โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ในการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง และประยุกต์ใช้แบบจำลอง Multinomial

Logit ในวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางการเงินของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่อนข้างต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศค่อนข้างมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 12.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน เนื่องจากครัวเรือนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ทางการเงินและด้านทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำที่ระดับคะแนน 2.9 คะแนน และ 2.7 คะแนน ตามลำดับ แม้จะมีคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมทางการเงินที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ ที่ 6.8 คะแนน ก็ตาม โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ครัวเรือนมุสลิมตัวอย่างมีความรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น มูลค่าของเงินตามกาลเวลา และการคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝากที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 15.6 ร้อยละ 24.1 และร้อยละ 30.7 ตามลำดับ และพบว่าครัวเรือนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อประเด็น การมีชีวิตเพื่อวันนี้และไม่คิดวางแผนเพื่ออนาคต การมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการเก็บออมเพื่ออนาคต และการมีเงินต้องใช้จ่ายอย่างเต็มที่ เป็นอย่างมากจึงทำให้ครัวเรือนมีคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ต่ำในทุกหัวข้อ แต่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างกลับมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดี โดยเฉพาะการตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง พฤติกรรมการดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด พฤติกรรมการไถ่ถอนก่อนซื้อที่ดี และมีการชำระรายจ่ายที่ตรงเวลา ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 84.5

เมื่อพิจารณาทักษะทางการเงินตามสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มผู้มีรายได้สูง จะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับทักษะทางการเงินดีกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ และหากพิจารณาทักษะทางการเงินโดยจำแนกตามพฤติกรรมในการก่อหนี้สินของครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีการก่อหนี้สินเกินตัวจะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินดีกว่ากลุ่มครัวเรือนผู้ก่อหนี้สินไม่เกินตัว และกลุ่มผู้ไม่ก่อหนี้สินเล็กน้อย

สำหรับผลวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าทักษะทางการเงินไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะก่อหนี้สินเกินตัว เมื่อเทียบกับโอกาสที่ครัวเรือนจะไม่ก่อหนี้สินเกินตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่ได้หมายความว่าระดับทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน เนื่องจากการวัดทักษะทางการเงินเป็นคำถามที่ทดสอบเชิงตัวเลขและแนวคิดที่เกี่ยวกับดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และความเสี่ยงในการลงทุน ไม่ใช่กระแสเงินสดหรือการจัดการหนี้สิน ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องมากกว่าเมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของครัวเรือน (Lyons, Grable & Zeng, 2019)

ขณะเมื่อพิจารณาผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ พบว่าการมีความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นของหัวหน้าครัวเรือน จะทำให้โอกาสที่ครัวเรือนตัวอย่างก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น แต่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้นของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง จะทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง ผลการวิเคราะห์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการมีความรู้ทางการเงินที่เป็นความรู้เชิงการคำนวณเกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยง และเงินเฟ้อ รวมถึงการมีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้จ่าย และการออมเงินที่ดี ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนจะมีความสามารถในการบริหารเงินสด และหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับการที่ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง เช่น การตัดสินใจทางการเงินและจัดสรรเงินก่อนใช้ การเลือกวิธีการออม การชำระค่าใช้จ่ายตรงเวลา และ

การไม่กู้เมื่อเงินไม่พอใช้ จึงทำให้ครัวเรือนสามารถบริหารเงินสด และการจัดการหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการมีหนี้สินเกินตัว

นอกจากนี้ยังพบปัจจัยสถานภาพบุคคลด้านอายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลต่อโอกาสการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยพบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ และการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นเป็นกลุ่มครัวเรือนที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนทำให้มีการค่าใช้จ่ายในการสร้างฐานะ เช่นการกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนที่สูง ประกอบกับกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับต่ำถึงรายได้ระดับปานกลาง ดังนั้น ครัวเรือนอาจมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง แต่หากหัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพบุคคลเป็นเพศหญิง จะมีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงที่มีทักษะทางการเงินที่ดี และมีเข้าใจที่มาของรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนอย่างดี จะสามารถบริหารเงินสด และลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสำหรับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่ลดลง แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิมนัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง ทำให้ครัวเรือนแม้เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ต่ำ หรือรายได้ปานกลาง ก็มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวลดลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีคะแนนทักษะทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะความรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ย และมูลค่าของเงินตามกาลเวลา ตลอดจนการมีทัศนคติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการใช้เงินและการเก็บออมเพื่ออนาคต แต่อย่างไรก็ตามครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินอยู่ในระดับที่เหมาะสม และชัดเจนยิ่งขึ้นว่าความรู้ทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ครัวเรือนมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดี จะทำให้ครัวเรือนตัวอย่างลดการก่อหนี้สินเกินตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น เพื่อลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัว และเสริมสร้างให้ครัวเรือนมีความสามารถในการบริหารเงินได้อย่างเหมาะสม ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องออกแบบกลยุทธ์ส่งเสริมทักษะทางการเงินแก่กลุ่มครัวเรือนเป้าหมายดังนี้

- 1) ปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้เรื่องทักษะทางการเงินและความเข้าใจที่ถูกต้องของทักษะทางการเงินแก่ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- 2) สร้างการเรียนรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ย การออม และการลงทุน ที่ถูกต้องแก่ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางศาสนาอย่างเหมาะสม

เนื่องจากการมีความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ถูกต้อง จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมในที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าสู่แหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนสูง และทำให้ครัวเรือนมีความสามารถบริการการเงินและหนี้สินของครัวเรือนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

สำหรับการวิจัยในอนาคต เนื่องจากผลการวิจัยผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่พบว่าทักษะทางการเงินในภาพรวมไม่ส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และพบเพิ่มเติมว่าเมื่อครัวเรือนมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นกลับทำให้ครัวเรือนมีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนเพิ่มขึ้นนั้น อาจเนื่องจากการสำรวจตัวอย่างของการศึกษานี้มีความกระจุกตัวในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 35-50 ปี และเป็นกลุ่มตัวอย่างรายได้ต่ำถึงปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ผลการศึกษาบางส่วนจึงไม่สอดคล้องกับการศึกษาส่วนใหญ่ เพื่อปรับการศึกษาในอนาคตให้มีสมบรูณ์มากขึ้น การศึกษาในอนาคตจึงควรปรับปรุงการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมกลุ่มอายุและรายได้ที่เหมาะสมมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยวิทยาเขตปัตตานี สัญญาเลขที่ HUM6403020S

เอกสารอ้างอิง

- Amonhaemanon, D., & Isaramalai, S. (2019). Financial Literacy: What is it and why does it Matter? *Nida Business Journal*, 25(2019), 51-80.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD*.
- Bank of Thailand. (2013). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf>.
- Bank of Thailand. (2014). *Household Debt and the Southern Economy*. Academic Seminar on Southern Economics 2014.
- Bank of Thailand. (2016). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey59.pdf>.
- Bank of Thailand. (2018). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/flsurveyreport/2561ThaiFLsurvey.pdf>.
- Christelis, D., Jappelli, T., & Padula, M. (2010). Cognitive Abilities and Portfolio Choice. *European Economic Review*, 54(1), 18-38.
- De Bassa Scheresberg, C. (2013). Financial Literacy and Financial Behavior among Young Adults: Evidence and Implications. *Numeracy*, 6(2), 1-21.
- Disney, R., & Gathergood, J. (2013). Financial Literacy and Consumer Credit Portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2246-2254.
- Garman, E. T., & Fogue, R. E. (2000). Personal Finance: the Human Resource Manager: Caught in the middle. *CUPA Journal*, 45(1), 33-35.
- Hailpern, S. M., & Visintainer, P. F. (2003). Odds Ratios and Logistic Regression: Further Examples of their use and Interpretation. *The Stata Journal*, 3(3), 213-225.

- Hassan Al-Tamimi, H. A., & Anood Bin Kalli, A. (2009). Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors. *The Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516.
- Kengchon, C., Mahujchariyawong, P., & Vacharachaisurapol, T. (2015). Mitigating of Financing Constraints in the Thai Banking System. *Thammasat Review of Economic and Social Policy*, 1, 96-167. <https://doi.org/10.14456/tresp.2015.4>
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Lusardi, A. (2012). *Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-making*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 17821.
- Lusardi, A., & de Bassa Scheresberg, C. (2013). *Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 18969.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011a). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 17078.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011b). Financial Literacy Around the World: An Overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497-508.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *Business Economics*, 42(1), 35-44.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368.
- Lyons, A. C., Grable, J. E., & Zeng, T. (2019). *Impacts of Financial Literacy on the Loan Decisions of Financially Excluded Households in the People's Republic of China*. ADBI Working Paper 923. Asian Development Bank Institute.
- Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies, Paris, France*.
- Tulayasathien, S., Wongchaiwat, P., & Srikhum, P. (2015). *The Development of a Micro-simulation Model to Study the Role of Household Debt on Income Distribution Inequality in Thailand*. Fiscal Policy Office, Ministry of Finance.
- Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- Wiboonpongse, A. (2006). *Applied Econometrics for Agricultural Marketing* (2nd ed.). Faculty of Agriculture, Chiang Mai University.

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ของกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแกน้อย

Guidelines for Community-Based Innovation and Career Development of Kae Noi Royal Project Member Farmers' Group

ขจรอรุณพงษ์ พงศ์วิริทธิ์ธร¹ กมลทิพย์ คำใจ^{2*} วิลัยพร ไชโย³
วิภาวี ศรีตะ⁴ วลัยลักษณ์ พันธุ์⁵ และ สกลวัฒน์ เศรษฐัตตกุล⁶
Kajornatthapol Pongwiritthon¹, Kamolthip Kamchai^{2*}, Wilaiporn Chaio³
Wipawee Srika⁴ Walailak Panturee⁵ and Sakollawat Sawetrattanakul⁶

วันที่รับบทความ : 09/12/2565
วันแก้ไขบทความ : 13/01/2566
วันตอบรับบทความ : 01/02/2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การเข้าร่วมโครงการหลวงแกน้อยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ การประเมินตนเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ ด้านการประเมินระดับความรู้และทักษะด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแกน้อย การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยเริ่มต้นด้วยเทคนิคการกำหนดระบบโควตา จำนวน 60 คน ใช้เทคนิคสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มโดยใช้ความสะดวกและวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยต้องสนใจในการให้ข้อมูลและเข้าร่วมโครงการ การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การประเมินตนเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการอยู่เรียนรู้กับชุมชนและด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนที่ได้การยอมรับชุดความรู้(กระบวนการ) 3 ประการ 1) ทุน 2) 3) ได้แก่ 1) บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น 1.2) วัฒนธรรมพื้นถิ่นและช่องว่างระหว่างวัฒนธรรม 1.3) สังคมและผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 1.4) หลักสูตรทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ 2) ไอสาม (13) ประกอบด้วย 2.1) แหล่งเงินทุนหรืองบประมาณ 2.2) แหล่งความรู้ 2.3) การจัดการความรู้ และ 3) ความไว้วางใจ ได้แก่ คำนึงความรู้ที่ได้สู่ชุมชนและการสะท้อนกลับข้อมูลและติดตามผล “ข้อมูลเยี่ยมใช้ คำนึงข้อมูลสู่ชุมชน”

คำสำคัญ: ทักษะอาชีพ นวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน โครงการหลวงแกน้อย

¹ อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, โรงเรียนการจัดการเพื่อนกับบริหาร.
Lecturer Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand and ADVEX Management School.

^{2,3,4} อาจารย์ สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Lecturer, Accounting Program, Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

⁵ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

⁶ Faculty of Business Administration, Northern College

⁷ วิทยาลัยพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีชุมชนแห่งเอเชีย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

⁸ Asian Development College for Community Economy and Technology, Chiang Mai Rajabhat University

* Corresponding author: E-mail address: tok2029@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was to study and analyze how participation in Guidelines for Community-Based Innovation and Career Development of Kae Noi Royal Project Member Farmers' Group affects career change, and self-assessment participants learn to develop career skills in terms of knowledge and skill level assessment. As well as in terms of assessing the level of indirect impact to find the guidelines for the career development scholarship program and the community-based innovation of the Northern Economic Corridor farmers' group: Kae Noi Royal Project. Determination of sample size using a non-probability sampling method by starting with the technique of quota sampling of 60 people. The convenience sampling method and purposive sampling method were also used in this study. The participants must voluntarily provide information and participate in the project. Data collection using questionnaires and semi-structured interviews through various activities. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The results showed that the self-assessment participants learned to develop career skills in the project and had opinions at a high level in all aspects, including the aspect of living and learning with the community and the aspect of the level of indirect impact assessment of project participants. The guidelines for community-based innovation and career development scholarships that the community has accepted knowledge sets (paradigms) should focus on the aspects as follows: 1) K4 keys, which include 1.1) key persons or groups with expertise in the subject, 1.2) Indigenous cultures and cross-cultural gaps, 1.3) social and community products, and 1.4) career and entrepreneur skill courses. 2) I3, which include 2.1) in cash or the sources of funding or budget, 2.2) in kind or the sources of knowledge, and 2.3) in knowledge management. And 3) trust, which is the return of knowledge gained to the community, and information reflection and follow-up "borrowed information and return information to the community".

Keywords: Career Skills, Community-Based Innovation, Kae Noi Royal Project

บทนำ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทยเริ่มต้นมาตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 ซึ่งพบผู้ติดเชื้อรายแรกในประเทศเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 หลังจากนั้นได้พบผู้ป่วยติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่อมากระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เป็นโรคติดต่ออันตราย มีผล 1 มีนาคม 2563 (Department of Disease Control, 2021) ประเทศไทยเผชิญหน้ากับโคโรนาไวรัสโควิด - 19 นี้มาเกินกว่า 1 ปีแล้ว ธุรกิจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จนต้องลดพนักงาน เลิกจ้างหรือปิดตัวเองลง ประชาชนถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ออกนอกบ้าน ไม่กล้าอยู่ในที่คนพลุกพล่าน และคอยติดตามข่าวสารเพื่ออัปเดตการแพร่ระบาดของไวรัสตัวนี้ (Leerapan et al., 2020) ในการแก้ไขปัญหาที่มีการผ่อนคลายเรื่องโรคระบาดที่เกิดขึ้นนั้น รัฐบาลได้นำเสนอโดยคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้ประกาศพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ

พิเศษทั้ง 4 ภาค และให้นำเรื่องการกำหนดพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ให้ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามองค์ประกอบของการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษใน 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) การให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกการลงทุน (2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (3) การพัฒนาห่วงโซ่การผลิตและบริการ (4) การพัฒนาแรงงานและสนับสนุนผู้ประกอบการ และ (5) การวิจัยและพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ โดยกำหนดให้พื้นที่ 1 ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง เป็นระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ หรือ Northern Economic Corridor: NEC – Creative LANNA เพื่อยกระดับให้เป็นพื้นที่ลงทุนด้านการพัฒนาให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลักของประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020)

โครงการหลวงแก๋น้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นพื้นที่ที่อยู่ในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ โดยบริบทพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของโหงงเหวฝรั่ง (เคพกูสเบอร์รี่) ในประเทศไทยและผลผลิตทางเกษตรอื่น ๆ อีกหลายชนิด ซึ่งการดำเนินงานของสหกรณ์และโครงการหลวงแก๋น้อย เป็นการส่งเสริมสนับสนุนแหล่งทรัพยากรที่ใช้ในการเกษตรและสร้างเสริมรายได้ให้กับกลุ่มสมาชิก โดยในทางปฏิบัติเป็นสถาบันการเงินชุมชนหนึ่งในพื้นที่ที่ดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการทำงานแบบรวมกลุ่มของเกษตรกร ผู้ซึ่งไม่สามารถมีแหล่งเงินทุนกู้ยืมที่มีต้นทุนอย่างสมเหตุสมผลหรือผู้ซึ่งไม่สามารถจัดซื้อหรือขายสินค้าได้ในราคาตลาดอย่างเหมาะสมตามโครงสร้างตลาดที่เป็นอยู่ โดยการดำเนินงานของสหกรณ์มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้น ได้มีการให้กลุ่มสมาชิกในพื้นที่ได้มีการจัดการทำการเกษตรตามแนวทางพระราชดำริ ยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีการกินดีอยู่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และไม่ทำลายป่าไม้และห่างไกลจากการค้าสิ่งเสพติดในชายขอบไทย พม่า จึงทำให้กลุ่มชุมชนมีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตลอดการดำเนินการแก้ไขปัญหาระดับชุมชนตลอดจนระดับชาติ ภายใต้โครงการหลวงและสหกรณ์ (Kae Noi Royal Project Cooperative, 2020) แต่ในสถานการณ์ในปี 2564 สมาชิกและเกษตรกรได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมด้านสังคมและคุณภาพชีวิตจากระบบเศรษฐกิจที่หดตัวลง เนื่องจากการปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้นำไปสู่ปัญหาการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่ต้องชะลอตัวรวมทั้งปริมาณความต้องการของผู้บริโภคลดน้อยถอยลง ส่งผลให้สินค้าเกษตรส่วนเกินในระบบอาหารก่อให้เกิดปัญหาด้านรายได้ของครัวเรือนลดลงและหากสถานการณ์ยืดเยื้อจะทำให้ครัวเรือนขาดสภาพคล่องโดยเฉพาะครัวเรือนขนาดเล็กที่มีระดับเงินออมและหรือมีรายได้รายวันลดลงอย่างมาก อันเนื่องจากการถดถอยของเศรษฐกิจและธุรกิจภาคเอกชนที่เลิกจ้างพนักงานและลดความต้องการพนักงานและแรงงาน (Committee on Agriculture and Cooperatives, 2021) ของพื้นที่ชุมชนเกษตรกรโครงการหลวงแก๋น้อย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จนนำไปสู่การยื่นขอเสนอทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ โดยในปี 2564 ศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้ นวัตกรรมเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กิจการเพื่อสังคม) ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2564 โดยได้ดำเนินงานเกี่ยวกับส่งเสริมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้ และพัฒนาทักษะอาชีพด้วยระบบรายได้และระบบวางแผนต้นทุนการผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อการบริหารเงินทุนหมุนเวียนและสร้างเงินออม จากการวิเคราะห์การศึกษาปัญหาภาวะวิกฤติและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โครงการฯ เมื่อสิ้นสุด

โครงการ พบว่า พื้นที่โครงการหลวงแก่งน้อยมีสถานการณ์ปัญหาชุมชน ได้แก่ 1) ไม่มีระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเงินของสหกรณ์และสมาชิกเกษตรกรที่เป็นระบบที่ครอบคลุม 2) กลุ่มเกษตรกรมีปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม 3) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมสภาพพื้นที่ ส่งผลต่อคุณภาพสินค้าเกษตร และ 4) ไม่มีรายได้เสริมทางภาคการเกษตรอื่น ๆ ด้านศักยภาพชุมชน มีทุนความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการเกษตร สภาพพื้นที่เหมาะที่ทำการเกษตร แหล่งน้ำ สภาพอากาศที่เหมาะสมกับพืชผลทางการเกษตร ซึ่งมีทุนวัฒนธรรม มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ (เผ่ามูเซอแดง ไทใหญ่ คนไทยเชื้อสายจีนยูนาน) และความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชน โดยศักยภาพกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ วิถีชีวิตในภาคการเกษตรที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาและแก้ไข ปัญหา ระบบหนี้สิน ระบบการผลิต การส่งเสริมรายได้นอกภาคการเกษตรและสหกรณ์มีความเข้มแข็งสามารถทำงานร่วมกันในพื้นที่ได้ การมีส่วนร่วมกับภาคีอื่นที่เอื้อต่อการพัฒนาและปัญหาการเงิน ปัญหาหนี้สินในพื้นที่และสามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาท้องถิ่นและภาษาชาติพันธุ์

ดังนั้นการทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานปี 2564 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และได้ทราบผลในแต่ละด้าน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกร รวมถึงยังสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายขององค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งในผลการประเมินโครงการฯ ในครั้งนี้ โดยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการกำหนดเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรที่จะสามารถที่สร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่าย การจัดการหนี้สินครัวเรือน การสร้างผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตเกษตร(เศษซาก) เช่น ผักกาดคอส, เคพกูสเบอร์รี่(โทงเทงฝรั่ง), ขึ้นฉ่ายฝรั่ง, ผักกาดขาว เป็นต้น ซึ่งทักษะอาชีพเพื่อเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกร สมาชิกสหกรณ์โครงการหลวงแก่งน้อย ในการพัฒนาการยกระดับคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกรในพื้นที่และเผยแพร่แนวทางให้แก่ชุมชนอื่น ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การเข้าร่วมโครงการหลวงแก่งน้อยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ การประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ ด้านการประเมินระดับความรู้และทักษะด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อม
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแก่งน้อย

บททวนวรรณกรรม

1. การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย การพัฒนาอาจจัดแบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อทำให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น 2) การพัฒนา

ทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอดทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น และ 3) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น (Pongwiritthon, 2018)

2. การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง วิธีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้อยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรโลกโดยยังสามารถรักษาระดับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ไม่ให้เกิดศักยภาพการผลิตของธรรมชาติ และมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือ Profit-People-Planet ในมุมมองของ Triple bottom line ที่มีความเชื่อมโยงกันแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) แนวคิดทางเศรษฐกิจ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ มีความสมดุล และเป็นประโยชน์ต่อประชากรส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขันและเจริญเติบโตมาจากกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างมลพิษที่จะกลายเป็นต้นทุนทางการผลิตในเวลาต่อมา อันเป็นข้อจำกัด ของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน 2) แนวคิดทางสังคม เป็นความมุ่งหวังที่จะแสวงหาและรักษาไว้ ซึ่งความมีเสถียรภาพของระบบทางสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนแต่ละรุ่นการกำจัดความยากจน การรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคมโดยเฉพาะระดับรากหญ้าในกระบวนการตัดสินใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลเพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ และ 3) แนวคิดทางสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาหรืออนุรักษ์ระบบกายภาพและชีววิทยา รวมถึงการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดเสถียรภาพในระบบนิเวศของโลก (Pongwiritthon & Kamjai, 2018)

3. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการร่วมดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มคน ได้แก่ 3.1) ร่วมคิด ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการดำเนินงานการติดตาม ตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการได้ผลตามวัตถุประสงค์ 3.2) ร่วมตัดสินใจ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมกันในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด 3.3) ร่วมปฏิบัติตามโครงการ เป็นการเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรงร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น และ 3.4) ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ คือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ (United Nations Office of Thailand, 2021) ซึ่งการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา การพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการประเมินโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานปี 2564 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ ในการใช้หลักการประเมินและการพัฒนาที่เป็นหลักการที่เกิดจากโครงการดังกล่าวให้เกิดการเจริญเติบโตในระดับจุลภาคและมหภาคต่อไปในอนาคต

ระเบียบวิธีการศึกษา

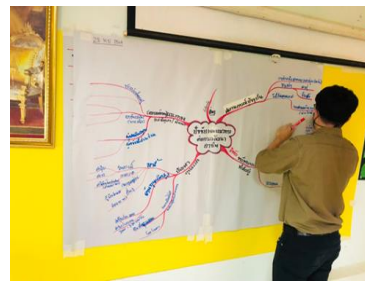
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคณะผู้ดำเนินงานโครงการฯ ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือในดำเนินโครงการฯ โดยข้อคำถามที่ใช้วัดตัวแปรและเนื้อหาต่าง ๆ ในแบบสอบถามจะครอบคลุมแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อให้ตรงประเด็นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวัดตัวแปร คณะผู้ดำเนินโครงการได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดหัวข้อหรือประเด็นไว้กว้าง ๆ ล่วงหน้าผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ซึ่งได้ลักษณะคำถามตรวจสอบและปลายเปิด รวมถึงการสัมภาษณ์ที่ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อมกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาทักษะอาชีพ และกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมกำหนดปฏิทินวงจรการผลิต วงรอบ วงปี กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมสืบทอดการเงินเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงิน กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการเพิ่มมูลค่าเศษซากจากผลผลิตทางการเกษตร เป็นการจัดการกระบวนการเดิมความรู้ทักษะการเพิ่มมูลค่าเศษซากจากการผลิต กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมการสร้างและใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนรายรับ รายจ่าย กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมการสร้างและใช้ข้อมูล ส่งเสริมและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ผลผลิต สินค้าแปรรูป และกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมข้อมูลชุมชนยืมใช้ คื่นอาชีพส่งเสริมคุณภาพชีวิตกลับสู่ชุมชน ดัง Figure 1 โดยการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถที่จะปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนของคำตอบได้ โดยครอบคลุมประเด็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

(1) Activities to understand and prepare the target groups for professional skill development

(2) Occupational skills development activities with income system and production cost planning system

(3) Four financial skills activities for financial stability

(4) Product processing workshop activities to increase income

(5) Workshop on adding value of agricultural waste products

(6) Activities for creating and using data for income planning, expense planning for debt management, savings, and career plans

(7) Data creation and use activities to promote and increase distribution channels for agricultural products

(8) Community activities on borrowing the information and return back in the form of new career to promote the quality of life of the community

Figure 1 Operational Activities for the Project

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก ผลไม้ ที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแก่งน้อย จำกัด มีอายุระหว่าง 30-65 ปี เป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ทั้งจำนวน ความรู้ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพหลักอยู่ในภาคการเกษตรทั้งหมด มีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ยต่อคนไม่เกิน 6,500 บาท จำนวนทั้งสิ้น 147 ราย (Equitable Education Fund, 2021) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นเริ่มต้นด้วยการกำหนดระบบโควตา จำนวน 60 ราย ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยใช้เทคนิคสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงพื้นที่และแบบความสะดวก ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการฯ ต้องให้ความสนใจในการให้ข้อมูล เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการส่งเสริม สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการโครงการฯ ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 เครื่องมือ ได้แก่ 1) เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ซึ่งลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการแบบตัวเลือกแบ่งได้ 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้เกิดรายได้ การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลต่อรายจ่ายในครัวเรือน การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์/บริการ การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถเข้าถึงช่องทาง/รูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และการเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถเกิดการรวมกลุ่มในชุมชน/พื้นที่ ส่วนที่ 2 การประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ ได้แก่ ด้านการประเมินระดับความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมโครงการ และด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของความรู้ และทักษะและผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งวัดโดยใช้ไลเคิร์ต สเกล (Likert Scale) 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับความรู้/ทักษะมากที่สุด ระดับคะแนน 5 จนถึง ระดับความรู้/ทักษะน้อยที่สุด ระดับคะแนน 1 และแปลความตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) ดังนี้ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 แสดงว่า ระดับความรู้/ทักษะมากที่สุดจนไปถึงค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 แสดงว่า ระดับความรู้/ทักษะน้อยที่สุด โดยเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งการทดสอบค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผลของค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.943 ถือว่ายอมรับได้ สามารถเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ (Pongwiritthon & Kamjai, 2018) และ 2) เชิงคุณภาพใช้กิจกรรมและการประชุมเชิงปฏิบัติการผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพเกษตร ลักษณะคำถามปลายเปิดในการชี้แจงรายละเอียดโครงการฯ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยข้อคำถามที่ใช้วัดตัวแปรและเนื้อหาต่าง ๆ ในแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จะครอบคลุมแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อให้ตรงประเด็นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวัดตัวแปรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดัง Figure 2

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น โดยการดำเนินผ่านกิจกรรม การประชุมเชิงปฏิบัติการและการจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วมและนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้กำหนดสถิติที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการจัดให้มีการสนทนากลุ่ม ๆ ละ 5-10 คน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator)

ในการตั้งประเด็นการสนทนาและมีผู้ช่วยเป็นผู้บันทึกการสนทนาพร้อมทั้งตั้งประเด็นการสนทนาเสริม โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ประเด็นการศึกษาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ภาพรวม สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษา

Figure 2 Data Collection/ Production Planning/ Career Skills Activities/ Product Processing Skills

ผลการศึกษา

การประเมินสมาชิกผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 60 ราย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 76.70 และมีการเปลี่ยนแปลงจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 โครงการนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกร ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 78.30 และมีการเปลี่ยนแปลงจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ซึ่งมีอาชีพเสริม คือ การแปรรูปผลผลิตการเกษตรและค้าขาย โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 83.30 และมีการเปลี่ยนแปลงจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 โดยการเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้เกิดรายได้ (บาท/คน/ครัวเรือน) มีอาชีพหลักที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.70 และมีการเปลี่ยนแปลง (บาท/คน/ครัวเรือน) จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.30 ซึ่งจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 มีจำนวนเงินไม่เกิน 6,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 กลุ่มเป้าหมายมีอาชีพเสริมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.70 มีการเปลี่ยนแปลง (บาท/คน/ครัวเรือน) จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 54.29 จำนวนเงินไม่เกิน 6,000 บาท จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 45.71 ซึ่งการเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลต่อรายจ่ายในครัวเรือนค่าใช้จ่ายเท่าเดิม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.70 ซึ่งมีค่าใช้จ่ายลดลงจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีจำนวนเงินไม่เกิน 1,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 มีจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 การเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์/บริการ ได้แก่ ดินหมักอินทรีย์ แปรรูปผักผลไม้ เช่น แยมอบแห้ง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนการเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถเข้าถึงช่องทาง/รูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขายสินค้าที่บ้านของตัวเอง จำนวน 35

คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 ตลาดชุมชน ร้านค้าชุมชน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.67 ออกบูท/งาน เทศกาล จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ซุปเปอร์มาเก็ต/ห้างสรรพสินค้า จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 และตลาดออนไลน์ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และการเข้าร่วมโครงการนี้ส่งผลให้สามารถเกิดการรวมกลุ่มในชุมชน/พื้นที่ไม่เกิดการรวมกลุ่มจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 ซึ่งเกิดการรวมกลุ่ม เช่น แม่บ้านซอย 5, กลุ่มปุ๋ย กลุ่มแปรรูป, กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มเลี้ยงไก่, กลุ่มปุ๋ยและผักอินทรีย์ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 96.70

การประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ โดยในภาพรวมการประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93, S.D.= 0.45) ซึ่งในรายละเอียดในแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) ด้านผลรวมเฉลี่ยการเรียนรู้กับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.68, S.D.= 0.47) และ 2) ด้านผลรวมเฉลี่ยการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.17, S.D.= 0.49) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกๆ ข้อทั้งสองด้าน ดัง Table 1

Table 1 Self-Assessment of the Participants in the Career Development Program

Career Skills Development	Average	S.D.	Level of Opinion
1. Knowledge Level Assessment and Skills of the Project Participants Aspect			
Total Average of Mental Health Care Skills	3.69	0.54	High
Total Average of Career and Entrepreneurial Skills	4.03	0.53	High
Total Average of 21 st Century Skills	3.29	0.68	High
Total Average of Life skills in Household Economic Management and Debt Management	3.71	0.64	High
Total Average of each Aspect of Knowledge Level Assessment and Skills of Project Participants	3.68	0.47	High
2. Indirect Impact Assessment of Project Participants Aspect			
Total Average of Household Interaction Aspect	4.16	0.51	High
Total Average of Quality of Life and Mental Aspect	3.92	0.58	High
Total Average of Linking Careers with Family Bases Aspect	4.03	0.53	High
Total Average of Living together with the Community	3.83	0.62	High
Total Average of Living and Learning with the Community	3.91	0.58	High
The Total average of Participants' Indirect Impact Assessment	4.17	0.49	High
The Total Average of Self-Assessment of the Participants in the Project's Career Skills and Development Program	3.93	0.45	High

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแกน้อย โดยการสรุปจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งได้มีประเด็นที่อภิปรายผลได้ 2 ประเด็นดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกสหกรณ์ที่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรพื้นที่ระเปียงเศรษฐกิจภาคเหนือ มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 โครงการนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง

อาชีพหลัก (เกษตรกรรม) จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ซึ่งมีอาชีพเสริม คือ สร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์/บริการ ได้แก่ ดินหมักอินทรีย์ แปรูปผักผลไม้ ผลผลิตการเกษตร เช่น แยม อบแห้ง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 การเปลี่ยนแปลง (บาท/คน/ครัวเรือน) จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 54.29 ช่องทางการจัดจำหน่าย โดยกลุ่มเกษตรกรสามารถเข้าถึงช่องทาง/รูปแบบการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขายสินค้าที่บ้านของตนเอง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 และตลาดออนไลน์/เว็บไซต์/เฟซบุ๊ก/ไลน์ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 รวมกลุ่มในชุมชน/พื้นที่เกิดการรวมกลุ่มอาชีพเกษตรกร จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 96.70 โดยการยกระดับการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตรและรูปแบบการขับเคลื่อนระดับกลุ่ม ผู้การขับเคลื่อนด้านการกระบวนการผลิตและแปรรูป ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล โครงการหลวงดอยคำ สถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ในการขับเคลื่อนด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การแปรรูปผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง และการพัฒนากลุ่มอาชีพ กลุ่มต่าง ๆ หรือเครือข่ายต่าง ๆ และสร้างความร่วมมือกัน เพื่อให้มีแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. การประเมินตนเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ โดยในภาพรวมการประเมินตนเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93, S.D.= 0.45) ซึ่งในรายละเอียดในแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการอยู่เรียนรู้กับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.68, S.D.= 0.47) และ 2) ด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.17, S.D.= 0.49) โดยการพัฒนาชุมชนเกษตรกรในการสร้างอาชีพเสริมจากผลผลิตการเกษตรแปรรูป โดยประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากโครงการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการสถาบันการเงินชุมชน ดังนี้ 1) การสร้างฐานข้อมูลทางด้านการเกษตรบริบทพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานองค์กร เพื่อการวางแผนการผลิตและการจำหน่าย โดยการเตรียมแผนรองรับในการป้องกันความผันผวนของราคาที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับรายได้ ตลอดจนการวางแผนเรื่องของต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มและทิศทางของราคาที่เพิ่มสูงขึ้นของผลผลิตทางการเกษตร 2) ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายสามารถประกอบอาชีพอย่างมั่นคงทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความยั่งยืน 3) ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และอยู่ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสร้างรายได้และการพัฒนาด้านการเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารจากการแปรรูปผลผลิตเกษตรยังชีพ และ 3) การพัฒนาความรู้ และสร้างแรงจูงใจแรงงานคืนถิ่นในการประกอบอาชีพการเกษตรและส่งเสริมให้เกษตรกรขายผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรตรงถึงผู้บริโภคสนับสนุนให้เกิดทักษะความรู้ นวัตกรรม เพื่อให้กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ สามารถสร้างรายได้จากทักษะความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำงานร่วมกันในเครือข่ายโครงการหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สถานศึกษา ให้กับบุตรหลานเพื่อต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน และสังคมต่อไป

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กลุ่มเกษตรกรสมาชิกโครงการหลวงแก๋น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรในพื้นที่ได้สรุปจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ อย่างมีส่วนร่วมและการยอมรับชุดความรู้(กระบวนการทัศน์) ของระบบคิด วิธีคิดและแบบของการคิดที่ใช้เป็นการจัดระบบในสังคมที่จะนำไปสู่การพัฒนาบริบทชุมชนยั่งยืนดังนี้

1. ญาณ K4 (K4) ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น (Key Person and Perfectionist) วัฒนธรรมพื้นที่และช่องว่างระหว่างวัฒนธรรม (Key Culture and Space) สังคมและผลิตภัณฑ์ชุมชน (Key Social and Product) หลักสูตรทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ (Key Career Course and Entrepreneur) โดยทั้ง 4 ข้อของ K4 นั้น เริ่มต้นจากการเสาะหาบุคคลที่เชี่ยวชาญ หรือการยอมรับ เพื่อการพัฒนาบุคคล กลุ่มคน เชื่อมโยงให้เข้ากับความเชี่ยวชาญของกลุ่มชุมชนนั้นที่จะได้รับการยอมรับตัวตนของกลุ่ม ลำดับต่อมาเป็นการหาวัฒนธรรมพื้นที่ที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดรายได้กับชุมชน เศรษฐกิจชุมชนฐานราก เกษตรกรได้รับการรับรู้ และยอมรับ วัฒนธรรมและเห็นความสำคัญของช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมที่จะก่อให้เกิดรายได้และไม่เปลี่ยนแปลงตัวตน สืบทอดวัฒนธรรมต่อไป ส่วนที่สามเป็นการนำเอาสังคม ประเพณี กลุ่มชุมชน มาผสมผสานออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เรียบง่ายวัฒนธรรม สังคม ประเพณีหลากหลาย ไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่สามารถขายได้ในชุมชน สังคมและพื้นที่อื่น ๆ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมรายได้นอกภาคเกษตร ลำดับสุดท้ายเป็นการให้ความรู้และทักษะอาชีพที่ชุมชนเกษตรกรขาด เพิ่มส่วนของทักษะที่ต้องการทำให้เกิดหลักสูตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตการเกษตร การลดต้นทุนจากเศษซากเพื่อทำดินอินทรีย์ การทอดผ้ากลุ่มชุมชน วิถีชีวิตการกิน (อาหารที่หลากหลายและขึ้นชื่อของกลุ่ม) เป็นต้น และการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการ โดยการส่งเสริมการจัดการด้านการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย มาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ การตลาดออนไลน์ การบรรจุหีบห่อ การทำบัญชีรับ-จ่าย เพื่อการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกลุ่มและประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่ม

2. ไอสาม (I3) ได้แก่ แหล่งเงินทุนหรืองบประมาณ (In Cash) การได้มาซึ่งผลของการดำเนินงานต้องหาแหล่งเงินทุนเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถนำเงินลงทุนมาเพื่อบริหารจัดการก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือผลของวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ แหล่งความรู้ (In Kind) ไม่ว่าจะเป็นทางวิชาการ นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน หรือบุคคลที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งจะนำมาซึ่งการยอมรับและการให้องค์ความรู้ที่จะต่อยอดให้กับกลุ่มเกษตรกร นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการเกษตร การแปรรูป ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการความรู้ (In Knowledge Management) ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงออกมาเป็นหลักสูตร ทักษะอาชีพ/หลักสูตรที่ถ่ายทอดต่อยอดให้กับกลุ่มอื่น ๆ ที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติ สูตรหรืออาชีพในรูปแบบของวิดีโอ สื่อต่าง ๆ หรือหนังสือ

3. Trust คือ ความไว้วางใจ ซึ่งเป็นการให้ไม่หวังผลตอบแทนจากกลุ่มเกษตรกร “ข้อมูลยืมใช้ คืนข้อมูลสู่ชุมชน” โดยการให้คืนความรู้ที่ได้สู่ชุมชน สังคม โดยไม่เอาสิ่งอื่นกลับออกมา ไม่ว่าจะเป็นการเอาความรู้ที่เป็นของหวงแหนของชุมชนนำไปประยุกต์และต่อยอดของผู้มีส่วนได้เสียเอง (Return of Knowledge) การสะท้อนกลับข้อมูลและติดตามผล (Feed Back and Follow up) เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ต้องมีการคืนข้อมูลและติดตามผล อาจจะต้องเป็นที่เล็งติดตามและส่งเสริมความรู้ต่อเนื่องเพื่อทำให้กลุ่มต่อยอดและดำเนินได้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Sustainability) ดัง Figure 3

Figure 3 Guidelines for Career Skills under the Career Development Scholarship Program and Community-based Innovation of Farmers Group in Terms of Policy Goals for Sustainability

สรุปและการอภิปรายผล

1. กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกสหกรณ์ที่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะอาชีพโครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มเกษตรกรพื้นที่ระยองเศรษฐกิจภาคเหนือ มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมจำนวน 14 คน โครงการนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลัก (เกษตรกร) จำนวน 13 คน ซึ่งมีอาชีพเสริม คือ สร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์/บริการ จำนวน 60 คน การเปลี่ยนแปลง (บาท/คน/ครัวเรือน) จำนวน 35 คน มีจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท จำนวน 19 คน ช่องทางการจัดจำหน่ายโดยกลุ่มเกษตรกรสามารถเข้าถึงช่องทาง/รูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 35 คน และตลาดออนไลน์/เว็บไซต์/เฟซบุ๊ก/ไลน์ จำนวน 10 คน รวมกลุ่มในชุมชน/พื้นที่เกิดการรวมกลุ่มอาชีพเกษตรกร จำนวน 58 คน ซึ่งสอดคล้องกับ Noknoi (2022) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืนและการอยู่รอดในสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโควิดนั้น ต้องปฏิบัติตาม บันได 4 ขั้น โดยทางเลือกของเกษตรกรยุคใหม่ ได้แก่ (1) เรียนรู้ คือ การปลูกพืชทำเงินไว้เพื่ออุดช่องว่างรายได้แล้วค่อยขยับขยาย ให้ฐานะการเงินของครัวเรือนดีขึ้น (2) พัฒนาทักษะ คือ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชที่มีศักยภาพหลากหลาย ทั้งแนวสูง กลาง เตี้ย ไร่ดิน กินหัว (3) ขยับขยาย คือ ลงทุนในโครงการสร้างพื้นฐานเน้นพืช ปศุสัตว์ที่มีผลผลิตภาพสูงมูลค่าสูง และ (4) ยั่งยืน คือ สร้างความยั่งยืนต่อยอดธุรกิจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างกลุ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรครบวงจร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aphichat et al. (2022) ที่ได้พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ เริ่มจากการร่วมวางแผนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยแวดล้อมร่วมกับอาชีพการเกษตร ยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ได้ระดับมาตรฐาน ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ การขับเคลื่อนด้านการตลาดอย่างต่อเนื่องส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตร

ปลอดภัยผลิต แปรรูปและจำหน่ายผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสานพลังภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการสร้างความมั่นคงทางรายได้ของประชาชนในชุมชน รูปแบบการขับเคลื่อนระดับชุมชน รูปแบบการขับเคลื่อนระดับจังหวัดที่เป็นความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้มีแผนพัฒนาของจังหวัดเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. การประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ โดยในภาพรวมการประเมินตัวเองผู้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพโครงการฯ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งในรายละเอียดในแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการอยู่เรียนรู้กับชุมชน และ 2) ด้านการประเมินระดับผลกระทบทางอ้อมของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งสอดคล้องกับ Chaiyaphum and Krueanuan (2022) ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและการปรับตัวของชาวนาในพื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์: กรณีศึกษาตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยพบว่า การให้ความสำคัญต่อกระบวนการผลิต การเข้ามาของระบบทุนนิยม เทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวนาได้รับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากเดิมทำนาเพื่อยังชีพมาสู่การทำนาเพื่อจำหน่าย มีการลงทุนทั้งแรงงาน เครื่องจักร เทคโนโลยี ต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ชาวนาที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ก็ไม่ได้รับผลกระทบ แต่มีจำนวนชาวนาในประเทศไทยที่ไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจแบบการตลาดได้ต้องสูญเสียที่ดิน หนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ ทำให้ต้องดิ้นรนทุกวิถีทางในการปรับตัวให้อยู่รอดได้ เช่น การเข้าสู่โครงการของรัฐ การดำเนินกิจกรรมนอกภาคการเกษตรที่หลากหลายเพราะการทำนาไม่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ หรือทำนาควบคู่การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้ตนเองและครอบครัวอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา ดังนี้

1. การสร้างฐานข้อมูลทางด้านการเกษตรบริบทพื้นที่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทักษะอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การจัดการหนี้สินครัวเรือน การคิดต้นทุนการเกษตรและการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินครัวเรือน รวมถึงทักษะการตลาดใหม่สมัย เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้อย่างจริงจังของเกษตรกร

2. การติดตามให้ชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายให้มีการร่วมจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน การสร้างเสริมรายได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร พร้อมกับยกระดับเศรษฐกิจชุมชน สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ภาคการเกษตร นอกภาคการเกษตรและการพัฒนาบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ และสามารถสร้างความมั่นคงทางรายได้ของประชาชนในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นแผนงานของหน่วยงานชุมชน หน่วยงานอำเภอ หน่วยงานจังหวัด เพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนของชุมชน

3. การประเมินความยั่งยืนของโครงการฯ เป็นการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) มีมูลค่าผลลัพธ์สุทธิ อัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนที่มากกว่า 1 บาทนั้น หมายความว่า การลงทุนทุก 1 บาทของโครงการฯ สามารถสร้างประโยชน์

ทางสังคมตามอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนสรุปได้ว่า โครงการฯ สร้างคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนในงบประมาณที่ดำเนินการ ซึ่งจะสะท้อนภาพประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชน สังคม รวมถึงผลการดำเนินงานของโครงการฯ ที่สร้างประโยชน์ต่อสังคมและมีความคุ้มค่าในการลงทุนดำเนินของโครงการที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดผลประโยชน์หรือมูลค่าทางการเงินของสังคมที่จะเพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปเชิงพื้นที่

1. ผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน การต่อยอดในพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายอาชีพในชุมชน ในด้านการสร้างอาชีพใหม่ให้กับชุมชนชุม สามารถดำเนินการได้ในการสร้างกลุ่มปฎิหมัก ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์จำนวน ไม่น้อยกว่า 15 คน ที่มีความประสงค์จะสร้างเป็นกลุ่มและต่อยอดไปสู่การสร้างคุณค่าในการปรับปรุงสภาพดินปลูก และลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สมาชิกเกษตรกรต้องการดำเนินการและให้ความสนใจมากที่สุด

2. การขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง จากบริบทพื้นที่ของความเป็นสังคมชุมชน และวัฒนธรรมใกล้เคียงกันของคนในพื้นที่ เช่น ชุมชนเวียงแหง ชุมชนกัลยานิวัฒนา พบว่าเกษตรกรให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยพัฒนาอาชีพ และ ชุมชนแกนน้อย มีความสนใจและนำความคิด องค์ความรู้ และทักษะอาชีพ บางประการไปต่อยอดในพื้นที่ เช่น แนวคิดของการใช้การตลาดมาวางแผนการผลิต ผสมกับการทำวงล้อการผลิตทั้งปี ของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษซาก ด้วยการทำปุ๋ยหมัก และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปสินค้าเกษตร

3. การพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิต ยังขาดในกลุ่มของเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทั้งทางการศึกษา และการประกอบอาชีพเพื่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณเกษตรกรโครงการหลวงแก๊น้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการทำโครงการในครั้งนี้และการสนับสนุนโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) สำหรับทุนอุดหนุนภายใต้โครงการทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2564 โครงการได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หมายเลขรับรอง IRBCMRU 2021/135.19.10 วันที่ให้รับรอง 1 พฤศจิกายน 2564 และหนังสือแสดงการแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ ชื่อผลงาน ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดสถาบันการเงินชุมชน ทะเบียนข้อมูลเลขที่ ว1.009794 กรมทรัพย์สินทางปัญญา ณ วันที่ 13 มิถุนายน 2565 และหน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมประจำพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 1 (SID-N1) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ปี 2565 ซึ่งโครงการได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หมายเลขรับรอง IRBCMRU 2022/123.21.06 วันที่ให้รับรอง 27 มิถุนายน 2565

เอกสารอ้างอิง

Aphichat P., Phramaha P., Srichad A., & Phramaha Phutchu S. (2022). Strengthening Economic Foundations to Enhance the Economy, Society and to Secure Income. *Journal of Arts Management*, 6(2), 932-948.

- Chaiyaphum A., & Krueanuan C. (2022). The Changes in Peasants Production Patterns and Adaptation in Kalasin Province: A Case Study of Nonburee Subdistrict, Sahatsakhan District, Kalasin Province. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*. 11(1), 56-70.
- Committee on Agriculture and Cooperatives. (2021). *Impacts on the Thai Economy from Coronavirus Disease (COVID-19) and Recommendations for Driving the Development of the Agricultural Sector under the National Strategic Plan According to the Situation*. Secretariat of the Senate.
- Department of Disease Control. (2021). *Guidelines for the Prevention of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) for General Public and Risk Groups*. Ministry of Public Health.
- Equitable Education Fund. (2021). *Community-Based Innovation and Career Development Scholarships Year 2021*. <https://www.eef.or.th/fund/community-base-2564>.
- Kae Noi Royal Project Cooperative. (2020). *Annual Report Year 2020*. Kae Noi Royal Project Cooperative.
- Leerapan, B., Suphanchaima, R., Teekasap, P., Puntusavase, P., Jaichuen, W., Sornsrivichai, V., Thammawijaya, P., & Kaewkamjonchai, P. 2020. *Thailand's COVID-19 Integrated Systems Simulation Modeling (Research Report)*. Health Systems Research Institute.
- Noknoi, C. (2022). Guidelines for Self-development of SMEs Entrepreneurs to the New Normal. *Economics and Business Administration Journal, Thaksin University*. 14(2), 83-106.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Report on the Results of Economic and Social Development of the Country*. Office of the National Economic and Social Development Board.
- Pongwiritthon K. (2018). Development of Information System for Enhancing the Competency in the Competitiveness of Small and Medium Enterprises in Northern Region of Thailand. *WMS Journal of Management Walailak University*. 7(2), 47-63.
- Pongwiritthon R., & Kamjai K. (2018). Development of Information System for Components Assessment of Business Plan in Credit Risk Mitigation of SMEs in Thailand. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*. 38(4), 15-37.
- United Nations Office of Thailand. (2021). *A Decade of Action and Decade of Innovation*. <https://thailand.un.org/en/136290-decade-action-decade-innovation>.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Factors Affecting the Decision of Tutoring Schools among High School Students in Hatyai District, Songkhla Province

วาไลตา ทองบุญมาก¹ และ अब्ดุลฮากิม มะดีเยาะ^{2*}

Walita Tongbunmak¹ and Abdulhakim Madiyoh^{2*}

วันที่รับบทความ : 13/06/2566

วันแก้ไขบทความ : 17/07/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 08/08/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน สุ่มเจาะจงตามโรงเรียนกวดวิชาทั้งหมดในอำเภอหาดใหญ่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการถดถอยแบบมัลติโนเมียลโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression Model) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี Multinomial Logistic Regression ด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าโรงเรียนที่กำลังเรียนอยู่ เพศ ระดับชั้นที่กำลังเรียน อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน รายได้ของผู้ปกครองนักเรียน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกสถานที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา พบว่า วิชาที่เลือกเรียน ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา จำนวนวัน/สัปดาห์ที่เรียนกวดวิชา ลักษณะการเรียนกวดวิชา และรูปแบบการเรียนกวดวิชา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกสถานที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนกวดวิชา

Abstract

This study aimed to study the factors Affecting the decision of tutoring schools among high school students in the Hatyai district, Songkhla province. A sample group of 400 individuals was used, and data was collected through questionnaires. The data was analyzed using Multinomial Logistic Regression Model.

The analysis using Multinomial Logistic Regression revealed that personal factors such as the school attended, gender, grade level, parents' occupations, parents' income,

¹ นิสิตสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Student in Economics Department, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และสมาชิกศูนย์วิจัยเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมสังคม, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Lecturer in Economics Department and a member of Creative Economy and Social Innovation Research Center, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

* Corresponding author: E-mail address: abdulhakim.m@tsu.ac.th

and family size significantly influence the choice of tutoring school among high school students in Had Yai district, Songkhla province. In terms of behavioral factors, the subjects chosen for tutoring, tuition fees, number of days per week attending tutoring, tutoring format, and tutoring style also have a significant impact on the choice of tutoring school among high school students in the Had Yai district, Songkhla province.

Keywords: Factors Affecting the Decision, High School Students, Tutoring School

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความสามารถ และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคข้อมูลข่าวสาร ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมการศึกษาของไทยนั้นส่งเสริมและเน้นการวัดผลจากคะแนนสอบเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการสอบเข้าประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาหรือการสมัครเข้าทำงานจะถูกคัดกรองจากผลการศึกษา และอันดับของสถาบันที่ผู้สมัครศึกษา นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาในระบบของไทย อาทิ การเรียนการสอนในโรงเรียนที่บุคลากร ครู อาจารย์ ไม่สามารถถ่ายทอดให้นักเรียนมีความเข้าใจได้อย่างเต็มที่ สอนง่ายแต่ออกข้อสอบยากหรือออกข้อสอบเกินหลักสูตร ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยในประเทศไทยให้ความสำคัญกับคะแนนสอบเข้าและผลสอบเป็นหลัก ทำให้นักเรียนพยายามหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากในชั้นเรียน ประกอบกับผู้ปกครองพยายามที่จะให้บุตรหลานของตนไปสมัครเรียน โรงเรียนกวดวิชา ทำให้โรงเรียนกวดวิชากลายเป็นทางเลือกที่สำคัญของทั้งผู้ปกครองและนักเรียน (Thammason & Rungrojsuwan, 2017)

การเรียนกวดวิชาเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาของไทยที่มีพัฒนาการและการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวางเรื่อยมา โดยในอดีตจะเป็นการเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย เพราะในช่วงก่อน การสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะมีการเรียนกวดวิชาอย่างเข้มข้นเพื่อหวังเข้าสู่คณะและมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและที่ตนเองต้องการศึกษาต่อ หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาไปสู่การเรียนกวดวิชาตลอดปีและจากนั้นได้มีการพัฒนาขยายขอบเขตไปถึงการเตรียมตัวเพื่อสอบเข้าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ข้อมูลปี พ.ศ.2556 พบว่ามีจำนวนโรงเรียนกวดวิชาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาทั้งสิ้นจำนวน 70 แห่ง (Songkhla Primary Educational Area Service Office 2, 2018) โดยโรงเรียนกวดวิชานั้นมีรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจกว่าการเรียนในห้องเรียน อีกทั้งผู้ปกครองหรือนักเรียนสามารถเลือกรูปแบบการเรียนได้เอง เช่น การเปิดการสอนผ่านโทรทัศน์วงจรปิด การสอนเป็นกลุ่มใหญ่ หรือเป็นกลุ่มเล็ก หรือแม้กระทั่งการสอนตัวต่อตัว ซึ่งเป็นทางเลือกที่ทั้งผู้ปกครองและนักเรียนได้เลือกเรียน ทำให้การเรียนกวดวิชาได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อระบบการศึกษาของนักเรียนแทบทุกคน ทุกระดับชั้นต้องเรียนกวดวิชาถึงแม้ว่าการเรียนกวดวิชาจะต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าลงทะเบียน ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียน แต่การเรียนกวดวิชาก็ยังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก (Maneeopen, 2015) โดยการเรียนกวดวิชาต่างจากการเรียนในโรงเรียนปกติ เนื่องจากการเรียนกวดวิชาเกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน ไม่ใช่การเรียนภาคบังคับเหมือนโรงเรียนทั่วไป ซึ่งสถาบันกวดวิชาเข้าข่ายอยู่ในสินค้าเฉพาะกลุ่ม (Disponsant, 2022) อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่พบว่าการเรียนกวดวิชามีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลกระทบทางบวกนั้นงานวิจัยของ Siwareepan (2020) พบว่าการได้รับการเรียนกวดวิชาช่วยเพิ่มผลงานทางวิชาการและความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนได้ในระยะยาว ในขณะที่ผลกระทบทางลบนั้นงานวิจัยของ Benckwitz (2022) พบว่าการพึ่งพาการเรียนกวดวิชาอาจลดความกระตือรือร้น

และความท้าทายของการเรียนในนักเรียน ทำให้ลดความกระตือรือร้นและความพึงพอใจที่มาจาก การเรียนและความตั้งใจของนักเรียนในระยะยาว

จากสถานการณ์ข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมองเห็นช่องว่างระหว่างอุปสงค์และอุปทานของการเรียน การสอนในโรงเรียนกวดวิชาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในเบื้องต้นผู้วิจัยสนใจศึกษาด้านอุปสงค์การตัดสินใจเรียนกวดวิชาจึงสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในการเลือกโรงเรียนกวดวิชาในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งอาจช่วยบ่งบอกลักษณะ พฤติกรรมของผู้ใช้บริการว่าให้ความสำคัญกับสิ่งใด เพื่อตอบสนองรูปแบบการบริการที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านส่วนบุคคลและปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บททวนวรรณกรรม

งานวิจัยของ Bunluesin et al. (2017) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเลือกเรียนสถาบันกวดวิชาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสถานที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 17 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมอยู่ในช่วง 3.00-3.49 อาชีพผู้ปกครองประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ 10,001- 20,000 บาทต่อเดือน สำหรับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในรูปแบบด้านทัศนคติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ รูปแบบด้านผลิตภัณฑ์ด้านสังคม ด้านสถานที่ ด้านราคาและการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจสมัครเรียนกวดวิชาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเลือกบุคลากรในการสอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเรียน การเลือกภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือ และการเลือกสถาบันกวดวิชาตามลำดับ การทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับชั้น การศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน จำนวนวิชาที่ลงเรียนพิเศษ ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การตัดสินใจเลือกเรียนสถาบันกวดวิชาแตกต่างกัน ในขณะที่แผนการเรียน อาชีพของผู้ปกครอง ประเภทของโรงเรียน ช่วงเวลาในการเรียนพิเศษที่แตกต่างกันส่งผลให้การตัดสินใจเลือกเรียนสถาบันกวดวิชาไม่แตกต่าง

งานวิจัยของ Wootmongcolpanit (2016) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอร์สเรียนพิเศษจากสถาบันกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ อายุ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน คะแนนเฉลี่ยสะสม ระดับชั้นของนักเรียน อาชีพของบิดาและอาชีพของมารดาที่มีผลต่อนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ในการตัดสินใจซื้อคอร์สเรียนพิเศษจากสถาบันกวดวิชาในกรุงเทพมหานคร ผลงานวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอร์สเรียนพิเศษจากสถาบันกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้าน

กระบวนการ ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึงสถาบันกวดวิชาและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ และปัจจัยด้านการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่และการชำระเงิน ในด้านปัจจัยประชากรศาสตร์พบว่า ปัจจัยด้านคะแนนเฉลี่ยสะสมส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกคอร์สเรียนพิเศษจากสถาบันกวดวิชาของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยนักเรียนที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม ในช่วง 3.51-4.00 มีระดับการตัดสินใจเลือกคอร์สเรียนจากสถาบันกวดวิชาสูงกว่านักเรียนที่มี ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมน้อยกว่า 3.00

งานวิจัยของ Khamvisas (2014) ศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลให้เกิดแรงจูงใจในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1) ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลให้เกิดแรงจูงใจในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดชลบุรี 2) เปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยปัจจัยทางการตลาดจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ระดับการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยตัวแปรปัจจัยทางการตลาด ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติการทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ และสถิติ Multiple Linear Regression ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาด้วยปัจจัยทางการตลาดด้านส่งเสริมการตลาดมากที่สุด รองลงมาด้านสถานที่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ตามลำดับ 2) นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ย และรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองที่ต่างกัน มีตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาด้วยปัจจัยทางการตลาดที่ไม่แตกต่างกัน 3) ตัวแปรปัจจัยทางการตลาดที่สามารถนำมาพยากรณ์ระดับการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ทั้งหมด 2 ตัวแปรและมีความแม่นยำในการพยากรณ์ระดับการตัดสินใจได้ 44.10%

งานวิจัยของ Promloke and Gronphet (2013) ศึกษาแรงจูงใจและพฤติกรรมในการเลือกโรงเรียนกวดวิชาของผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษาเขตรังสิต-องครักษ์คลอง 1-7 จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจและพฤติกรรมในการเลือกโรงเรียนกวดวิชาของผู้ปกครองนักเรียน ศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อแรงจูงใจพฤติกรรมในการเลือก โรงเรียนกวดวิชาของผู้ปกครองนักเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ปกครองของ นักเรียน ระดับประถมศึกษา เขตรังสิต-องครักษ์ คลอง 1-7 จังหวัดปทุมธานี จำนวน 390 คน โดยใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ มีอายุ 31-40 ปี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ต่อเดือน ประมาณ 10,001-20,000 บาท ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีบุตร 2 คน ระยะทาง จากบ้านถึงโรงเรียนกวดวิชา 6-7 กิโลเมตร แรงจูงใจของผู้ปกครองมากที่สุด คือ สิ่งล่อใจ ด้านความต้องการ ด้านความปรารถนา ตามลำดับ ส่วนแรงจูงใจด้านทัศนคติ เป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองนักเรียนให้ความสำคัญน้อยที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มี อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนของ ครอบครัว ระดับการศึกษา จำนวนบุตร และระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจ ในการตัดสินใจ

เลือกโรงเรียนกวดวิชาให้กับบุตรหลานแตกต่างกัน ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยทางภูมิศาสตร์ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาให้กับบุตรหลาน

งานวิจัยของ Pattanajak (2012) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันกวดวิชา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน จากการสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่นักเรียนเรียนกวดวิชา คือ เพื่อเตรียมตัวสำหรับการสอบแอดมิชชัน แหล่งรับรู้ข่าวสารการกวดวิชาจากเพื่อนหรือคนสนิทเป็น แหล่งข้อมูลที่นักเรียนให้ความสำคัญมากที่สุด นักเรียนส่วนใหญ่มีความคาดหวังจากการเรียนเพื่อนำ ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ทำคะแนนสอบศึกษาต่อให้ได้ และมีการเรียนกวดวิชาคณิตศาสตร์มากที่สุด นักเรียนส่วนมากเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาต่อคอร์สอยู่ในช่วง 2,501 - 3,000 บาท และพบว่า นักเรียนมีความเห็นว่าวิชาวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ) ต้องจ่ายค่าเรียนแพงที่สุด

จากข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่ใช้ตัวแปรตามที่ระบุเป็นตัวเลือก โรงเรียนกวดวิชาซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแปรตามบัญญัติ ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์กรอบแนวคิดปัจจัยในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยแบ่งตัวแปรต้นเป็นสองส่วน ได้แก่ ตัวแปรต้นด้านส่วนบุคคล และตัวแปรต้นด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา ในขณะที่ตัวแปรตาม ได้แก่ การตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนซึ่งมีตัวเลือกทั้งสิ้น หกโรงเรียนกวดวิชา ดังที่แสดงตาม Figure 1 ดังนี้

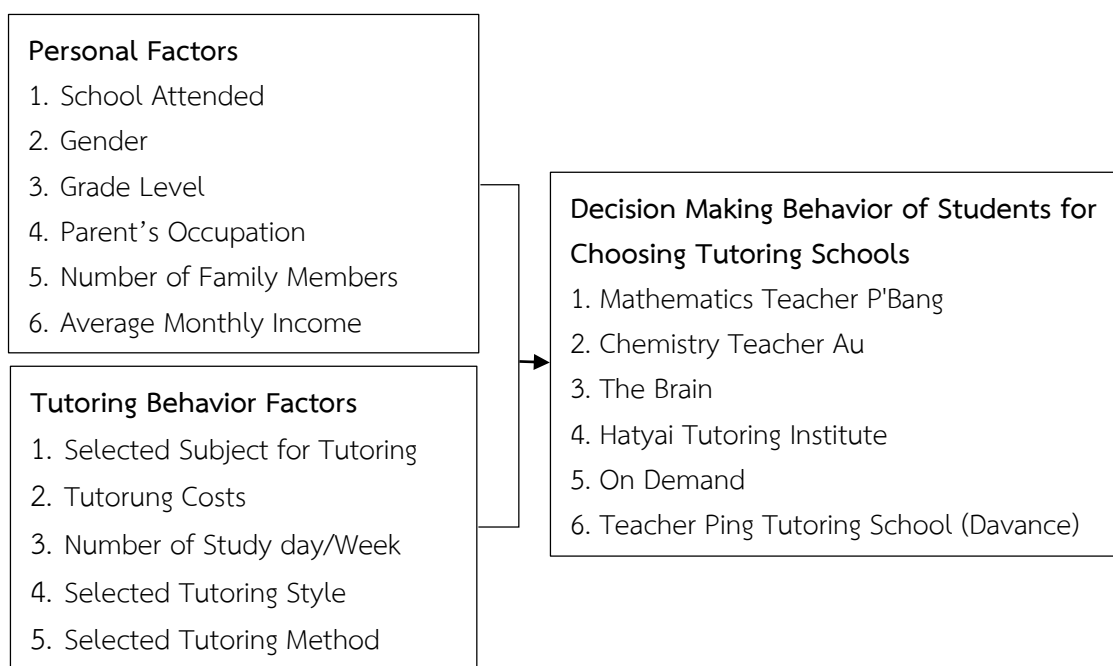

Figure 1 Research Conceptual Framework

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชา ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาซึ่งเป็นประชากรที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

- กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่เรียนโรงเรียนกวดวิชาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนการกำหนดขนาดของตัวอย่างจึงจะใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของคอคแรน (W.G. Cochran, 1963); (Ekakul, 2000) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 385 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยค้างนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่เข้าเรียนโรงเรียนกวดวิชา เป็นคำถามแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย 6 ข้อ ได้แก่ 1) โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ 2) เพศ 3) ระดับชั้นที่กำลังศึกษา 4) อาชีพของผู้ปกครอง 5) รายได้เฉลี่ยของผู้ปกครองต่อเดือน และ 6) จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นตัวแปรที่นำไปใช้เป็นตัวแปรต้นด้านข้อมูลส่วนบุคคลตามกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา เป็นคำถามแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย 6 ข้อ ได้แก่ 1) โรงเรียนกวดวิชาที่เลือกเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรเดียวในส่วนนี้ที่นำไปใช้เป็นตัวแปรตาม ในขณะที่ตัวแปร 2) วิชาที่เลือกเรียนกวดวิชา 3) ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา 4) จำนวนวันที่เรียน/สัปดาห์ 5) ลักษณะการเรียนกวดวิชาที่เลือก และ 6) รูปแบบการเรียนกวดวิชาที่เลือก เป็นตัวแปรที่นำไปใช้เป็นตัวแปรต้นด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชาตามกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น

3) ตัวแปรที่ใช้

3.1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ประกอบด้วย

- ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ โรงเรียนที่ศึกษาอยู่ เพศ ระดับชั้น อาชีพของผู้ปกครอง รายได้เฉลี่ยของผู้ปกครองต่อเดือน และ จำนวนสมาชิกในครอบครัว

- ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา ได้แก่ วิชาที่เลือกเรียนกวดวิชา ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา จำนวนวันที่เรียน/สัปดาห์ ลักษณะการเรียนกวดวิชาที่เลือก และ รูปแบบการเรียนกวดวิชาที่เลือก

3.2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ โรงเรียนกวดวิชาที่เลือกเรียน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

บทความวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนกวดวิชาต่าง ๆ ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่มีความถูกต้องครบถ้วนมาจัดเรียงข้อมูล แยกข้อมูล และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาแปลงค่าแล้วทำการบันทึกในตารางบันทึกข้อมูล ความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์มาจัดเรียงข้อมูล แยกข้อมูล และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5.2) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทความวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ตัวแบบการถดถอยแบบมัลติโนเมียลโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เนื่องจากตัวแปรตามคือ โรงเรียนกวดวิชาที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเลือกเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลตัวเลือกแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) ดังโมเดลต่อไปนี้ (Wanichbuncha, 2008)

$$TSC = B_0 + B_1Sch_1 + B_2Gen_2 + B_3Edu_3 + B_4Occ_4 + B_5Inc_5 + B_6Fmb_6 + B_7Tsb_7 + B_8Cos_8 + B_9Nod_9 + B_{10}Nos_{10} + B_{11}Ins_{11} + e$$

โดยกำหนดให้

ตัวแปรตาม

Tsc = โรงเรียนกวดวิชาที่เลือกเรียน

ตัวแปรต้นด้านปัจจัยส่วนบุคคล

Sch = โรงเรียนที่ศึกษาอยู่

Gen = เพศ

Edu = ระดับชั้น

Occ = อาชีพของผู้ปกครอง

Inc = รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครอง

Fmb = จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา

Tsb = วิชาที่เลือกเรียนกวดวิชา

Cos = ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา

Nod = จำนวนวันที่เรียน/สัปดาห์

Nos = ลักษณะการเรียนกวดวิชาที่เลือก

Ins = รูปแบบการเรียนกวดวิชาที่เลือก

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโดยใช้เครื่องมือในการเก็บแบบสอบถาม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งการแสดงผลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ด้านปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านพฤติกรรมการเลือกเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 23.50 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีสัดส่วนเป็นเพศหญิงคิดเป็น

ร้อยละ 52.20 และเพศชายคิดเป็นร้อยละ 47.8 นักเรียนส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 22.80 ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยคิดเป็นร้อยละ 31.50 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 25,001 - 35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.50 และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.70

ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเลือกเรียนกวดวิชาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เลือกเรียนกวดวิชาที่โรงเรียนกวดวิชาที่ เดอะเบรน คิดเป็นร้อยละ 21.50 ส่วนใหญ่เลือกเรียนกวดวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาคณิตศาสตร์ โดยคิดเป็นร้อยละ 32.30 เท่ากันทั้งสองวิชา ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา มากกว่า 2,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 78.00 จำนวนวันที่เรียนกวดวิชา/สัปดาห์ส่วนใหญ่อยู่ที่ 2-3 วัน/สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 52.30 โดยเลือกเรียนเป็นลักษณะออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 58 และส่วนใหญ่เลือกเรียนเป็นรูปแบบตัวต่อตัว คิดเป็นร้อยละ 54.50

ตอนที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในงานวิจัยกล่าวคือเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยสถิติการถดถอยแบบมัลติโนเมียลโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) โดยตัวแปรตามคือ โรงเรียนกวดวิชาที่เลือกเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลตัวเลือกแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) แสดงผลดัง Table 1

Table 1 Factors Affecting the Decision of Tutoring Schools among High School Students in Hatyai District, Songkhla Province

Independent Variables	Tsc1 (Reference)					
		Tsc2	Tsc3	Tsc4	Tsc5	Tsc6
Hatyai Wittayalai School	Exp(B)	0.623	12.368	0.121**	0.260**	0.055**
	B	-0.474	2.515	-2.113	-3.634	-2.902
Hatyai Wittayalai Somboonkulkanya School	Exp(B)	1.321	14.963	0.147	0.558	4.144
	B	0.278	2.706	-1.918	-0.583	1.422
Hatyai Rat Prachasan School	Exp(B)	0.170	1.787	0.061	0.058	0.598
	B	-1.774	0.580	-2.800	-2.850	-0.514
PSU. Wittayanusorn School	Exp(B)	7.399**	66.01**	0.366	3.104**	2.646
	B	2.001	4.190	-1.006	1.133	0.973
Saengthong Wittaya School	Exp(B)	0.063	6.542	0.083**	0.082**	0.079**
	B	-2.772	1.878	-2.493	-2.502	-19.174
Thidanukhro School	Exp(B)	0.568	4.658	0.048	0.042	0.275
	B	-0.565	1.538	-3.037	-3.161	-1.292
Jitjan High School	Exp(B)	0.093	5.953	0.142	0.059	10.682
	B	-2.376	1.784	-1.952	-2.837	2.369
Municipality School 1	Exp(B)	12.76	82.70	10.716	5.581	78.19
	B	2.547	6.783	2.372	1.719	6.657
Mahavajiravudh ChangwatSongkhla School	Exp(B)	5.694**	78.57**	3.439	1.871	12.62**
	B	1.739	4.364	1.235	0.627	4.809

Table 1 (Continue)

Independent Variables	Tsc1 (Reference)					
		Tsc2	Tsc3	Tsc4	Tsc5	Tsc6
Woravarichaloem Songkhla School (Reference)						
Famele	Exp(B)	3.93**	2.147	2.936	1.744	2.929
	B	1.370	0.764	1.077	0.556	1.075
Male (Reference)						
Grade 1	Exp(B)	36.94**	39.68**	46.09**	0.534	23.38**
	B	3.609	3.681	6.078	-0.627	3.152
Grade 2	Exp(B)	0.482	0.910	36.95	0.069**	0.269
	B	-0.730	-0.094	3.586	-2.679	-1.314
Grade 3	Exp(B)	0.440	0.918	5.115	0.007**	0.152
	B	-0.821	-0.085	1.632	-4.982	-1.883
Grade 4	Exp(B)	3.114	2.282	12.519	0.054**	0.575
	B	1.136	0.825	2.527	-2.918	-0.553
Grade 5	Exp(B)	0.262	1.944	9.232	0.093**	0.260
	B	-1.340	0.665	2.223	-2.373	-1.346
Grade 6 (Reference)						
Government Service/State Enterprise	Exp(B)	0.031	0.217	0.244**	0.157**	0.719**
	B	-3.486	-1.529	-1.409	-1.855	-0.330
Private Company Employees	Exp(B)	0.819	0.978	2.229	0.231	7.249
	B	-0.200	-0.022	0.801	-1.464	1.981
Own Business	Exp(B)	0.168	0.490	0.524**	0.836**	0.403**
	B	-1.781	-0.713	-0.647	-0.179	-1.687
Trade (Reference)						
Less than 15,000 Baht	Exp(B)	351.148	521.461	16.932**	15.741**	27.48**
	B	15.071	20.073	2.829	19.074	24.096
15,001 - 25,000 Baht	Exp(B)	3.068	16.17	14.92**	3.918**	41.79**
	B	1.121	2.783	2.829	1.366	3.733
25,001 - 35,000 Baht	Exp(B)	6.41	0.69	0.077**	0.211**	0.218**
	B	1.858	-2.369	-2.731	-1.559	-0.197
35,001 - 45,000 Baht	Exp(B)	1.697	2.420	2.704	0.508	0.547
	B	0.529	0.884	0.995	-0.677	-0.603
Upper than 45,000 (Reference)						
1-2 Person	Exp(B)	0.971**	0.407	0.082**	0.347**	0.018**
	B	-0.031	-0.898	-2.506	-1.057	-4.040
3-4 Person	Exp(B)	0.686	0.419	0.188**	0.063**	0.158**
	B	-0.377	-0.870	-1.673	-2.771	-1.843
5-6 Person	Exp(B)	2.885	1.984	1.645	0.486	0.851
	B	1.060	0.685	0.498	-0.722	-0.161
Upper than 6 Person (Reference)						

Table 1 (Continue)

Independent Variables		Tsc1 (Reference)				
		Tsc2	Tsc3	Tsc4	Tsc5	Tsc6
Thail Language	Exp(B)	137.887	155.917	2798.765	2134.362	474.912
	B	14.118	16.561	17.112	18.706	16.540
Science	Exp(B)	88.29**	2.11**	0.058	3.099	0.0421
	B	6.151	2.151	-2.847	1.131	-21.581
Mathamtic	Exp(B)	0.055**	0.008**	0.002**	0.021**	0.038**
	B	-2.899	-4.768	-6.036	-3.873	-8.457
Social	Exp(B)	0.244	811.961	228.467	123.651	148.154
	B	-1.409	15.909	16.944	21.002	16.618
English (Reference)						
1,000-1,500 Baht	Exp(B)	13.887	224.508	0.031**	0.087**	391.922
	B	14.118	14.625	-3.516	-4.974	17.444
1,501 - 2,000 Baht	Exp(B)	228.296	0.0168	0.00001	3.759	40.762
	B	26.151	-10.991	-11.510	-17.096	3.708
2,001 - 2,500 Baht	Exp(B)	0.055	0.022	0.142**	0.529	0.036**
	B	-2.899	-3.824	-1.954	-0.637	-3.313
Upper than 2,500 Baht (Reference)						
At least 1 day/week	Exp(B)	0.244	0.023**	0.012**	0.049**	0.117
	B	-1.409	-3.759	-4.592	-3.021	-2.143
2 - 3 days/week	Exp(B)	0.201**	5.537	0.645**	0.134**	1.119**
	B	-1.711	1.605	-0.438	-2.013	0.112
4 - 5 days/week	Exp(B)	2.481	0.783	2.108	2.302	0.155
	B	0.909	-0.245	0.746	0.834	-1.862
6 - 7 days/week (Reference)						
Online Tutoring	Exp(B)	0.135	1.570	0.021**	0.191**	0.406**
	B	-2.000	0.451	-3.878	-1.653	-0.902
Onsite Tutoring (Reference)						
Private Tutoring	Exp(B)	5.902	0.471	0.330**	0.002**	0.003**
	B	1.775	-0.753	-1.109	-6.188	-5.802
Group Tutoring (Reference)						

Note: 1. Tsc1 = Mathematics Teacher P'Bang, Tsc2 = Chemistry Teacher Au, Tsc3 = The Brain, Tsc4 = Hatyai Tutoring Institute, Tsc5 = On Demand, และ, Tsc6 = Teacher Ping Tutoring School (Dawong)

2. **Significance Level at 0.05 ***Significance Level at 0.001

จาก Table 1 ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเรียงลำดับการอธิบายตั้งแต่ตัวแปรต้นตัวแรกจนถึงตัวสุดท้ายดังนี้โดยแยกเป็นส่วนบุคคล ประกอบด้วย

(1) ปัจจัยด้านโรงเรียนที่ศึกษาอยู่พบว่า นักเรียนที่เรียนโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนโรงเรียนนรรนารีเฉลิม มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ตัวเตอร์ OnDemand และที่โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 12.10 ร้อย

ละ 26.00 และ ร้อยละ 5.50 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่เรียนโรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนโรงเรียนวรณาริเฉลิม มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อู๋ เดอะเบรน และ OnDemand เป็น 7.39 เท่า 66.01 เท่า และ 3.10 เท่า ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนั้นแล้ว นักเรียนที่เรียนโรงเรียนแสงทองวิทยา เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนโรงเรียนวรณาริเฉลิม มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 8.30 ร้อยละ 8.20 และ ร้อยละ 7.90 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ เมื่อเทียบกับนักเรียนที่เรียนโรงเรียนวรณาริเฉลิม มีแนวโน้มที่จะเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อู๋ เดอะเบรน และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) เป็น 5.69 เท่า 78.57 เท่า และ 12.62 เท่า ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(2) ปัจจัยด้านเพศพบว่าเพศหญิงเมื่อเปรียบเทียบกับเพศชายแล้ว มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนที่ เคมีอาจารย์อู๋ เป็น 3.96 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) ปัจจัยด้านระดับชั้นพบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่6 มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อู๋ เดอะเบรน สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) เป็น 36.94 เท่า 39.68 เท่า 46.09 เท่า และ 23.38 เท่า ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ปีที่3 ปีที่4 และปีที่5 เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่6 มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ OnDemand ที่ร้อยละ 6.90 ร้อยละ 0.70 ร้อยละ 5.40 และ ร้อยละ 9.30 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(4) ปัจจัยด้านอาชีพของผู้ปกครองพบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และ ผู้ปกครองประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ปกครองที่มีอาชีพค้าขาย มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 24.40 ร้อยละ 15.70 ร้อยละ 71.90 ร้อยละ 52.40 ร้อยละ 83.60 และ ร้อยละ 40.30 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

(5) ปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยของผู้ปกครองต่อเดือนพบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท และ ระหว่าง 15,001-25,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้สูงกว่า 45,000 บาท มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) เป็น 16.93 เท่า 15.74 เท่า 27.48 เท่า 14.92 เท่า 3.92 เท่า และ 41.79 เท่า ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ระหว่าง 25,001-35,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้สูงกว่า 45,000 บาท มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 7.70 ร้อยละ 21.10 และร้อยละ 21.80 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(6) ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครอบครัวพบว่า นักเรียนที่มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 1-2 คน เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 6 คนขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อุ๋ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 97.10 ร้อยละ 8.20 ร้อยละ 34.70 และ 1.80 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้แล้ว นักเรียนที่มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 3-4 คน เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 6 คนขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 18.80 ร้อยละ 6.30 และ ร้อยละ 15.80 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนกวดวิชา ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านวิชาที่เลือกเรียนกวดวิชาพบว่า นักเรียนที่เลือกเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อุ๋ และ เดอะเบรน เป็น 88.29 เท่า และ 2.11 เท่า ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในขณะที่นักเรียนที่เลือกเรียนกวดวิชาคณิตศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เลือกวิชาภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อุ๋ เดอะเบรน สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 5.50 ร้อยละ 0.80 ร้อยละ 0.20 ร้อยละ 2.10 และ ร้อยละ 3.80 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(2) ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาพบว่า นักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา ระหว่าง 1,000-1,500 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาที่มากกว่า 2,500 บาทขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ และ OnDemand ที่ร้อยละ 3.1 และ ร้อยละ 8.7 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่นักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาระหว่าง 2,001-2,500 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาที่มากกว่า 2,500 บาทขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 14.2 และ ร้อยละ 3.6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) ปัจจัยด้านจำนวนวันที่เรียนกวดวิชา/สัปดาห์พบว่า นักเรียนที่เรียนกวดวิชาอย่างน้อย 1 วัน/สัปดาห์ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนกวดวิชา 6-7 วัน/สัปดาห์ มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ เดอะเบรน สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ และ OnDemand ที่ร้อยละ 2.30 ร้อยละ 1.20 และ ร้อยละ 4.90 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ในขณะที่นักเรียนที่เรียนกวดวิชา 2-3 วัน/สัปดาห์ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนกวดวิชา 6-7 วัน/สัปดาห์ มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อุ๋ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ และ OnDemand ที่ร้อยละ 20.10 ร้อยละ 64.50 และ ร้อยละ 13.40 ตามลำดับ แต่มีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนกวดวิชาที่ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ 1.12 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(4) ปัจจัยด้านลักษณะการเรียนกวดวิชาที่เลือกพบว่า นักเรียนที่เลือกลักษณะการเรียนแบบออนไลน์ เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะการเรียนแบบออนไซต์ มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ติวเตอร์ OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ

2.1 ร้อยละ 19.1 และ ร้อยละ 40.6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และ

(5) ปัจจัยด้านรูปแบบการเรียนกวดวิชาที่เลือกพบว่า นักเรียนที่เลือกรูปแบบการเรียนแบบตัวต่อตัว เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเรียนแบบเรียนรวมเป็นกลุ่ม มีแนวโน้มที่จะไม่เลือกเรียนกวดวิชาที่ สถาบันกวดวิชาหาดใหญ่ตัวต่อตัว OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว้องก์) ที่ร้อยละ 33.0 ร้อยละ 0.2 และ ร้อยละ 0.3 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปและการอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปและอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงที่ตั้งอยู่ในใจกลางอำเภอหาดใหญ่ มีสัดส่วนเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย กำลังเรียนอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงชั้นเริ่มต้นของมัธยมศึกษาตอนปลายที่ อนุমানได้ว่านักเรียนในช่วงชั้นนี้ให้ความสนใจกับการเรียนกวดวิชามากกว่าชั้นอื่น ๆ ผู้ปกครองมีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว ผู้ปกครองมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 25,001 - 35,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน นักเรียนส่วนใหญ่เรียนกวดวิชาที่ เดอะเบรน เลือกเรียนกวดวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาคณิตศาสตร์ มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชามากกว่า 2,500 บาท เรียนกวดวิชา 2-3 วัน/สัปดาห์ โดยเลือกเรียนเป็นลักษณะออนไลน์และเรียนเป็นรูปแบบตัวต่อตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pattanajak (2012) และ ที่พบว่าวิชาคณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครขอนแก่นเลือกเรียนมากที่สุด และมีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาต่อคอร์สอยู่ในช่วง 2,501-3,000 บาท ในขณะที่งานวิจัยของ Suthus (2010) พบว่า สัดส่วนเพศหญิงมีมากกว่าเพศชายที่เลือกเรียนกวดวิชา ผู้ปกครองประกอบอาชีพในภาคธุรกิจเอกชน มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท

2. ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี Multinomial Logistic Regression ด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า โรงเรียนที่กำลังเรียนอยู่ เพศ ระดับชั้นที่กำลังเรียน อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครองนักเรียน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกสถานที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunluesin et al. (2017) และงานวิจัยของ Promloke and Gronphet (2013) ที่ใช้วิเคราะห์ด้วยวิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (t-test) พบว่า เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การตัดสินใจเลือกเรียนสถาบันกวดวิชาแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ Khamvisas (2014) และ Wootmongcolpanit (2016) ที่ใช้วิเคราะห์ด้วยวิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (t-test) เช่นกัน พบว่า เพศ ระดับชั้นที่กำลังเรียน รายได้ของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันกวดวิชาที่แตกต่างกัน

ข้อสังเกตจากปัจจัยโรงเรียนที่กำลังเรียนอยู่พบว่า นักเรียนที่เรียนโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย และโรงเรียนแสงทองวิทยามีพฤติกรรมการเลือกที่เรียนกวดวิชาที่คล้าย ๆ กัน และแตกต่างจากโรงเรียนวรรณิเฉลิม นั่นคือนักเรียนจากโรงเรียนทั้งสองดังกล่าวเลือกที่จะเรียนกวดวิชาที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ เคมีอาจารย์อู๋ และ เดอะเบรน มากกว่าสถาบันกวดวิชาตัวเลือกอื่น ๆ นั้นหมายความว่าสถาบันกวดวิชาดังกล่าวเมื่อเทียบกับที่คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์แล้ว จะมีนักเรียนจากโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยและโรงเรียนแสงทองวิทยามากกว่านักเรียนจากโรงเรียนวรรณิเฉลิม นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า นักเรียนที่

เรียนโรงเรียน มอ. วิทยานุสรณ์และโรงเรียนมหาวชิราวุธมีพฤติกรรมเลือกที่เรียนกวดวิชาที่คล้าย ๆ กัน และแตกต่างจากโรงเรียนวรนาธิเฉลิม นั่นคือนักเรียนจากโรงเรียนทั้งสองดังกล่าวเลือกที่จะเรียนกวดวิชาที่ เคมีอาจารย์อุ๋ เตอะเบรน OnDemand และ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ปิง (ดาว์อังก) มากกว่าที่ คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์ นั่นหมายความว่าสถานที่เรียนกวดวิชาดังกล่าวเมื่อเทียบกับที่คณิตศาสตร์ครูพี่แบงค์แล้ว จะมีนักเรียนจากโรงเรียน มอ. วิทยานุสรณ์และโรงเรียนมหาวชิราวุธมากกว่านักเรียนจาก โรงเรียนวรนาธิเฉลิม แต่ยังไม่สามารถอธิบายเหตุผลหรืออภิปรายได้อย่างชัดเจนว่าเพราะเหตุใด โรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ดังกล่าวนี้จึงมีอิทธิพลในการเลือกที่เรียนกวดวิชาที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยยังขาดตัวแปรด้านเหตุผลในการเลือกที่เรียนกวดวิชาเพื่อสามารถนำมาอธิบายข้อมูลนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตามผลของงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tanusa et al. (2017) ที่วิเคราะห์ด้วยสถิติ f-test พบว่านักเรียนที่เรียนในสถานศึกษาที่ต่างกัน ส่งผลต่อการเลือกโรงเรียนกวดวิชาที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบ Multinomial Logistic Regression จึงไม่สามารถอภิปรายเปรียบเทียบงานวิจัยอื่นกับกับงานวิจัยนี้ได้อย่างสมบูรณ์

3. ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี Multinomial Logistic Regression ด้านปัจจัยด้านพฤติกรรม การเรียนกวดวิชา พบว่า วิชาที่เลือกเรียนกวดวิชา ซึ่งส่วนใหญ่เลือกเรียนกวดวิชาคณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา ซึ่งส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา มากกว่า 2,500 บาท จำนวนวัน/สัปดาห์ที่เรียนกวดวิชา ซึ่งส่วนใหญ่เลือกเรียนกวดวิชา 2-3 วัน/สัปดาห์ ลักษณะ การเรียนกวดวิชาซึ่งส่วนใหญ่เลือกเรียนเป็นลักษณะออนไลน์ และรูปแบบการเรียนกวดวิชาซึ่งส่วนใหญ่ เลือกเป็นรูปแบบตัวต่อตัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกสถานที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonmahasit (2011) ซึ่งใช้สถิติสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในการ เรียนกวดวิชาส่งผลต่ออุปสงค์การเรียนกวดวิชา ซึ่งในทางทฤษฎีอุปสงค์แล้ว ราคาสินค้าถือเป็นปัจจัย หลักสำคัญที่กำหนดความต้องการของผู้บริโภคต่อสินค้านั้น ในขณะที่งานวิจัยของ Yimniyom (2016) พบว่า หลักสูตรในการเรียนกวดวิชาเป็นปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนกวดวิชาของ นักเรียนชั้นมัธยมปลายในอำเภอเมืองนนทบุรี ในขณะที่ด้านผู้สอน ด้านราคา และด้านสถานที่ ไม่มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนกวดวิชาของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนกลยุทธ์แก่โรงเรียนกวดวิชาที่เปิด ดำเนินการโดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้จากผลการวิจัยที่พบว่า เช่น โรงเรียน กวดวิชาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ เตอะเบรน และวิชาที่นักเรียนเลือกเรียนกวดวิชา มากที่สุดคือ วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรต้นด้านส่วนบุคคลและด้าน พฤติกรรมการเรียนกวดวิชาล้วนแล้วมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่เรียนกวดวิชา ดังนั้นเพื่อให้ เกิดประสิทธิผลที่ดีในการดำเนินงานของโรงเรียนกวดวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา สามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นเอกสารประกอบการจัดทำแผนการดำเนินงานและปรับกลยุทธ์การ ให้บริการแก่ลูกค้าที่เป็นนักเรียนที่สนใจเรียนกวดวิชาได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตหรือการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากมีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถถอยออกจากงานวิจัยนี้ได้อีก เช่น เหตุผลที่นักเรียนเลือก เรียนกวดวิชา เหตุผลที่นักเรียนเลือกเรียนกวดวิชาในรายวิชาต่าง ๆ รายวิชาใดที่มีค่าใช้จ่ายในการเรียน

กวดวิชาแพงที่สุด ความพึงพอใจในการเรียนกวดวิชา เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ทำการศึกษาประเด็นดังกล่าวในงานวิจัยนี้ ดังนั้นผู้สนใจสามารถทำได้ในงานวิจัยครั้งต่อไป นอกจากนั้นแล้วงานวิจัยนี้ยังขาดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้สถิติ Multinomial Logistic Regression มาใช้ประกอบการร่วมอภิปราย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป หากตัวแปรที่ศึกษาสามารถใช้สถิติดังกล่าวได้จะทำให้งานวิจัยของผู้สนใจมีมิติมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Benckwitz, L., Guill, K., Roloff, J., Omerogullari, M., & Koller, O. (2022). Investigating the Relationship Between Private Tutoring, Tutors' Use of an Individual Frame of Reference, Reasons for Private Tutoring, and Students' Motivational-Affective Outcomes. *Journal of Psychology and Education: Learning and Individual Differences*, 95, 102137.
- Boonmahasit, R. (2011). *Factors Determining the Demand for Tutoring Students of Secondary School Students at the Square*. Unpublished Master's Project. Master of Economics Degree in Economics of Human Development. Srinakharinwirot University.
- Bunluesin, C., Kitkhong, P., Kimnuen, P., Nooboon, R., Rakwong, W., Barasan, A., & Sansompron, N. (2017). Factors Influencing High School Students in Their Selection of a Tutoring School in Muang Surat Thani. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 36(3), 56-66.
- Cochran W. G. (1963). *Sampling Technique* (2nd ed.). John Wiley and Sons Inc.
- Disponsant, P. (2022). Satisfaction Expectation and Demand in Online Class of Tutoring School During COVID-19 Pandemic. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(4), 140-154.
- Ekakul, T. (2000). *Research Methods, Behavioral and Social Sciences*. Ubon Ratchathani Rajabhat Institute.
- Khamvisas, C. (2014). Marketing Factors Affecting the Decision Motives to Choose the Tutorial School of High School's Students in Chonburi Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 8(17), 55-71.
- Maneepon, N. (2015). *Factors Influencing Parents' Decision to Enroll their Primary School Children in a Tutorial School in Mueang Chiang Mai District*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Economics. Chiang Mai University.
- Pattanajak, N. (2012). *The Factors of Choosing Academic Institution of High School Student at Khon Kaen Municipality*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Business Administration in Marketing. Khon Kaen University.
- Promloke, S., & Gronphet, S. (2013). Parents' Motivation and Behaviours in Selecting a Private Tutoring School for Their Children in Primary Education in Rangsit-Ongkarak, Klong 1-7 Areas, Pathum Thani Province. *Valaya Alongkorn Review*, 3(2), 15-26.

- Siwareepan, N. (2020). *The Effects of Private Tutoring on Academic Achievement in Thailand*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Economics. Thammasat University.
- Songkhla Primary Educational Area Service Office 2. (2018). *Non-Formal Private School Registration in the Year 2018*. Songkhla: Songkhla Primary Educational Area Service Office 2.
- Suthus, O. 2010. *An Analysis of Market Structure of Tutorial Schools in Patumwan District, Bangkok*. Unpublished Master Economics Degree Thesis. Master in Managerial Economics. Srinakharinwirot University.
- Tanusa, N., Wanpairoh, S., & Udom, S. (2017). *Factors in Selection of Tutorial School by High School Students in Songkhla Province*. The 9th Rajamangala University of Technology National Conference: Creative RMUT and Sustainable Innovation for Thailand 4.0, 798-807. Rajamangala University of Technology.
- Thammason, N., & Rungrojsuwan, S. (2017). Tutorial Study: The Consumption of Signs among Thai Students. *MFU Connexion*, 6(2), 127-159.
- Wanichbuncha, K. (2008). *Multivariate Data Analysis* (3rd ed.). Faculty of Accountancy and Commerce: Chulalongkorn University. Bangkok
- Wootmongcolpanit, S. (2016). *Factors Affecting Consumer Choice of Grade 7-12 Tutorial School in Bangkok*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Business Administration. Thammasat University.
- Yimniyom, M. 2016. *Factors Affecting Secondary Students' Decision Making to Attend Tutorial Schools in District, Nonthaburi*. Unpublished Master Business Degree Thesis. Master of Business Administration. RajamangalaUniversity of Technology Phra Nakhon.

ปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อส่งเสริมการเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยว ฝั่งอันดามันของประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

Key Success Factors for Enhancing the Revenue Growth of Tourism Businesses along the Andaman Coast of Thailand during the COVID-19 Pandemic

วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์¹ และ สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ^{2*}

Wipada Thaothampitak¹ and Sippavit Wongsuwatt^{2*}

วันที่รับบทความ : 23/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 23/03/2566

วันตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวฝั่งอันดามันของประเทศไทย และ 2) ตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ใช้การวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ฝั่งอันดามัน จำนวน 419 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยกำลังสองน้อยที่สุด ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมีการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านคุณค่าทางธุรกิจ คุณภาพการบริการ และมาตรฐานสุขอนามัย ไปใช้ในการดำเนินธุรกิจอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์การถดถอยกำลังสองน้อยที่สุดแสดงถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จบางด้านมีอิทธิพลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในภาพรวมและจำแนกตามเขตพื้นที่เมืองหลักและเมืองรอง โดยในส่วนของข้อเสนอแนะ ควรให้ความสำคัญกับการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินธุรกิจอย่างเหมาะสม เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจะมีวิธีการและรูปแบบในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและยังส่งผลต่อการเติบโตของรายได้สำหรับธุรกิจการท่องเที่ยวอีกด้วย

คำสำคัญ: ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การเติบโตของรายได้ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว อันดามัน

Abstract

This research aims to 1) study key success factors in business operations of tourism enterprises belong the Andaman Coast of Thailand and 2) examine the influence

¹ ดร., หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Ph.D. in Tourism Management, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus

² ดร., หลักสูตรการเงิน ประกันภัยและการจัดการความเสี่ยง คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Ph.D. in Finance, Insurance, and Risk Management, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus

* Corresponding author: E-mail address: sippavitch.w@psu.ac.th

of implementing key success factors on the revenue growth of the tourism enterprises. Quantitative research method was used. Data was collected from 419 tourism entrepreneurs along the Andaman Coast of Thailand using a questionnaire. The data was analyzed using descriptive and inferential statistics, including frequencies, percentages, means, standard deviations, and OLS regressions. Research results revealed that there was a high level of implementation of key success factors, included business partner, service quality, and hygiene standard, in the business operations of the enterprises. In addition, the OLS results revealed that some elements of the key success factors had a statistical influence on the tourism enterprises' revenue growth both overall and for those classified as first-tier and second-tier tourism cities. In regard to recommendations, key tourism enterprise management and stakeholders should be made aware of the importance of the implementation of key success factor principles and take their importance for successful business operations, appropriately due to the need for tourism enterprises to have a systematic approach and method to cope with the changes and crises that might occur in the future and also influence on the revenue growth for tourism business as well.

Keywords: Key Success Factor, Revenue Growth, Tourism Entrepreneur, Andaman

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คือ องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งการท่องเที่ยวภายในประเทศและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการที่มีความหลากหลาย สำหรับภาคเอกชนที่มีบทบาทในการบริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางไปเยือนยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีหลากหลายประเภท เช่น ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจบริการ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อภาคการท่องเที่ยวและบริการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นผู้ดำเนินการและอำนวยความสะดวกในการจัดการการท่องเที่ยวของลูกค้าแบบเบ็ดเสร็จ โดยมีรูปแบบและประเภทของการบริการและการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของการดำเนินธุรกิจ อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางด้านเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบการแสวงหูกู้กลุ่มเป้าหมายและการให้บริการลูกค้าของธุรกิจการท่องเที่ยวมีการปรับตัวที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจ (Nazir & Ul Haq, 2017)

ตั้งแต่ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในปี พ.ศ. 2563 ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้รับผลกระทบอย่างหนัก และยังเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบเป็นอันดับแรกอีกด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจำเป็นต้องหยุดการดำเนินการทั้งหมดตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของภาครัฐ จนส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจขาดรายได้จากการดำเนินงาน แม้จะมีการผ่อนปรนมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 จากทางภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น แต่รูปแบบและวิธีการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ธุรกิจการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนภาคการท่องเที่ยวที่จะผลักดันและขับเคลื่อนให้อุตสาหกรรมมีทิศทางเติบโตที่ดีขึ้น มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางไปยัง

แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ในทางกลับกัน หากจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จากความสามารถในการแข่งขันที่ไม่เพียงพอ หรือไม่สามารรถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม อันเป็นตัวบ่งชี้ถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของประเทศที่สะท้อนถึงปัญหาทางด้านการท่องเที่ยวในระดับประเทศอย่างเห็นได้ชัด อาทิ การปิดกิจการของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว การว่างงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ การขาดความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงและผลกระทบที่รุนแรง และการขาดสภาพคล่องทางการเงินในการดำเนินธุรกิจ โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีการหดตัวอย่างฉับพลัน เป็นผลมาจากการแพร่ระบาดที่มีความรุนแรงและรวดเร็ว อันเป็นผลให้หลายภาคส่วนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างหนัก ไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจสินค้าที่ระลึก และธุรกิจอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วงเวลาระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2563 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีเพียง 6.69 ล้านคน ลดลงร้อยละ 59.97 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2562 และรายได้รวมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ 332,000 ล้านบาท ซึ่งลดลงร้อยละ 59.57 หรือลดลง 489,000 ล้านบาท เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2562 (Thairath, 2020)

จึงเป็นเหตุผลสำคัญของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อให้องค์กรเกิดการเติบโตของธุรกิจอย่างมั่นคง และพร้อมรับมือกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่ามกลางสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ ซึ่งยังมีการศึกษาและวิจัยที่ค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของชาติที่มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการผ่านการยกระดับองค์ความรู้และศักยภาพของบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งองค์ความรู้เชิงวิชาการที่สำคัญของการศึกษาวิจัย คือ ประโยชน์ของการตระหนักและให้ความสำคัญกับการประยุกต์องค์ความรู้ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทสำคัญของการยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการท่องเที่ยวและบริการของภูมิภาคและระดับประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจ อันมีส่วนสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวฝั่งอันดามันของประเทศไทย
2. เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

สมมติฐานการวิจัย

H_{1A-1G}: ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ (H_{1A}) การเงิน (H_{1B}) การตลาดทางการท่องเที่ยว (H_{1C}) การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า (H_{1D}) คู่ค้าทางธุรกิจ (H_{1E}) คุณภาพการบริการ (H_{1F}) และ มาตรฐานสุขอนามัย (H_{1G})) ส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

ทบทวนวรรณกรรม

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล (Vivek et al., 2020) โดยในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 3.08 ล้านล้านบาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ 4 ของโลก เป็นการเติบโตในเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ได้จากอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว (BLT Bangkok, 2019) ประเทศไทยมีความโดดเด่นทางด้านการให้บริการซึ่งเป็นที่ยอมรับและน่าประทับใจ รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนค่าครองชีพที่อยู่ในระดับต่ำกว่าคู่แข่งหลายประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นความได้เปรียบด้านการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการไทย ทั้งนี้ยังส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 1.63 ล้านล้านบาท ในปี พ.ศ. 2559 เป็น 1.93 ล้านล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.61 นอกจากนี้ ยังพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 32.52 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2559 เป็น 39.79 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20.92 (Economics Tourism and Sports Division, 2020)

ธุรกิจการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตและการขยายตัวสูง โดยมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่สำคัญ นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค การค้าและการลงทุน และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย อาทิ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจสินค้าที่ระลึก และธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเรียกธุรกิจเหล่านี้ว่าเป็นธุรกิจการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ธุรกิจที่พักสำหรับผู้มาเยือน 2) ธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่ม 3) ธุรกิจบริการขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟ 4) ธุรกิจบริการขนส่งผู้โดยสารทางรถยนต์ 5) ธุรกิจบริการขนส่งผู้โดยสารทางเรือ 6) ธุรกิจบริการขนส่งผู้โดยสารทางเครื่องบิน 7) ธุรกิจบริการเช่าอุปกรณ์การขนส่ง 8) ธุรกิจบริการตัวแทนนำเที่ยวและบริการจองอื่น ๆ 9) ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 10) ธุรกิจบริการเกี่ยวกับกีฬาและนันทนาการ 11) ธุรกิจสินค้าจำพวกของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว และ 12) ธุรกิจบริการที่มีลักษณะเพื่อการท่องเที่ยว (United Nations, 2010)

แนวคิดการเติบโตของรายได้

การเติบโตของธุรกิจมีการให้คำจำกัดความที่หลากหลาย รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของผู้ใช้และวัตถุประสงค์ในการบ่งชี้การเติบโตของธุรกิจ ซึ่งอาจจะเป็นมุมมองที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันโดยตรง (Leitch et al., 2010) มีตัวแปรมากมายในการวัดการเติบโตของธุรกิจและสะท้อนถึงการเติบโตขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ยอดขาย การจ้างงาน กำไรสุทธิ จำนวนของลูกค้า ส่วนแบ่งตลาด และขนาดของสินทรัพย์ เป็นต้น (Hossain et al., 2016) ในมุมมองทางการเงิน การเติบโตของธุรกิจมักถูกวัดโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปริมาณของยอดขายในปีปัจจุบันกับปีก่อนหน้า ซึ่งมุ่งเน้นการวัดเชิงปริมาณเพื่อสะท้อนมูลค่าของการเติบโตของธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม (Siddique et al., 2016) งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นการศึกษาการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการ

ท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาของการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อสะท้อนถึงอิทธิพลของการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการประกอบธุรกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว

ในการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวหรือการประกอบธุรกิจใด ๆ ล้วนมุ่งหวังความสำเร็จขององค์กร ในแง่มุมมองและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละธุรกิจ ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ มาจากกระบวนการวางแผนและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินผลการดำเนินการขององค์กร อาทิ ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์มีปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ คือ ความสัมพันธ์กับลูกค้าที่ส่งเสริมให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้น (Mothilal et al., 2012) อุตสาหกรรมการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมีปัจจัยความสำเร็จคือ การออกแบบใหม่ (Redesign) ในระบบการผลิต กลยุทธ์ขององค์กร และทรัพยากรมนุษย์ (Kumar et al., 2018; Seth et al., 2016) ในบริบทของธุรกิจท่องเที่ยว ถือเป็นหนึ่งในธุรกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในการดำเนินธุรกิจ เพราะต้องเกิดการพบปะ พูดคุย และบริการลูกค้าอย่างทันทีทันใด จึงเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวสะท้อนถึงความสำเร็จระดับประเทศที่มีจุดเด่นและจุดขายในด้านการท่องเที่ยว เพราะเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาการดำเนินธุรกิจในระดับองค์กร จำนวนของบริษัทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการแข่งขันทางธุรกิจก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ซึ่งปัจจัยความสำเร็จสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวนั้น มีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสมในการนำไปใช้ขององค์กร นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอีกมากมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น การศึกษาเกี่ยวกับโรงแรมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน (Accommodation) เหตุการณ์ต่าง ๆ (Events) และการตลาด (Marketing) โดยปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Marais et al. (2017) ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) การเงิน (Finances) ลูกค้า (Customer) คุณภาพ (Quality) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) การตลาด (Marketing) ระบบ (Systems) สุขอนามัย (Hygiene) และผลิตภัณฑ์ (Products)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาและกำหนดปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวทั้งสิ้น จำนวน 7 ปัจจัย โดยได้ปรับบางปัจจัยเข้าด้วยกันที่มีความสอดคล้องกับบริบทของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย และยังสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรมนุษย์ 2) การเงิน 3) การตลาดทางการท่องเที่ยว 4) การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า 5) คู่ค้าทางธุรกิจ 6) คุณภาพการบริการ และ 7) มาตรฐานสุขอนามัย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและการเติบโตของรายได้

การเติบโตของธุรกิจมีผลมาจากหลายปัจจัยที่สนับสนุนและผลักดันให้ธุรกิจสามารถก้าวไปข้างหน้าในทิศทางที่ดีขึ้นได้อย่างมั่นคง อาทิ ผลประกอบการ เงินทุนหมุนเวียน ประสิทธิภาพในการลดค่าใช้จ่าย ตลอดจนโอกาสในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรในการแสวงหาและใช้โอกาสอย่างคุ้มค่า การดำเนินธุรกิจโดยอาศัยปัจจัยแห่งความสำเร็จจึงมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมการเติบโตขององค์กรในบริบทต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ทุนมนุษย์ขององค์กรที่เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จและส่งผลต่อการเติบโตขององค์กร (Zimmermann, 2017) นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้าน

การเงินขององค์กร เช่น ยอดขาย สินทรัพย์ ความสามารถในการทำกำไร และขนาดขององค์กร ยังส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจอีกด้วย (Dang et al., 2019; Fuertes-Callen & Cuellar-Fernandez, 2019; Hossain et al., 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริการและปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าโดยตรง คุณภาพการบริการจึงมีความสำคัญต่อองค์กรในการสร้างความสำเร็จและการเติบโตของธุรกิจ (Nair, 2016; Wijetunge, 2016) สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงคาดการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจจะส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งนำปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจไปใช้ จะยังทำให้การเติบโตของรายได้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1 โดยเริ่มจากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว และตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ จากนั้น จึงวิเคราะห์ผลการศึกษาเพื่อสรุปผลการวิจัยที่แสดงถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งเสริมการเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวฝั่งอันดามันของไทย

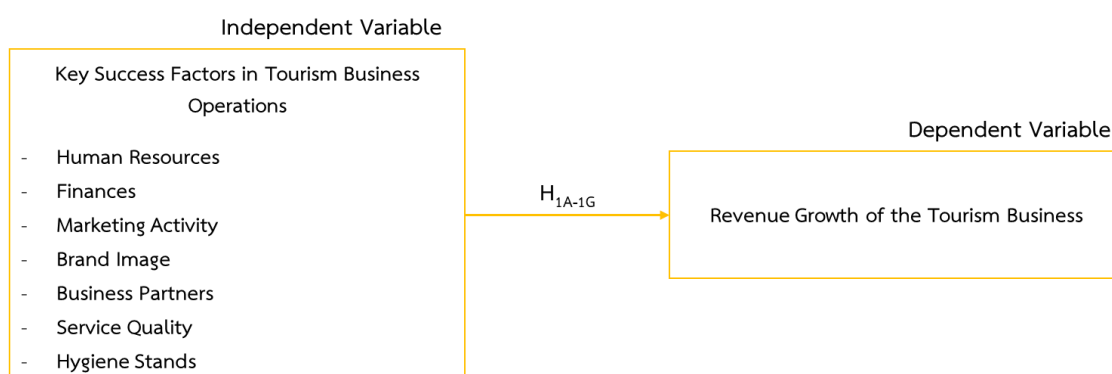

Figure 1 Research Framework

ระเบียบวิธีการศึกษา

สำหรับการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการศึกษาการปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยมุ่งหวังการเข้าใจในบริบทของการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อให้ได้รายละเอียดภาพรวมของธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ฝั่งอันดามันของประเทศไทย ในขณะที่การตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 2 ผู้วิจัยเลือกใช้การทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อตรวจสอบอิทธิพลดังกล่าว

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อนำมาพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire)

2) ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบมาตรฐานด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การนำส่งโครงการวิจัย และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ PSU IRB 2021 – LL – Cm 007 (Internal) รับรองไว้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2564

3) ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามจากการพิจารณาข้อคำถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการทดสอบทางสถิติ จากการทดลองด้วยประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา และตรวจสอบความเข้าใจในแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีค่าการวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 0.98

4) ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบขนาดของประชากรหรือหน่วยในการวิเคราะห์ คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มผ่านการใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ เพื่อสุ่มหาตัวอย่างจากรายชื่อผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยใช้วิธีแบบโควตา จากเกณฑ์จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งหมดในแต่ละจังหวัด เพื่อดำเนินการติดต่อและส่งแบบสอบถามไปยังผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวทุกรายจากการสุ่มตามรายละเอียดข้อมูลจากการเก็บรวบรวม

5) ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามจากขั้นตอนการสุ่มไม่ตอบรับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อและรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการอื่น อาทิ การเดินทางไปพบผู้ประกอบการ การติดต่อผ่านทางระบบออนไลน์ และการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เพื่อให้สัดส่วนการตอบกลับเป็นไปตามที่กำหนดไว้

6) ผู้วิจัยใช้เทคนิคทางสถิติเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวที่จดทะเบียนประกอบการในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทยทั้ง 6 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง สตูล และระนอง โดยผู้ที่สามารถตอบแบบสอบถามต้องเป็นเจ้าของธุรกิจหรือผู้บริหารขององค์กรตั้งแต่ระดับผู้จัดการขึ้นไป ตามแนวคิดของ Bertrand and Schoar (2003) ที่บ่งชี้ว่า ผู้บริหารขององค์กรตั้งแต่ระดับผู้จัดการขึ้นไป อย่างน้อยที่สุดจำนวน 1 คน สามารถสะท้อนหรือเป็นตัวแทนขององค์กรในการตอบคำถามได้

จากการสำรวจจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย พบว่า มีข้อมูลสถิติเพียงบางส่วนเท่านั้น อาทิ ข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก แต่ข้อมูลผู้ประกอบการประเภทธุรกิจอื่น ๆ ผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนหรือมีแหล่งข้อมูลที่จดทะเบียนประกอบการไว้อย่างชัดเจน จึงได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของ Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ขั้นต่ำจำนวน 384 ราย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบผสม โดยการกำหนดโควตาแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนนักท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด เนื่องจากมีข้อมูลทางสถิติที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถสะท้อนบริบทการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในแต่ละจังหวัดได้ โดยกระจายสัดส่วนตามลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ ประเภทของผู้ประกอบการ เขตพื้นที่จดทะเบียนประกอบการ และประเภทของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2562 จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต ร้อยละ 49.54 จังหวัดกระบี่ ร้อยละ 22.97 จังหวัดพังงา ร้อยละ 16.67 จังหวัดตรัง ร้อยละ 5.31 จังหวัดสตูล ร้อยละ 2.10 และจังหวัดระนอง ร้อยละ 3.41 (Ministry of Tourism and Sport, 2019)

ในการเก็บข้อมูล ได้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว จำนวน 419 ราย โดยใช้การสุ่มแบบแบบโควตา กระจายสัดส่วนอย่างครอบคลุมจำแนกตามลักษณะของประเภทของผู้ประกอบการ เขตพื้นที่จดทะเบียนประกอบการ และประเภทของธุรกิจการท่องเที่ยว โดยผ่านเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 419 คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2564 โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion Criteria)

- 1) เป็นเจ้าของหรือผู้บริหารของธุรกิจการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับผู้จัดการขึ้นไป
- 2) อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการวิจัย

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง (Exclusion Criteria)

- 1) ต้องการยกเลิกการเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม
- 2) มีภาวะที่ไม่สามารถตอบแบบสอบถามหรือต้องใช้เวลานานได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว 2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว และ 3) การเติบโตของรายได้

ข้อมูลลักษณะของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นส่วนที่แสดงถึงลักษณะของผู้ประกอบการเป็นหลัก ได้แก่ 1) ประเภทของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว แบบห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด 2) เขตพื้นที่จดทะเบียนประกอบการ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง สตูล และระนอง และ 3) ประเภทธุรกิจของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจขนส่ง และธุรกิจสินค้าของที่ระลึก โดยพัฒนาข้อคำถามมาจากการทบทวนวรรณกรรม (United Nations, 2010)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว โดยพัฒนาข้อคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยก่อนหน้านี้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 6 ข้อคำถาม (Noudehi et al., 2017) 2) ด้านการเงิน จำนวน 5 ข้อคำถาม (Chingarande & Saayman, 2018; Martinez et al., 2019) 3) ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อคำถาม (Amin & Priansah, 2019; Bencheva et al., 2019; Font & McCabe, 2017) 4) ด้านการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า จำนวน 5 ข้อคำถาม (Aaker et al., 2012; Huo, 2017; Valek, 2017) 5) ด้านคู่ค้าทางธุรกิจ จำนวน 4 ข้อคำถาม (Herawaty & Tresna, 2018; Mustikaningsih et al., 2019) 6) ด้านคุณภาพการบริการ จำนวน 5 ข้อคำถาม (Parasuraman et al., 1991) และ 7) ด้านมาตรฐานสุขอนามัย จำนวน 4 ข้อคำถาม ใช้มาตรวัดเรียงอันดับแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ จากระดับ 1 (น้อยที่สุด) จนถึงระดับ 5 (มากที่สุด) และดำเนินการคำนวณหาค่าเฉลี่ยเพื่อปรับลักษณะของข้อมูลให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การเติบโตของรายได้ เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวด้านรายได้ โดยวัดเป็นอัตราการเติบโตทางธุรกิจในปี พ.ศ. 2563 เทียบกับปี พ.ศ. 2562 โดยพัฒนาข้อคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยก่อนหน้านี้ (Golann, 2006; Hossain et al., 2016) ดังสูตรการคำนวณ (รายได้ปี 2563/รายได้ปี 2562)

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในการพิจารณา รวมทั้งผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เครื่องมือแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและมีความเหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างชัดเจน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบ Pilot Test จำนวน 30 ชุด เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรง (Validity Test) และความน่าเชื่อถือ (Reliability Test) ของแบบสอบถามก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

สำหรับการทดสอบความเที่ยงตรง ตามแนวคิดของ Carlson and Herdman (2012) ระบุเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการทดสอบความเที่ยงตรง โดยพิจารณาจากค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ควรมีค่ามากกว่า 0.7 และค่า P-value ของ Bartlett's Test of Sphericity ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 เป็นการแสดงถึงความเหมาะสมของข้อคำถามและตัวแปรแต่ละตัว ไม่มีความสัมพันธ์กันเอง โดยผลการทดสอบความเที่ยงตรง พบว่า ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจมีค่า KMO เท่ากับ 0.951 และค่า P-Value เท่ากับ 0.000 โดยมีค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.550 – 0.831 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามสำหรับตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จมีความเหมาะสมและมีความเที่ยงตรง สำหรับการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ตามแนวคิดของ Taherdoost (2016) ระบุเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากค่า Cronbach's Alpha (α) ควรมีค่ามากกว่า 0.6 โดยผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ พบว่า องค์ประกอบของตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จทุกด้านมีค่า Cronbach's Alpha (α) อยู่ระหว่าง 0.908 – 0.953 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามของตัวแปรในแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือที่เพียงพอ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปข้อมูลประชากรการวิจัยในข้อที่ 1 และใช้การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ (Causal Model Analysis) โดยการวิเคราะห์การถดถอยกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square Regression: OLS Regression) ตามแนวคิดของ De Souza and Junqueira (2005) ซึ่งเป็นตัวประมาณค่าที่มีความไม่เอนเอียงเชิงเส้นที่ดีที่สุด (Best Linear Unbiased Estimator: BLUE) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ผลการศึกษา

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย จำนวน 419 ราย ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว จำนวน 153 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมา คือ ผู้ประกอบการแบบห้างหุ้นส่วนสามัญ จำนวน 109 ราย (ร้อยละ 26.0) ห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 88 ราย (ร้อยละ 21.0) และบริษัทจำกัด จำนวน 69 ราย (ร้อยละ 16.5) เมื่อพิจารณาตามเขตพื้นที่จดทะเบียนประกอบการ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมา คือ จังหวัดกระบี่ จำนวน 80 ราย (ร้อยละ 19.1) จังหวัดสตูล จำนวน 80 ราย (ร้อยละ 19.1) จังหวัดพังงา จำนวน 70 ราย (ร้อยละ 16.7) จังหวัดตรัง จำนวน 65 ราย (ร้อยละ 15.5) และจังหวัดระนอง จำนวน 24 ราย (ร้อยละ 5.7) เมื่อจำแนกตามประเภทธุรกิจท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.3 รองลงมา คือ ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก จำนวน 92 ราย (ร้อยละ 22.0) ผู้ประกอบการธุรกิจ

อาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 90 ราย (ร้อยละ 21.5) ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่ง จำนวน 82 ราย (ร้อยละ 19.6) และผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก จำนวน 53 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.6 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 30 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.67 และเพศชาย จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.33 โดยมีอายุเฉลี่ย 32 ปี และมีประสบการณ์ทำงานในธุรกิจการท่องเที่ยวเฉลี่ย 7.56 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 76.67 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.33 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.0

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว จากการสะท้อนความคิดเห็นและสถานการณ์ในปัจจุบันของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในภาพรวม ดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย มาตรฐานสุขอนามัยของผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ (ค่าเฉลี่ย = 4.03; อันดับ 1) รองลงมาคือ คุณภาพการบริการ (ค่าเฉลี่ย = 3.83; อันดับ 2) ประสิทธิภาพของคู่ค้าทางธุรกิจ (ค่าเฉลี่ย = 3.54; อันดับ 3) และกิจกรรมด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.47; อันดับ 4) ในขณะที่ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย = 3.39; อันดับ 5) รองลงมาคือ การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.17; อันดับ 6) และการเงิน (ค่าเฉลี่ย = 3.02; อันดับ 7)

องค์ประกอบย่อยของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวสะท้อนเกี่ยวกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 5 ลำดับแรก ประกอบด้วย 1) มาตรฐานสุขอนามัยของเครื่องมือและอุปกรณ์ในการบริการลูกค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.10) 2) มาตรฐานสุขอนามัยของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับลูกค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.06) 3) มาตรฐานสุขอนามัยของสถานที่ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.02) 4) การเอาใจใส่ลูกค้า (ค่าเฉลี่ย = 4.01) และ 5) มาตรฐานสุขอนามัยของพนักงานทุกคนในองค์กร (ค่าเฉลี่ย = 3.92) ในขณะที่ 5 ลำดับสุดท้ายขององค์ประกอบย่อย ซึ่งสะท้อนถึงสถานการณ์ที่ไม่ค่อยดีนักในปัจจุบัน ประกอบด้วย อัตราการเติบโตทางการเงินขององค์กร (ค่าเฉลี่ย = 3.04; อันดับ 30) ความสามารถในการทำกำไร (ค่าเฉลี่ย = 3.03; อันดับ 31) การวิจัยตลาด (ค่าเฉลี่ย = 3.00; อันดับ 32) สภาพคล่องทางการเงิน (ค่าเฉลี่ย = 2.99; อันดับ 33) และความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย = 2.95; อันดับ 34)

Table 1 Mean and Ranking of the Key Success Factors in Tourism Business

Key Success Factors	Mean	S.D.	Interpret	Rk.
Human Resources	3.39	.629	Moderate	5
Attracting qualified human resources	3.19	.678	Moderate	24
Training and Promoting employees	3.65	.728	High	12
Retaining talented persons	3.25	.749	Moderate	21
Evaluating performance	3.59	.772	High	15
Sharing information within organization	3.62	.765	High	13
Organizing social activities	3.06	.766	Moderate	29

Table 1 (Continue)

Key Success Factors	Mean	S.D.	Interpret	Rk.
Finances	3.02	.765	Moderate	7
Profitability	3.03	.877	Moderate	31
Liquidity	2.99	.890	Moderate	33
Financial growth	3.04	.820	Moderate	30
Capital capability	2.95	.843	Moderate	34
Financial system development	3.08	.922	Moderate	28
Marketing Activity	3.47	.751	High	4
Market research	3.00	.844	Moderate	32
Marketing strategy development	3.41	.794	High	20
Marketing Mix	3.46	.847	High	18
Advertising	3.76	.829	High	9
Modern marketing communication	3.71	.936	High	11
Brand Image	3.17	.861	Moderate	6
Building brand awareness	3.21	.913	Moderate	22
Creating a good image of the brand	3.20	.976	Moderate	23
Increasing customer brand loyalty	3.18	.898	Moderate	25
Enhancing brand emotions and feelings	3.09	.970	Moderate	27
Responding brand expectations	3.18	.933	Moderate	25
Business Partners	3.54	.872	High	3
Quality and reputation of business partners	3.46	.864	High	18
Reliability of business partners	3.53	.923	High	17
Communicating and sharing information	3.62	.926	High	13
Resolving conflicts between organizations	3.18	.983	High	16
Service Quality	3.83	.636	High	2
Creating reliability in service quality	3.72	.690	High	10
Responding customer's expectations	3.84	.725	High	6
Making customer's confidences and trusts	3.78	.738	High	8
Caring out of customer	4.01	.683	High	4
Enhancing tangible services	3.81	.832	High	7
Hygiene Standards	4.03	.623	High	1
Hygiene standards of all employees in the organization	3.92	.646	High	5
Hygiene standards of property	4.02	.672	High	3
Hygiene standards of tools and equipment	4.10	.732	High	1
Hygiene standards of facilities	4.06	.760	High	2

อิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1A – 1G ($H_{1A} - H_{1G}$) เป็นการคาดการณ์ถึงอิทธิพลของการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินธุรกิจจะส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตของรายได้ โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุด้วยวิธี Enter ดังแสดงในตารางที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย ด้านการเงิน ($B=9.771$; $\text{Std.Error}=1.819$; $P\text{-Value}=.000$) ด้านการตลาดทางการ

ท่องเที่ยว (B=4.369; Std.Error=1.885; P-Value=.021) และด้านคู่ค้าทางธุรกิจ (B=9.282; Std.Error=1.692; P-Value=.000) แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมีการดำเนินธุรกิจโดยใช้ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการเงิน ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว และ ด้านคู่ค้าทางธุรกิจที่เพิ่มมากขึ้น จะทำให้การเติบโตของรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงสามารถยอมรับสมมติฐานการวิจัย H_{1B} H_{1C} และ H_{1E} ในขณะที่ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า ด้านคุณภาพการบริการ และ ด้านมาตรฐานสุขอนามัย ไม่มีผลต่อการเติบโตของรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงไม่สามารถยอมรับสมมติฐานการวิจัย H_{1A} H_{1D} H_{1F} และ H_{1G} สามารถสรุปเป็นสมการถดถอยได้ดังนี้

[การเติบโตของรายได้ = -40.01 + 3.068(ประเภทผู้ประกอบการ) + 5.683(เขตพื้นที่จดทะเบียนผู้ประกอบการ) + 1.813(ประเภทธุรกิจการท่องเที่ยว) + 9.771(การเงิน) + 4.369(การตลาดทางการท่องเที่ยว) + 9.282(คู่ค้าทางธุรกิจ)]

เมื่อพิจารณาระดับอิทธิพลของตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมที่มีต่อการเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่า เขตพื้นที่จดทะเบียนผู้ประกอบการมีอิทธิพลสูงเป็นอันดับ 1 (Beta=.371) ด้านคู่ค้าทางธุรกิจเป็นอันดับ 2 (Beta=.329) ด้านการเงินเป็นอันดับ 3 (Beta=.304) ประเภทธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 4 (Beta=.137) ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 5 (Beta=.133) และประเภทผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 6 (Beta=.100) โดยมีค่า R-Square เท่ากับ 0.449 แสดงถึงความเหมาะสมของตัวแปรอิสระในโมเดลที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตของรายได้ ได้ร้อยละ 44.9 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่า VIF ในโมเดล พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 1.122 – 3.329 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ตามแนวคิดของ O'Brien (2007) ที่กำหนดเกณฑ์สูงสุดของค่า VIF ไม่ควรเกิน 10 แสดงว่า โมเดลตามสมมติฐานการวิจัย H_{1A} – H_{1G} ไม่มีปัญหา Multicollinearity

Table 2 OLS Regression Results of the Influence of Key Success Factors on the Revenue Growth of Tourism Business

Hypotheses H _{1A-1G} Independent Variables	B	Std. Error	Beta	t	Sig	VIF
Constant	-40.01***	8.038		-4.977	.000	
Type of Entrepreneur	3.068**	.980	.137	3.130	.002	1.412
Entrepreneur's Location	5.683***	.626	.371	9.077	.000	1.234
Type of Business	1.813*	.709	.100	2.558	.011	1.122
Human Resources (H _{1A})	-3.585	2.109	-.092	-1.700	.090	2.144
Finances (H _{1B})	9.771***	1.819	.304	5.371	.000	2.360
Marketing Activity (H _{1C})	4.369*	1.885	.133	2.317	.021	2.447
Brand Image (H _{1D})	-.393	1.919	-.014	-.205	.838	3.329
Business Partners (H _{1E})	9.282***	1.692	.329	5.486	.000	2.651
Service Quality (H _{1F})	1.085	2.476	.028	.438	.661	3.025
Hygiene Standards (H _{1G})	-.394	2.393	-.010	-.165	.869	2.710
R=0.670, R-Square=0.449, Std. Error=18.5029, F=33.243, P-Value=0.000						

Dependent Variable=Revenue Growth, n=419, *, **, *** = Significant at the level of 95%, 99%, and 99.99% respectively

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้โดยจำแนกตามพื้นที่ระหว่างจังหวัดท่องเที่ยวเมืองหลักและเมืองรอง โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ แบบวิธีการคัดเลือกตัวแปรระหว่างเมืองหลัก (Code=1) และ เมืองรอง (Code=0) ดังแสดงในตารางที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านรายได้สำหรับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองหลัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย ด้านการเงิน ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว และด้านคู่ค้าทางธุรกิจ ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านคู่ค้าทางธุรกิจมีอิทธิพลเป็นอันดับที่ 1 ต่อการเติบโตของรายได้ ในขณะที่ ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์ส่งผลเชิงลบต่อการเติบโตของรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงผู้ประกอบการที่เพิ่มการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น จะส่งผลให้รายได้ลดน้อยลง นอกจากนี้ ประเภทของของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและประเภทของธุรกิจยังส่งผลต่อการเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองหลักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วย โดยมีค่า R-square เท่ากับ 0.450 แสดงถึงความเหมาะสมของตัวแปรอิสระในโมเดลที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตของรายได้ ได้ร้อยละ 45.0 สำหรับบริบทของเขตพื้นที่เมืองหลัก สามารถสรุปเป็นสมการถดถอยได้ดังนี้

[การเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองหลัก = $-33.932 + 4.619(\text{ประเภทผู้ประกอบการ}) + 2.451(\text{ประเภทธุรกิจการท่องเที่ยว}) - 8.049(\text{บริหารทรัพยากรมนุษย์}) + 8.051(\text{การเงิน}) + 7.128(\text{การตลาดทางการท่องเที่ยว}) + 12.025(\text{คู่ค้าทางธุรกิจ})$]

ในบริบทของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองรอง ผลการวิจัยพบว่า มีเพียงปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านการเงินและด้านคู่ค้าทางธุรกิจเท่านั้น ที่ส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการเงินมีอิทธิพลต่อการเติบโตของรายได้เป็นอันดับที่ 1 โดยมีค่า R-square เท่ากับ 0.354 แสดงถึงความเหมาะสมของตัวแปรอิสระในโมเดลที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตของรายได้ ได้ร้อยละ 35.4 สำหรับบริบทของเขตพื้นที่เมืองรอง สามารถสรุปเป็นสมการถดถอยได้ดังนี้

[การเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองรอง = $12.506(\text{การเงิน}) + 7.712(\text{คู่ค้าทางธุรกิจ})$]

Table 3 OLS Regression Results of the Influence of Key Success Factors on the Revenue Growth of Tourism Business Classified by Entrepreneur's Location

Independent Variables	First-tier Location			Second-tier Location		
	B	Beta	Sig	B	Beta	Sig
Constant	-33.932***		.001	-3.068		.780
Type of Entrepreneur	4.619***	.189	.001	.623	.029	.651
Type of Business	2.451*	.118	.028	.854	.068	.305
Human Resources	-8.049*	-.204	.015	.361	.010	.887
Finances	8.051**	.257	.002	12.506***	.401	.000
Marketing Activity	7.128*	.206	.019	-.217	-.008	.925
Brand Image	-.132	-.004	.967	-1.426	-.066	.520
Business Partners	12.025***	.385	.000	7.712***	.372	.000
Service Quality	-3.131	-.080	.390	5.501	.156	.087
Hygiene Standards	3.116	.073	.371	-4.788	-.149	.113
n=250, R ² =.450, F=21.798,			n=169, R ² =.354, F=9.702,			
P=.000			P=.000			

Dependent Variable=Revenue Growth, n=419, *, **, *** = Significant at the level of 95%, 99%, and 99.99% respectively

สรุปและการอภิปรายผล

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้การขยายตัวและการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการหยุดชะงัก รวมทั้งยังส่งผลให้รูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลกเช่นเดียวกัน (Shahzad et al., 2022) สำหรับบริบทธุรกิจการท่องเที่ยวภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย นับเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำคัญที่ได้รับผลกระทบและความเสี่ยงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เนื่องด้วยเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การนำแนวคิดปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จึงเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเข้าใจและรับมือกับสถานการณ์ความเสี่ยงได้อย่างเพียงพอ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในภาพรวมที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ๆ คือ มาตรฐานการสุขอนามัย และคุณภาพการบริการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้ประกอบการที่จะต้องดำเนินธุรกิจด้วยการบริการลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวสร้างความประทับใจและความเชื่อมั่นในการมาใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (Han et al., 2021; Loehr et al., 2022) สอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ ที่บ่งชี้ถึงความสำคัญของมาตรฐานสุขอนามัยของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมและที่พักสำหรับลูกค้าในการเลือกพักหรือหลีกเลี่ยงโรงแรมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเฉพาะในห้องนอน ห้องน้ำ และห้องอาหารภายในโรงแรม (Gupta et al., 2022) นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Orindaru et al. (2021) ได้ระบุถึงการให้ความสำคัญของมาตรฐานสุขอนามัยสำหรับมุมมองของลูกค้าในประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่สูงถึงสูงมาก อาทิ ออสเตรเลีย เยอรมัน และลิทัวเนีย ทำให้ผลการวิจัยสะท้อนมุมมองของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ลำดับถัดมาคือ คู่ค้าทางธุรกิจ และการตลาดทางการท่องเที่ยว ที่ผู้ประกอบการตระหนักและให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยเป็นการสร้างความร่วมมือจากพันธมิตรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเพื่อให้องค์กรอยู่รอดและรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ เนื่องด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวและลูกค้าผู้ใช้บริการลดลงจำนวนมากจากการแพร่ระบาดดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับคู่ค้าทางธุรกิจในการดำเนินธุรกิจ อาทิ การร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก โดยแบ่งปันข้อมูลสำคัญระหว่างกัน แบ่งปันลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวให้ใช้บริการร่วมกัน เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจท่ามกลางสภาวะที่จำนวนลูกค้าและนักท่องเที่ยวมีอยู่อย่างจำกัด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ McCartney (2021) ที่ระบุถึงการใช้ความร่วมมือระหว่างกันของพันธมิตรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งหน่วยงานของภาครัฐในการฟื้นฟูการท่องเที่ยว ในขณะที่การตลาดทางการท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยที่ผู้ประกอบการนำไปดำเนินการเพื่อดึงดูดลูกค้าและสื่อสารประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยมีการพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีความทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ketter and Avraham (2021) โดยระบุถึงกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวระหว่างกาแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยการกระจายไปให้ถึงความคาดหวังและสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว

ดังนั้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยบริบทของการท่องเที่ยวท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อความอยู่รอดประกอบด้วย การดำเนินการด้านมาตรฐานสุขอนามัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว การมุ่งเน้นคุณภาพการบริการเพื่อรักษาลูกค้าที่มาใช้บริการให้เกิดความประทับใจ และกลับมาใช้บริการซ้ำ การสร้างความร่วมมือระหว่างพันธมิตรและคู่ค้าทางธุรกิจเพื่อแบ่งปันประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินธุรกิจ และการส่งเสริมกิจกรรมด้านการตลาดทางการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนและใช้บริการ และ 2) กลุ่มที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องตระหนักและพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินธุรกิจ ประกอบด้วย การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อควบคุมต้นทุนและค่าจ้างที่ผู้ประกอบการต้องแบกรับไว้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาด การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ต้องคำนึงถึงขนาดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับนโยบายด้านนี้ และการบริหารจัดการการเงินของธุรกิจเพื่อให้มีสภาพคล่องเพียงพอต่อการดำเนินงานให้ผ่านสถานการณ์วิกฤติ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วยด้านการเงิน ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว และด้านคู่ค้าทางธุรกิจ โดยเป็นอิทธิพลเชิงบวกที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินธุรกิจด้วยปัจจัยแห่งความสำเร็จ อันจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมีการเติบโตของรายได้ในทิศทางที่ดีขึ้น ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้ประกอบการที่ดำเนินการทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสภาพคล่องที่เพียงพอ และมีการบริหารจัดการทางการเงินที่เป็นระบบ สามารถรับมือกับความเสี่ยงและสถานการณ์ที่ร้ายแรงได้นอกจากนี้ ยังทำให้ธุรกิจมีการเติบโตในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ ที่ระบุถึงการดำเนินงานทางการเงินของธุรกิจที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ธุรกิจมีโอกาสที่จะอยู่รอดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และมีการเติบโตที่ดีขึ้น (Crespí-Cladera et al., 2021) สำหรับการตลาดทางการท่องเที่ยว มีส่วนทำให้การเติบโตของรายได้ของธุรกิจในภาพรวมดีขึ้นเช่นเดียวกัน โดยผู้ประกอบการที่ส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดในแผนการดำเนินธุรกิจมากขึ้น ก็

ส่งผลธุรกิจมีการเติบโตในทิศทางที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน เนื่องจากกิจกรรมทางการตลาดเป็นเครื่องมือการสื่อสารและกระจายข้อมูลไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้เกิดการรับรู้และมีความต้องการที่จะมาใช้บริการของธุรกิจ ถึงแม้จะมีการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่กิจกรรมทางการตลาดก็จะมีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการค้นพบกลุ่มลูกค้ากลุ่มใหม่ เพื่อให้ธุรกิจยังคงสามารถดำเนินการต่อไปได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hidayatullah et al. (2019) โดยแสดงถึงการมุ่งเน้นกิจกรรมทางการตลาดของผู้ประกอบการที่ส่งผลให้ผลการดำเนินงานทางการตลาดดีขึ้นและมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองอาจมีรูปแบบในการดำเนินธุรกิจด้วยวิธีการและกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมาจากผลกระทบและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ต่างกัน โดยในเขตพื้นที่เมืองหลักฝั่งอันดามัน การเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านการเงิน การกำหนดกิจกรรมด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว และการประสานความร่วมมือกับคู่ค้าทางธุรกิจที่ดี ในขณะที่ การเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองรองฝั่งอันดามัน ขึ้นอยู่กับการจัดการด้านการเงินเป็นสำคัญ รองลงมาคือด้านคู่ค้าทางธุรกิจ สอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ ที่ระบุถึงการปรับตัวและการดำเนินการของธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์วิกฤติที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ธุรกิจมีความจำเป็นในการรับมือและปรับตัวที่แตกต่างกัน (Fuchs, 2021)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและมีอิทธิพลต่อการเติบโตทางธุรกิจอย่างชัดเจน คือ คู่ค้าทางธุรกิจ ซึ่งเป็นรูปแบบในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ใช้การสร้างความร่วมมือระหว่างกันของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเป็นคู่ค้าทางธุรกิจที่อาจจะอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่กันก็ได้ นอกจากนี้ อาจเป็นการร่วมมือกันระหว่างประเภทธุรกิจที่สามารถแบ่งปันข้อมูล องค์ความรู้ วิธีการ ตลอดจนการแบ่งปันกลุ่มลูกค้าระหว่างกัน รวมถึงการร่วมมือทั้งจากผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานภาครัฐอีกด้วย (Pilving et al., 2019) การดำเนินธุรกิจด้านคู่ค้าทางธุรกิจที่มีประสิทธิภาพจึงมีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมีการเติบโตทางธุรกิจที่ดีขึ้น นับเป็นการสะท้อนถึงอิทธิพลของคู่ค้าทางธุรกิจสำหรับการดำเนินการของผู้ประกอบการท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tajeddini et al. (2020) โดยระบุถึงการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมบริการที่ส่งผลเชิงบวกต่อการเติบโตทางธุรกิจและผลตอบแทนทางการเงินของธุรกิจ นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Cho et al. (2018) บ่งชี้ถึงอิทธิพลของคู่ค้าทางธุรกิจที่มีส่วนสำคัญต่อนวัตกรรมของสินค้าสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคารร้านอาหาร อันจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจในระยะยาวที่สุด

ในขณะที่ ปัจจัยในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และมาตรฐานสุขอนามัย ไม่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยว อาจเนื่องด้วยปัจจัยดังกล่าวมีลักษณะการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นไปในส่วนของการลงทุนและภาระค่าใช้จ่ายเป็นหลัก อาทิ การจ้างพนักงานในจำนวนที่มากเกินไปในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้องค์กรมีภาระค่าใช้จ่ายที่เท่าเดิมในขณะที่รายได้ขององค์กรลดลงจากสถานการณ์ดังกล่าว การเพิ่มมาตรฐานสุขอนามัยให้ได้มาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าและนักท่องเที่ยว องค์กรจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากและการพัฒนาระบบที่มีความซับซ้อน นอกจากนี้ การดำเนินธุรกิจในสถานการณ์วิกฤติ อาจเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จเฉพาะด้านหรือการผสมผสานกันจากหลายปัจจัยเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ แสดงถึงบทบาทและอิทธิพลสำคัญของการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทยที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของธุรกิจการท่องเที่ยวและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยบ่งชี้ถึงอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวอันมีส่วนให้ธุรกิจมีการเติบโตของรายได้สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ฝั่งอันดามันของประเทศไทย จึงสามารถสรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการบริหารจัดการได้ ดังนี้

1. การเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวมีปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนในการดำเนินธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 หรือ สถานการณ์วิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย ด้านการเงิน ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว และด้านคุณค่าทางธุรกิจ จึงควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทั้ง 3 ด้าน ในการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ผ่านความร่วมมือจากภาคีทั้งภาครัฐและภาควิชาการ ในการสนับสนุนเชิงวิชาการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยควรมีนโยบายส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพการดำเนินธุรกิจด้วยปัจจัยแห่งความสำเร็จอย่างครบวงจร โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งผู้ประกอบการสามารถพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจด้วยการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ โดยการสร้างความร่วมมือกับภาควิชาการและสถาบันการศึกษาเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้และประสบการณ์การดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่อาจจะมีศักยภาพและความพร้อมที่ไม่เพียงพอต่อการแข่งขันและการรับมือกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

2. ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจด้วยปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละด้านที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของธุรกิจ โดยปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการควรดำเนินการในสถานการณ์ปัจจุบันหรือท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19 คือ การจัดการด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายพันธมิตรและคู่ค้าทางธุรกิจ

3. ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองหลักฝั่งอันดามัน (ประกอบด้วย ภูเก็ต พังงา กระบี่) ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจในด้านคุณค่าทางธุรกิจ ด้านการเงิน และ ด้านการตลาดทางการท่องเที่ยว เนื่องด้วยเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีส่วนสำคัญให้ธุรกิจมีรายได้ที่เติบโตขึ้น อาทิ การเพิ่มเครือข่ายคู่ค้าทางธุรกิจให้มากยิ่งขึ้นและครอบคลุมวงจรการให้บริการของธุรกิจ การพัฒนาระบบการเงินที่สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินธุรกิจ การส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นอีกหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญ เนื่องด้วยเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ธุรกิจมีรายได้ที่ลดน้อยลง

4. ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองรองฝั่งอันดามัน (ประกอบด้วย ตรัง สตูล ระนอง) ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจในการด้านการเงินและด้านคุณค่าทางธุรกิจเป็นสำคัญ เนื่องด้วยเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ธุรกิจมีการเติบโตของรายได้และมีส่วนสำคัญต่อการ

ดำเนินธุรกิจท่ามกลางสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การจัดการเงินหมุนเวียนของธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ การขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังคู่ค้าทางธุรกิจในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเพิ่มกลุ่มลูกค้าและรายได้ในการดำเนินธุรกิจ

5. ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวควรมีนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการด้านคู่ค้าทางธุรกิจ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินธุรกิจ การเติบโตทางธุรกิจ และการอยู่รอดของธุรกิจท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดโดยการจัดเวทีสัมมนา โครงการอบรม โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการจัดประชุมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อสร้างพันธมิตรการค้าหรือเครือข่ายภาคใต้ฝั่งอันดามัน ที่มีความแข็งแกร่งเพียงพอต่อการดำเนินธุรกิจร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแค่พันธมิตรภายในจังหวัดหรือพื้นที่เดียวกันเท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมฝั่งอันดามันทั้งหมด ด้วยเส้นทางการท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงและแบ่งปันลูกค้าร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ถึงแม้ผลการวิจัยนี้จะบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยในทุกประเด็น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้สามารถบ่งชี้ประโยชน์จากการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตพื้นที่ฝั่งอันดามันของประเทศไทยเท่านั้น จึงอาจจะไม่สามารถแสดงและสะท้อนผลการวิจัยที่แม่นยำสำหรับบริบทในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ต่างกัน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังศึกษาเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดเท่านั้น จึงอาจจะไม่สามารถสรุปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยรวมได้ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว อาจมีอีกหลายองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญให้ธุรกิจเติบโตและอยู่รอด ทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวควรมีการศึกษาปัจจัยการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้การศึกษายานในองค์กรผ่านช่วงระยะเวลาของการดำเนินธุรกิจ เพื่อวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ของการนำปัจจัยแห่งความสำเร็จไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถต่อยอดองค์ความรู้เป็นแผนการดำเนินธุรกิจที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจต่อไป

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว รวมทั้งอิทธิพลของปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจด้วยวิธีการและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้องค์กรประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การศึกษาทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจ จะยังมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ที่ส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Aaker, J. L., Garbinsky, E. N., & Vohs, K. D. (2012). Cultivating Admiration in Brands: Warmth, Competence, and Landing in the “Golden Quadrant”. *Journal of Consumer Psychology*, 22(2), 191-194.
- Amantea, I. A., Di Leva, A., & Sulis, E. (2018). A Simulation-driven Approach in Risk-aware Business Process Management: A Case Study in Healthcare. *SIMULTECH*, 98-105.
- Amin, M. A. S., & Priansah, P. (2019). Marketing Communication Strategy to Improve Tourism Potential. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 2(4), 160-166.
- Bencheva, N., Nikolova-Alexieva, V., & Mihova, T. (2019). Digital Marketing as a Prerequisite for Innovation in the Tourism Business of Plovdiv. *Knowledge International Journal*, 34(1), 169-174.
- Bertrand, M., & Schoar, A. (2003). Managing with Style: The Effect of Managers on Firm Policies. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1169-1208.
- BLT Bangkok. (2019). *Thailand’ Tourism Income is 4th Highest in the World*. <https://www.bltbangkok.com/poll/4594/>
- Carlson, K. D., & Herdman, A. O. (2012). Understanding the Impact of Convergent Validity on Research Results. *Organizational Research Methods*, 15(1), 17-32.
- Chingarande, A., & Saayman, A. (2018). Critical Success Factors for Tourism-led Growth. *International Journal of Tourism Research*, 20(6), 800-818.
- Cho, M., Bonn, M. A., Han, S. J., & Kang, S. (2018). Partnership Strength and Diversity with Suppliers: Effects upon Independent Restaurant Product Innovation and Performance. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(3), 1526-154.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. John Wiley & Sons. Inc.
- Crespí-Cladera, R., Martín-Oliver, A., & Pascual-Fuster, B. (2021). Financial Distress in the Hospitality Industry during the Covid-19 Disaster. *Tourism Management*, 85, 104301.
- Dang, H. N., Vu, V. T. T., Ngo, X. T., & Hoang, H. T. V. (2019). Study the Impact of Growth, Firm Size, Capital Structure, and Profitability on Enterprise Value: Evidence of Enterprises in Vietnam. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 30(1), 144-160.
- de Souza, S. V., & Junqueira, R. G. (2005). A Procedure to Assess Linearity by Ordinary Least Squares Method. *Analytica Chimica Acta*, 552(1-2), 25-35.
- Economics Tourism and Sports Division. (2020). *Number and Income of Foreign Tourists (Monthly) 2559-2562P*. https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=585

- Font, X., & McCabe, S. (2017). Sustainability and Marketing in Tourism: Its Contexts, Paradoxes, Approaches, Challenges and Potential. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7), 869-883.
- Fuchs, K. (2021). How are Small Businesses Adapting to the New Normal? Examining Tourism Development amid COVID-19 in Phuket. *Current Issues in Tourism*, 24(24), 3420-3424.
- Fuertes-Callen, Y., & Cuellar-Fernandez, B. (2019). Inter-relationship between Firm Growth and Profitability in a Context of Economic Crisis. *Journal of Business Economics and Management*, 20(1), 86-106.
- Golann, B. (2006). Achieving Growth and Responsiveness: Process Management and Market Orientation in Small Firms. *Journal of Small Business Management*, 44(3), 369-385.
- Gupta, V., Roy, H., Chhabra, M., Sanchez-Canizares, S. M., & Sahu, G. (2022). How the Sanitation Dimensions Impacts Consumer Perceptions and Emotions in Five-star Hotels due to COVID-19 Pandemic? *International Journal of Tourism Cities*, 8(4), 912-930.
- Han, J., Zuo, Y., Law, R., Chen, S., & Zhang, M. (2021). Service Quality in Tourism Public Health: Trust, Satisfaction, and Loyalty. *Frontiers in Psychology*, 12, 731279.
- Herawaty, T., & Tresna, P. W. (2018). Stakeholder Partnership Arrangements Creation of Sustainable Tourism in the Garut Regency. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 7(3), 48-61.
- Hidayatullah, S., Firdiansjah, A., Patalo, R. G., & Waris, A. (2019). The Effect of Entrepreneurial Marketing and Competitive Advantage on Marketing Performance. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 8(1), 297-1301.
- Hossain, M., Ibrahim, Y., & Uddin, M. (2016). Towards the Factors Affecting Small Firm Growth: Review of Previous Studies. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 6(5), 217-235.
- Huo, Y. (2017). The Management of Destination Branding: Applying Tourist-based Brand Equity to Utah as a Tourist Destination. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 5(2), 101-109.
- Ketter, E., & Avraham, E. (2021). # Stay Home Today so We Can# Travel Tomorrow: Tourism Destinations' Digital Marketing Strategies during the Covid-19 Pandemic. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 38(8), 819-832.
- Kumar, R., Singh, H., & Chandel, R. (2018). Exploring the Key Success Factors of Advanced Manufacturing Technology Implementation in Indian Manufacturing Industry. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 29(1), 25-40.

- Leitch, C., Hill, F., & Neergaard, H. (2010). Entrepreneurial and Business Growth and the Quest for a “Comprehensive Theory”: Tilting at Windmills? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 34(2), 249-260.
- Loehr, J., Gibson, D., Buckwell, A., Vada, S., Fleming, C., Bibi, P., & Johnson, H. (2022). Using Q Method to Investigate the Influence of Inclusive Water, Sanitation and Hygiene (WASH) on Tourists’ Hotel Choice in Fiji. *Current Issues in Tourism*, 1-17.
- Marais, M., du Plessis, E., & Saayman, M. (2017). A Review on Critical Success Factors in Tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 1-12.
- Martinez, M. G., Zouaghi, F., Marco, T. G., & Robinson, C. (2019). What Drives Business Failure? Exploring the Role of Internal and External Knowledge Capabilities during the Global Financial Crisis. *Journal of Business Research*, 98, 441-449.
- McCartney, G. (2021). The Impact of the Coronavirus Outbreak on Macao. From Tourism Lockdown to Tourism Recovery. *Current Issues in Tourism*, 24(19), 2683-2692.
- Ministry of Tourism & Sport. (2019). *Tourism Statistics 2019*.
<https://www.mots.go.th/news/category/521>
- Mothilal, S., Gunasekaran, A., Nachiappan, S., & Jayaram, J. (2012). Key Success Factors and their Performance Implications in the Indian Third-party Logistics (3PL) Industry. *International Journal of Production Research*, 50(9), 2407-2422.
- Mustikaningsih, D., Cahyandito, M. F., Kaltum, U., & Sarjana, S. (2019). Building Business Performance through Partnership Strategy Model: Evidence from Renewable Energy Industry in Indonesia. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 9(5), 297-307.
- Nazir, S., & Ul Haq, Z. (2017). E-Commerce Perception and Adoption-A Study of Tour and Travel Operators of J&K State. *Amity Global Business Review*, 12(2), 69-76.
- Noudehi, M., Dousti, M., Razavi, S. M. H., & Kalateh Seifari, M. (2017). Human Resource Development Indicators for the Iranian Judo Federation. *Annals of Applied Sport Science*, 5(3), 95-102.
- O’Brien, R. M. (2007). A Caution Regarding Rules of Thumb for Variance Inflation Factors. *Quality & quantity*, 41(5), 673-690.
- Orîndaru, A., Popescu, M.-F., Alexoei, A. P., Căescu, Ș.-C., Florescu, M. S., & Orzan, A.-O. (2021). Tourism in a Post-COVID-19 Era: Sustainable Strategies for Industry’s Recovery. *Sustainability*, 13(12), 6781.
- Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1991). Refinement and Reassessment of the SERVQUAL scale. *Journal of Retailing*, 67(4), 420.
- Pilving, T., Kull, T., Suškevičs, M., & Viira, A. (2019). The Tourism Partnership Life Cycle in Estonia: Striving towards Sustainable Multisectoral Rural Tourism Collaboration. *Tourism Management Perspectives*, 31, 219-230.

- Seth, D., Shrivastava, R., & Shrivastava, S. (2016). An Empirical Investigation of Critical Success Factors and Performance Measures for Green Manufacturing in Cement Industry. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 27(8), 1076-1101.
- Shahzad, S. J. H., Hoang, T. H. V., & Bouri, E. (2022). From Pandemic to Systemic Risk: Contagion in the US Tourism Sector. *Current Issues in Tourism*, 25(1), 34-40.
- Siddique, I., Saleem, D. I., & Abbas, S. (2016). SMEs Business Growth Model and Mediating Role of Market Orientation. *Pakistan Business Review*, 17(4), 845-862.
- Soltanizadeh, S., Rasid, S. Z. A., Golshan, N. M., & Ismail, W. K. W. (2016). Business Strategy, Enterprise Risk Management and Organizational Performance. *Management Research Review*, 39(9), 1016-1033.
- Taherdoost, H. (2016). Validity and Reliability of the Research Instrument; How to Test the Validation of a Questionnaire/Survey in a Research. *International Journal of Academic Research in Management*, 5(3), 28-36.
- Tajeddini, K., Martin, E., & Ali, A. (2020). Enhancing Hospitality Business Performance: The Role of Entrepreneurial Orientation and Networking Ties in a Dynamic Environment. *International Journal of Hospitality Management*, 90, 102605.
- Thairath. (2020). 750 Billion of Tourism Income Lost.
<https://www.thairath.co.th/news/business/1865918>
- United Nations. (2010). *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*. https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf
- Valek, N. S. (2017). The Role of Expats, Local Residents and Tourists in Defining a Destination: a Branding Case Study for Abu Dhabi Tourism. *International Journal of Sustainable Society*, 9(1), 76-93.
- Vivek, V., Saranya, S., & Chandrasekar, K. (2020). Tourism Development and Fundamentals to Promote Sustainopreneurship in Tourism Industry. *Our Herit*, 68, 10598-10603.
- Zimmermann, V. (2017). Success Factors of High-growth Enterprises. *KFW Research: Focus on Economics*, 177(1), 1-5.

ผลของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยมี พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน

The Effects of Knowledge Sharing Behavior on Employee Performance: The Mediating Role of Innovative Work Behavior

สมฤดี ทรงทิพย์^{1*} และ จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์²Somruedi Songthip^{1*} and Jutamard Thaweepaiboonwong²

วันที่รับบทความ : 23/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 23/03/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน รวมถึงวิเคราะห์บทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่พนักงาน บริษัทผู้ผลิตอาหารเสริมแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 220 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน การทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า โมเดลการวัดมีความเที่ยงและความตรง และโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า CMIN/DF = 1.657, GFI = 0.962, AGFI = 0.923, TLI = 0.984, CFI = 0.990, NFI = 0.976, RMR = 0.014, RMSEA = 0.055 การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลพบว่าพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมแบ่งปันความรู้ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการทดสอบการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม พบว่า พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงานเป็นตัวแปรส่งผ่านแบบบางส่วนระหว่างความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยความแปรปรวนของพฤติกรรมแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ร้อยละ 41

คำสำคัญ: พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

¹ นิสิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาอุตสาหกรรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Student, Master of Business Administration Program in Industrial Administration and Development, Faculty of Management Sciences, Kasetsart University
Sriracha Campus

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Assistant Professor Dr., Faculty of Management Sciences, Kasetsart University Sriracha Campus

* Corresponding author: E-mail address: somruedi.so@ku.th

Abstract

The purposes of this research were to study the relationship between knowledge sharing behaviors, innovative work behaviors, and employee performance and to analyze the role of innovative work behaviors as a mediating variable between knowledge sharing behaviors and employee performance. The sample consisted of 220 employees from a supplement manufacturer in Chon Buri. A questionnaire was used to collect data through proportionate stratified sampling. The structural equation models were used for testing hypotheses. The findings revealed that the measurement model had reliability and validity. The model of relationship between knowledge sharing behaviors, innovative work behaviors, and employee performance best fits the empirical data with $CMIN/DF = 1.657$, $CFI = 0.990$, $GFI = 0.962$, $AGFI = 0.923$, $RMR = 0.014$, $RMSEA = 0.055$. The path analysis results show that knowledge sharing behaviors have a significant positive impact on employee performance. Knowledge sharing behaviors have a significant positive impact on innovative work behaviors, which have a significant positive impact on employee performance. From the test of the mediating role of innovative work behaviors, it is revealed that innovative work behaviors serve as a partial mediator in the relationship between knowledge sharing behaviors and employee performance. The variance of the knowledge sharing and innovative work behavior variables explains 41% of the variance of employee performance.

Keywords: Knowledge Sharing Behavior, Innovative Work Behavior, Employee Performance

บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมในหลายๆ ประเภทมีแนวโน้มการแข่งขันทางธุรกิจที่สูงขึ้น บริษัทต่าง ๆ จำเป็นต้องมีรากฐานการผลิตที่แข็งแกร่ง อีกทั้งต้องตระหนักถึงการปรับปรุงระบบคุณภาพสินค้าเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มรายได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการแข่งขันทางธุรกิจตลาดอาหารเสริมในประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งกลุ่มธุรกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เนื่องจากตลาดอาหารเสริมในประเทศไทยมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอาหารเสริมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความงามซึ่งมีความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีการแข่งขันในด้านการตลาดและการโฆษณาเพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้า โดยการแข่งขันในตลาดอาหารเสริมนี้นี้มีการสร้างสรรค์สินค้าใหม่ๆ ที่มีคุณสมบัติที่ดีกว่าและตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้ดี นอกจากนี้ยังมีการตลาดสินค้าอย่างมากมายเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและดึงดูดให้กับผู้บริโภค และใช้วิธีการตลาดและโฆษณาหลากหลาย เช่น การใช้นักแสดงหรือนักกีฬาชื่อดังเป็นตัวแทนสินค้า การส่งต่อสิทธิประโยชน์ในการใช้ผลิตภัณฑ์ไปยังลูกค้า เป็นต้น (Kasikorn Research Center, 2017)

กิจกรรมบำรุงรักษาแบบทวิผล (Total Productive Maintenance: TPM) ได้ถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอย่างแพร่หลายรวมทั้งในอุตสาหกรรมอาหารเสริม เพื่อบำรุงรักษาเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ต่างให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ลดของเสียระหว่างการผลิต ลดอุบัติเหตุ เพื่อตอบสนองการผลิตได้อย่างสูงสุด พนักงานทุกคนภายในองค์กรจึงมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่จะทำให้ประสิทธิภาพของเครื่องจักรและอุปกรณ์สูงสุด เนื่องจากหัวใจสำคัญในกิจกรรมบำรุงรักษาแบบทวิผลคือคนและเครื่องจักร (Suzuki, 2004)

กิจกรรมบำรุงรักษาเชิงทวีผลสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมการแบ่งปันความรู้ได้ เช่น การจัดทำเอกสารสอน การปฏิบัติงาน หรือสร้างกลุ่มผู้สนใจในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ดังนั้นพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing Behaviors) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในกิจกรรมบำรุงรักษาเชิงทวีผล เนื่องจากการแบ่งปันความรู้จะช่วยแบ่งปันประสบการณ์จากบุคคลหนึ่งให้กับผู้อื่นที่ต้องการเรียนรู้ได้เข้าใจและประยุกต์ใช้งานได้ง่ายขึ้น ทำให้พนักงานมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมได้ (Choi et al., 2015; Phung et al., 2019) รวมทั้งส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคลของพนักงานและผลการปฏิบัติงานขององค์กร (Joshi & Holsapple, 2000)

พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม (Innovative Work Behaviors) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่หลายองค์กรให้ความสนใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของพนักงานในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ค้นหาวิธีการต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งแปลกใหม่ไปใช้ในการทำงาน (Scott & Bruce, 1994) การที่พนักงานในองค์กรมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมจึงส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (Kim & Koo, 2017; Vihari et al., 2021) ทำให้องค์กรมีกรอบแนวคิดที่แปลกใหม่และความหลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้องค์กรอยู่รอดภายใต้การแข่งขันที่สูงขึ้น รวมไปถึงสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สำหรับการทำงานในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยเฉพาะงานบางประเภทพนักงานจำเป็นต้องมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม เพื่อที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จและสามารถมีศักยภาพเพียงพอในการแข่งขันทางธุรกิจ ซึ่งกล่าวได้ว่า การที่พนักงานภายในองค์กรมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมจะเป็นแรงขับเคลื่อนผลการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น

การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในบริษัทผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแห่งหนึ่งที่น่ากิจกรรมบำรุงรักษาแบบทวีผลไปใช้ เพื่อค้นหาวิธีการสร้างหรือสนับสนุนให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ การแบ่งปันความรู้ รวมไปถึงพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ที่ทำให้พนักงานมีผลการปฏิบัติงานที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

กระบวนการจัดการความรู้และพฤติกรรมแบ่งปันความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดการพัฒนาการของความรู้ภายในองค์กร เพื่อให้พนักงานมีความรู้ความสามารถที่จะสร้างสรรค์ผลการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่องค์กรดำเนินการในการประมวลผลและการจัดการทรัพยากรความรู้ เป็นแรงขับเคลื่อนให้องค์กรก้าวไปสู่ความเป็นเลิศได้ (Joshi & Holsapple, 2000) โดยการจัดการความรู้เป็นการพัฒนาพนักงานและองค์กรให้มีคุณภาพ โดยมีการแบ่งปันความรู้ยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการจัดการความรู้ (Bhaskar & Zhang, 2007; Eftekhari, 2008; Sewkarran, 2008) ซึ่งการแบ่งปันความรู้ระหว่างเพื่อนร่วมงานเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง

ที่จะช่วยในการเคลื่อนย้ายความรู้ในตัวบุคคลไปสู่ความรู้ระดับองค์กร โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

Nonaka and Takeuchi (1995) ได้กล่าวถึงการจัดการความรู้ในรูปแบบของวงจรความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ "SECI" Model เป็นวงจรการแปลงความรู้ (Knowledge Conversion) ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) การสกัดความรู้ออกจากตัวบุคคล (Externalization) การรวบรวมความรู้ (Combination) และการผนึกฝังความรู้ (Internalization) ซึ่งรวมถึงการจัดการความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge)

การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ซึ่งหมายถึงการแบ่งปันความรู้อย่างเป็นระบบ สร้างความรู้ขององค์กรให้เกิดการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และช่วยให้ผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ (Yang, 2007) ถือเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการความรู้ เป็นกลไกที่มีคุณค่าในการเพิ่มระดับความรู้ขององค์กร (Bratianu, 2015)

พฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing Behaviors) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการแปลงความรู้ส่วนบุคคลให้เป็นความรู้ขององค์กร ประกอบด้วย 2 กระบวนการใหญ่ๆ ได้แก่ การส่งต่อความรู้ (Knowledge Donating) คือ การสื่อสารส่งต่อความรู้ให้บุคคลอื่น และการสะสมความรู้ (Knowledge Collecting) คือ การสื่อสารเพื่อเรียนรู้จากความรู้ของบุคคลอื่น (Hoof & Ridder, 2004) ทั้งนี้ผลการพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมแบ่งปันความรู้ในบริบทของประเทศไทย ตามองค์ประกอบข้างต้น โดย Chuymanee and Sorod (2018) สามารถแบ่งพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้เป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การสร้างความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge Contribution) เป็นการสร้างและพัฒนาความรู้ภายในตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นสร้างมาจากประสบการณ์ หรือความรู้ที่มีติดตัวมา (2) การได้มาซึ่งความรู้เชิงรุก (Proactive Knowledge Acquiring) เป็นการได้มุมมองหรือแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะเป็นตัวช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคาดการณ์ หรือมองเห็นทางแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหา (3) การรับความรู้เชิงโต้ตอบ (Reactive Knowledge Receiving) เป็นการรับรู้ความรู้ที่อาจเกิดจากปัญหา หรือการลองผิดลองถูกที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิด และ (4) การให้ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge Donation) เป็นการให้ความรู้แก่ผู้อื่น โดยอาจจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางระบบสารสนเทศ หรือการจดบันทึก ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบตามแนวคิดของ Chuymanee and Sorod (2018) มาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบของพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ในการวิจัยนี้

พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม

พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม (Innovative Work Behavior) หมายถึง การที่พนักงานหาวิธีการต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งแปลกใหม่ไปใช้ในการทำงาน (Scott & Bruce, 1994) สามารถทำให้องค์กรมีกรอบแนวคิดที่แปลกใหม่และมีความหลากหลาย ซึ่งจะทำให้องค์กรอยู่รอดภายใต้การแข่งขันที่สูงขึ้น รวมไปถึงสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้เป็นอย่างดี พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม คือ พฤติกรรมของพนักงานในองค์กรที่มีการสร้าง ส่งเสริม และประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงาน ทั้งส่วนบุคคลและองค์กร รวมไปถึงพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในการทำงาน และใช้กระบวนการความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามสถานการณ์

พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมตามแนวคิดของ Scott and Bruce (1994) เป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต่างกันในการทำงาน 3 แบบ ได้แก่ (1) การสร้างความคิด (Idea Generation) คือการค้นหาแนวคิดหรือสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งการยอมรับถึงปัญหาที่มีและการหาทางแก้ไขด้วยแนวความคิดใหม่ ๆ (2) การสนับสนุนความคิด (Idea Promotion) คือการหาผู้สนับสนุนแนวความคิด และ (3) การทำ

ให้ความคิดเป็นจริง (Idea Realization) โดยการสร้างต้นแบบและนำไปใช้ในงานของตน กลุ่ม หรือทั้งองค์กร ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบตามแนวคิดของ Scott and Bruce (1994) มาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ผลการปฏิบัติงาน คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของบุคคลในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งระดับบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร โดยผลการปฏิบัติงานของพนักงานยังหมายถึงคุณค่าทางพฤติกรรมที่บุคลากรปฏิบัติต่อองค์กรทั้งในบทบาทหน้าที่ และนอกบทบาทหน้าที่เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย (Rich et al., 2010)

Koopmans et al. (2014) ได้แบ่งองค์ประกอบของผลการปฏิบัติงานไว้ 3 ประการ ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ (Task Performance) ซึ่งเป็นผลการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงาน (Contextual Performance) เป็นผลจากพฤติกรรมที่ช่วยสนับสนุนองค์กร ซึ่งส่งผลโดยอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานขององค์กร และพฤติกรรมการทำงานแบบถ่วงความก้าวหน้า (Counterproductive Work Behavior) เป็นพฤติกรรมของสมาชิกขององค์กรที่มีเจตนาทำความเสียหายและเป็นภัยต่อองค์กรหรือสมาชิกในองค์กร สำหรับ Pradhan and Jena (2017) ได้แบ่งองค์ประกอบของผลการปฏิบัติงานไว้ 3 ประการโดยมีผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ (Task Performance) และผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงาน (Contextual Performance) เช่นเดียวกับ Koopmans et al. (2014) และได้เพิ่มเติมผลการปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลง (Adaptive Performance) ซึ่งเป็นผลการปฏิบัติงานที่เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่จะปรับตัวในเรื่องของความสามารถเกี่ยวกับงาน ซึ่งอาจจะหมายถึงความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอน และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับงาน ไปตามสถานการณ์ที่ต้องการ หรือสถานการณ์ใหม่ได้ ผู้วิจัยได้ใช้อ้างอิงองค์ประกอบของผลการปฏิบัติงานตามแนวคิดของ Pradhan and Jena (2017) ในการวิจัยนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน ในการวิจัยของ Henttonen et al. (2016) ซึ่งได้ศึกษาในเรื่อง “การแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน: การศึกษาเชิงประจักษ์ขององค์กรภาครัฐ” กับพนักงานจำนวน 595 คนขององค์กรในเมืองทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศฟินแลนด์ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลวิจัยพบว่าการแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.28 ($p < 0.01$) สอดคล้องกับการวิจัยของ Obrenovic et al. (2015) ซึ่งทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าของการแบ่งปันความรู้ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของทีม กับทีมนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานในโครงการวิจัยระหว่างประเทศ ในประเทศโครเอเชีย จำนวน 277 คน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ซึ่งพบว่าการแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกและการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจนส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของทีมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.30 และ 0.33 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของ Nurrachman et al. (2019) ที่ในการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างพนักงานที่ทำงานบริษัทผลิตอาหารและเครื่องดื่มแห่งหนึ่ง ในประเทศอินโดนีเซียจำนวน 218 คน ทำการวิเคราะห์โดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง ได้ผลการวิจัยสอดคล้องกัน โดยพบว่าการแบ่งปันความรู้ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.83 ($p < 0.05$)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกัน โดยพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผลในทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

2. ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ได้แก่งานวิจัยของ Choi et al. (2015) ซึ่งได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของแรงงานเกาหลี จำนวน 356 คน ผลวิจัยพบว่า การแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phung et al. (2019) ซึ่งทำการวิจัยกับเจ้าหน้าที่วิชาการในมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศเวียดนาม จำนวน 558 คน โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.38, $p < 0.001$) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ Pian et al. (2019) ซึ่งได้ศึกษาในความสัมพันธ์ของการแบ่งปันความรู้กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานระดับกลางจากรัฐวิสาหกิจและกลุ่มพนักงานจากแผนก R&D ขององค์กรที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในประเทศจีน จำนวน 292 คน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันความรู้ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรส่งผลทางบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.25 และ 0.30 ($p < 0.01$) ตามลำดับ

จากการศึกษาในบริบทต่างๆ ให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน โดยพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน

3. ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่งานวิจัยของ Kim and Koo (2017) ซึ่งได้ศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำสมาชิก การมีส่วนร่วมของพนักงาน พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมและผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรม ในประเทศเกาหลีใต้ จำนวน 350 คน โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.442 ($p < 0.01$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vihari et al. (2021) ซึ่งทำการวิจัยกับพนักงานที่ไม่ใช่ระดับบริหาร ที่ทำงานในบริษัทภาคการผลิต ในสหรัฐอเมริกา อหรับเอ็มเรตส์ จำนวน 290 คน โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.37, $p < 0.001$) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของประเทศไทย ได้แก่การวิจัยของ Sornadisak (2017) ซึ่งได้ศึกษาถึงปัจจัยเหตุและผลของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน กับพนักงานธนาคารกรุงเทพ เขตจังหวัดนครปฐม จำนวน 400 คน โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงานมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.57, $p < 0.001$)

จากการศึกษาในบริบทต่างๆ ให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน โดยพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

4. พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในบริบทตัวแปรส่งผ่านระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ งานวิจัยของ Fauziyah and Rahayunus (2020) ซึ่งได้ศึกษา บทบาทของการแบ่งปันความรู้และนวัตกรรมที่มีต่อผลการปฏิบัติงาน กับกลุ่มตัวอย่างได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย 3 แห่ง ในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 187 คน โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า นอกจากพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงานแล้ว นวัตกรรมระดับบุคคลยังส่งผลทางอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.50 สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศอินโดนีเซียของ Noerchoidah et al. (2021) ในเรื่องการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน และศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีผลทางอ้อมต่อการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน โดยมีค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.57 โดยสรุปได้ว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความสัมพันธ์ของการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน จากงานวิจัยของ Nurcahyo et al. (2022) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของการแบ่งปันความรู้ ความสามารถในการดูดซับความรู้ ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยมีความสามารถด้านนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน กับพนักงานศูนย์วิจัยเทคโนโลยีการเกษตร ประเทศฮังการี โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานและความสามารถด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงาน ในขณะที่ผลการทดสอบการเป็นตัวแปรส่งผ่านของความสามารถด้านนวัตกรรม พบว่าความสามารถด้านนวัตกรรมของพนักงานไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาการทดสอบการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในบริบทต่างๆ พบว่ามีผลการศึกษาแตกต่างกันไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในฐานะที่เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดัง Figure 1 โดยมีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H1: พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

H2: พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน

H3: พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

H4: พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

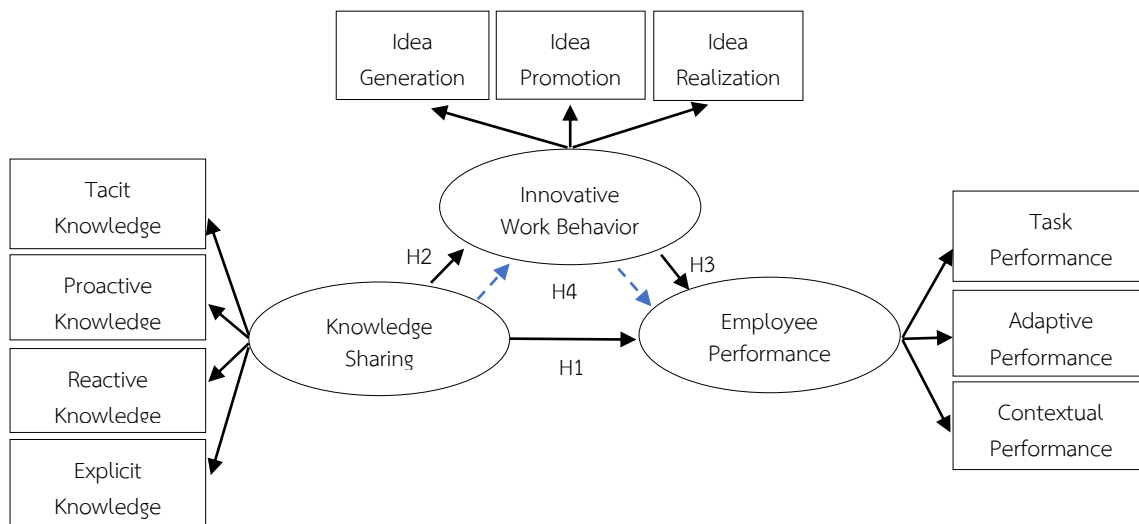

Figure 1 Conceptual Framework

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การทดสอบเครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาได้แก่พนักงานระดับปฏิบัติการของบริษัทผู้ผลิตอาหารเสริมแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชลบุรี มีจำนวน 504 คน เนื่องจากการวิจัยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่ง Hair et al. (2010) แนะนำขนาดตัวอย่างควรมีจำนวน 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ในการศึกษาที่มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 10 ตัวแปร ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างเป็น 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ และเก็บเพิ่มร้อยละ 10 เพื่อป้องกันข้อมูลที่ไม่มีสมบูรณ์ที่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ รวมจำนวนตัวอย่างเท่ากับ 220 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชากร (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนพนักงานระดับปฏิบัติการที่เป็นตัวอย่างในแต่ละแผนก จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับฉลากพนักงานผู้ให้ข้อมูลจากรายชื่อพนักงานแต่ละแผนก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดสอบเครื่องมือ

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการพัฒนาและปรับปรุงข้อคำถามตามนิยามของตัวแปรตามหลักแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรม การแบ่งปันความรู้ของพนักงาน ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน ส่วนที่ 4 แบบสอบถามผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยแบบสอบถามส่วนที่ 2 ถึง 4 ใช้มาตราวัดแบบประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ และส่วนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะเพิ่มเติมถึงสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน

ก่อนการนำแบบสอบถามไปใช้จริง ได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างคำถามและวัตถุประสงค์ และคำนวณค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) พบว่า ทุกข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งมีค่าเกินกว่า 0.5 จึงถือว่า

แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Silpcharu, 2014) หลังจากนั้น ทำการตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยนำไปทดลองใช้กับพนักงานของบริษัทอื่นที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 ชุด หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของตัวแปรสังเกตได้ อยู่ระหว่าง 0.73 ถึง 0.92 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 หมายถึงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Cortina, 1993)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) ความโด่ง (Kurtosis) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และอธิบายระดับพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน แปรผลระดับตามเกณฑ์ของ Best and Kahn (2006) ดังนี้ ระดับคะแนน 4.51-5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึงมาก 2.51-3.50 หมายถึงปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึงน้อย และ 1.00-1.50 หมายถึงน้อยที่สุด

2. ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ประกอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบโมเดลการวัด และการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Index) พิจารณาจากค่า $CMIN/DF \leq 2$, ค่า GFI, AGFI, NFI, CFI และ TLI ≥ 0.90 , ค่า RMR < 0.05 และ RMSEA < 0.08 (Hair et al., 2010)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบยกเว้น (Certificate of Exemption No. COE65/011)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นพนักงานระดับปฏิบัติงานในบริษัทผู้ผลิตอาหารเสริมแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 70.9 เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 อายุ 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.2 อายุ 36-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.2 อายุ 41-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.4 อายุ 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.7 อายุต่ำกว่า 26 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.5 และอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5 ส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 56.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 28.6 ร้อยละ 55 มีอายุงานมากกว่า 5 ปี ร้อยละ 20.5 มีอายุงานน้อยกว่า 2 ปี ร้อยละ 15.9 มีอายุงาน 4-5 ปี และร้อยละ 8.6 มีอายุงาน 2-3 ปี

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น

Table 1 แสดงการตรวจสอบข้อมูลในเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้จำนวน 10 ตัวแปร ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

Table 1 Mean, Standard Deviation, Skewness, Kurtosis, and Correlation Coefficient Matrix of All Observed Variables

	TKC	PKA	RKR	EKD	IG	IP	IR	TP	AP	CP
TKC	1									
PKA	0.80	1								
RKR	0.72	0.77	1							
EKD	0.60	0.66	0.58	1						
IG	0.58	0.64	0.55	0.79	1					
IP	0.53	0.58	0.49	0.71	0.83	1				
IR	0.50	0.60	0.50	0.69	0.80	0.83	1			
TP	0.40	0.35	0.43	0.40	0.43	0.40	0.46	1		
AP	0.46	0.47	0.53	0.45	0.48	0.51	0.50	0.71	1	
CP	0.46	0.44	0.53	0.41	0.41	0.37	0.42	0.68	0.73	1
Mean	4.04	3.94	4.02	3.96	3.91	3.90	3.92	4.12	4.04	4.12
S.D.	0.57	0.64	0.60	0.68	0.68	0.75	0.78	0.58	0.60	0.60
Skewness	-0.24	-0.41	-0.30	-0.51	-0.67	-0.54	-0.78	-0.40	-0.42	-0.52
Kurtosis	0.07	0.46	0.56	0.46	0.56	0.07	0.87	0.20	0.03	1.10

ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ ได้แก่ ตัวแปรการสร้างความรู้ที่พึงลึก (TKC) ตัวแปรการได้มาซึ่งความรู้เชิงรุก (PKA) ตัวแปรการรับความรู้เชิงโต้ตอบ (RKR) และตัวแปรการให้ความรู้ที่ชัดเจน (EKD) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.04, 3.94, 4.02 และ 3.96 ตามลำดับ โดยมี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 0.68 ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ได้แก่ การสร้างความคิด (IG) การสนับสนุนความคิด (IP) และการทำให้ความคิดเป็นจริง (IR) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.91, 3.90, และ 3.92 ตามลำดับ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 0.68 ถึง 0.79 และตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ (TP) ผลการปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลง (AP) และผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงาน (CP) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.12, 4.04 และ 4.12 ตามลำดับ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 0.58 ถึง 0.60

ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ มีค่าความเบี่ยงเบนในช่วง -0.51 ถึง -0.24 ค่าความโด่ง อยู่ในช่วง 0.07 ถึง 0.56 ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม มีค่าความเบี่ยงเบนในช่วง -0.78 ถึง -0.54 ค่าความโด่ง อยู่ในช่วง 0.56 ถึง 0.87 และตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงผลการปฏิบัติงานของพนักงาน มีค่าความเบี่ยงเบนในช่วง -0.52 ถึง -0.40 ค่าความโด่ง อยู่ในช่วง 0.03 ถึง 1.10 เนื่องจากทุกค่ามีความเบี่ยงเบนไม่เกิน 2.0 และมีค่าความโด่งไม่เกิน 7.0 จึงถือว่ายอมรับได้ว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ (Byrne, 2010; Kline, 2011)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัว จำนวน 45 คู่ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ในช่วง 0.35 ถึง 0.83 โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทุกคู่ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรมีค่าไม่เกิน 0.85 แสดงว่าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินไป (Kline, 2011)

ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัด (Measurement Model)

การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวแปรแฝงทุกตัวในโมเดล โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่าหลังการปรับโมเดล โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

โดยมีค่า CMIN/DF= 1.657, GFI= 0.962, AGFI= 0.923, TLI = 0.984, CFI= 0.990, NFI = 0.976, RMR= 0.014, RMSEA= 0.055 ผลจากการวิเคราะห์แสดงดัง Table 2

Table 2 The Results of the Confirmatory Factor Analysis of All Latent Variables

Variables	Observable Variables	Factor Loadings	Composite Reliability	Average Variance Extracted
Knowledge Sharing Behavior (KS)	TKC	0.86	0.90	0.70
	PKA	0.92		
	RKR	0.84		
	EKD	0.70		
Innovative Work Behavior (IWB)	IG	0.90	0.93	0.82
	IP	0.92		
	IR	0.90		
Employee Performance (EP)	TP	0.80	0.88	0.71
	AP	0.89		
	CP	0.83		

พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบปรับมาตรฐาน (Factor Loadings) ของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝง พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ของพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.70 ถึง 0.92 ตัวแปรสังเกตได้ของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.90 ถึง 0.92 และตัวแปรสังเกตได้ของผลการปฏิบัติงานของพนักงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 0.89 ซึ่งมีความมากกว่า 0.70 และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า หมายถึงอยู่ในเกณฑ์ดี (Hair et al., 2010)

พฤติกรรมกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน มีความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability: CR) เท่ากับ 0.90, 0.93 และ 0.88 ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) เท่ากับ 0.70, 0.82 และ 0.71 ตามลำดับ ซึ่งค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.70 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้มีค่ามากกว่า 0.50 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทุกตัวมีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) (Fornell & Larcker, 1981; Hair et al., 2010)

Table 3 แสดงค่าความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงในโมเดล และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ พบว่าค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้มีค่ามากกว่าค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงนั้นกับตัวแปรอื่นทุกตัว แสดงว่ามีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) (Fornell & Larcker, 1981)

Table 3 Correlation between Latent Variable and Square Root AVE

Variables	KS	IWB	EP
Knowledge Sharing Behavior (KS)	(0.84)		
Innovative Work Behavior (IWB)	0.72	(0.91)	
Employee Performance (EP)	0.63	0.53	(0.84)

Note: Value in diagonal represent the square root of AVE

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล พบว่า ภายหลังการปรับโมเดล โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า CMIN/DF= 1.657, GFI= 0.962, AGFI= 0.923, TLI = 0.984, CFI= 0.990, NFI = 0.976, RMR= 0.014, RMSEA= 0.055

ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางหรือค่าอิทธิพลทางตรงระหว่างตัวแปรในโมเดลแสดงดัง Table 4 พบว่า พฤติกรรมแบ่งปันความรู้ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.50 และส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.72 และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.17 โดยความแปรปรวนของพฤติกรรมแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ร้อยละ 41

Table 4 Results of Hypothesis Testing

Hypothesis	Standardized		C.R.	p-value	Supported/ Not supported
	Regression Weight	S.E.			
H1: KS has a positive impact on EP	.50	.09	5.25	.000***	supported
H2: KS has a positive impact on IWB	.72	.06	14.61	.000***	supported
H3: IWB has a positive impact on EP	.17	.06	2.26	.024*	supported

Note *** $p < 0.001$, * $p < 0.05$

ผลการวิเคราะห์การเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม

การวิเคราะห์บทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม พบบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยใน Figure 2(a) แสดงให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน มีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.61 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) และ Figure 2(b) เมื่อเพิ่มตัวแปรพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในโมเดล พบว่าค่าอิทธิพลทางตรงระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน มีค่าลดลงเป็น 0.50 และค่าอิทธิพลระหว่างพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และค่าอิทธิพลระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและผลการปฏิบัติงาน มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$ และ $p < 0.05$ ตามลำดับ) แสดงว่าพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วน (Partial Mediation) เนื่องจากเมื่อนำตัวแปรเข้ามาเป็นตัวส่งผ่านในโมเดล ทำให้ค่าอิทธิพลทางตรงระหว่างตัวแปรลดลง แต่ยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2010)

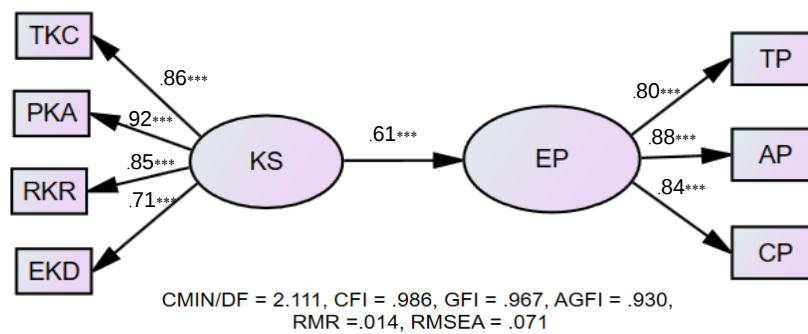

Figure 2(a) The Relationship Between Knowledge Sharing Behavior and Employee Performance

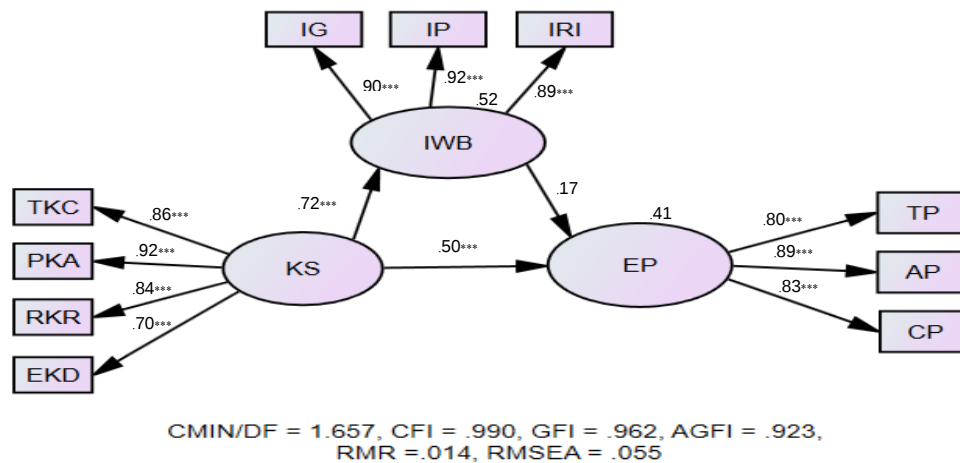

Figure 2(b) The Relationship of Knowledge Sharing Behavior, Innovative Work Behavior and Employee Performance

สรุปและการอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานข้างต้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หมายถึงเมื่อพนักงานในองค์กรมีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน จะมีการเรียนรู้จากประสบการณ์มากขึ้น ทำให้มีคุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น รวมทั้งแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการทำงานได้ดีขึ้น ในทางตรงข้ามหากพนักงานไม่แบ่งปันความรู้ความเชี่ยวชาญกับผู้อื่นในการทำงาน อาจส่งผลให้มีการทำงานซ้ำซ้อน เกิดข้อผิดพลาดและปัญหาซ้ำ ๆ ในการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Henttonen et al. (2016) ซึ่งได้ศึกษาการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรภาครัฐ ในเมืองของฟินแลนด์ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพบว่า การแบ่งปันความรู้

มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการแบ่งปันความรู้ของพนักงานทำให้ผลการปฏิบัติงานของพนักงานดีขึ้น โดยผลจากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของพฤติกรรม การแบ่งปันความรู้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ได้แก่ การได้มาซึ่งความรู้เชิงรุก แสดงให้เห็นว่าการ ได้รับมุมมองหรือแนวคิดใหม่ ๆ จากการแบ่งปันความรู้จะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถ คาดการณ์ หรือมองเห็นทางแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหาได้ และส่งผลให้พนักงานมีผลการปฏิบัติงานที่ดี

2. พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หมายถึงเมื่อพนักงานใน องค์การมีการแบ่งปันความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน จะนำไปสู่การพัฒนา แนวคิดใหม่และวิธีแก้ปัญหที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pian et al. (2019) ซึ่งได้ศึกษา การเชื่อมโยงการแบ่งปันความรู้กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในประเทศจีน ซึ่งพบว่าการ แบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phung et al. (2019) ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ส่งผล ต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของเจ้าหน้าที่วิชาการในมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศเวียดนาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเกิดแนวคิดใหม่ ๆ จากการ แบ่งปันความรู้จะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถคาดการณ์ถึงปัญหาและเตรียมรับมือก่อนที่จะเกิด ปัญหา ทำให้พนักงานเกิดพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม

3. พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หมายถึงพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีส่วน สนับสนุนให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีของพนักงานได้ เนื่องจากเมื่อพนักงานได้รับกระตุ้นให้คิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา พนักงานจะหาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นซึ่งจะทำให้ผลการ ปฏิบัติงานดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim and Koo (2017) ซึ่งศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำสมาชิก การมีส่วนร่วมของพนักงาน พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมและผลการ ปฏิบัติงาน และพบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vihari et al. (2021) ซึ่งทำการวิจัยกับพนักงานใน บริษัทผู้ผลิตในสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์ จำนวน 290 คน พบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมมีผลต่อผล การปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน โดยผลจากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบ ของพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดคือ การสนับสนุนความคิด แสดง ให้เห็นว่าการหาผู้สนับสนุนแนวความคิดหรือผู้ร่วมอุดมการณ์เพื่อให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้พนักงานเกิดผลการปฏิบัติงานที่ดี ดังนั้นหากองค์กรส่งเสริมและสนับสนุน แนวความคิดเชิงนวัตกรรมของพนักงาน มีแนวโน้มที่พนักงานและองค์กรจะมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น องค์กรจึงควรส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานที่ให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

4. นอกจากนี้พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงานยังทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน บางส่วนระหว่างความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผล การศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fauziyah and Rahayunus (2020) ซึ่งได้ศึกษาบทบาทของการ แบ่งปันความรู้และนวัตกรรมที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ซึ่งพบว่านอกจากพฤติกรรมการแบ่งปัน ความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงานแล้ว ความสามารถของนวัตกรรมส่วนบุคคลยังส่งผลทางอ้อม ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และงานวิจัยในประเทศอินโดนีเซียของ Noerchoidah et al. (2021) ซึ่งศึกษาถึงการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน โดยศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมในความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งจากผลวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานเชิง

นวัตกรรมมีผลทางอ้อมต่อการแบ่งปันความรู้และผลการปฏิบัติงาน กล่าวได้ว่านอกจากการแบ่งปันความรู้จะส่งผลโดยตรงทำให้พนักงานมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นแล้ว พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมยังเป็นพฤติกรรมของพนักงานในองค์กรที่เกิดจากพฤติกรรมแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งส่งผลทำให้พนักงานมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ช่วยเพิ่มผลการปฏิบัติงานของพนักงาน การจัดการความรู้โดยมีการแบ่งปันความรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นเพิ่มผลการปฏิบัติงานของพนักงาน องค์กรควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. ผู้บริหารควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันความรู้และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในองค์กร โดยให้แผนกต่างๆ จัดสรรเวลาปฏิบัติงานปกติให้กับพนักงานในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร รวมทั้งขยายกิจกรรมออกไปสู่ภายนอกแผนก เพื่อให้พนักงานได้รับมุมมองหรือแนวคิดใหม่ๆ โดยการได้แบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ สามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในงานของตนเอง และช่วยคาดการณ์ปัญหาและค้นหาแนวทางแก้ไขป้องกันการเกิดปัญหาจะอาจเกิดขึ้นในการทำงาน

2. แผนกทรัพยากรมนุษย์ควรสร้างวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการแบ่งปันความรู้ มีการให้สิ่งจูงใจทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (เช่น การยกย่องชมเชย) กับพนักงานที่แบ่งปันความรู้ รวมทั้งออกแบบเครื่องมือที่ช่วยแบ่งปันความรู้ เช่น การสร้างกระดานสนทนาหรือใช้แพลตฟอร์มที่พนักงานสามารถแบ่งปันความรู้ และถามคำถามได้ รวมทั้งการจัดเก็บความรู้ที่ได้แบ่งปันโดยเฉพาะที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี

3. นอกจากพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ จะส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานแล้ว ทางองค์กรควรสนับสนุนให้พนักงานมีพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม อันสืบเนื่องมาจากองค์กรมีรากฐานของการจัดการความรู้ที่ดี โดยการเปิดช่องทาง หรือจัดกิจกรรมให้กับพนักงานได้นำเสนอความคิด เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตหรือการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานตามแนวคิดของ Chuymanee and Sorod (2018); Scott and Bruce (1994) และ Pradhan and Jena (2017) ตามลำดับ เป็นกรอบในการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งถึงแม้พบว่ามีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของโมเดลการวัด การวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเฉพาะเจาะจงถึงองค์ประกอบพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ การทำงานเชิงนวัตกรรม และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในบริบทของประเทศไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างออกไป รวมทั้งอาจทำการขยายกลุ่มตัวอย่างไปสู่อุตสาหกรรมอื่นๆ หรือองค์กรที่มีจำนวนพนักงานที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเห็นประเด็นพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะสามารถต่อยอดในการจัดทำระบบการจัดการความรู้ให้แต่ละองค์กรได้อีกด้วย

2. อาจมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ในองค์ประกอบหรือบริบทที่แตกต่างออกไป เนื่องจากจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม ส่งผลทางบวกกับทั้งพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อีกทั้งยังเป็นตัวแปรส่งผ่าน จึงเล็งเห็นว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมอาจนำไปสู่การศึกษาวิจัยในขอบเขตที่แตกต่าง และขยายผลออกไปยังตัวแปรอื่น ๆ ได้

3. อาจทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ และพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยคัดเลือกตัวแปรจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีตัวแปรอื่นที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานได้มาก

เอกสารอ้างอิง

- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in Education* (10th ed.). Pearson Education Inc.
- Bhaskar, R., & Zhang, Y. (2007). Knowledge Sharing in Law Enforcement: A Case Study. *Journal of Information Privacy & Security*, 3(3), 45-68.
- Bratianu, C. (2015). *Organizational Knowledge Dynamics: Managing Knowledge Creation, Acquisition, Sharing, and Transformation*. Hershey: IGI Global.
<https://doi.org/10.4018/978-1-4666-8318-1.ch011>
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with Amos: Basic Concepts, Applications, and Programming* (2nd ed.). Taylor and Francis Group.
- Chienwattanasook, K., Onputtha, S., Sookwilai, N., Pongwang, N., & Chaimongkol, N. (2018). Employees' Job Satisfaction and Employees' Desirable Behavior Affecting Employees' Work Performance: A Case of Christiani & Nielsen (Thai) Public Company Limited. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 7(2), 105-117.
- Choi, S. B., Kim, K., Ullah, E., & Kang, S.-W. (2016). How Transformational Leadership Facilitates Innovative Behavior of Korean Workers: Examining Mediating and Moderating Processes. *Personnel Review*, 45(3), 459-479.
- Chuymanee, K., & Sorod, B. (2018). The Development of a Knowledge Sharing Behavior Scale in the Thai Context. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 11(3), 27-38.
- Cortina, J. M. (1993). What is Coefficient Alpha? An Examination of Theory and Applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.
- Eftekharzadeh, R. (2008). Knowledge Management Implementation in Developing Countries: An Experimental Study. *Review of Business*, 28(3), 44-58.
- Fauziyah, & Rahayunus, Z. W. (2020). The Role of Knowledge Sharing and Innovation on Employee Performance. *Advances in Engineering Research*, 201, 133-138.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 39-50.
- Hair, J. F., Black, W. C, Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, Prentice Hall.
- Henttonen, K., Kianto, A., & Ritala, P. (2016). Knowledge Sharing and individual Work Performance: An Empirical Study of a Public Sector Organization. *Knowledge Management*, 20(4), 749-768.

- Hoof, B. V. D., & de Ridder, J. A. (2004). Knowledge Sharing in Context: The Influence of Organizational Commitment, Communication Climate and CMC use on Knowledge Sharing. *Journal of Knowledge Management*, 8(6), 117-130.
- Joshi, K. D., & Holsapple, C. W. (2000). An Investigation of Factors that Influence the Management of Knowledge in Organizations. *The Journal of Strategic Information Systems*, 9(2), 235-261.
- Kasikorn Research Center. (2017). *Health Product Market: Trends, Opportunities, and Challenges for SME Entrepreneurs*.
<https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/HealthyProduct.pdf>
- Kim, M. S., & Koo, D. W. (2017). Linking LMX, Engagement, Innovative Behavior, and Job Performance in Hotel Employees. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(12), 3044-3062.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structure Equation Modeling* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Koopmans, L., Bernaards, C. M., Hildebrandt, V. H., Vet, H. C. W., & Berk, A. J. (2014). Construct Validity of the Individual Work Performance Questionnaire. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 56(3), 154-171.
- Noerchoidah, Harjanti, D., & Suprpto, W. (2021). Knowledge Sharing Dan Job Performance: Peran Mediasi Innovative Work Behavior. *Jurnal Ekbis Analisis, Prediksi, Dan Informasi*, 22(2), 135-159.
- Nonaka, L., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-creating Company*. Oxford University Press.
- Nurchahyo, S. A., Andriyani, Rionaldo, R., & Soesanto, H. (2022). The Effect of Knowledge Sharing, Absorption Capacity on Employee Performance with Innovation Capability as Intervening Variables (Case Study on Employees of the Central Java Agricultural Technology Research Center). *Budapest International Research and Critics Institute-Journal*, 5(1), 114-124.
- Nurrachman, Q., Hermanto, B., & Chan, A. (2019). The Effect of Knowledge Sharing on Employee Performance at PT Tama Cokelat Indonesia. *Archives of Business Research*, 7(6), 155-163.
- Obrenovic, B., Obrenovic, S., & Hudaykulov, A. (2015). The Value of Knowledge Sharing: Impact of Tacit and Explicit Knowledge Sharing on Team Performance of Scientists. *International Journal of Management Science and Business Administration*, 1(2), 33-52.
- Phung, V. D., Hawryszkiewicz, I., & Chandran, D. (2019). How Knowledge Sharing Leads to Innovative Work Behaviour: A Moderating Role of Transformational Leadership. *Journal of Systems and Information Technology*, 21(3), 277-303.

- Pian, Q. Y., Jin, H., & Li, H. (2019). Linking Knowledge Sharing to Innovative Behavior: The Moderating Role of Collectivism. *Journal of Knowledge Management*, 23(8), 1652-1672.
- Pradhan, R. K., & Jena, L. K. (2017). Employee Performance at Workplace: Conceptual Model and Empirical Validation. *Business Perspective and Research*, 5(1), 69-85.
- Rich, B. L., Lepine, J. A., & Crawford, E. R. (2010). Job Engagement: Antecedents and Effects on Job Performance. *Academy of Management Journal*, 55(3), 617-635.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of Innovative Behavior: A Path Model of Individual Innovation in the Workplace. *The Academy of Management Journal*, 37(3), 580-607.
- Sewkarran, J. (2008). *Exploring the Relationship between Knowledge Sharing and Employee Performance*. Unpublished Doctoral Dissertation. Capella University.
- Silpcharu, T. (2014). *Research and Statistical Analysis by SPSS and AMOS* (15th ed.). Business R & D Ordinary Partnership.
- Sornadisak, K. (2017). *Antecedents and Consequence of Bangkok Bank Employee Innovative Behavior in Nakorn Pathom*. Unpublished Master's Thesis. Silpakorn University.
- Suzuki, T. (2004). *Implementation of TPM Activities for Production Reform*. Process Industry Edition (Somchai Akrathiwa, Translator). TPA Publishing House.
- Vihari, N. S., Yadav, M., & Panda, T. K. (2021). Impact of Soft TQM Practices on Employee Work Role Performance: Role of Innovative Work Behaviour and Initiative Climate. *The TQM Journal*, 34(1), 160-177.
- Yang, J. T. (2007). The Impact of Knowledge Sharing on Organizational Learning and Effectiveness. *Journal of Knowledge Management*, 11(2), 83-90.

Attributes of Business Administration Graduates from Stakeholder Perspectives: Case Study of Prince of Songkla University, Pattani Campus

Phathara-on Wesarat^{1*}, Parichard Benrit¹, Warrapojn Panrod¹, Kanyaprin Tongsamsi¹, Nursahida Useng¹, Daranat Tansui², Ranchida Sangkhaduang¹ and Rudsada Kaewsaeng-on¹

Received	: 26/08/2023
Revised	: 21/10/2023
Accepted	: 30/10/2023

Abstract

Unemployment of new graduates remains because of a mismatch between employer demands and graduate attributes. To reduce the skills gap, the study programs need to know what attributes are required by stakeholders. This study aims to identify the attributes of business administration graduates based on the requirements of stakeholders, and to determine the importance of the attributes of business administration graduates. The qualitative data was collected from stakeholders consisting of 17 internal stakeholders and 29 external stakeholders. Based on qualitative data analysis approach, the data was analyzed and thematically categorized by researchers. The study found that the importances of both generic and specific attributes of graduates were mentioned by stakeholders. The attributes of business administration graduates include 36 generic attributes and 3 specific attributes. This study suggested that the study programs should integrate the attributes of graduates into curriculum design and provide students with teaching and learning activities that enable them to develop the expected attributes. However, this study investigated graduate attributes specifically for the Bachelor of Business Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. The results of the study may not be generalized to other programs of study or other areas because the required graduate attributes in a specific area can be different than others.

Keywords: Bachelor of Business Administration, Generic Attribute, Specific Attribute, Stakeholder

Introduction

The skills gap between graduates and industrial requirements occurs in many countries (Al Hinai et al., 2020). In Thailand, new graduates remained unemployed by a 10.04% year-on-year rise (Therapat & Arunmas, 2021). Unemployment of new graduates

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

² Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

* Corresponding author. Email: phathara-on.w@psu.ac.th

was caused by coronavirus pandemic, economic recession (Reuters, 2021), and a mismatch between employer expectations and graduate attributes (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021). To respond to multiple demands, universities have increasingly shifted to “market-oriented educational enterprises” that aimed at preparing students ready for future employment (Maxwell & Armellini, 2019).

According to changing world of business in the 21st century, employers are seeking for employees with the right attributes (Tempone et al., 2012). This seems like higher education institutions as well as business curricula play a key role in improving graduates’ employability (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021). Business administration graduates are expected to demonstrate the ability to perform a real-world task and the ability to cope with uncertain work environment (Bajada & Trayler, 2013).

From a higher education institution’s point of view, the requirements of stakeholders need to be concerned to ensure that the university’s business curricula are up-to-date and relevant to the needs of stakeholders (Poon et al., 2011). Therefore, a well-designed business administration curriculum focuses on integrating stakeholders’ expectations into program learning outcomes (Bajada & Trayler, 2013). This is in line with the educational standards at regional level (e.g. the ASEAN University Network Quality Assurance: AUN-QA) and global level (e.g. the Association to Advance Collegiate Schools of Business: AACSB) that focus on enhancing graduate employability and achieving learning outcomes (AUN-QA, 2020; AACSB, 2020). Whereas a business administration curriculum has multiple stakeholders, it should know which graduate attributes are really important in order to develop the appropriate graduate attributes linked to the current and future job markets (Winfield & Ndlovu, 2019).

Universities that failed to provide qualified and competent graduates will not achieve a competitive advantage, compared to those universities that can meet the needs of stakeholders (Oosthuizen et al., 2021). While business environment has changed over time and it affects the way business organizations are managed (Nudurupati et al., 2021), the challenge of a business administration curriculum is how to justify which attributes are most important to business administration graduates at the present time (Brauer, 2021). In this study, the theoretical underpinning of graduate attributes and stakeholder requirements is based on the two theories, namely the resource-based view and the alliance theory. This is because the theories emphasize market-oriented education and the demands of stakeholders.

However, the required graduate attributes in a particular study program or a specific area can be different than others. Whereas the research on graduate attributes in a specific area is still limited, this study aims to investigate the graduate attributes specifically for the Bachelor of Business Administration Program (B.B.A. Program), Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus,

located in Southernmost Thailand. The research results will be useful for curriculum design of the B.B.A. Program to meet the requirements of stakeholders.

Objective

1. To identify the attributes of business administration graduates based on the requirements of stakeholders.
2. To determine the importance of the attributes of business administration graduates.

Literature review

In this study, graduate refers to a student who completed a bachelor's degree in business administration (Davids-Latief, 2016). Graduate attributes are defined as "the qualities, skills and understanding a university community agrees its students should develop during their time with the institution" (Donleavy, 2012). A graduate's attributes reflect his or her capacity to get job and to perform job-related tasks (Tempone et al., 2012).

Graduate attributes are the qualities that enable graduates to meet the employer expectations and to be lifelong learners who are ready for professional development throughout their life-span (Tempone et al., 2012). The study programs are supposed to promote the readiness of graduates (e.g. develop their knowledge, skills, abilities, etc.) to match the requirements for future jobs (Al Hinai et al., 2020). Thus, the university's curricula should pay attention to getting a better understanding of the appropriate graduate attributes to meet employer expectations (Al Hinai et al., 2020). The examples of graduate attributes are critical thinking, problem-solving skills, communication skills, interpersonal skills, business awareness, managerial skills, time management, team skills, leadership capabilities, and social responsibility (Tempone et al., 2012).

From theoretical perspective, the resource-based view and the alliance theory are applicable to this study. The two theories are then discussed.

1. Resource-Based View

The resource-based view has been widely applied to the strategic management of firms that has aimed at accomplishing a sustainable competitive advantage (Gaya & Struwig, 2016). Since universities tend to transform into "market-oriented educational enterprises" (Maxwell & Armellini, 2019), the resource-based view is applicable to the context of higher education institutions as well.

An organization's success mainly depends on its internal resources and capabilities (Daud et al., 2011). Likewise, the university's curricula that effectively use their resources to produce marketable graduates and to meet the demands of stakeholders will remain competitive (Daud et al., 2011). Therefore, the appropriate graduate attributes should be developed. A resource based approach stated that

student development and success are derived from both students' self-management (focuses on what students can do for themselves) and the support provided by others (the study programs, universities, etc.) to assist them to develop further (Hitch et al., 2012).

2. Alliance Theory

Alliance is not a new concept in business sector (Suherlan, 2017). The alliance is a form of partnership between companies or organizations (Suherlan, 2017). Alliance theory can be applied to higher education institutions because they recently have operated under uncertain environment and complex competition, similar to those companies (Suherlan, 2017). Based on alliance theory, higher education institutions need to have a strong alliance with industries so that they can gain access to the information about the requirements of stakeholders (Daud et al., 2011). The collaboration between higher education institutions and industries is supposed to benefit both parties. It can help universities to produce graduate attributes matched with the demands from industries (Suherlan, 2017).

According to the theories mentioned above, a guiding framework of this study was developed. The independent variable is "requirements of stakeholders" while the dependent variable is "attributes of business administration graduates" (figure 1). However, the purpose of this study is not to examine the relationship between independent variable and dependent variable, but it aims at investigating the facts of what graduate attributes are required by stakeholders and how these attributes are important.

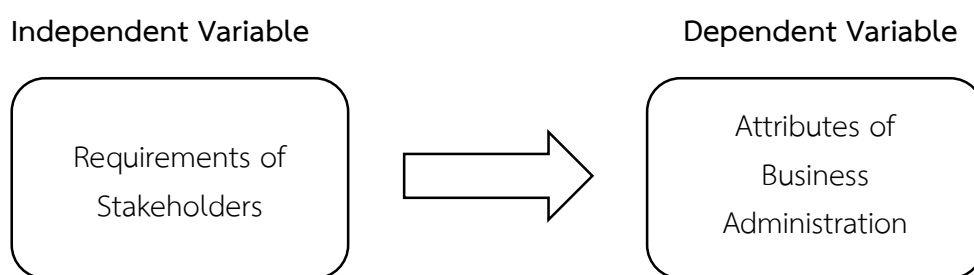

Figure 1 A Guiding Framework

The past study of employability in higher education from key stakeholders' perspectives by Cheng et al. (2022) maintained that higher education institutions can enhance graduate employability through exploring the expectations from key stakeholders such as government, higher education institutions, students, and employers. Likewise, this study identified key stakeholders for data collection.

This study presents a case study of the B.B.A. Program that is offered by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus,

Thailand. The B.B.A. Program was first established in 2005 to respond to the needs of stakeholders in the Southern Border Provinces, including Pattani, Yala, Narathiwat, Satun, and Songkhla, who required a workforce and entrepreneurs with the capability to perform business operations corresponding to both local and international contexts (Bachelor of Business Administration Program, 2020).

Methodology

In this study, a qualitative research approach is adopted in order to gain insight into the attributes of business administration graduates required by stakeholders (Cassell et al., 2006). A qualitative research approach is used to discover an individual's ideas and to provide a deeper understanding of a particular event (Cassell et al., 2006).

The participants of this study are stakeholders of the Bachelor of Business Administration Program (B.B.A. Program), Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University (Pattani Campus), Thailand. The stakeholders are divided into two groups: internal (e.g. students) and external stakeholders (e.g. employers). This is consistent with a study in higher education institution (HEI) by Soewarno and Tjahjadi (2020) which indicated the stakeholders of the HEIs including students, employers, employees, alumni, government institutions etc. Besides that, Thailand Quality Award (TQA) emphasizes the importance of listening to the voice of customer (Thailand Quality Award, 2022). Thus, this study views students as customers who should be participated in the study although they are not in the workforce.

The purposive sampling is appropriate for this study as it is commonly used to select the key informants who are able to give the relevant information (Lubbe, 2014). The stakeholder representatives were chosen from stakeholders who have constant or frequent contact with the B.B.A. Program or with Prince of Songkla University (Kantanen, 2012). The brainstorming technique was adopted to develop the list of key informants (i.e. participants) because it is known as a useful technique to summarize the key points (Wu et al., 2013). The administrative committees of the B.B.A. Program were invited to participate in brainstorming session for identifying the list of stakeholders.

This study adopts in-depth interview for data collection because it provides a rich source of data (Cassell et al., 2006). The consent form with the confidentiality statement and the explanation of the interview process has been sent to the participants. The interviewees were asked a range of questions about their ideas and opinions about the required attributes of business administration graduates. The questions for in-depth interview are based on the research questions and objectives of this study (Cassell et al., 2006). The samples of questions used as a guideline for the interview are as follows:

1. Explain the essential attributes of business administration graduates who completed the study offered by the Bachelor of Business Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus
2. How is the importance of each attribute of business administration graduates (the attribute as you mentioned earlier)?

The linkage between the interview questions and the research objectives are shown in Table 1.

Table 1 The Linkage between the Interview Questions and the Research Objectives

Research Objective	Interview Question
1. To identify the attributes of business administration graduates based on the requirements of stakeholders.	1. Explain the essential attributes of business administration graduates who completed the study offered by the Bachelor of Business Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus
2. To determine the importance of the attributes of business administration graduates.	2. How is the importance of each attribute of business administration graduates (the attribute as you mentioned earlier)?

Consistent with the past literature, the scope of questions about ideas and opinions on the required attributes of business administration graduates is presented in Table 2.

Table 2 Scope of Questions about Ideas and Opinions

Interview Question	Scope of Questions
1. Explain the essential attributes of business administration graduates who completed the study offered by the Bachelor of Business Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus	Attributes of graduates include knowledge, skills, abilities, attitudes, and other qualifications which are essential for graduates for pursuing their work.
2. How is the importance of each attribute of business administration graduates (the attribute as you mentioned earlier)?	The importance of each attribute for graduate, organization, and society.

Based on the purposive sampling whereby the key informants are selected by the researchers, the stakeholder representatives include 17 internal stakeholders and 29 external stakeholders (Table 3). Overall, 46 Stakeholders were interviewed. In this paper, the names of respondents are not shown. Codes are used for their privacy protection.

For stakeholder analysis, a grid map of stakeholders by Mendelow (1999 as cited in Oxford College of Marketing, 2018) was applied. The grid map has been adapted by

Prince of Songkla University and it is useful for stakeholder analysis at program level (Prince of Songkla University, 2022). This study categorized internal and external stakeholders into 4 groups that are: 1) high power-low impact (HPLI) (stakeholders who have high power towards the B.B.A. Program but they are low impacted by the B.B.A. Program), 2) high power-high impact (HPHI) (stakeholders who have high power towards the B.B.A. Program and they are high impacted by the B.B.A. Program), 3) low power-low impact (LPLI) (stakeholders who have low power towards the B.B.A. Program and they are low impacted by the B.B.A. Program), and 4) low power-high impact (LPHI) (stakeholders who have low power towards the B.B.A. Program but they are high impacted by the B.B.A. Program) (Table 3).

Table 3 Internal and External Stakeholders of the B.B.A. Program

Groups of Stakeholders	
Internal Stakeholders	External Stakeholders
1. B.B.A. lecturers (8 respondents) (HPHI)	1. High school students (2 respondents) (LPHI)
2. B.B.A. students (8 respondents) (LPHI)	
3. Human Resources Management Office, PSU Pattani (1 respondent) (LPHI)	2. New graduate (1 respondent) (LPHI)
	3. Alumni (7 respondents) (LPHI)
	4. Governmental organizations (3 respondents) (2 LPLI, 1 LPHI)
	5. State enterprises (4 respondents) (2 LPLI, 2 LPHI)
	6. Companies (10 respondents) (1 HPHI, 5 LPLI, 4 LPHI)
	7. Entrepreneurs (2 respondents) (LPLI)

The qualitative data were analyzed, thematically categorized, and put in a table form by researchers. The key themes were identified and they were refined several times to become accurate themes.

Results

This section presents the results of the study based on the research objectives and it aims to answer the following research questions:

Question 1: What are the attributes of business administration graduates required by stakeholders?

Question 2: How are the attributes of business administration graduates important?

According to the opinions of respondents, the attributes of business administration graduates were categorized by researchers. The respondents also expressed the importance of attributes of business administration graduates (Table 4).

Table 4 The Attributes of Business Administration Graduates

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T1	Visionary	/		Employee's vision is required for working with a company. <i>External stakeholder: Company1</i>
T2	Attitude	/		A positive attitude encourages individuals to deal with problems. <i>Internal stakeholder: Student 2019</i> <i>External stakeholder: New graduate1/ Company2/ Company3/ State enterprise1</i> A positive attitude is important to pursuing work related to customer interaction. <i>External stakeholder: New graduate1/ Company2/ Company3/ State enterprise1</i> An individual's positive attitude leads to career success and happiness at work. <i>External stakeholder: New graduate1</i> Growth mindset assists a company to move forward. <i>Internal stakeholder: Student 2020</i>
T3	Self-efficacy	/		A person's self-efficacy enables him or her to courageously invest in a business and do everything to achieve success. <i>Internal stakeholder: Student 2021</i>
T4	Acceptance of failure	/		An acceptance of failure allows a person to resolve the problems. <i>Internal stakeholder: Student 2018</i> <i>External stakeholder: Company4</i>

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T5	Change	/		Employees should be able to change any ineffective regulation which thwarts a company's growth. <i>External stakeholder: Company5</i>
T6	Decision making	/		People with a good decision-making can overcome the crisis. <i>External stakeholder: Alumni 2014-BKK</i>
T7	Determination and tolerant	/		Determination and tolerant enables people to deal with problematic situations. <i>External stakeholder: Company6</i>
T8	Risk taking	/		Characteristics of risk taking are important because business organizations operate under uncertain environments. <i>Internal stakeholder: Student 2018</i> <i>External stakeholder: Company1</i>
T9	Love to work	/		If people love to work, they are more likely to have passion for their work. <i>External stakeholder: Alumni 2016-BKK</i>
T10	Knowledge of business administration		/	Knowledge related to business administration can help graduates to gain more career opportunities. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> Graduates who have knowledge of business administration would achieve career success. <i>Internal stakeholder: Student 2018</i> <i>External stakeholder: High school student</i> Graduates with business administration expertise are

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
				different than those from other fields of study. <i>External stakeholder: Company5</i>
T11	Variety of knowledge	/		Multiple knowledge and skills are important in changing world of work. <i>External stakeholder: Company1</i>
T12	Applying knowledge of business administration		/	Graduates should be able to apply knowledge of business administration to deal with changing and challenging environments. They would achieve career growth. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> Graduates who are able to apply knowledge of business administration can give advice to others. They would be positively recognized by their peers. <i>External stakeholder: Governmental organization1</i>
T13	Problem solving	/		Problem-solving skills are required when pursuing the real-world tasks. <i>External stakeholder: Entrepreneur1/Company1/New graduate1</i> Problem-solving skills are useful for conflict management at work. <i>External stakeholder: Company7</i>
T14	Language and communication	/		Communication skills enhance graduates' employability. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> Language and communication skills allow individuals to have a good relationship with others. <i>External stakeholder: Alumni 2014-BKK</i>

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T15	Analytical thinking	/		Workers with analytical thinking can help their organization to attain the goals. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> A company requires employees who have critical, systematic, and strategic thinking. <i>External stakeholder: Company1</i>
T16	Calculation and numerical analysis	/		Calculation and numerical analysis are useful for pursuing work in an organization. <i>Internal stakeholder: Lecturer/Student 2019</i> <i>External stakeholder: Governmental organization2/Governmental organization3/State enterprise1</i>
T17	Planning	/		Both short-term and long-term planning are important to individual and organizational success. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Alumni 2016-BKK</i>
T18	Responsibility	/		An individual's responsibility allows him or her to experience career success and happy life. <i>External stakeholder: New graduate1</i>
T19	Technology	/		Graduates with information technology skills gain more career opportunities and they are ready to work with a company. <i>External stakeholder: Company8</i> Technology is essential for today's working world because working space has shifted from onsite to online platform. <i>External stakeholder: Alumni 2014-BKK/Alumni 2016-PN</i>

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T20	Interpersonal relationship	/		Good interpersonal relationship contributes to teamwork in an organization. <i>Internal stakeholder: Student 2018/HR-PSU PN</i> <i>External stakeholder: Alumni 2014-BKK/Alumni 2015-SRT/Entrepreneur1/Company4</i>
T21	Emotional management	/		Emotional management reduces stress, and it allows people to effectively deal with problematic situations. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Alumni 2014-PN/Alumni 2015-SRT</i>
T22	Self-development and learning	/		Graduates who are actively involved in self-development and learning would become qualified members in an organization. <i>External stakeholder: Entrepreneur1</i>
T23	Professionalism	/		Professional workers can effectively do all work processes. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Company9</i>
T24	Capability of managing business organization		/	Graduates who have capability of managing business organization would be able to produce a high productivity and achieve a competitive advantage. <i>External stakeholder: Company9</i>
T25	Creativity	/		Creativity skills are important to creating new products or services. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i>
T26	Work design	/		Design thinking is helpful to improve work performance. <i>External stakeholder: Company1</i>
T27	Organizing work	/		People who systematically organize their work would be able to control work outcomes.

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
				<i>External stakeholder: Alumni 2015-SRT/Company6</i>
T28	Merit and ethics	/		Work ethics enable employees to accomplish long-term success. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Company10</i>
T29	Leadership	/		People with leadership skills can motivate others to work towards the goals. <i>Internal stakeholder: Student 2020</i> <i>External stakeholder: Company4</i>
T30	Personality	/		Graduates with good personality traits such as confident and sociable traits are more likely to achieve career success than others. <i>External stakeholder: Alumni 2015-SRT</i>
T31	Adaptability	/		Graduates should be able to adapt to changing work environments to overcome any barrier. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Alumni 2015-SRT/Alumni 2014-PN/Governmental organization2/State enterprise2/Company9</i> Graduates should be able to adapt to diversity at the workplace (such as cultural diversity). So, they would effectively work with others. <i>External stakeholder: Alumni 2014-BKK</i>

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T32	Alertness to information and opportunity	/		Employees who are actively involved in information seeking can learn a new thing daily, which in turn could lead to long-term organizational development. <i>External stakeholder: Company5</i> Graduates should be able to see an opportunity in uncertain circumstances. <i>Internal stakeholder: Student 2020</i> <i>External stakeholder: Company8</i>
T33	Systematic and reasonable thinking	/		Systematic and reasonable thinking allows employees to work effectively. <i>Internal stakeholder: Student 2019</i> <i>External stakeholder: Alumni 2015-SRT</i>
T34	Prudence	/		Employees with prudence can avoid any mistake at work. <i>Internal stakeholder: Student 2018</i> <i>External stakeholder: Alumni 2015-SRT</i>
T35	Strategy formulation	/		Graduates should be able to formulate business strategies to attain the goals. <i>Internal stakeholder: Lecturer/Student 2020</i>
T36	Situation and trend assessment	/		The ability to assess business trends and situations leads to organizational success. <i>Internal stakeholder: Lecturer/Student 2019</i> <i>External stakeholder: Entrepreneur1/Company1</i>

Code	Attributes of Business Administration Graduates	Generic Attribute	Specific Attribute	Importance of Attributes of Business Administration Graduates
T37	Public consciousness	/		A company requires employees with public consciousness who serve the public interest. <i>Internal stakeholder: Lecturer</i> <i>External stakeholder: Governmental organization³/Company⁵</i>
T38	Time management	/		Time management enables individuals to complete the tasks on time and allows them to experience work-life balance. <i>External stakeholder: Alumni 2016-BKK</i>
T39	Acceptance of rules and regulations	/		A company requires employees who follow the rules and regulations to avoid incorrect and ineffective performance. <i>External stakeholder: Company⁶</i>

Table 4 presents 39 attributes of business administrative administration graduates as mentioned by stakeholders and the importance of each attribute based on their opinions. The attributes of business administration graduates are then discussed in the next section.

Discussion

According to research objective 1, which aims at identifying the attributes of business administration graduates based on the requirements of stakeholders, the graduate attributes are classified into two types: generic and specific attributes. Jones (2010 as cited in Tempone et al., 2012) states that the two terms, “generic skills” and “generic attributes” can be used interchangeably. Therefore, this study maintains the interrelation between “skills” and “attributes” by defining all generic skills as generic attributes and all specific skills as specific attributes (Tempone et al., 2012). Generic attributes include transferable knowledge, skills, and abilities which are applicable to broader contexts (McLean, 2010). Specific attributes refer to specific knowledge, skills and abilities which are related to a specific area (Heymann et al., 2022).

The research findings showed that 39 attributes of business administration graduates were required by stakeholders. Based on the definitions of generic and specific attributes mentioned above, the attributes of business administration graduates can be

divided into two groups consisting of generic and specific attributes. It was found that most attributes mentioned by stakeholders were generic attributes while only three attributes were specific attributes.

Generic attributes of business administration graduates include 36 items: 1) visionary, 2) attitude, 3) self-efficacy, 4) acceptance of failure, 5) change, 6) decision making, 7) determination and tolerant, 8) risk taking, 9) love to work, 10) variety of knowledge, 11) problem solving, 12) language and communication, 13) analytical thinking, 14) calculation and numerical analysis, 15) planning, 16) responsibility, 17) technology, 18) interpersonal relationship, 19) emotional management, 20) self-development and learning, 21) professionalism, 22) creativity, 23) work design, 24) organizing work, 25) merit and ethics, 26) leadership, 27) personality, 28) adaptability, 29) alertness to information and opportunity, 30) systematic and reasonable thinking, 31) prudence, 32) strategy formulation, 33) situation and trend assessment, 34) public consciousness, 35) time management, and 36) acceptance of rules and regulations.

Specific attributes of business administration graduates are composed of 3 items: 1) knowledge of business administration, 2) applying knowledge of business administration, and 3) capability of managing business organization.

However, different stakeholders may value different attributes of graduates. Hence, the universities or the study programs need to identify which attributes are the most important for stakeholders (especially those who affect or who are affected by the study programs) so that they would put an effort into building the respective attributes of graduates (Songsom & Khitmoh, 2021; Songsom et al., 2021).

Based on research objective 2, which aims to determine the importance of the attributes of business administration graduates, stakeholders explained how the attributes of business administration graduates are important (Table 4). Their explanations are useful for integrating the significant attributes of graduates into curriculum design. For instance, stakeholders maintained that “interpersonal relationship” is one of important graduate attributes because “good interpersonal relationship contributes to teamwork in an organization”. Therefore, business administration students should acquire interpersonal skills before their graduation. Priyadarshini (2022) states that interpersonal skills are crucial for all tasks and all management levels to achieve career success as well as leadership role. In line with the resource-based view, universities should effectively manage their resources to assist students to develop necessary attributes matched with the demands of stakeholders, while they can also encourage students to actively develop the expected attributes by themselves (i.e. self-management) (Daud et al., 2011).

It can be noticed that stakeholders are more likely to place a value on generic attributes than specific attributes. This is consistent with the past study by Verma, Nankervis, Priyono, Salleh, Connell and Burgess (2018) that views generic attributes of

graduates as “work-readiness” factors because graduates are expected to have skills, knowledge, and attitudes which enable them to be more productive at work. Transferable skills (e.g. general communication, problem-solving skills, teamwork, and learning how to learn) allow graduates to easily move across industries (Verma et al., 2018).

Furthermore, specific attributes of business administration graduates comprising 3 items demonstrate the differences in competency levels. Firstly, “knowledge of business administration” can be seen as knowledge-focused (understanding level). Secondly, “applying knowledge of business administration” emphasizes graduates’ ability to apply knowledge to the real-world tasks (applying level). Thirdly, “capability of managing business organization” reflects graduates’ capability to design their work or to run a business (creating level). This seems like students are needed to reach the third level (creating level) before graduation because stakeholders confirmed that “graduates who have capability of managing business organization would be able to produce a high productivity and achieve a competitive advantage” (Table 4). To gain a deeper understanding of the graduate attributes required by stakeholders, alliance theory should be applied in higher education institutions because a stronger alliance with industries would lead to more accessibility to the information on the needs of stakeholders (Daud et al., 2011).

Conclusion

Based on an investigation into the requirements of stakeholders, it was found that both generic and specific attributes of business administration graduates are indicated. Most attributes of graduates mentioned by stakeholders are generic attributes. This reflects the importance of transferable skills in the future of work. The study programs which have been heavily focused on producing specific skills of graduates are supposed to increasingly emphasize generic skills or transferable skills. However, this study identified the graduate attributes specifically for the B.B.A. Program. The results of this study may not be generalized to other programs of study or other contexts.

Suggestion

Research Implications

Whereas the research on the attributes of graduates in a particular program of study was limited, the research findings on the attributes of business administration graduates which collected data from stakeholders of the B.B.A. Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus in Southernmost Thailand fulfill the gap of knowledge on this issue. The findings could be useful for curriculum design of the B.B.A. Program or any other similar program of study. The attributes of graduates should be integrated into the B.B.A. Curriculum and learning

activities to produce the attributes of graduates corresponding to the requirements of stakeholders. Additionally, the findings provide the contribution to the readers, for example, job seekers who search for the information on what attributes are required by employers so that they could improve the knowledge, skills, and abilities matched with the demands of employers.

Recommendations to Future Researchers

Since this study adopted a qualitative approach to explore what and how attributes of business administration graduates are important, it did not statistically measure the degree to which each attribute is valued by stakeholders. Future research may pay attention to quantitative examining the levels of requirements of stakeholders towards 39 attributes of business administration graduates.

References

- AACSB (2020). *2020 Guiding Principles and Standards for Business Accreditation*.
<https://www.aacsb.edu/-/media/aacsb/docs/accreditation/business/standards-and-tables/2020%20business%20accreditation%20standards.ashx?la=en&hash=E4B7D8348A6860B3AA9804567F02C68960281DA2>
- Al Hinai, M.R., Bhuiyan, A.B., & Husin, N.A. (2020). Theoretical Review on the Graduate Attributes and the Readiness for Employability among Engineering Graduates in the Higher Education Institutes (HEIs) in Oman. *Indian Journal of Finance and Banking*, 4(2), 130-139.
- AUN-QA (2020). *Guide to AUN-QA Assessment at Programme Level Version 4.0*.
<http://aun-qa.org/Guide%20to%20AUN-QA%20Assessment%20at%20Programme%20Level%20Version%204.0.pdf>
- Bachelor of Business Administration Program (2020). *B.B.A. Curriculum 2020*. Unpublished official documents. Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand.
- Bajada, C., & Trayler, R. (2013). Interdisciplinary Business Education: Curriculum through Collaboration. *Education + Training*, 55(4/5), 385-402.
- Brauer, S. (2021). Towards Competence-Oriented Higher Education: A Systematic Literature Review of the Different Perspectives on Successful Exit Profiles. *Education + Training*, 63(9), 1376-1390.
- Cassell, C., Symon, G., Buehring, A., & Johnson, P. (2006). The Role and Status of Qualitative Methods in Management Research: An Empirical Account. *Management Decision*, 44(2), 290-303.
- Cheng, M., Adekola, O., Albia, J., & Cai, S. (2022). Employability in Higher Education: A Review of Key Stakeholders' Perspectives. *Higher Education Evaluation and Development*, 16(1), 16-31.

- Daud, S., Abidin, N., Sapuan, N.M., & Rajadurai, J. (2011). Enhancing University Business Curriculum using an Importance-Performance Approach: A Case Study of the Business Management Faculty of a University in Malaysia. *International Journal of Educational Management*, 25(6), 545-569.
- Davids-Latief, N. (2016). *An Examination of the E-Competence Requirements of Potential Information Systems Graduate Employers in the Western Cape and the Information Technology Curriculum at University X*. Unpublished Master's Thesis. University of the Western Cape, South Africa.
- Donleavy, G. (2012). Proclaimed Graduate Attributes of Australian Universities: Patterns, Problems and Prospects. *Quality Assurance in Education*, 20(4), 341-356.
- Gaya, H., & Struwig, M. (2016). Is Activity-Resource-Based View (ARBV) the New Theory of the Firm for Creating Sources of Sustainable Competitive Advantage in Services Firm? *Global Journal of Management and Business Research: A Administration and Management*, 16(5), 32-45.
- Heymann, P., Bastiaens, E., Jansen, A., Van Rosmalen, P., & Beausaert, S. (2022). A Conceptual Model of Students' Reflective Practice for the Development of Employability Competences, Supported by Online Learning Platform. *Education + Training*, 64(3), 380-397.
- Hitch, D., Goldingay, S., Hosken, N., Lamaro, G., Macfarlane, S., Nihill, C., Ryan, J., & Farrugia, D. (2012). Academic Skills and Beyond: A Resource Based Approach to Support Student Success in Higher Education. *Journal of Academic Language and Learning*, 6(2), A29-A41.
- Kantanen, H. (2012). Identity, Image and Stakeholder Dialogue. *Corporate Communications: An International Journal*, 17(1), 56-72.
- Lubbe, I. (2014). Educating Professionals: Describing the Knowledge Agency of Accounting Academics. *Meditari Accountancy Research*, 22(1), 107-127.
- Maxwell, R., & Armellini, A. (2019). Identity, Employability and Entrepreneurship: The ChANGE Framework of Graduate Attributes. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 9(1), 76-91.
- McLean, M. (2010). Citizens for an Unknown Future: Developing Generic Skills and Capabilities in the Gulf Context. *Learning and Teaching in Higher Education: Gulf Perspectives*, 7(2), 9-29.
- Nudurupati, S.S., Gavengo, P., & Bititci, U.S. (2021). Impact of the Changing Business Environment on Performance Measurement and Management Practices. *International Journal of Production Economics*, 232, 1-15.
- Oosthuizen, H., De Lange, P., Wilmshurst, T., & Beatson, N. (2021). Leadership-In-Teams, Ready, Willing and Able: Perspectives of International Accounting Students. *Meditari Accountancy Research*, 29(1), 161-182.

- Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD (2021). *Thailand's Education System and Skills Imbalances: Assessment and Policy recommendations*. [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP\(2020\)49&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP(2020)49&docLanguage=En)
- Oxford College of Marketing (2018). *What is Mendelow's Matrix and How It is Useful?* <https://blog.oxfordcollegeofmarketing.com/2018/04/23/what-is-mendelows-matrix-and-how-is-it-useful/>
- Poon, J., Hoxley, M., & Fuchs, W. (2011). Real Estate Education: An Investigation of Multiple Stakeholders. *Property Management*, 29(5), 468-487.
- Prince of Songkla University (2022). Formulating PLOs based on the Principles of Outcome-Based Education. <https://drive.google.com/file/d/1tVERBckmo7Oh-uxPJgOeARc8x3R-Vow/view>
- Priyadarshini, S. (2022). Its Nice to be Nice at Work: Role of Interpersonal Skills for Career Success. *Strategic HR Review*, 21(3), 92-95.
- Reuters (2021, November 22). Q3 Unemployment at 16yr High. *Bangkok Post*. <https://www.bangkokpost.com/business/2219547/q3-unemployment-at-16yr-high>
- Soewarno, N., & Tjahjadi, B. (2020). Mediating Effect of Strategy on Competitive Pressure, Stakeholder Pressure and Strategic Performance Management (SPM): Evidence from HEIs in Indonesia. *Benchmarking: An International Journal*, 27(6), 1743-1764.
- Songsom, A., & Khitmoh, N. (2021). Modern Trade and Service Innovation Program based on Stakeholder Requirements. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 13(2), 163-178.
- Songsom, A., Leelaprasertsil, W., Kettapan, K., Pengman, H., Saithanoo, S., Wethasart, P., & Bunsakan, N. (2021). The Development of Bachelor of Technology Program in Logistics Management based on Stakeholders' Requirements. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(2), 147-163.
- Suherlan, H. (2017). Strategic Alliances in Institutions of Higher Education: A Case Study of Bandung and Bali Institutes of Tourism in Indonesia. *International Journal of Tourism Cities*, 3(2), 158-183.
- Tempone, I., Kavanagh, M., Segal, N., Hancock, P., Howieson, B., & Kent, J. (2012). Desirable Generic Attributes for Accounting Graduates into the Twenty-First Century: The Views of Employers. *Accounting Research Journal*, 25(1), 45-55.
- Thailand Quality Award (2022). *Why is It Important to Listen to the Voice of the Customer?* <https://www.tqa.or.th/2022/08/tqc-2021-cutomer-voice/>

- Therapat, C., & Arunmas, P. (2021, August 26). NESDC Sounds the Alarm on Jobs Losses. *Bangkok Post*. <https://www.bangkokpost.com/business/2171247/neddc-sounds-the-alarm-on-jobs-losses>
- Verma, P., Nankervis, A., Priyono, S., Salleh, N.M., Connell, J., & Burgess, J. (2018). Graduate Work-Readiness Challenges in the Asia-Pacific Region and the Role of HRM. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 37(2), 121-137.
- Winfield, F., & Ndlovu, T. (2019). “Future-Proof Your Degree” Embedding Sustainability and Employability at Nottingham Business School (NBS). *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(8), 1329-1342.
- Wu, Y.F., Huang, S.K., Goh, M., & Hsieh, Y. (2013). Global Logistics Management Curriculum: Perspective from Practitioners in Taiwan. *Supply Chain Management: An International Journal*, 18(4), 376-388.

Do Intra-industry Peer Effects Influence the Debt Financing Policy of Companies Listed in Thailand?

Sirada Nuanpradit^{1*}

Received : 15/06/2023

Revised : 31/08/2023

Accepted : 18/09/2023

Abstract

Rational imitation of financial policies, namely peer effects, was documented to prevail among firms within an industry in both developed and top emerging economies. Lacking evidence from medium-sized emerging Asian countries, this study examined intra-industry peer effects, i.e., imitation, on debt financing at Thai listed companies. The sample consisting of the firms listed on the Stock Exchange of Thailand (SET) during the years 2001–2018 was incorporated to discover those effects. Numerous databases associated with the SET (e.g., SETSMART) and the firms' websites were used to collect financial numbers. With 6,058 firm-year observations, unbalanced panel data was then analyzed by using the random-effects and fixed-effects ordinary least squares models as well as the two-stage least squares regression. The main findings show that a focal firm imitates the long-term debt financing of its industry peers. Using the instrument approach to address endogeneity, the key results are confirmed. Peers' equity shock as the instrumental variable decreases their financing with debt, subsequently lowering debt levels at a focal firm. This mimicking was operated through peer action, not peer character, i.e., performance. In additional tests, severe market competition was found to strengthen the uniformity of decision-making on debt finance among industry peers. Meanwhile, the high cost of information embedded in innovation-driven businesses has not been found to both promote and reduce peer effects on debt finance. Including the extra control variables at firm-specific levels, the key results remain robust. This study highlights a vein of social learning theory and competition-based theory in discussing herding behaviors toward all member firms in a certain industry. The conclusions enrich the literature on peer effects on debt finance policy.

Keywords: Peer Effects, Intra-Industry, Debt Finance, Imitation, Thai Listed Company

Introduction

According to previous literature, the term 'peer effects' is defined as an imitation of financial policy selection among peers, and this herding behavior is mostly rational (e.g., Devenow & Welch, 1996). Imitation strategy in corporate policies helps firms maintain an advanced position under fierce market competition (e.g., mimicking new

¹ Assistant Professor Dr., Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

* Corresponding author: E-mail address: sirada_cu@hotmail.com, sirada@tsu.ac.th

product development), even if this practice benefits only their short-term performance (Peng et al., 2021). An externality that arises from its peers' current action, surroundings, and output exerts an influence on a focal firm to make its own decision through imitation (Sacerdote, 2011). Firms never make financial decisions in isolation, and competitor information notably shapes business practices and strategies (Ali-Rind et al., 2023). The accounting scandal that resulted from WorldCom's aggressive financial reporting, for example, made evident the peer pressure within the telecommunications industry that encouraged peers to imitate WorldCom's financial practices. Peer effects have a substantial impact on financial and accounting approaches such as accounting restatement (Gleason et al., 2008), dividend payment (John et al., 2011), cash in hand (Chen et al., 2019), and tax relief (Kelchtermans, 2020). Corporate financing policies of a firm's peers sometimes have a greater influence on the selection of the policies than its own fundamental information (Leary & Roberts, 2014). Capital structure mimicry is more prevalent in markets with limited investor protection (Francis et al., 2016), ineffective corporate governance (Fairhurst & Nam, 2020), and intimate business interconnection (Zhong & Zhang, 2018).

This current study presents the three interesting aspects that motivate the investigation of peer effects, i.e., imitation, on debt finance among Thai firms. Firstly, in Thailand, numerous businesses are characterized by family business groups, and family firms appear to have lower costs of debt than those of non-family firms (Swanpitak et al., 2020). Thai firms may then establish the same pattern of capital structure. Secondly, among the external fund sources, debt has been predominant in Thai businesses over the decades. Prior to the Asian economic crisis of 1997, Thai companies relied exclusively on lending from domestic financial sources, i.e., commercial banks, finance companies, and state-owned banks, with the entire system's assets constituting 190% of GDP. Thai firms seemed to follow similar patterns of financial structure. At that time, Thai financial institutions had lowered their lending standards, as preferential relationships had a greater impact than bank lending criteria on the extension of loans. In the subsequent corporate governance reform following the crisis, the pre-crisis regulations and institutions were replaced with something explicitly new (Limpaphayom & Connelly, 2004), resulting in changes in the financial and banking systems (e.g., downsized or consolidated banks, tight lending restrictions).

Later, the unrestricted mortgage lending and numerous financial instrument failures that caused the global financial crisis in 2007 plunged the US and the rest of the world into a deep recession (Kothari & Lester, 2012). However, the financial impact on East Asian economies, particularly in Thailand, was not as significant as it could have been in comparison to the serious disruptions experienced by Western nations. This suggests that the Thai financial reforms implemented after the Asian economic crisis enhanced the soundness of domestic banking and finance companies (Inoguchi, 2014).

Alternative explanations are that the perceived risks of Thai financial institutions are comparatively low or that irrational investors do not accurately price these risks (Vithessonthi, 2014). Using a variety of strategies, banks and financial companies have been continuing their fierce competition to supply funds for Thai firms. According to the report for 2011–2020 by Thanatawee (2023), Thai firms still have lower debt costs than those of firms from several Asian countries (China, Malaysia, and Vietnam). Meanwhile, both asymmetry of information and market competition among family-group businesses seize control over the Thai capital markets. It is expected that Thai companies would make debt finance decisions by mimicking the decisions of their counterparts in a normal manner.

Thirdly, to the best of my knowledge, this study seems to be the first to explore peer effects on debt finance choices for Thai companies. With the exception of studies from China (Zhong & Zhang, 2018; He & Wang, 2020), Spain (Maté-Sánchez-Val et al., 2017), and Romania (Brendea & Pop, 2019), peer effects on financing choices have not been studied much in other single economies since the seminal research of Leary and Roberts (2014) based on US firms. This study enhances our understanding of the association between the imitation of debt financing in Asian emerging markets outside China. The debt structure of developing markets differs from that of developed economies due to the underdeveloped capital markets and low availability of external financial sources (Abadi et al., 2016). For the Thai emerging market, incomplete and divergent information can result in suboptimal financial decisions that are driven by unknown conditions, and the country is currently in charge of the need for innovation. It is unclear whether and how focal firms follow the debt finance behavior of their industry peers, so this study fills the void by examining this mimic behavior within the industry and the motives behind the imitation.

Objective

The objective of this study is to investigate the influence of intra-industry peer effects on debt finance policy (debt finance imitation) among Thai listed firms.

Theory, Literature Review, and Hypothesis

Social Learning Theory

Social learning theory refers to the social behavior and learning process through which an individual's new behaviors arise from its direct experiences through the observation of its peers' actions and consequent outcomes (Bandura, 1971). The term 'peer effects' was first mentioned in the sociological literature to describe the tendency of members of a social group to learn and mimic their colleagues' actions and attitudes without engaging in a trial-and-error process (Hyman, 1942). Researchers in economics then adopted the concept and developed information asymmetry models to explain

the fact that a firm imitates and learns from its peers if the costs of making a decision are significant (Conlisk, 1980). Corporate finance scholars apply these economic models to test whether peer action explains financial decisions (e.g., Patnam, 2011). Damodaran (2010) states that “firms in a business tend to follow the leader... When this firm chooses a financing mix, presumably based upon its fundamentals, other firms in that sector then imitate the leader, hoping to imitate its success.” An imitation strategy stemming from learning behavior was found among enterprises that must adapt rapidly to technological and innovative changes, and this strategy helps them improve market competitiveness (Peng et al., 2021; Wu et al., 2019).

Organizational Isomorphism and Institutional Theory

Aldrich (1979) argued that “the major factors that organizations must take into account are other organizations.” Limited resources and customers are not the only factors driving competition in business. Instead, the enterprise pursues political authority and institutional legitimacy for social and economic sustainability. Institutional isomorphism exemplifies the political and ceremonial imperatives that dominate the survival of the majority of modern business organizations. Organizational isomorphism was conceptualized to describe homogeneity among businesses, particularly within the industry. According to Hawley (1968), isomorphism occurs when a company’s processes and operations, as well as its information, are so constrained that it cannot make a decision. Thus, it is compelled to resemble counterparts in the industry that encounter the same environmental conditions. DiMaggio and Powell (1983) argued that as businesses continue to become more homogeneous, bureaucracy plays a crucial role in forming the common organization. Even though organizational structures have been altered to maintain productivity and competitiveness, this transformation is the result of processes that make businesses more similar without actually rendering them more effective. In line with organizational isomorphism and institution theory, peer effects within an industry likely exist to legitimize the power of organizations, including alliances, and facilitate access to financial sources. Following that, Ghani et al. (2023) conclude that a similar policy for the capital structure among the energy companies in ASEAN would enhance regional collaboration in the allocation of effective manufacturing resources.

Peer Effects and Hypothesis Development

Leary and Roberts (2014) were the pioneers of empirical research into the connection between peer effects and capital structures. The authors define peer effects as the behavior (e.g., leverage ratios) and characteristics (e.g., sales, growth) of the peer. They show that the leverage ratios of firms in the US sample are positively related to those of their peers. This view is supported by Francis et al. (2016), who reported that firms across 47 countries follow their peers’ capital structure choices. In particular, the similarity of financing structures was more pronounced in countries with strong creditor

rights and less-protected investors. Moreover, Camara (2017) exhibits that imitation behavior of inter-industry capital structure is existent in the service industries during the economic contraction in the US, as their high procyclical nature makes for the worst performance. Im (2019) also reveals that over-levered firms in the US promptly adjust their leverage when their peers encounter extremely unfavorable or favorable shocks. Furthermore, Fairhurst and Nam (2020) conclude that US firms with weak corporate governance mimic their peers' debt policies. The tendency to imitate is noticeable in these firms with executive reputation concerns and high litigation risks.

Subsequent to Leary and Robert's original study, few have investigated the imitation of capital structures outside the US market, except for those in China and Romania. Zhong and Zhang (2018) concentrate on Chinese A-share-listed companies whose stock is only available to mainland Chinese investors. The authors find evidence for peer effects on capital structures only in the downward direction. When peers cut leverage levels, firms would replicate the peers' decision by reducing their own debt levels. In Romania, Brendea and Pop (2019) also found a herding behavior in the financing source and concluded that the average capital structure of the sector shapes firms' financing pattern. Later, He and Wang (2020) investigated peer effects during the period of the split-share structure reform in China. The authors suggest that firms adjust their capital structure in response to changes in their peers' leverage ratios. Such adjustments have profound impacts on industries characterized by intense competition and high debt volatility and on firms with a small market share, zero dividend payouts, and tight financial constraints. Chu et al. (2022) have also observed that the capital structure decisions of a firm are influenced not just by peer effects arising from the leading firm, but also by those originating from a little successful firm. In a recent study conducted by Liu et al. (2023), new evidence was presented on the influence of peer effects on the corporate capital structure within the Chinese capital markets. The researchers postulated that these impacts were observed through many mechanisms, including the industrial average, industrial leaders, and firms that share similarities within the industry.

This current study argues that the theoretical motivations underlying the imitation of capital structures are twofold. Firstly, firms compete in their industry by learning from their peers' actions and consequent outcomes based on social learning theory. Market competition mechanisms create agency problems that result in the predation behavior of rivals. For example, reliance on debt finance exposes a firm with a high level of debt to the ruthless competitive policy of a low-debt rival that adopts a price reduction strategy. If the expected costs of the predatory behavior are significant, the high-debt firm would mimic the capital structure of the low-debt firm (Bolton & Scharfstein, 1990). In this case, highly leveraged firms imitate the capital structure of their less leveraged peers in the same industry to reduce price competition from their

more solvent rivals. Imitation behaviors under competitive pressure are also found when going public. According to Aghamolla and Thakor (2022), in the drug industry, private firms are more likely to transition to public equity markets when a close competitor has recently gone public.

Second, organizational isomorphism and institutional theory, which say that limited business resources, operations, and information cause a focal firm's finance policies to look like those of its peer in similar environments, are likely the driving forces behind imitation of finance policy. This leads to homogeneity in capital structure among firms within the industry. If firms operate in a highly uncertain environment (Dodgson, 1993) and have poor-quality information (Bikhchandani et al., 1998) for the design of their optimal capital structure, imitation becomes meaningful. An alternative explanation of imitation is referred to as herding behavior, a tendency to follow the actions of the group norm. Managers might prefer to either hide in the herd—actions escape scrutiny—or ride with the herd—capability is assessed (Devenow & Welch, 1996). To avoid risks to their reputation, managers are well disposed to free ride on information about the capital structure of their industry peers. Krishnankutty et al. (2022) exhibit that, in the manufacturing, services, and real estate and construction sectors, there is imitation behavior in Indian firms to follow the mean capital structure of their sector. Even in decision-making on tax planning, Liao et al. (2022) conclude that the effect of information sources, namely peer effects, on corporate tax avoidance is existent. The authors find that a company has a higher level of tax avoidance if its peers in the same industry adopt an aggressive tax avoidance strategy. In an emerging economy like Thailand, the capital market is relatively young and lacks informational efficiency (Connelly, 2016), and Thai firms have substantially relied on external debt finance for many decades. The optimal capital structure has then been rigorously formulated. To either compete in the product market or free ride on inadequate information and resources, the imitation of debt finance structures exists among peers within a particular industry. The hypothesis is the following:

H1: Industry peers' debt financing is positively associated with the debt financing of a focal firm.

Methodology

Sample and Data

The scope of this study focuses on all Thai listed companies on the Stock Exchange of Thailand (SET) in the years 2001–2018 as the sample. The study compiles longitudinal financial data from numerous databases, including the SET Market Analysis and Reporting Tool (SETSMART), as well as the websites of the Securities and Exchange Commission of Thailand (SEC), the SET, the SETTRADE, and the listed firms. The study initially obtains data from those databases for 8,401 firm-year observations, ignoring

rehabilitated firms. The initial sample is comprised of firms from the eight industries of agro and food, consumer products, financials, industrials, property and construction, resources, services, and technology. Then, the study employs the following procedures. Due to missing or insufficient financial data, 2,301 firm-year observations were first eliminated from the original sample. 42 firm-year observations were then used to remove unusual values (the outlier, leverage, and influential data points) from a dataset that were hindering statistical analysis. Using unbalanced panel data, the final sample consists of 6,058 firm-year observations from 549 unique companies.

Regression Model and Variable Measure

To examine peer effects on financial decision-making, this study employs the following ordinary least squares (OLS) regression in the baseline model:

$$DFIN_{j,i,t} = \beta_0 + \beta_1 PEER_{-j,i,t} + \beta_2 PEERCHA_{-j,i,t} + \sum_{\delta=1}^4 \delta FocalControls_{j,i,t} + Year FE + Industry FE + \epsilon_{j,i,t}$$

Where subscripts j, -j, i, and t denote focal firm, peer firm, industry, and year, respectively. In this regression², focal firms' debt finance policy is the linear function of peers' debt financing and the control variables, including peers' character, focal firms' own characteristics, year fixed effects, and industry fixed effects.

This study measures debt finance policy ($DFIN_{j,i,t}$) by using the book value ratio of long-term debt to total assets of the focal firm j in the industry i at the end of fiscal year t. The ratio of long-term debt compared to that of short-term debt can improve constructive information about the existence of peer effects (Zhong & Zhang, 2018). As finance managers often utilize book leverage to make company choices (Graham & Harvey, 2001), adopting leverage book values as opposed to leverage market values is also a simpler approach.

Peer effects ($PEER_{-j,i,t}$) refer to debt finance policy among all peers (excluding a focal firm) within certain industries. Intra-industry peers' debt finance policy is calculated by the average book value ratio of long-term debt to total assets of the peer firms (-j), excluding firm j, within their own industry i at the end of fiscal year t. This variable displays the average long-term debt taken on by business competitors and has been widely used in prior studies (e.g., Liu et al., 2023).

Of the control variables, the first is the peer characteristic. In a similar business climate, firms' finance policies respond to those of their peers through two channels: action (decision) and characteristics. Peer characteristic pressure occurs if a focal firm reacts to a change in the characteristics of its peers (e.g., sales, risks) by imitating the adjustment of the peer characteristics that subsequently results in uniform financing

² Whether to select a fixed or random effects model is a common issue that arises when estimating models with panel data. This study presents the key findings of both models and uses the specification test to determine which model is superior for interpreting the results.

policies³ (Leary & Roberts, 2014). The peer characteristic ($PEERCHA_{j,i,t}$) is measured by the average net sales of the natural logarithm of the peer firm ($-j$) within the own industry i and year t . Firms' financial policies respond to peers' character and are likely to display either a positive or negative association.

Next, the four control variables of firm characteristics—FocalControls—are as follows: Firm size ($SIZE_{j,i,t}$), which is calculated by the natural logarithm of total assets for focal firm j in industry i at the end of fiscal year t , represents the firm's varying borrowing potential. The cost of insolvency will be reduced if businesses are diversified and large in size. Consequently, major enterprises will have smoother access to loans. According to previous research (e.g., Zhong & Zhang, 2018), a positive association between firm size and debt financing is expected. Profitability ($ROA_{j,i,t}$), calculated as the ratio of earnings before interest and tax to the average of last year's and current year's total assets for focal firm j in industry i at the end of fiscal year t , represents returns on total assets. In light of substantial borrowing costs and financial constraints, businesses respond with accumulated earnings as their primary source of funding. Previous research (e.g., Francis et al., 2016) suggests that financial performance will have a negative impact on debt levels.

Following that, growth opportunities ($GROWTH_{j,i,t}$) are computed by dividing the market value equity by the book value equity for the focal firm j in the industry i at the end of the fiscal year t to determine the potential for future business expansion. The propensity for high growth elicits dysfunctional managerial behavior, such as overinvestment, which exacerbates financial distress and devalues the firm. Prospective businesses then attempt to reduce their debt usage. The negative relationship between growth opportunities and debt financing is anticipated (e.g., Im 2019). Tangibility ($TANG_{j,i,t}$), measured by the ratio of property, plant, and equipment to total assets at the end of the fiscal year t , represents collateral for the firm j in the industry i . It is essential for the company to gain access to long-term loans. By requiring fixed-asset guarantees, lenders will compensate for enduring a customer's risk of default and insolvency exposure. Tangibility is expected to positively influence funding through debt.

Year FE is the year fixed effects variable, which consists of 17 dichotomous variables to account for differences in debt finance policy across the study periods. The variables are coded as one if the firm is in the years 2002–2018 and zero otherwise (the base year is 2001). Industry FE, the industry fixed effects variable, comprises seven dummy variables to control for business cycles across industry types. The variables are

³ For instance, there are several rivals in a certain sector, including companies A and B. In order to finance its increased production when it introduces a new product into the market, Firm A issues seasonal stock, which lowers its leverage ratios. Firm B releases stock to finance its new product in reaction to the launch of the new product by its competition, reducing its leverage ratios. As a result, business B acts in response to the launch of the rival product rather than just duplicating the change in the financing strategy of its rival.

coded one if the firm is in the industries of agro and food, consumer products, financials, industrials, property and construction, resources, and services and zero otherwise (the technology industry is set as the baseline). $\epsilon_{j,i,t}$ represents the error component for the focal firm j in the industry i in the year t .

Two-Stage Least Squares Regression

This study attempts to address endogeneity concerns by using the fixed effects approach in the baseline models, allowing for unobserved variables to have associations with observed variables. In addition, the study conducts a two-stage least squares (2SLS) regression to instrumentalize the potentially endogenous variables. In the first stage of the regression, this variable is regressed onto the instrumental variable to obtain the estimated values. Next, the estimated values are used in place of the actual values in the baseline models so as to examine H1. The appropriate instrumental variable must correlate with the endogenous variable, independent of other determinants of capital structure.

This study adopts the peers' equity shocks (SHOCK) as an instrument for the peer decision, following previous studies (e.g., Fairhurst & Nam, 2020). Equity shocks are measured by the idiosyncratic equity returns that are derived from the market model, with the backward, 24-month rolling regression of the monthly returns as the following model of the expected return:

$$r_{j,i,t} = \alpha_{j,i,t} + \beta_{j,i,t}^M (rm_t - rf_t) + \beta_{j,i,t}^{IND} (rm_{-j,i,t} - rf_t) + \eta_{j,i,t}$$

where $r_{j,i,t}$ refers to the total return for focal firm j in industry i over month t , $(rm_t - rf_t)$ is the excess market return, and $(rm_{-j,i,t} - rf_t)$ is the excess return on a weighted industry portfolio excluding focal firm j 's return. To calculate the instrumental variable, this study first analyzes the rolling regression for each observation.

In this expected return model, the $\eta_{j,i,t}$ represents the idiosyncratic equity return for focal firm j in industry i and month t . In other words, the idiosyncratic equity return of firm j is equal to actual monthly returns minus expected monthly returns. The idiosyncratic equity returns are a price change's risk stemming from the unique circumstances of an individual firm, and these stock returns obviously affect the capital financing (Chen & Ma, 2017; Duong et al., 2015). This instrument is a potential source of exogenous variation in the peer decision, as it is serially uncorrelated and across-uncorrelated⁴. Second, this study compounds the monthly idiosyncratic returns to obtain their annual measure. Thus, the source of exogenous variation for peer firms' decisions—the instrumental variable—is the average peer firm's (except for focal firm j) equity return shock, i.e., $\eta_{-j,i,t}$.

⁴ In other words, the firms' current equity shocks are found not to predict their own future shocks or their peers' future and current shocks.

Empirical Results and Discussion

Descriptive and correlation analysis

A summary of the descriptive statistics and correlation analysis for the baseline model's variables is presented in Table 1. The DFIN mean of 0.184 suggests that almost one-fifth of total assets were funded by long-term loans. In Thai listed companies, the use of long-term finance from debts is higher than that of Indonesian firms, as reported by Haron (2018). The average PEER is 0.190, suggesting that the long-term debt of peers within the industry makes up around 19 percent of total assets. Clearly, the value of the DFIN mean corresponds with that of the PEER mean. The PEERCHA mean of 16.300 indicates that average net sales at the end of the fiscal year account for around 20 billion baht for the industry peers.

The SIZE mean reveals that the sampled firms exhibited, on average, 4.5 billion baht in total assets. The mean of ROA reveals that the Thai firms generate approximately net income before interest and tax at eight percent of total assets, which is identical to the US finding of Duong et al. (2015). The mean of GROWTH suggests that the market value of the SET-listed firms is about double the book value per share. The average TANG value indicates that approximately one-third of total assets could be used as collateral. The tangibility of the Thai firms is comparable to that of US firms, as found by Hung et al. (2020), and Malaysian firms, as found by M'ng et al. (2017).

In the same table, the Pearson correlation matrix indicates the existence of a statistically significant correlation among the variables in the baseline model. The positive and significant correlations of DFIN with PEER, PEERCHA, SIZE, and TANG imply that the debt finances of a focal firm are positively related to the peers' debt finances and total revenues, including its size and fixed assets. The correlations of PEER with PEERCHA, SIZE, and TANG imply a positive association between the debt finances of the peers, total revenues of the peers, size of the focal firms, and tangibility of the focal firms. The correlations of SIZE with ROA and TANG indicate a negative association between the focal firms' size, financial performance, and tangible assets. The variance inflation factors, or VIFs scores, for the baseline regression model range from 1.01 to 4.02, suggesting that the variables are less likely to encounter multicollinearity problems.

Table 1 Descriptive and Pearson Correlation Analysis

Variables	Mean	SD	Q1	Q3	VIFs	
DFIN	0.184	0.432	0.000	0.305		
PEER	0.190	0.121	0.130	0.223	1.75	
PEERCHA	16.300	0.910	15.890	16.650	4.02	
SIZE	15.524	1.669	14.338	16.383	1.12	
ROA	0.080	0.706	0.024	0.103	1.01	
GROWTH	2.151	0.156	0.790	2.230	1.01	
TANG	0.350	0.256	0.118	0.534	1.15	
Variables	DFIN	PEER	PEERCHA	SIZE	ROA	GROWTH
DFIN						
PEER	0.094***					
PEERCHA	0.029**	0.097***				
SIZE	0.184***	0.049***	0.093***			
ROA	-0.014	0.000	-0.005	-0.037***		
GROWTH	-0.005	-0.007	-0.004	-0.012	0.003	
TANG	0.022*	0.059***	0.081***	-0.063***	0.022*	0.009

Notes: *, **, and *** indicate statistical significance at the 0.10, 0.05, and 0.01 levels (two-tailed), respectively. The VIFs are referred to the variance inflation factors. All variables are described in Appendix A.

Baseline results of the OLS analysis

Table 2 tabulates the hypothesis test's results by using the random-effects, fixed-effects, and 2SLS regressions in columns (1), (2), and (3), respectively. With the unbalanced panel data, the common issue regarding model estimations is whether to use fixed or random effects models. The chi-square values of the Hausman test (34.13) reject the null hypothesis of the random effects model in favor of the fixed effects model, suggesting that unexplained year-to-year variations exist in the observations. This study then uses the estimates from the fixed effects regression in column (2) to describe the findings. However, the empirical results from both random-effects and fixed-effects models are rather identical.

Table 2 Hypothesis Test

Variables	Sign	Coefficient (p-value)		
		(1) Random-effects GLS regression	(2) Fixed-effects regression	(3) 2SLS regression
Constant		-0.618 (0.000***)	-0.640 (0.000***)	-0.199 (0.000***)
PEER	(+)	0.296 (0.000***)	0.158 (0.002***)	
$\widehat{PEER}$				0.087 (0.074*)
PEERCHA	(+/-)	-0.000 (0.769)	0.000 (0.475)	0.001 (0.431)
SIZE	(+)	0.047 (0.000***)	0.049 (0.000***)	0.048 (0.000***)
ROA	(-)	-0.005 (0.585)	-0.006 (0.401)	-0.004 (0.572)
GROWTH	(-)	-0.000 (0.825)	-0.000 (0.750)	-0.000 (0.758)
TANG	(+)	0.042 (0.057*)	0.036 (0.097*)	0.097 (0.060*)
First stage instrument:				
SHOCK				-0.282 (0.000***)
Year FE		No	Yes	Yes
Industry FE		No	Yes	Yes
R ²		0.420	0.406	0.222
F-value			36.87	
Wald χ^2		265.12 (0.000***)		289.42 (0.000***)
Hausman's test: χ^2		34.13		
N		6,058	6,058	6,058

Notes: * and *** indicate statistical significance at the 0.10 and 0.01 levels (two-tailed), respectively. All variables are described in Appendix A.

In column (2), the coefficients for PEER (0.158) are positive and significantly associated with DFIN (p-value = 0.002) at the 0.01 statistical level. A 1% increase in the long-term debt ratios of peer firms leads to a 0.158 increase in those of focal firms. This supports the H1 that peers' decision-making on debt financing policy has a positive impact on the debt finance decision-making of a focal firm. The findings add to the evidence of the relationship between peer effects and the capital structure of US firms (Leary & Roberts, 2014) and firms in China (e.g., He & Wang, 2020). Consistent with Francis et al. (2016), flawed investor protection and established creditor rights trigger the mimicking behaviors of firms when they are deciding on the level of debt finance. In the Thai developing market, the Asian financial breakdown activates strong creditor protection. By learning from their peers' decisions on debt finance, firms are likely to imitate this action to alleviate the risks arising from competition, e.g., price wars and

innovation exploration. Another rationale is the informational cost and limited resources that make the organizations within a specific industry form an identical capital structure under these constraints. In industries with a highly uncertain environment and poor-quality information, free riding on information about the capital structure of their industry peers is appropriate.

By controlling for peer character, the coefficient for PEERCHA is insignificant, suggesting that peer performance does not influence the decision-making on debt by focal firms. The absence of this influence corresponds with the results of Leary and Roberts (2014), who did not find peers' sales effects on the market and book leverage ratios. The rationale behind this is that peer attributes (e.g., performance) do not directly cause firms' operating processes and outcomes, so the firms disregard those factors when making their finance choice decision. Of the firm-specific control variables in the same column, the coefficients for SIZE (0.049) and TANG (0.036) are positive and statistically significant, with DFIN at the 0.01 and 0.1 levels, respectively, and the conclusions are similar to those in previous studies (e.g., Im, 2019). Large-sized companies are diversified and less likely to hinge on bankruptcy costs and agency costs of debt, facilitating their supply of long-term loans. Numerous fixed assets of the companies allow them to supply sufficient collateral to back loans. However, the results of column (2) show that firms' ratios of returns on assets, ROA, and growth opportunities, GROWTH, do not affect their finance policy through debts.

Instrumental variable approach

To overcome endogenous problems in the PEER variable, the study adopts the 2SLS method and the SHOCK instrumental variable in the first stage of the regression. The results are shown in column (3) of the same table. The findings of the first stage regression show that the coefficient for the SHOCK (-0.282) is negative and statistically significant (p-value = 0.000) at the 0.01 level. These findings are consistent with those of prior work (e.g., Fairhurst & Nam, 2020). Therefore, when its peers encounter the equity shock, the focal firm will respond by lowering its long-term debt ratio. In the second stage, the coefficient for *PEER* is positive (0.087) and statistically significant (p-value = 0.074), which is consistent with the main findings in the OLS regression. In the remaining control variables, the conclusions are similar to those reported in the OLS models. Accordingly, the baseline conclusions for the association between peer effects and long-term debt are robust.

Further investigation and robustness tests

Market competition motive

In this section, this research analyzes the underlying mechanisms behind peer effects on debt finance policy. According to social learning theory, firms compete in the market by learning from their peers' actions and subsequent outcomes. Imitation of

financial policy helps preserve competitive parity and limit rivalry. Adopting a financial approach different from that of industry peers may raise product market risks and capital costs. As such, peer effects are expected to be stronger in more competitive markets (Liang et al., 2021). This study uses the Herfindahl-Hirschman index (HHI) as a proxy for industry concentration (competition) faced by focal firms, measured by the sum of the squares of the annual market shares of the focal firms. A higher HHI suggests lower product market competition. To examine the competitive motives behind peer effects, this study analyzes the interaction term between the PEER and HHI variables. The results derived from the additional and robust tests are reported in Table 3. In column (1) of this table, the coefficient for PEER x HHI is negative (-0.996) and statistically significant (p -value = 0.035) at the 0.05 level. This indicates that peer effects on debt finance decision-making are lessened when the product market has low rivalry. In line with social learning theory and market competition views, the evidence in this test summarizes that an intense rivalry encourages the debt finance mimicry

Costly Information Motive

Within a particular industry, its member firms experienced a comparable economic climate. On the basis of organizational isomorphism and institutional norms, a firm's financial policies should resemble those of society's members. As such, imitation of financial approaches becomes more prominent when business sectors are characterized by limited resources and a highly unpredictable environment. This raises high information costs and a lack of information for selecting optimal finance sources. Currently, Thailand is encouraging innovation-driven corporate policies. Due to costly investments in technology and innovation, Thai businesses have struggled to gain access to the data required to promote new investment strategies and lack of capital funds. Peer effects on innovation investment were discovered by Xiao et al. (2022) in Chinese firms, particularly in modern industries with few newcomers.

This study then uses the targeted s-curve industries (SCUV) as a measure of information costs. A focal company is designated with a value of one if its operations align with the definitions of the 10 targeted s-curve industries and zero otherwise. By matching the s-curve definitions with the definitions of the SET's total 28 sectors, the s-curve firms consist of those in the following nine sectors: (1) agribusiness, (2) food and beverage, (3) automotive, (4) energy and utilities, (5) health care services, (6) tourism and leisure, (7) transportation and logistics, (8) electronic components, and (9) information and communication technology. Again, this study employs the interaction term between the PEER and the SCUV, i.e., a dichotomous variable, to discover costly information motives that lead to peer effects. It is anticipated that industries with higher information costs will exhibit a similar capital structure to those with low information costs.

In column (2) of the same table, the PEER x SCUV coefficient is insignificant. As such, information costs that are assumed to be incurred in s-curve industries have no

effect on peer imitation of a debt finance policy. One potential cause is that an innovation-driven company is solely focused on minimizing liquidity risks, thereby disregarding industry peers' capital structures. Informational costs therefore discourage industry partners from imitating debt financing. Perhaps financial distress costs are a major concern when selecting inappropriate sources of capital through mimicking.

Table 3 Additional Analysis and Robustness Check

Variables	Sign	Coefficient (p-value)		
		(1) Market competition	(2) Costly information	(3) Extra control variables
Constant		-0.690 (0.000***)	-0.635 (0.000***)	-0.623 (0.000***)
PEER	(+)	0.267 (0.039**)	-0.118 (0.361)	0.026 (0.097*)
PEERCHA	(+/-)	0.000 (0.878)	0.000 (0.631)	-0.000 (0.845)
HHI		0.136 (0.296)		
PEER x HHI	(+)	-0.996 (0.035**)		
SCUV			-0.039 (0.253)	
PEER x SCUV	(+)		0.175 (0.206)	
SIZE	(+)	0.048 (0.000***)	0.049 (0.000***)	0.046 (0.000***)
ROA	(-)	-0.007 (0.354)	-0.007 (0.343)	-0.015 (0.263)
GROWTH	(-)	-0.000 (0.690)	-0.000 (0.726)	-0.000 (0.798)
TANG	(+)	0.039 (0.103)	0.040 (0.094*)	0.011 (0.709)
AGE				0.000 (0.727)
OCF				-0.133 (0.173)
Year FE	Yes		Yes	Yes
Industry FE	Yes		Yes	Yes
R ²		0.490	0.483	0.389
F-value		41.10	41.28	17.09
N		6,058	6,058	4,670

Notes: *, **, and *** indicate statistical significance at the 0.10, 0.05, and 0.01 levels (two-tailed), respectively. All variables are described in Appendix A.

Controlling for other firm characters

The study adds the two variables to control for other firm-specific levels in the baseline model. The first factor in determining the firm's age (AGE) is the length of time it has been on the SET. Next, operating cash flow volatility (OCF) is quantified as the ratio of the operating cash flow standard deviation over the previous five years to the

average total assets. In order to evaluate the firm's cash flow distribution, the number of observations was decreased. By incorporating these control variables, the study reexamines the baseline model and reports the findings in column (3) of the same table. Consistent with the results of the primary test, the coefficient for PEER (0.026) is positively and significantly associated with DFIN (p -value = 0.097). The majority of control variable conclusions are comparable to those of the primary test. In this case, however, the coefficients for AGE and OCF are insignificant, indicating that firm age and cash flow divergence exert no influence over debt financing.

Conclusion

This study aims to investigate peer effects on debt financing in Thailand's emerging market. By looking at the OLS fixed-effects model for unbalanced panel data, using the instrumental variable approach, and adding the control variables to deal with endogeneity issues, firms tend to make the same decisions about debt financing as their peers in the same industry. Consequently, this study came to the conclusion that peer effects only operate via the peer action channel and not the peer character channel. The motivation behind imitative behavior is to increase competitiveness, with highly competitive businesses imitating capital structures to a significant degree. According to the evidence of Chinese corporations discussed by Zhao et al. (2022), certain supermarkets (e.g., Gome and Suning retail companies) were also found to replicate the financing model of Wal-Mart to obtain funds for global expansion. Based on social learning theory and the product market competition view, the evidence from this current study summarizes that firms imitate their industry peers' debt finance with the hope of survival in the emerging market with increases in competition degrees. Generally, high market competition causes a low price and gives the sellers a narrow profit margin. So, they need to align their capital financing with the industry average, aiming to mitigate a price war resulting from variations in capital costs. Perhaps this enhances the industry units' competitiveness toward innovation exploitation and efficiency improvement instead of using a price strategy in the Thai markets. Divergence on informational costs and advanced resources between innovation firms and non-innovation firms was not found to have an impact on the imitation of debt financing structures.

This study contributes to the literature in three ways. Firstly, this evidence of peer effects on corporate financing policy from Thailand bridges a gap in the literature that lacks evidence from emerging markets outside the BRICKs and European countries. Mimic behaviors in capital structure were found in the cross-country setting (Francis et al., 2016) and various scaled economies, including the developed and top emerging countries (e.g., Leary & Roberts, 2014; Zhong & Zhang, 2018), as well as the non-largest emerging markets like Thailand, as reported by this study. Second, this study that looks into imitation's motivations through the competition of the product market and

incomplete information for decision-making answers calls from Ali-Rind et al. (2023) that indicate limited evidence on reasoning for peer effects. In this current study, the evidence on market competition degrees that heighten peer effects on financing sources adds to the recent study of Liu et al. (2023), which utilized the Chinese economy and found similar conclusions. In contrast, peer effects are ineffective in a severe rival market where firms can promptly access relevant information, as discussed by Chen and Ma (2017). Lastly, the study showed no evidence of the interaction impact between peer effects and costly information, based on the assumption of organizational isomorphism and institutional theory. This conclusion is then contrary to Zhang and Hu's (2017) study, which discovered that mimetic isomorphism encourages innovation performance.

Implications and Policy Suggestions

The findings of the study have significant implications for several parties. Investors should first be aware of any business financial policies in a certain industry that are being imitated. When analyzing trends in a firm's financial stability, liquidity, and capital costs or comparing them across member businesses of an industry, it is important to use information regarding the capital structure of those firms carefully. A similar capital structure results from peer members' imitation behavior, which is more crucial in highly competitive businesses. Then, unsophisticated investors must rationally assess economic signals to avoid prejudice brought on by common financing techniques used by all companies in a certain industry. Second, peer effects have the potential to encourage unethical financial disclosure practices, including tax evasion and earnings manipulation. If one company in an industry signals a financial collapse or an unusual financial policy, the remaining companies in that sector are more likely to experience unfavorable effects. This sends a clear message to the capital markets' regulatory bodies to investigate spillover effects. Finally, this study's findings recommend policymakers for the targeted s-curve industry by demonstrating that interdependency among funding policies is not found to be increased or weakened by innovation-driven policy. It is obvious that the condition for government assistance to eligible businesses should be their lack of access to financial sources and their ability to attract investment.

Limitation and Future Study

This investigation is subject to certain limitations. Despite the use of econometric techniques to deal with the endogenous variable, similar financial structures of firms within an industry are likely formed by unobserved or time-invariant factors or are dependent on macroeconomic conditions; thus, the results of the study should be interpreted with caution. This unresolved issue left room for future investigation. In addition, the study measures the variables at their current levels, so it is recommended that future research incorporate a change in the variable values or the lead or lagging

variables into the methodology. In addition, this study only investigated peer effects within the industry under the SET classification. Effects of intra-sector peers on financial policy may yield evident results. Even in industrial zones, economic corridors, and geographic neighborhood areas, it is unknown whether peer effects exist and what motivates imitation. Peer effects on corporations' other policies, their rationales, and the industry's consequences are still evidently worthy of investigation.

Appendix A. Variable Measurement

Notation Variables Measurement

Variables in the baseline model

DFIN	Debt finance	The book value ratio of long-term debt to total assets at the end of the fiscal year.
PEER	Peer decision	The average book value ratio of long-term debt to total assets of industry peers at the end of the fiscal year.
PEERCHA	Peer character	The natural logarithm of average net sales for industry peers at the end of the fiscal year.
SIZE	Size	The natural logarithm of total assets at the end of the fiscal year.
ROA	Financial Performance	Earnings before interest and tax divided by the average of the last and current year's total assets at the end of the fiscal year.
GROWTH	Growth opportunities	Market value scaled by the book value of equity at the end of the fiscal year.
TANG	Tangibility	Property, plant, and equipment divided by total assets at the end of the fiscal year.
Year FE	Year fixed effects	Dummy variable coded 1 if a firm operates in the years 2002-2018; 0 otherwise.
Industry FE	Industry fixed effects	Dummy variable coded 1 if a firm is in the industries of agro-food, consumer products, financials, industrials, property and construction, resources, and services; 0 otherwise.
SHOCK	Peer equity shocks	The industry peers' idiosyncratic equity returns from the market model with the backward 24-month rolling regression of the monthly returns.
$\widehat{PEER}$	Predicted peer decision	The predicted values of peer decision from the first stage of regression.

Variables in the additional models

HHI	Industry concentration	The sum of the squares of the annual market shares of a firm.
SCUV	Target s-curve industry	Dummy variable coded 1 if a firm's operations align with the 10 targeted s-curve industry definitions; 0 otherwise.
AGE	Firm age	Total years since a firm listed on the Thai stock market.

Notation	Variables	Measurement
OCF	Volatility of operating cash flows	Standard deviation of cash flow from operations scaled by total assets over the five preceding years.

Acknowledgement

This work is part of the research project granted by the Faculty of Economics and Business Administration (ECBA), Thaksin University, during the fiscal year 2022–23. The author is appreciative of the ECBA and the Creative Economy Research and social innovation Center's assistance.

References

- Abadi, F., Bany-Arifin, A., Kokoszczynski, R., & Azman-Saini, W. (2016). The Impact of Banking Concentration on Firm Leverage in Emerging Markets. *International Journal of Emerging Markets*, 11(4), 550-568.
- Aghamolla, C., & Thakor, R. T. (2022). IPO Peer Effects. *Journal of Financial Economics*, 144(1), 206–226.
- Aldrich, H., (1979). *Organizations and Environments*. Englewood Cliffs, NJ.: Prentice-Hall.
- Ali-Rind, A., Boubaker, S., & Jarjir, S. (2023). Peer Effects in Financial Economics: A Literature Survey. *Research in International Business and Finance*, 64, forthcoming.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. General Learning Press.
- Bikhchandani, S., Hirshleifer, D., & Welch, I. (1998). Learning from the Behavior of Others: Conformity, Fads, and Informational Cascades. *Journal of Economic Perspectives*, 12(3), 151-170.
- Bolton, P., & Scharfstein, D. (1990). A Theory of Predation based on Agency Problems in Financial Contracting. *The American Economic Review*, 80(1), 93-106.
- Brendea, G., & Pop, F. (2019). Herding Behavior and Financing Decisions in Romania. *Managerial Finance*, 45(6), 716–725.
- Camara, O. (2017). Industry Herd Behaviour in Financing Decision Making. *Journal of Economics and Business*, 94, 32–42.
- Chen, S., & Ma, H. (2017). Peer Effects in Decision-making: Evidence from Corporate Investment. *China Journal of Accounting Research*, 10(2), 167-188.
- Chen, Y., Chan, K., & Chang, Y. (2019). Peer Effects on Corporate Cash Holdings. *International Review of Economics and Finance*, 61, 213-227.
- Chu, C., Su, X., Lin, Y., Omura, A., Li, B., & Cheung, A. (2022). Love Thy Neighbour: Evidence from Capital Structure Decisions. *Accounting and Finance*.

- Conlisk, J. (1980). Costly Optimizers Versus Cheap Imitators. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 1(3), 275-293.
- Connelly, T. (2016). Investment Policy at Family Firms: Evidence from Thailand. *Journal of Economics and Business*, 83(1), 91-122.
- Damodaran, A. (2010). *Applied Corporate Finance* (3rd ed.). John Wiley and Sons.
- Devenow, A., & Welch, I. (1996). Rational Herding in Financial Economics. *European Economic Review*, 40(3-5), 603-615.
- DiMaggio, P., & Powell, W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-160.
- Dodgson, M. (1993). Organizational Learning: A Review of Some Literatures. *Organization Studies*, 14(3), 375-394.
- Duong, H., Ngo, A., & McGowan, C. (2015). Industry Peer Effect and the Maturity Structure of Corporate Debt. *Managerial Finance*, 41(7), 714-733.
- Fairhurst, D., & Nam, Y. (2020). Corporate Governance and Financial Peer Effects. *Financial Management*, 49(1), 235-263.
- Francis, B., Hasan, I., & Kostova, G. (2016). When do Peers Matter?: A Cross-country Perspective. *Journal of International Money and Finance*, 69(1), 364-389.
- Ghani, E., Hye, Q., Rehan, R., & Salahuddin, S. (2023). Examining Capital Structure Determinants for ASEAN Energy Firms. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 13(3), 129-140.
- Gleason, C., Jenkins, N., & Johnson, W. (2008). The Contagion Effects of Accounting Restatements. *The Accounting Review*, 83(1), 83-110.
- Graham, J., & Harvey, C. (2001). The Theory and Practice of Corporate Finance: Evidence from the Field. *Journal of Financial Economics*, 60(2-3), 187-243.
- Haron, R. (2018). Firm Level, Ownership Concentration, and Industry Level Determinants of Capital Structure in an Emerging Market: Indonesia Evidence. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 14(1), 127-151.
- Hawley, A. (1968). *Human Ecology*. In D. L. Sills (Ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Crowell, Collier, and Macmillan.
- He, W., & Wang, Q. (2020). The Peer Effect of Corporate Financial Decisions Around Split Share Structure Reform in China. *Review of Financial Economics*, 38(3), 474-493.
- Hung, C., Naeem, S., & Wei, K. (2020). Peer Firms' Credit Rating Changes and Corporate Financing. *The European Journal of Finance*, 26(1), 41-63.
- Hyman, H. (1942). The Psychology of Status. *Archives of Psychology*, 38(269).
- Im, H. (2019). Asymmetric Peer Effects in Capital Structure Dynamics. *Economics Letters*, 176(1), 17-22.

- Inoguchi, M. (2014). The Impact of External Shocks on Stock Prices in the East Asian Domestic Banking Sector, Risk Management Post Financial Crisis: A Period of Monetary Easing. *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 96, 97-151.
- John, K., Knyazeva, A., & Knyazeva, D. (2011). Does Geography Matter?: Firm Location and Corporate Payout Policy. *Journal of Financial Economics*, 101(3), 533-551.
- Kelchtermans, S., Neicu, D., & Teirlinck, P. (2020). The Role of Peer Effects in Firms' Usage of R&D Tax Exemptions. *Journal of Business Research*, 108, 74-91.
- Kothari, S., & Lester, R. (2012). The Role of Accounting in the Financial Crisis: Lessons for the Future. *Accounting Horizons*, 26(2), 335-351.
- Krishnankutty, R., Bharti, T., & Mishra, N. (2022). Herding Behaviour and Capital Structure Decision in BSE Listed Indian Firms. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 14(2), 118-137.
- Leary, M., & Roberts, M. (2014). Do Peer Firms Affect Corporate Financial Policy? *The Journal of Finance*, 69(1), 139-178.
- Liang, Q., Li, Q., Lu, M., & Shan, Y. (2021). Industry and Geographic Peer Effects on Corporate Tax Avoidance: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 67.
- Liao, Y., Sang, T., & Tsai, Y. (2022). Do Information Sources Matter in Corporate Tax Avoidance? The Roles of Peer Effects and Director Interlocks. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 59(1), 339-382.
- Limpaphayom, P., & Connelly, J. (2004). *Review of Corporate Governance in Asia: Corporate Governance in Thailand*. Available at SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.965300>
- Liu, J., Xie, X., Yu, D., & Tang, L. (2023). Peer Effects and the Mechanisms in Corporate Capital Structure: Evidence from Chinese Listed Firms. *Oeconomia Copernicana*, 14(1), 295-326.
- M'ng, J., Rahman, M., & Sannacy, S. (2017). The Determinants of Capital Structure: Evidence from Public Listed Companies in Malaysia, Singapore, and Thailand. *Cogent Economics and Finance*, 5(1), 1-34.
- Maté-Sánchez-Val, M., López-Hernández, F., & Mur-Lacambra, J. (2017). How do Neighboring Peer Companies Influence SMEs' Financial Behavior? *Economic Modelling*, 63(1), 104-114.
- Patnam, M. (2011). Corporate Networks and Peer Effects in Firm Policies: Evidence from India. University of Cambridge Working Paper. http://www.econ.cam.ac.uk/conf/networks-docs/corporate_mpatnam.pdf.
- Peng, H., Zhou, C., Sadowski, B., & Sun, T. (2021). Does an Imitation Strategy Promote Long-term Firm Growth in a Dynamic Environment? A Meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-17.

- Sacerdote, B. (2011). Peer Effects in Education: How Might They Work, How Big are They and How Much do We Know Thus Far? *Handbook of the Economics of Education*, 3, 249-277.
- Swanpitak, T., Pan, X., & Suardi, S. (2020). Family Control and Cost of Debt: Evidence from Thailand. *Pacific-basin Finance Journal*, 62.
- Thanatawee, Y. (2023). Institutional Ownership and Cost of Debt: Evidence from Thailand. *Cogent Business & Management*, 10(2), 1-13.
- Vithessonthi, C. (2014). Financial Markets Development and Bank Risk: Experience from Thailand During 1990–2012. *Journal of Multinational Financial Management*, 27, 67-88.
- Wu, J., Harrigan, K., Ang, S., & Wu, Z. (2019). The Impact of Imitation Strategy and R&D Resources on Incremental and Radical Innovation: Evidence from Chinese Manufacturing Firms. *The Journal of Technology Transfer*, 44(1), 210–230.
- Xiao, R., Ma, C., Song, G., & Chang, H. (2022). Does Peer Influence Improve Firms' Innovative Investment?: Evidence from China. *Energy Reports*, 8, 1143-1150.
- Zhang, H., & Hu, B. (2017). The Effects of Organizational Isomorphism on Innovation Performance Through Knowledge Search in Industrial Cluster. *Chinese Management Studies*, 11(2), 209-229.
- Zhao, M., Ming, B., Li, Y., & Shi, J. (2022). Peer Effects of Working Capital Management: Considering the Moderating Effect of Knowledge Flow. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-12.
- Zhong, T., & Zhang, T. (2018). Peer Effects in Capital Structure Decision of Chinese Firms-empirical Investigation based on Chinese a-share Listed Firms. *Nankai Business Review International*, 9(3), 289-315.

คำแนะนำการเตรียมและส่งต้นฉบับ

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นวารสารทางวิชาการมีขอบเขตของสาขาบทความที่เปิดรับ คือ สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ และสาขาการบัญชี โดยมีสาขาวิชาย่อย (sub-subject areas) ตาม Aims and Scope ของวารสาร ดังนี้

1. General Business, Management and Accounting
2. Marketing
3. Organizational Behavior and Human Resource Management
4. Tourism, Leisure and Hospitality Management
5. General Economics, Econometrics and Finance

บทความที่ตีพิมพ์ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบัน โดยเป็นการประเมินแบบ Double-blinded Peer Review ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสมและประโยชน์แก่อำจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป กำหนดเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ คือ

- ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม – กันยายน
- ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม

ข้อแนะนำทั่วไป

1. ผลงานที่ส่งตีพิมพ์จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
2. ต้นฉบับที่ส่งตีพิมพ์ต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น
3. ต้นฉบับต้องผ่านการการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ
4. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

ประเภทของผลงานที่จะได้รับการตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)
3. บทความปริทัศน์ (Article Review)
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์ใส่กระดาษขนาด A4 ด้วย TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16 ความยาวของเนื้อหาไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

ระยะขอบส่วนบน (Top Margin)	ขนาด 2.00 เซนติเมตร
ระยะขอบซ้าย (Left Margin)	ขนาด 3.50 เซนติเมตร
ระยะขอบขวา (Right Margin)	ขนาด 2.54 เซนติเมตร
ระยะขอบล่าง (Bottom Margin)	ขนาด 2.54 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ Thai Journal Online (ThaiJo) ท่านสามารถเข้าไปได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu>

4. การยกเลิกบทความ หรือถอนบทความ มีรายละเอียดดังนี้

การยกเลิกบทความ คือ การเพิกถอนบทความก่อนที่จะมีการตีพิมพ์เผยแพร่

การถอนบทความ คือ การถอนบทความที่ได้ดำเนินการตีพิมพ์และเผยแพร่เรียบร้อยแล้ว

ในกรณี การยกเลิกบทความ หรือถอนบทความ สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ใน <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu> และ**หากมีการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความแล้ว เจ้าของบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ**

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดชิดซ้ายหน้ากระดาษ

- ชื่อภาษาไทยใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา
- ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำ ให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา

2. ชื่อผู้เขียน ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครบทุกคน และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และจัดชิดขวาหน้ากระดาษ โดยให้กำกับหมายเลขยกกำลังไว้ต่อท้ายด้วย สำหรับชื่อตำแหน่งหรือตำแหน่งวิชาการและหน่วยงานให้พิมพ์ไว้ในส่วนของเชิงอรรถ (หน้าที่ 1) ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ โดยพิมพ์ชื่อหน่วยงานต้นสังกัดระดับภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือจากหน่วยงานย่อยถึงระดับสูงให้ตรงกับตัวเลขยกกำลังที่กำกับไว้ในหน้าเดียวกัน และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยความยาวไม่เกิน 300 คำ ควรอยู่ในบทความหน้าที 1 เท่านั้น และใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ทั้งนี้ บทคัดย่อที่ดีจะต้องเชื่อมโยงข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัยกับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการบริหารจัดการหรือเชิงวิชาการ

4. คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวกับบทความไม่เกิน 5 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ

5. เนื้อเรื่อง ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์

หัวข้อใหญ่ ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์

หัวข้อย่อ ใช้อักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์

เนื้อหา ใช้อักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกของทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้วของ บรรทัดถัดไป ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

- 1) **บทนำ** บอกความสำคัญหรือที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสร้างสรรค์ผลงาน และอาจรวมถึงการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) **วัตถุประสงค์** บอกถึงเป้าหมายของสิ่งที่ศึกษา โดยบทนำและวัตถุประสงค์อาจเขียนรวมกันได้
- 3) **ทบทวนวรรณกรรม** บอกถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาของที่ต้องการศึกษา
- 4) **ระเบียบวิธีการศึกษา** บอกรายละเอียดในวิธีการศึกษา การดำเนินการให้ได้มาถึงสิ่งที่ค้นคว้า สร้างสรรค์ เป็นต้น
- 5) **ผลการศึกษา** บอกถึงผลลัพธ์จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัย หรือผลงานสร้างสรรค์
- 6) **สรุปและอภิปรายผล** ให้แสดงถึงการสรุปผลที่ได้จากการศึกษาและการให้เหตุผลว่าผลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัย หรือสร้างสรรค์ ได้มาอย่างไร และเหตุใดจึงได้ผลดังกล่าว และอาจให้แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
- 7) **ข้อเสนอแนะ** ให้แบ่งเป็น 2 หัวข้อย่อย คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (โดยนำเสนอ Contribution ทั้งเชิงการบริหารจัดการหรือเชิงวิชาการ) และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตหรือการวิจัยครั้งต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง** ใช้การอ้างอิงแบบ APA 7th Edition (ตั้งแต่วารสารฉบับที่ 2/2567) และต้องใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น โดยมีรายละเอียด ตาม การเขียนเอกสารอ้างอิง

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

1. **ชื่อเรื่อง** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดชิดซ้ายหน้ากระดาษ
 - ชื่อภาษาไทยใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา
 - ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา
2. **ชื่อผู้เขียน** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครบทุกคน และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และจัดชิดขวาหน้ากระดาษ โดยให้กำกับหมายเลขยกกำลังไว้ต่อท้ายด้วย สำหรับชื่อตำแหน่งหรือตำแหน่งวิชาการและหน่วยงานให้พิมพ์ไว้ในส่วนของเชิงอรรถ (หน้าที่ 1) ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ โดยพิมพ์ชื่อหน่วยงานต้นสังกัดระดับภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือจากหน่วยงานย่อยถึงระดับสูงให้ตรงกับตัวเลขยกกำลังที่กำกับไว้ในหน้าเดียวกัน และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. **บทคัดย่อ** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยความยาวไม่เกิน 300 คำ และอยู่ในบทความหน้าที่ 1 เท่านั้น และใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ทั้งนี้ บทคัดย่อที่ดีจะต้องเชื่อมโยงข้อค้นพบสำคัญจากการสังเคราะห์หรือทบทวนวรรณกรรมกับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการบริหารจัดการหรือเชิงวิชาการ
4. **คำสำคัญ** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวกับบทความไม่เกิน 5 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ

5. เนื้อเรื่อง ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์

หัวข้อใหญ่ ใช้อักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์

หัวข้อย่อย ใช้อักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์

เนื้อหา ใช้อักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกของทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้วของ บรรทัดถัดไป ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

- 1) **บทนำ** บอกความสำคัญหรือที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสร้างสรรค์ผลงาน และอาจรวมถึงการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) **บทวิเคราะห์ หรือ ทบทวนวรรณกรรม** บอกถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาของที่ต้องการศึกษา มีความถูกต้องและความทันสมัยของเนื้อหา/การจัดเรียงลำดับเนื้อหา/ความเหมาะสม/การเสนอแนวคิดของตนเอง
- 3) **บทสรุป คุณค่าของบทความ และการประยุกต์ใช้ความรู้** ให้แสดงถึงผลจากการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการนำเสนอ Contribution ทั้งเชิงการบริหารจัดการหรือเชิงวิชาการ
- 4) **เอกสารอ้างอิง** ใช้การอ้างอิงแบบ APA 7th Edition (ตั้งแต่วารสารฉบับที่ 2/2567) และต้องใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น โดยมีรายละเอียด ตาม การเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

กรณีอ้างอิงจากงานภาษาไทย ให้ปรับการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ โดยใส่เฉพาะนามสกุลของผู้เขียนเท่านั้น และตามด้วยปี ค.ศ. เช่น
ผู้เขียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป

เช่น นวรัตน์ ช่วยบุญชู, อรจันทร์ ศิริโชติ และเจษฎา นกน้อย. จากปี พ.ศ. 2562

อ้างอิงหน้าข้อความ คือ Chouyboonchoo et al. (2019)

อ้างอิงหลังข้อความ คือ (Chouyboonchoo et al., 2019)

ผู้เขียน 2 คน

เช่น ThuyUyen H. Nguyen และ Teresa S. Waringin จากปี ค.ศ. 2013

อ้างอิงหน้าข้อความ คือ Nguyen and Waring (2013)

อ้างอิงหลังข้อความ คือ (Nguyen & Waring, 2013)

2. การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

ระบบอ้างอิงให้ใช้แบบ APA 7th Edition โดยการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) และหากมีการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

2.1 หนังสือ (Book):

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 12). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Translated into:

Vanichbuncha, K. (2017). *Advanced Statistical Analysis with SPSS for Windows* (12th ed.).

Chulalongkorn University Press.

Cooper, D.R., & Schindler, P.S. (2014). *Business Research Methods* (12th ed.). McGraw-Hill/Irwin.

2.2 บทความจากวารสาร (Articles from Journal):

รวินท์นิภา สว่างโลก และจุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์. (2567). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทุนทางจิตวิทยาและการเสริมสร้างพลังอำนาจทางจิตวิทยาที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมของพนักงาน. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 16(1), 187–204.

DOI: <https://doi.org/10.55164/ecbajournal.v16i1.265518>

Translated into:

Sawanglok, R., & Thaweepaiboonwong, J. (2024). The Influence of Transformational Leadership, Psychological Capital and Psychological Empowerment on Employees' Innovative Work Behavior. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 16(1), 187–204.

<https://doi.org/10.55164/ecbajournal.v16i1.265518>

Tsang, K. K., Du, Y., & Teng, Y. (2022). Transformational Leadership, Teacher Burnout, and Psychological Empowerment: A Mediation Analysis. *Social Behavior and Personality*, 50(1), e11041.

<https://doi.org/10.2224/sbp.11041>

2.3 บทความจากงานประชุมวิชาการ (Articles from Conference Papers):

ศิริพร พุทธิสงค์ และชัยรัตน์ โตศิลา. (2562). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 15* (น.716-726). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Translated into:

Puttaisong, S., & Tosila, C. (2019). Effects of Learning Organization using Thinking Actively in a Social Context Wheel Model on using Social Studies Knowledge Ability of Eight Grade Students. *Proceedings of the 15th National Conference on Education* (p.716-726). Faculty of Education, Silpakorn University.

Zegwaard, K. E., & Hoskyn, K. (2015). New Zealand Association for Cooperative Education 2015 Conference Proceedings. *Proceedings of the 18th New Zealand Association for Cooperative Education Conference*. New Zealand Association for Cooperative Education.

<https://www.nzace.ac.nz/wp-content/uploads/2016/06/2015-wellington.pdf>

2.4 วิทยานิพนธ์ (Thesis):

ณัฐกานต์ รอดศิริณ. (2553). *ความรู้ในงานประชาสัมพันธ์และการนำไปใช้เพื่อความสำเร็จทางการตลาด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. คลังปัญญาจุฬาฯ.
<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/19769>

Translated into:

Rodhirun, N. (2010). *Public Relations Knowledge and Implementation for Marketing Success* [Master Thesis, Chulalongkorn University]. The Chulalongkorn University Intellectual Repository. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/19769>

Zambrano-Vazquez, L. (2016). *The Interaction of State and Trait Worry on Response Monitoring in those with Worry and Obsessive-compulsive Symptoms* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. UA Campus Repository.
<https://repository.arizona.edu/handle/10150/620615>

2.5 เว็บไซต์ (Website):

บัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2560, 2 เมษายน). *Growth Mindset* กับการปฏิรูปการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. <https://www.moe.go.th/growth-mindset-กับการปฏิรูปการศึกษา>

Translated into:

Rohitsatien, B. (2017, April 2). *Growth Mindset and Education Reform*. Ministry of Education. <https://www.moe.go.th/growth-mindset-กับการปฏิรูปการศึกษา>

Centers for Disease Control and Prevention. (2018, August 22). *Preventing HPV-associated Cancers*. https://www.cdc.gov/cancer/hpv/basic_info/prevention.htm

หมายเหตุ: หากมีข้อมูลอ้างอิงมากกว่า 2 รายการ โดยผู้เขียนเดียวกันที่มีวันที่เผยแพร่เดียวกัน จะต้องแยกรายการอ้างอิงโดยใช้ตัวอักษรหลังปี ค.ศ. และปรากฏทั้งการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความ เช่น (Bloggs, 1997a) และ (Bloggs, 1997b)

การใส่รูปภาพในเนื้อหา

ให้จัดกึ่งกลางของคอลัมน์ ชื่อรูปภาพให้พิมพ์ไว้ใต้รูปภาพ โดยชื่อรูปภาพและข้อความในรูปภาพให้เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวปกติ

ตัวอย่างเช่น

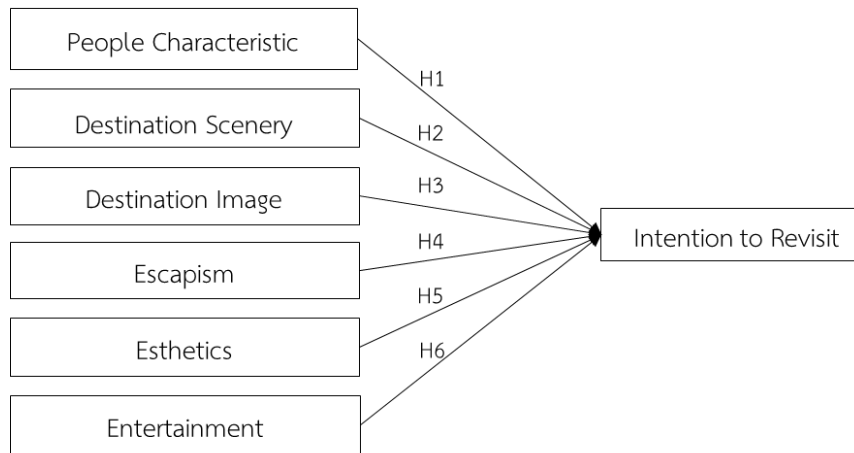

Figure 1 Research Framework

การใส่ตารางในเนื้อหา

ให้จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ ชื่อตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของตาราง โดยชื่อตารางและข้อความในตารางให้เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวปกติ

ตัวอย่างเช่น

Table 1 Hypotheses Testing

Hypothesis	Relationships	Beta	SE	t-value	Decision
H1	People characteristic -> IR	0.12	0.08	1.56	Not Support
H2	Destination scenery -> IR	-0.01	0.07	0.07	Not Support
H3	Destination image -> IR	0.16	0.08	2.06*	Support
H4	Tourist Exp. of Esc -> IR	0.26	0.10	2.59**	Support
H5	Tourist Exp. of Es -> IR	0.22	0.09	2.46**	Support
H6	Tourist Exp. of Ent -> IR	0.10	0.10	1.00	Not Support

Note: *P<0.05, t>1.645, **p<0.01, t>2.2327, ***p<0.001, t>3.092 (one tailed); SE: Standard Error

Author Guidelines

Economics and Business Administration Journal

Thaksin University

Economics and Business Administration Journal, Thaksin University, is an academic journal. The scope of articles it accepts covers the fields of economics, business administration, and accounting. The sub-subject areas, according to the journal's Aims and Scope, are as follows:

1. General Business, Management and Accounting
2. Marketing
3. Organizational Behavior and Human Resource Management
4. Tourism, Leisure and Hospitality Management
5. General Economics, Econometrics and Finance

The published articles have undergone a peer-review process by three qualified experts in the respective fields through a double-blinded peer review system. This evaluation considers the accuracy, appropriateness, and usefulness for lecturers, researchers, graduate students, and the general public. The journal is published quarterly:

Issue 1: January - March

Issue 2: April - June

Issue 3: July - September

Issue 4: October – December

General Principles

1. Articles submitted to the journal must be original contributions and must not be under consideration for publication elsewhere concurrently.
2. Papers must be written in either Thai or English.
3. Each paper undergoes a review process by the editor. If deemed potentially suitable for publication, it is then sent to three referees for double-blind peer review. Based on their recommendations, the editor decides whether to accept the paper as is, request revisions, or reject it.
4. The copyright of any article published in the Economics and Business Administration Journal, Thaksin University, shall remain with the journal.

Editorial Scope

Papers should fall into one of the following categories:

1. Research Article
2. Academic Article
3. Article Review
4. Book Review

It should be noted that research is not the sole basis for an acceptable article. The journal also welcomes case analyses, creative concepts and applications, commentaries, and other thought-provoking manuscripts. Particularly encouraged are forward-looking manuscripts that offer visions of economics and business administration in the twenty-first century, along with practical implications for the new business era.

Manuscript Preparation Guidelines

1. Manuscripts must be typed on A4 size paper using TH SarabunPSK font, size 16. The content should not exceed 20 pages in length.
2. Page Setup:

Top Margin:	2.00 cm
Left Margin:	3.50 cm
Right Margin:	2.54 cm
Bottom Margin:	2.54 cm
3. Manuscript Submission: Submit via the Thai Journal Online (ThaiJO), accessible at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu>
4. Article Withdrawal or Retraction Details:

Article withdrawal refers to retracting a manuscript before it has been published. Article retraction refers to retracting a manuscript that has already been published. **In the case of** article withdrawal or retraction, you can download the form at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu> and *if the manuscript has already been sent to peer reviewers, the author is responsible for paying the review process.*

Manuscript Preparation Details

For Research Articles, the components should be arranged in the following order:

1. **Title** Must be provided in both Thai and English, aligned to the left margin.
 - Thai title: Font size 20, bold
 - English title: Capitalize the first letter of each word, font size 20, bold
2. **Author Name(s)** Must list all authors in both Thai and English using font size 14, regular, aligned to the right margin and assign superscript numbers to each author name. Author titles/positions and affiliations should be provided as footnotes (on page 1) in font size 12, regular. List the department, faculty, university or institution line-by-

line from smallest to largest unit, corresponding to the superscript numbers assigned to each author name on the same page. Both Thai and English are required.

3. Abstract Provide abstracts in both Thai and English, no more than 300 words each. The abstract(s) should only appear on page 1, in font size 16, regular. A good abstract should link the key research findings to their managerial or academic implications.

4. Keywords Provide keywords in both Thai and English, no more than 5 words each. Type the keywords immediately after the abstract body, using font size 16, regular, aligned to the left margin.

5. Body Text Should be in a single-column format.

Main Headings: Font size 16, bold, aligned left

Subheadings: Font size 16, bold, aligned left

Body Text: Font size 16, regular. Indent the first line of each new paragraph 0.5 inches. The components are as follows:

1. **Introduction** Explain the significance or background of the research problem, study, or creative work. May include literature review of related works.
2. **Objectives** State the aims of the study. The introduction and objectives may be combined.
3. **Literature Review** Discuss relevant concepts, theories and prior research related to the research problem.
4. **Methodology** Describe the research methods used to conduct the study or creative work.
5. **Results** Present the findings of the research study or creative work.
6. **Conclusions and Discussion** Summarize the research conclusions and provide justifications for how and why such conclusions were reached. May suggest implications for application of the findings.
7. **Recommendations** Divided into two subsections: Recommendations for applying the research findings (highlighting both managerial and academic contributions), and recommendations for future research.
8. **References** Use the APA 7th edition referencing style (starting from Issue 2/2024). **References must be in English only**, with details as **Reference list style**.

For Academic Articles, the components should be arranged as follows:

1. Title Must be provided in both Thai and English, aligned to the left margin.

☐ Thai title: Font size 20, bold

☐ English title: Capitalize the first letter of each word, font size 20, bold

2. Author Name(s) Must list all authors in both Thai and English using font size 14, regular, aligned to the right margin and assign superscript numbers to each author name. Author titles/positions and affiliations should be provided as footnotes (on page

1) in font size 12, regular. List the department, faculty, university or institution line-by-line from smallest to largest unit, corresponding to the superscript numbers assigned to each author name on the same page. Both Thai and English are required.

3. Abstract Provide abstracts in both Thai and English, no more than 300 words each. The abstract(s) should only appear on page 1, in font size 16, regular. A good abstract should link the key findings from the literature synthesis or review to their managerial or academic implications.

4. Keywords Provide keywords in both Thai and English, no more than 5 words each. Type the keywords immediately after the abstract body, using font size 16, regular, aligned to the left margin.

5. Body Text Should be in a single-column format.

Main Headings: Font size 16, bold, aligned left

Subheadings: Font size 16, bold, aligned left

Body Text: Font size 16, regular. Indent the first line of each new paragraph 0.5 inches. The components are:

1. **Introduction** Explain the significance or background of the topic studied or creative work. May include literature review of related works.
2. **Analysis or Literature Review** Discuss relevant concepts, theories and prior works related to the topic. Demonstrate accuracy, currentness, proper organization, appropriateness and your own perspectives.
3. **Conclusions, Contribution, and Application of Knowledge** Present the synthesized principles, concepts, theories or related research findings. Highlight both managerial and academic contributions.
4. **References** Use the APA 7th edition referencing style (starting from Issue 2/2024). **References must be in English only**, with details as **Reference list style**.

Reference list style

1. Reference citations within the text

The reference system conforms to the American Psychological Association (APA) with only English in-text citations and references.

Citations in the text:

In case the citation of Thai documents, references must be in English and write only the last name of the author and year

For author 3 or more than 3 persons

For example: นวรัตน์ ช่วยบุญชู, อรจันทร์ ศิริโชติ และเจษฎา นกน้อย. (2562). จากปี พ.ศ. 2562

The citation before the text is Chouyboonchoo et al. (2019)

Citation after text is (Chouyboonchoo et al., 2019)

For 2 authors

For example, the work by ThuyUyen H. Nguyen and Teresa S. Waringin in 2013

Citation before the text is Nguyen and Waring (2013)

Citation after the text is (Nguyen & Waring, 2013)

2. References in the endnotes

APA 7th Edition referencing system should be used, including in-text citations and a reference list at the end of the article. Any references in Thai language must be translated into English.

2.1 Book:

Vanichbuncha, K. (2017). *Advanced Statistical Analysis with SPSS for Windows* (12th ed.). Chulalongkorn University Press.

Cooper, D.R., & Schindler, P.S. (2014). *Business Research Methods* (12th ed.). McGraw-Hill/Irwin.

2.2 Articles from journal:

Sawanglok, R., & Thaweepaiboonwong, J. (2024). The Influence of Transformational Leadership, Psychological Capital and Psychological Empowerment on Employees' Innovative Work Behavior. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 16(1), 187–204.

<https://doi.org/10.55164/ecbajournal.v16i1.265518>

Tsang, K. K., Du, Y., & Teng, Y. (2022). Transformational Leadership, Teacher Burnout, and Psychological Empowerment: A Mediation Analysis. *Social Behavior and Personality*, 50(1), e11041.

<https://doi.org/10.2224/sbp.11041>

2.3 Articles from conference papers:

Puttaisong, S., & Tosila, C. (2019). Effects of Learning Organization using Thinking Actively in a Social Context Wheel Model on using Social Studies Knowledge Ability of Eight Grade Students. *Proceedings of the 15th National Conference on Education* (p.716-726). Faculty of Education, Silpakorn University.

Zegwaard, K. E., & Hoskyn, K. (2015). New Zealand Association for Cooperative Education 2015 Conference Proceedings. *Proceedings of the 18th New Zealand Association for Cooperative Education Conference*. New Zealand Association for Cooperative Education.

<https://www.nzace.ac.nz/wp-content/uploads/2016/06/2015-wellington.pdf>

2.4 Thesis:

- Rodhirun, N. (2010). *Public Relations Knowledge and Implementation for Marketing Success* [Master Thesis, Chulalongkorn University]. The Chulalongkorn University Intellectual Repository. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/19769>
- Zambrano-Vazquez, L. (2016). *The Interaction of State and Trait Worry on Response Monitoring in those with Worry and Obsessive-compulsive Symptoms* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. UA Campus Repository. <https://repository.arizona.edu/handle/10150/620615>

2.5 Website:

- Rohitsatien, B. (2017, April 2). *Growth Mindset and Education Reform*. Ministry of Education. <https://www.moe.go.th/growth-mindset-กับการปฏิรูปการศึกษา>
- Centers for Disease Control and Prevention. (2018, August 22). *Preventing HPV-associated Cancers*. https://www.cdc.gov/cancer/hpv/basic_info/prevention.htm

Note: If two or more works by the same author(s) have the same publication date, they should be differentiated by letters after the date. The letter should appear with the citation in the text, e.g. (Bloggs, 1997a) and (Bloggs, 1997b).

Inserting images into the content.

Align images to the center of the column. Place the image caption below the image. Both the image caption and any text within the image should be in English. Use the font TH SarabunPSK, size 14, regular.

For example

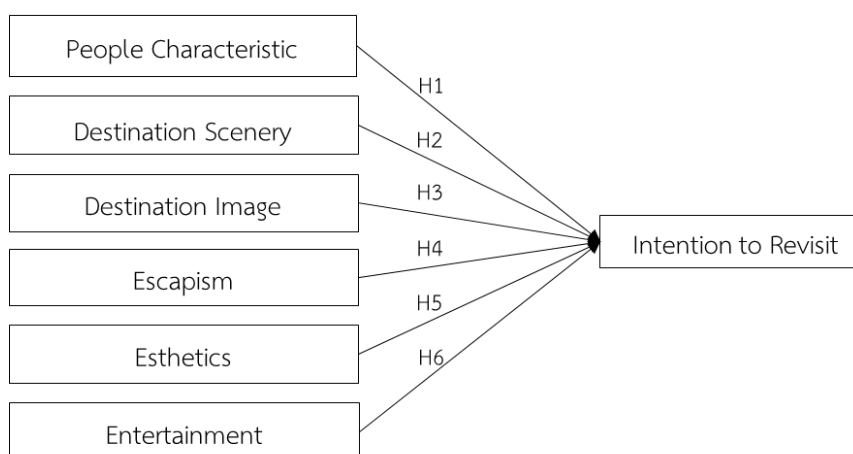

Figure 1 Research Framework

Inserting tables into the content.

Align tables to the left of the column. Print the table title above the table. Both the table title and any text within the table should be in English. Use the font TH SarabunPSK, size 14, regular.

For example

Table 1 Hypotheses Testing

Hypothesis	Relationships	Beta	SE	t-value	Decision
H1	People characteristic -> IR	0.12	0.08	1.56	Not Support
H2	Destination scenery -> IR	-0.01	0.07	0.07	Not Support
H3	Destination image -> IR	0.16	0.08	2.06*	Support
H4	Tourist Exp. of Esc -> IR	0.26	0.10	2.59**	Support
H5	Tourist Exp. of Es -> IR	0.22	0.09	2.46**	Support
H6	Tourist Exp. of Ent -> IR	0.10	0.10	1.00	Not Support

Note: *P<0.05, t>1.645, **p<0.01, t>2.2327, ***p<0.001, t>3.092 (one tailed); SE: Standard Error

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ต้นฉบับบทความที่เผยแพร่ในวารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2567 ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังรายนามต่อไปนี้

1. รศ.ดร.การุณย์ ประทุม	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. รศ.ดร.คมวิทย์ ศิริธร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
3. รศ.ดร.จอมใจ แซมเพชร	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. รศ.ดร.ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. รศ.ดร.ธนิษฐ์ รัตนพงศ์ภิญโญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. รศ.ดร.ธัชพงศ์ เศรษฐบุตร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
7. รศ.ดร.พรรัตน์ แสงหาญ	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
8. รศ.ดร.สุธาวลัย พฤกษ์อำไพ	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
9. รศ.ดร.สุธินี ฤกษ์ข้า	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. รศ.ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์	วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. รศ.ดร.สุวรรณ หวังเจริญเดช	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
12. ผศ.ดร.กอบแก้ว จันทร์กิ่งทอง	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
13. ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
14. ผศ.ดร.นิธิกร ม่วงศรีเขียว	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
15. ผศ.ดร.นิมิต ชื่นสั้น	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
16. ผศ.ดร.นพรัตน์ บุญเพียรผล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
17. ผศ.ดร.บังอร สวัสดิ์สุข	คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
18. ผศ.ดร.ปาริชาติ เป็ญฤทธิ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
19. ผศ.ดร.ปรีดา ศรีนฤวรรณ	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
20. ผศ.ดร.ภูษณิศ เทชเถิง	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
21. ผศ.ดร.มนัสสินี บุญมีศรีสง่า	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
22. ผศ.ดร.วัลลภา พัฒนา	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
23. ผศ.ดร.วาสนา สุวรรณวิจิตร	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
24. ผศ.ดร.วิลาวัลย์ จันทร์ศรี	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
25. ผศ.ดร.วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

26. ผศ.ดร.วีรวิชัย เลิศไทยตระกูล คณะโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
27. ผศ.ดร.ศิรดา นวลประดิษฐ์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
28. ผศ.ดร.สรียา วิจิตรเสถียร สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
29. ผศ.ดร.สฤษฎ์ ลิ้มแท้กุล คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
30. ผศ.ดร.สุรีย์ เข้มทอง สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
31. ผศ.ดร.สัญญาธนา นาคพิน วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
32. ผศ.ดร.อภิวรรณ กรมเมือง คณะบริหารธุรกิจ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
33. ผศ.ดร.อิสระ ทองสามสี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กองบรรณาธิการวารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

140 หมู่ 4 ต.เวาธุปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90000

โทรศัพท์ 0-7431-7600 ต่อ 1805 โทรสาร 0-7431-7698

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu>